

**Pisassiissutit niuerutigineqarsin-
naasut
raajarniarnermillu killilersuinerit
allat**

**”Ataatsimiitiliap summulluunniit attuumassuteqan-
nitsup”**

**Namminersornerullutik Oqartussanit pilersinneqar-
tup
nalunaarusiaa**

IMARISAANIK TAKUSSUTISSIAQ

SIULEQUT	4
1. AALLAQQAASIUT	5
1.1 Ataatsimiititaliap sulinissaanut tunngavissiaq	5
1.2 Ataatsimiititaliap sulinerata ingerlanera	6
1.3 Ataatsimiititaliap suliaanic takussutissiaq	7
1.4 Ataatsimiititaliap nalilersuineranic inassuteqaataanillu eqikkaaneq	8
2. KALAALLIT NUNAANNI RAAJARNIARNERMIK KILLILERSUINEQ	24
2.1 Oqaluttuarisaanikkut ineriartorneq	24
2.2 Killilersuineq atuuttoq	26
3. ATLANTIKUP AVANNAANI NUNANI ALLANI KILLILERSUINEQ	32
3.1 Aallaqqaasiut	32
3.2 Danmark	32
3.3 Norge	35
3.4 Islandi	37
3.5 Savalimmiut	38
3.6 Tuluut Nunaat	41
4. PISASSIISSUTINIK KILLILERSUINERMI AAQQUSSUSSINERMUT ATATILLUGU TEORII SULERIAA SERLU	43
4.1. Killilersuinermi aaqqissuussinerit	43
4.2. Ataasiakkaanut pisassiissutinin ukiumullu pisassiissutinin niuerfik	47
4.3. Nakkutilliinermik pisariaqartitsineq	52
4.4. Inuiaqatigiit pissarsiaat	53
4.4.1. Aningaasanik pissarsiat	54
4.4.2. Isertitat agguataarneri	55
4.4.3. Suliffeqarfiit akileraarutaat	56
4.4.4. Akitsuutit	57
4.4.5. Pisassiissutinit pigisanik imaluunniit pisassiissutinin tunisineq	60
5. RAAJARNIARNERUP INERIARTORNERA AQUNNEQARNERALU	62

5.1. Pingaarnerusumik piumasaqaatit	63
5.1.1. Peqassuseq pisassiissutillu	64
5.1.2. Tuniniaaviit akillu	66
5.1.3. Aningaasalersuineq	67
5.1.4. Aningaasartuutitut tunngasut	68
5.2. Piffissami 1990 - 2004 nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussinerup sunniutai	69
5.2.1. Angallatit amerlassusaat	70
5.2.2. Aalisariutaatileqatigiiffiit amerlassusaat	72
5.2.3. Ikitsunik ingerlatsisoqalernera sunniuteqarnerunerlu	76
5.2.4. Aalisariutaatileqatigiiffiit aningaasaqarnerat	80
5.2.5. Inuiaqatigiit aalisarnermit pissarsiaat	85
5.2.6. Allaffissorneq nakkutillinerlu	89
5.3. Sinerissamut qanittumi aalisarnermut qivialaarneq	92
5.4. Killilersuineramik aaqqissuussinerup maannakkut atuuttup eqikkaalluni naliliiffiginera	94

6. KILLILERSUERIAATSIT ALLAT 96

6.1. Piffissamut killilimmuut aamma pisassiissutit tuniniarneqarsinnaanngitsut nammineq pigisat	99
6.2. Pisassiissutit piffissamut killeqanngitsut aamma tuniniarneqarsinnaanngitsut nammineq pigisat	106
6.3. Pisassiissutit piffissamut killilikkat tuniniarneqarsinnaasullu nammineq pigisat	110
6.4. Aalisarsinnaanermut akuersissutinik/pisassiissutinik akitsorterussinikkut tunisineq	116
6.5. Pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik maannakkut aaqqissuussinerup naleqqussarneqarnera	120
6.5.1. Aalisalerniartut nutaat oqilisaanneqarnissaat	120
6.5.2. Aalisarnermi eqiterunneq annikillissillugu	123
6.5.3. Aalisarnermit inuiaqatigiit pissarsiaat annertusillugit	131
6.6. Naggataarutaasumik oqaaseqaatit	137
7. Inatsisitigut pigisanik pinngitsaaliisummik taarsiissutitalimmik piginnikkun-naarsitsinermik naliliineq	138
7.1. Qanoq pisoqartillugu pinngitsaaliisummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsisoqartarpa?	138
7.1.1. Pigisaq pillugu immikkut	139
7.1.2. Kina piginnittutut illersugaanersoq immikkut	140
7.1.3. Qanoq ilinerani tunniussisoqartarnera pillugu immikkut	141
7.2. Pinngitsaaliisummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsisoqartillugu piumasaqaatit suut naammassineqarsimassappat	144
7.3. Malittarisassioriaatsit assigiinngitsut nalilerneqarneri	145
7.3.1. Pisassiissutit nalingisa annaaneri	146
7.3.2. Annaasat allat	148
7.3.3. Akitsuutit il.il.	151
7.3.4. Killilersuerialaatsit allat	152
7.3.5. Royal Greenland immikkut	153

Siulequt

Oktoberimi 2004-mi Ataatsimiititaliaq Sumulluunniit Attuumassuteqanngitsoq pilersinneqarpoq, Kalaallit Nunaanni raajarniarnermi pisasseeriaatsip allanngortinnissaani Namminersornerullutik Oqartussat maannakkullu raajarnianermi aalisariutaatileqatigiiffiusut akornanni inatsisitigut aningaasatigullu kingunissaanik qulaajaanissaq siunertaralugu.

Uani nalunaarusiami pisasseeriaatsit assigiinngitsut arlallit ataatsimiititaliap saqqummiuppai nalilersorlugillu, tamannalu tunngavigalugu aningaasatigut inatsisitigullu nalilersuilluni kiisalu pisasseeriaatsimut maannakkut atuuttumut allannguutaasinnaasunik arlalinnik inassuteqaateqarluni.

Nunanut aalisarfiusunut allanut arlalinnut sanilliullugu Kalaallit Nunaanni raajarniarnermi pisasseeriaaseq pilersinneqarsimavoq, allaffissornermit isigalugu paasiuminartoq aqukkuminartorlu. Ataatsimiititaliap anguniarpaa pisasseeriaatsip allanngortinnissaanut inassuteqaatit paasiuminaatsuunnginnissaat aqukkuminaatsuunnginnissaallu, tassa pisasseeriaatsip paasiuminartup isumannaqataatissammagu aalisariutaatileqatigiiffiit aalisarnermi peqataasut taakkunungalu aningaasaliisut periaatsimut annertunerpaamik tatiginninnissaat.

Ataatsimiititaliap neriutigaa pisasseeriaatsip allanngortinnissaanut aaqqiiviginissaanullu nalunaarusiap politikikkut nalilersuinermit tunngaviliilluassasoq. Tassunga atatillugu nalunaarusiap tamatuma kingorna oqallisiginerani kissaatigineqassappat ataatsimiititaliaq ikiuunnissaminut piareersimavoq.

Ataatsimiititaliap Nuummut tikeraarnermini politikkerinit, atorfilinnit inuussutissarsiortunillu ilassilluarneqarsimanini qujassutiginiarpaa, taakkumi ataatsimiititaliap sulinerani pissutsit pingaaruteqartut oqallisigineqarnissaanut piffissaqarsimapput. Sinniisoqarfimmi pisorta Einar Lemche ataatsimiititaliap ataatsimiittarnerini aalajangersimasumik peqataasarpog, tassungalu atatillugu Kalaallit Nunaanni aalisarnermi kiisalu Atlantikup Avannaani aalisarneq ataatsimut isigalugu paasissutissanik pingaaruteqartunik tapersiisarsimalluni.

Ataatsimiititaliami ilasortaapput:

Orla Friis Jensen (siulittaasoq)
 Michael Hansen Jensen
 Bent Martinsen
 Niels Vestergaard
 Christian Sonnefeld Jørgensen (allatsi)

1. Aallaqqaasiut

1.1 Ataatsimiititaliap sulinissaanut tunngavissiaq

Kalaallit Nunaanni raajarniarneq nunami immamilu annertuumik tunisassiornermi tunngaviuvoq, tassangalu annertuumik aningaasaliisoqarnikuuvoq, aalisarnerlu Kalaallit Nunaata aningaasaqarneranut pingaaruteqaqaluni. Rajarniarnermi ineriartorneq tunngavigalugu, raajarniarnermi aalisarsinnaanermut akuersissutit piffissamik killiligaanngitsut pisassiillutillu niuerutigineqarsinnaasut atorneqalersimapput.

Aalisarsinnaanermut akuersissutit piffissamik killiligaanngitsut atorneqalerput, 1990-ikkunni aalisarsinnaassutsip kinguneranik peqassutsip nappassinnaasaanit pisat annertunerunerujussuat pissutigalugu, taamaalillunilu raajarniarnermi aalisarsinnaassutsip annikillisinnissaa pisariaqartinneqangaarluni. Raajarniarnermi aalisarsinnaanermut akuersissutit piffissamik killiligaajunnaarsinnerisigut pisassiissutillu niuerutigineqarsinnaalernerisigut naatsorsuutigineqarpoq pisassiissutit aningaasangortinneqarsinnaanerisa kingunerissagaat pisassiissutinik nammineq pigisanik pisiortornissaq aammalu aalisariutaatileqatigiiffiit kattunnissaat, tamassumalu kinguneranik raajarniarnermit anisoqarnissaa, taamaalillunilu piffissap ingerlanerani imminut akilersinnaaleqqinnissaa. Taamatullumi pisoqarpoq, pisassiissutillu piffissamik killiligaanngitsut atorneqalernerini anguniagaq anguneqarluni. Tamassuma kinguneraa ullumikkut raajarniarneq inuussutissarsiutaammat annertuumik aningaasaqarfiusoq.

Raajat isumalluutit inuiaqatigiinni annertunerusumik iluanaarutigineqarnissaannik aammalu raajarnialersinnaanermut periarfissat pitsaanerulernissaannik kissaateqarneq tunngavigalugu, aalisarsinnaanermut akuersissutit piffissamik killiligaanngitsut piffissamut killilimmut akuersissutigineqartarnissaannik politikkikkut kissaateqartoqarpoq.

Tamanna tunngavigalugu ataatsimiititaliaq ukuninnga suliakkerneqarpoq:

1. Aalisarsinnaanermut akuersissutit piffissamik killiligaanngitsut niuerutigineqarsinnaasullu imatut allanngortinneqarneranni Namminersornerullutik Oqartussat aalisarsinnaanermut akuersisartutut maannakkullu rajarniarnermi aalisariutaatileqatigiiffiusut aalisarsinnaanermut akuersissutinik peqartut akornanni inatsisitigut aningaasatigullu kingunissaannik qulaajaanissaq:

- a) Aalisarsinnaanermut akuersissutit piffissamik killilikkat niuerutigineqarsinnaasullu.

b) Aalisarsinnaanermut akuersissutit piffissamik killilikkat niuerutigineqarsinnaanngitsullu.

2. Aalisarsinnaanermut akuersissuteqartarnermi periutsit allat illersorneqarsinnaasut qulaajaaffigalugit kiisalu aalisarsinnaanermut akuersissutinik peqartut ataasiakkaat aalisarnermillu inuussutissarsiorneq tamaat eqqarsaatigalugit, periutsit taakku pitsaaqutaat ajoqutaallu allaaserigalugit.

1.2 Ataatsimiititaliap sulinerata ingerlanera

Ataatsimiititaliap Århusimi 26. oktober 2004-mi ataatsimiinnermi sulinini aallartippaa. Ataatsimiinnermi tassani taassumalu kingorna ataatsimiittarnermi ataatsimiititaliap sulinissaanut najoqqutassiaq sulinissamullu pilersaarut oqallisigineqartarput.

Ataatsimiititaliaq 21. februarimiit 25. februarip 2005 tungaanut Nuummiinnerminni Kalaallit Nunaanni Inatsisartut sinniisuinik, Aalisarnermut Piniarnermullu Naalakkersuisumik, Rasmus Frederiksenimik, Namminersornerullutik Oqartussani allaffeqarfissuup aammalu Kalaallit Nunaanni aalisarnermik inuussutissarsiteqartut sinniisuinik arlaleriarluni ataatsimeeqateqarpoq.

Ataatsimiititaliaq Danmarkimi qulingiluariarluni ataatsimiippoq.

Ataatsimiititaliap sulinermi paasivaa paasissutissat uku pissarsiarineqarsinnaanngitsut:

- Raajarniarnerup inuiaqatigiinnit aningaasarsiornikkut iluaqutigineqarnera pillugu paasissutissat
- Tunisassiat assigiinngiiaartut piffissap ingerlanerani raajat avammut tuninerini akit pillugit paasissutissat
- Pisassiissutit nammineq pigisat aammalu ukiumut pisassiissutit ataasiakkaat niuerutiginerini akit pillugit paasissutissat
- Aalisariutaatileqatigiiffinni ataasiakkaani piginnittut pillugit paasissutissat

Tunngaviumik paasissutissat amigaataanerisa aningaasatigut nalilersuineq ajornakusoortinnikuuaat, taamaammallu taakku nalorninarloqarlutik. Tassunga atatillugu ataatsimiititaliap inassuteqaatigissavaa, Namminersornerullutik Oqartussani allaffeqarfiup paasissutissat amigaatigineqartut siunissami nalilersuinissamut atugassatut pissarsiarissagai.

1.3 Ataatsimiititaliap suliaanik takussutissiaq

Kapitali 2-mi Kalaallit Nunaanni aalisarnermik inatsisini raajarniarnerup oqaluttuarisaanikkut ineriartornera aammalu killilersuinermi mannakkut atuuttumi tunngaviusut pingaarnersiorlugit allaaserineqarput.

Kapitali 3-mi Atlantikup Avannaani nunani arlalinni aalisarnermik killilersuinerit allaaserineqarput. Ataatsimiititaliap Storbritanniemi, Norgemi, Islandimi, Savalimmiuni aammalu Danmarkimi aalisarnermik oqartussanut apeqqutit assigiiartut arfinillit apeqqutigai, nunat taakku aalisarnermik killilersuinermi aqqissuussisimanerat paasinialugu.

Kapitali 4-mi pisassiissutinik killilersuinermi aqqissuussinermut atatillugu teorii suleriaaserlu paasisitsissutigineqarput.

Kapitali 5-imi Kalaallit Nunaanni raajaniarnermi ineriartorneq aqutsinerlu allaaserineqarput.

Tassunga atatillugu killilersuinermi periutsip ukuninnga pisinnaasaqartitsinera aallaavigalugu ataatsimiititaliap allaaseraa:

- Aalisarnerup pitsaasumik aningaasaqarnerata ineriartortinneqarneranik isumannaarinninneq
- Aalisarnerup inuiaqatigiinnut annertunerpaamik pissarsisitsisinnaanera
- Pisassiissutit malinnaqarnissaannik isumannaarinninneq
- Aningaasaqarnermik allaffissornikkut pitsaanerpaamik ingerlatsinissamik periarfissiineq
- Aalisarsinnaanerup inunnit ikitsuinarmit ingerlanneqannginnissaanik isumannaarinninneq
- Inuussutissarsiornermi nutaanik ingerlatsisoqalernissaanik isumannaarinninneq

Kapitali 6-imi ataatsimiititaliap allaaseraa killilersuinermi periutsit allat, ajornartorsiutinik taaneqartunik qaangiiniarnermi atorneqarsinnaanerat tunngavigalugu.

Killilersuinermi periutsimut maannakkut atuuttumut taarsiullugit periarfissat allat saniatigut periutsimut maannakkut atuuttumut iluarsisissutissat siunnersuutinik ataatsimiititaliaq aamma allaaserisaqarpoq.

Kapitali 7-imi killilersuinermi periusissat periarfissat allat nalunaarusiami eqqartorneqartut atuutilersinneqarsinnaanerat nalilersorneqarpoq aammalu aalisarsinnaanermik akuersissuteqartarnermi periutsip iluarsiiqqineqarnera,

aalisarsinnaanermut akuersissutit piffissamik killiligaanngitsut
 niuerutigineqarsinnaasullu eqqarsaatigalugit, pinngitsaaliissummik
 taarsiissutitalimmik pigisanik piginnikkunnaarsitsinermik kinguneqarnissaa
 ilimagisariaqartoq, takuuk inatsini tunngaviusuni § 73.

1.4 Ataatsimiititaliap nalilersuineranik inassuteqaataanillu eqikkaaneq

Ataatsimiititaliaq nalilersuineranik inassuteqaatinillu saqqummiussaqqarpoq, kisiannili
 erseqqissarneqassaaq immikkoortut ilaani annertunerusumik
 nalilersuisoqartariaqartoq.

Kapitali 5. *Nammineq pigisanik piffissamik killiligaanngitsunik aalisarsinnaanermut akuersissutit aamma pisassiissutit niuerutigineqarsinnaasut.*

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik
 pisassiisarnermik aaqqissuussineq sinaakkusiisoq aalisariutaatileqatigiiffiit
 ineriartornermut nalimmassinnaalersillugit, taamaalilluni Kalaallit Nunaat ullumikkut
 nutaalianik pisinnaasaqarluartunillu kilisaateqarluni, imatullu katiterneqarsimalluni
 aningaasatigut pitsaasumik angusaqarfiusumik aalisarsinnaaneq
 isumannaarneqarsinnaalersillugu.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik
 pisassiisarnermik aaqqissuussinikkut inuiaqatigiit pissarsinissaat
 annertusarneqarnerpaasoq. Aalisariutit katitigaanerat pissusiviusunut naleqquppoq,
 aalisarnerlu aningaasatigut pitsaanerpaangajammik ingerlanneqarunarluni.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik
 pisassiisarnermik aaqqissuussineq nakkutilliinermi ajornartorsiutinik
 kinguneqarpiarsimanngitsoq aammalu aaqqissuussineq allaffissornikkut
 annikinnerpaamik pisariaqartitsisoq.

Kisiannili aalisarsinnaanermut akuersissutit piffissami misissorneqartumi
 inunnit/aalisariutaatileqatigiiffinnit ikitsuinnarnit pigineqarput aammalu piffissami
 misissorneqartumi aalisarnermut nutaanik ingerlatsisoqarsimanngilaq. Kisiannili
 ataatsimiititaliaq naliliivoq killilersuineranik aaqqissuussineq tassunga pingaarnertut
 patsisaanngitsoq, kisiannili inuussutissarsiornermi atugassaritinneqartut ineriartornerat
 pissutaallutik.

Raajarniarneq inuussutissarsiutinngorsimavoq annertuumik aningaasaqarfiusoq,
 taannalu inuussutissarsiutini immikkoortumi niuerneranik aalisarnermillu
 ilisimasaqarneranik kiisalu aningaasassarsiorsinnaanermik pisariaqartitsilluni.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq piginnaasat taakku katitigaanerat inuussutissarsiutini allani amerlasuunit pigineqarpiarnaviangitsut.

Ataatsimiititaliaq ataatsimut naliliivoq, nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussineq maannakkut atorneqartoq ataatsimut isigalugu siunertarineqartutut ingerlasimasoq aammalu aalisarnermi ineriartornissatut kissaatigineqartumik piviusunngortitsisinnaasimasoq.

Kapitali 6. Killilersueriaatsit assigiinngitsut pillugit Ataatsimiititaliap naliliinera inassuteqaateqarneralu.

Kapitali 6.1. Killilersueriaatsimik aaqqissuusinermi *nammineq pigisanik piffissamik killilikkamik niuerutigineqarsinnaanngitsunillu* pisasseeriaaseq.

Nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussinermut sanilliullugu qulequtarineqartutut aaqqissuussinermi tunngaviulluinnartumik allannguutit pingasut tassaapput,

- aalisartut ataasiakkaat (aalisariutaatileqatigiiffiit ataasiakkaat) piffissami sivisunerusunerusumi Kalaallit Nunaanni pisassiissutit tamarmiusut ilaannik pigisaqarunnaarnerat,
- pisassiissutit aalisartunut ataasiakkaanut imaluunniit aalisariutaatileqatigiiffinnut ataasiakkaanut tunniunneqartut tunineqarsinnaanngineri,
- aaqqissuussineq allaffissornermik annertuumik pisariaqartitsivoq, tassa taamaallaat aqutsineq/allaffissorneq pineqanngimmata, kisiannili aalisarnerup aaqqissuussaanerani ineriartornermi aqutsineq pineqarmat.

Ataatsimiititaliaq naliliivoq killilersuineramik aaqqissuussinerup taamaattup aalisarnermi pitsaasumik aningaasaqarniarneq isumannaarsinnaanngikkaa, tassa aalisartut ataasiakkaat aalisarsinnaassutsimik periarfissap naleqqussarnissaanut periarfissaqanngimmata, imaluunniit killilerujussuarmik periarfissaqarmata. Aalisarnermik inuussutissarsiutip aaqqissuussaanerata taassuma kinguneranik aningaasaqarfiunera pitsaanerpaajussanngilaq. Taamaammatt ataatsimiititaliaq naliliivoq aaqqissuussineq inuiaqatigiit annertunerpaamik pissarsissutiginaaviangikkaat.

Ataatsimiititaliaq naliliivoq, aalisarnerup imminut akilersinnaanerata annikinnerulernerata kingunerisaanik taamatut aaqqissuussisoqarnerani malittarisassanik unioqqutitsisinnaaneq annertunerulissasoq. Taamaammatt ilimagineqarsinnaavoq aaqqissuussineq annertunerusumik aningaasartuutitaqarnarnerusumillu nakkutilliisoqartoqartariaqarneranik kinguneqassasoq.

Ataatsimiititaliaq naliliivoq aaqqissuussinermik allaffissornikkut ingerlatsineq – pingaartumik pisassiissutit akitsorterussinikkut tuniniarneqassanngippata – maannakkut aaqqissuussinermut atuuttumut sanilliullugu annertuumik aningaasartuuteqarnarneqarussasoq, tassani naleqqussarnermut aalajangiinerit aalisariutaatileqatigiiffinni aalajangerneqartartut ilaatigullu pisassiissutinik nammineq pigisanik ukiumullu pisasiissitinik niuerutigineqartartut, allaffissornikkut aalajangiiffineqartassammata.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq aaqqissuussineq ilaatigut inuussutissarsiummi aalisartut nutaat ingerlatsilernissaannut aalisarsinnaanermullu akuersissutit aalisartunut ikitsuinnarnut katersuunneqannginnissaannik isumannaarisinnaasoq, kisiannili tamanna pissaaq aalisarnermi aningaasaqarniarneq pilliutigalugu.

Ataatsimiititaliaq killilersuinermi aaqqissuussineq nammineq pigisanik piffissamik killiligaasumik niuerutigineqarsinnaanngitsunik pisassiisaaviusartooq inassuteqaatigisinnaanngilaa.

Kapitali 6.2. Killilersuinermik aaqqissuussinermi nammineq pigisanik piffissami killigaanngitsumi niuerutigineqarsinnaanngitsunillu piasseeriaaseq.

Nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussinermut maannakkut atorneqartumut sanilliullugu tunngaviusumik pingaaruteqartut marluk assigiinngissutaapput:

- pisassiissutit niuerutigineqarsinnaanngillat allatulluunniit allanut tunniunneqarsinnaanatik
- aaqqissuussineq allaffisornermut piumasaqaatitaqarnerussaaq, tassa pisassiissutit nammineq pigisat aalisarunnaarnermi utertinneqartut qanoq pineqassanersut aalajangerneqartartussaammat.

Ataatsimiititaliaq naliliivoq aaqqissuussinerup aalisarnermi pitsaasumik aningaasaqarneq isumannaarsinnaanngikkaa, tassa aalisartut ataasiakkaat aalisarsinnaassutsuminnik naleqqussaasinnaanissaminnut killilerujussuarmik periarfissaqassammata. Taamaammat ataatsimiititaliaq naliliivoq aaqqissuussineq inuiaqatigiit annertunerpaamik pissarsissutiginaviannngikkaat.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq aalisarnerup imminut akilersinnaanera ajornerulerpat, aalisartut ataasiakkaat aningaasaqarnerat ajornerulissasoq, taamaammallu malittarisassanik unioqqutitsinissaq, assersuutigalugu aalisapilunnikkut, annertunerulissalluni. Taamaammat aaqqissuussinermi nakkutilliinermik annertunerusumik pisariaqartitsisoqarnissaa ilimagisariaqarpoq.

Ataatsimiititaliaq naliliivoq allaffissornermi aningaasartuutit annertussusissaannut apeqqutaasoq aaqqissuussineq qanoq ilusilersorneqassanersoq. Pisassiissutit utertinneqartut „ingerlaannartumik“ akiliiumanerpaanut tunineqartassappata, aaqqissuussinermut maannakkut atorneqartumut sanilliullugu aaqqissuussineq taanna tunngaviusumik ajornarnerussanngilaq. Qanorluunniit iliortoqaraluarpat aaqqissuussinermut maannakkut atorneqartumut sanilliullugu allaffissornerup aningaasartuuteqarfiunerunissaa ilimagisariaqarpoq.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq killilersuinermi aaqqissuussinerup nammineq pigisanik piffissamik killigaanngitsunik niuerutigineqarsinnaanngitsunillu pisassiissutinik tunngaveqartup, maannakkut aaqqissuussinermut sanilliullugu aalisarnermi ikitsuinnarnik ingerlatsisoqarnisaa pinngitsoortissinnaagaa, inuussutissarsiornermilu nutaanik ingerlatsisoqalernissaa qulakaarneqarsinnaasoq, kisiannili aalisarnermi aningaasaqarneq ajoquserneqassanngippat periarfissat atorluarneqarnissaat killilerujussuuvoq.

Killilersuinermi nammineq pigisanik piffissami killiligaanngitsumi niuerutigineqarsinnaanngitsunillu pisassiisarluni killilersuinermik aaqqissuussineq ataatsimiititaliap inassuteqaatigisinnaanngilaa.

Kapitel 6.3. Killilersuinermik aaqqissuussinermi nammineq pigisanik piffissami killilikkami niuerutigineqarsinnaasunillu pisasseeriaaseq.

Nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussinermut maannakkut atorneqartumut sanilliullugu aaqqissuussinermi qulequttami taaneqartumi pingaaruteqartut marluk assigiinngissutaapput:

- aalisartut ataasiakkaat (aalisariutaatileqatigiiffiit ataasiakkaat) piffissami sivirusunerusunerusumi Kalaallit Nunaanni pisassiissutit tamarmiusut ilaannik pigisaqarunnaarnerat,
- aaqqissuussineq allaffissornermik annertuumik pisariaqartitsivoq, tassa taamaallaat aqutsineq/allaffissorneq pineqanngimmata, kisiannili pisassiisarnikkut aalisarnerup aaqqissuussaananeramik aqutsineq pineqarmat.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq aaqqissuussineq aningaasarsiorneq tunngavigalugu nalilersorlugu, aaqqissuussinermut maannakkut atuuttumut sanilliullugu taassumatut pitsaatiginnngitsaq.

Aaqqissuussineq piffissamat sivikitsumut pisassiisarnertut ilusilersorneqassappat inassuteqaatigineqarsinnaanngivippoq.

Aaqqissuussineq piffissamat sivisuumut pisassiisarnertut ilusilersorneqassappat aammalu ”agguaaqqittarneq” tuniniaanivinnavikkut pisarpat, aaqqissuussinerup

sunniutai nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussinermut eqqaanassaaq. Aaqqissuussinermut maannakkut atuuttumut sanilliullugu taamaallaat iluaqutigissavaa, tunisinermi isertitat nunap karsianit isertitsissutigineqartarnissaat. Ajoqutaasut tassaapput inuussutissarsiortut nalorninartorsiortinnerulersinneqartussaanerat aningaasaqarnerup naleqqussarsinnaanerullu ajornerulerneranik kinguneqartumik – kisiannili sunniutai qanoq annertutigissanersut nalilersoruminaappoq. Iluaqutit ajoqutillu ataatsimut nalilersornissaat aamma taamatut ajornakusoortigaaq, kisiannili ataatsimiititaliaq nalilersuerusunneruvoq ajoqutit iluaqutinit amerlanerussasut.

Ikitsuinnarnit ingerlatsisoqannginnissaanut nutaanillu aalisartoqalernissaanut qulakkeerinninnissamut ilaqutaasinnaasutut polikkikkut kissaatigineqartut naliliinerillu tunngavigalugit annertunerusumik annikinnerusumilluunniit piviusunngortitsiniarniartoqarluni aaqqissuussinerup ilusilersornissaa mianersoqqussutigineqassaaq. Kalaallit Nunaanni raajarniarnermi nunanilu allani aalisarnerni misilittakkat tikkuussipput politikikkut toqqaannartumik aqutsineq piffissaq sivisunerusooq eqqarsaatigalugu aningaasatigut inuiqatigiinnullu naleqqutinngitsooq.

Nammineq pigisanik piffissamik killiliilluni niuerutigineqarsinnaasunillu pisassiisarneq tunngavigalugu killilersuinermi aaqqissuussineq – qanoq ilusilersuivinnissaaq apeqqaalluni – ikitsuinnarnik ingerlatsisoqannginnissaanut aalisarnermilu nutaanik ingerlatsisoqalernissaanut naleqqussinnaavoq. Kisiannili allaffissornermi aningaasartuutit qanorluunniit pisoqaraluarpat maannakkut aaqqissuussinermut sanilliullugu amerlanerunissaat ilimagisariaqarpoq.

Kapitali 6.4. Aalisarsinnaanermut akuersissutinik imaluunniit pisassiissutit ilaannik nammineq pigisanik akitsorterussilluni tuniniaaneq (akitsorterussinermik aaqqissuussineq)

Aalisarsinnaarmut akuersissutinik imaluunniit pisassiissutit ilaannik nammineq pigisanik akitsorterussilluni tuniniaaneq killilersuinermi immikkut aaqqissuussinerunngilaq, kisiannili taamaallaat tassaalluni pisuussutit erniaasa (ilaasa) inuiaqatigiinnut nakkarnissaannik qulakkeerinnissamik siunertaqarluni pisassiissutinik immikkut ittumik ”agguaaneq”, tassa aalisartut akisunerpaamik akiliiumasut pisassiissutinik pissarsissammata. Akitsorterussinermik aaqqissuussineq killilersuinermi aaqqissuussinerni allani tamani tunngaviusumik atorneqarsinnaavoq.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq, akitsorterussilluni aaqqissuussineq isumalluutininik ernialersuinissamik periusaasoq ajornanngikannersooq, tassa akitsorterussinermi peqataasut amerlappata. Kalaallit Nunaanni taamaattoqanngilaq, tassani pissutsit

maannakkutut isikkoqartillugit, isumannaarlugu peqataasut taamaallaat arfineq marluummata (aalisariutaatileqatigiiffiit maannakkut avataasiorlutik aalisartut)

Ataatsimiititaliap naliliinera malillugu tamanna imatut isumaqarpoq, akitsorterussinermi akit nikeranngeriataarsinnaasut, tassa qularnaatsumik akitsorterussinermi peqataasussat assigiimmik soqutigisaqarnissaat ilimanarsinnaammat.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq akitsorterussilluni aaqqissuussinermik eqqussinissamik eqqarsaasersornermi pingaartillugu pitsaaqutitut tunngavilersuutigineqartartut, tassa isumalluutit erniaannik inuiaqatigiit pissarsinissaannik aaqqissuussinerup qulakkeerissinnaassusia, Kalaallit Nunaanni pisassiissutunik akitsorterussinissap tamakkiisumik piviusunngortinneqarsinnaanera ilimagineqarsinnaanngitsaq, akitsorterussinermi peqataasut ikinneri pissutigalut. Tamassumali pinngitsoortissanngilaa akitsorterussinerup Nunap Karsianit pissarsissutigineqarnissaa – kisiannili pissarsiarineqartoq pisuussutit erniaviinit annikinnerussaaq.

Aammattaq ataatsimiititaliaq isumaqarpoq peqataasut ikissusiat tunngaviusumik ajornartorsiutaassagaluartoq, aalisartut/aalisariutaatileqatigiiffiit aalisarluarsinnaanerusut pisassiissutunik pissarsinissaannik qulakkeerinninnissamut akitsorserussisarneq sulit naleqqunnerusutut isigineqartoq – aamma Kalaallit Nunaanni. Killilersuinermi nutaamik aaqqissuussisinnaanermi aningaasatigut piumasaqaatit eqqarsaatigalugit, politikikkut aamma/imaluunniit allaffissornikkut tunngavissiat tunngavigalugit ”pisassiissutunik agguasaarnermut” sanilliullugu akitsorterussinermi pitsaanerusumik angusaqarnissaq ilimanarpoq.

Kapitali 6.5. Nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussinermik aaqqiineq

Ataatsimiititaliap sulinissamut tunngavissiami kissaatigineqartut malinniarlugit nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussinerup maannakkut atuuttup allannngortinnissaanut periarfissat assigiinngitsut misissorpai.

Kapateli 6.5.1. Nutaanik ingerlatsisoqalernissaa ajornannginnerusaq.

Aalisarnermi nutaanik ingerlatsisoqalernissaa siuarsarniarlugu eqqarsaasersornikkut politikikkullu siunnersuutigineqarpoq nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussineq nutarterneqassasoq, taamaalilluni pisassiissutunik pigisallit ataasiakkaat ukiut tamaasa pisassiissutit ilaat procentit (annikinnerusut) aalajangersimasut inuiaqatigiinnut (Namminersornerullutik Oqartussanut)

tunniuttassallugit. Taassuma kingorna pisassiissutit utertinneqartut pisassiissutinik niuerfimmi imaluunnit akitsorterussinikkut tuniniarneqarsinnaapput.

Inuiaqatigiit aningaasatigut pissarsiassaasut soorunami annertunerpaajussapput, pisassiissutinit pigisat akiliuumanerpaanut tunineqarpata, kisiannili taakku aalisartut aalisareertuunissaat ilimanarnerujussuuvoq.

Taamaammat siunertaappat nutaanik ingerlatsisoqalernissaanik isumannaarinninnissaq, tuniniaanermi killilersuisoqartariaqarpoq, taamaalilluni nutaamik ingerlatsilersinnaasut salliutinneqassallutik, tamannalu inuiaqatigiit aningaasatigut pissarsiassaasa annikinnerunissaannik kinguneqassaaq.

Aalisartooreersut pisassiissutinik utertitaminnik pisinissamut periarfissinneqarpata, tassa nutaamik ingerlatsilersinnaasut sukkulluunniit salliutinneqaratik, utertitsinerup ”piseqqinnermik” kinguneqartinneqarnera isumalluutinik akitsuusiinertut isikkoqassaaq.

Pisassiissutinit pigisanik utertitsisarnermik aaqqissuussinermut ataatsimiititaliap naliliinera tassaavoq:

- Aalisarnermi naleqqussarnissamik annertunerusumik piunasaqaatitaqassasoq, tassungalu ilaliullugu taamatut naleqqussarsinnaanermut periarfissat annikinnerulerlutik
- Pingaartumik aalisariutaatileqatigiiffiit mikinerusut ingerlaannarnissaat navianartorsiortinneqassasoq, kattussuunnissarlu siuarsarsinnaagunarlugu
- Nalorninartuq nutaanik ingerlatilersinnaasunik piunassuseqartitsisoqalersinnaanersoq aammalu pisassiissutinit pigisassanik ”akinik nalinginnaasunik” akiliuumasooqarnissaa ilimananngitsoq
- ”Tuniseqqinnermi” Nunap Karsiata isertitai aaqqissuussinermut pitsaasumik sunniuteqassapput, kisiannili annikingaatsiarnissaat ilimagisariaqarpoq, pingaartumik nutaamik ingerlatsilersinnaasut eqqarsaatigalugit tuniseqqinnermi killiliisoqassappat
- Nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussinermut maannakkut atuuttumut sanilliullugu inuiaqatigiit aningaasatigut pissarsiassaasut immaqa annikinnerulissasut, tassa inuussutissarsiortunut atugassaritineqartut paasiuminaallisarneqassammata immaqalu ajornerulerlutik.

Taamaammat ataatsimiititaliap imaaliinnarluni inassuteqaatigisinnaanngilaa aalisarnermik nutaamik ingerlatsisoqalersinnaanera ajornannginnerulersinneqassasoq, nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussinerup nutarterneratigut, taamaalilluni pisassiissutinik pigisallit ataasiakkaat ukiut tamaasa pisassiissutit ilaat procentit (annikinnerusut) aalajangersimasut inuiaqatigiinnut

(Namminersornerullutik Oqartussanut) tunniuttassallugit, taassumalu kingorna pisassiissutit utertinneqartut pisassiissutinik niuerfimmi imaluunnit akitsorterussinikkut tuniniarneqarsinnaallutik.

Kapitali 6.5.2. Aalisarnermik ingerlatsisut siammarsimanerisa annikillisarnissaa

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq aalisarnermik ingerlatsisut siammarsimanerisa annikillisarnissaa imatut pisinnaasoq:

- Aalisariutit amerlineqarsinnaapput, piumasaaqatigalugu angallatinik nutaamik aalisalersunik piginnittut maannakkut aalisariutinik piginnittuussanngitsut
- Aalisariutaatileqatigiiffiit amerlisillugit (piginnittut amerlassusii killilerlugit)
- Aalisarneq annertusillugu, taamaalilluni ingerlaannartumik amerlanerusunut inissaqalersillugu
- Maannakkut aalisariutaatileqatigiiffiusuni piginnittut amerlineqarsinnaapput.

Angallatit amerlisillugit

Avataasiarluni aalisarnermi aningaasarsiornikkut pitsaanerpaaffissaa tikingajallugu aalisariutit katitigaasut oqaatigineqarsinnaavoq. Aalisariutaatileqatigiiffiit mikinerit angallataat, aalisarsinnaasutsimut naleqqutipajaartunik pisassiissutinit pigisaqartutut ilimagineqartariaqartut, tassa pisassiissutit tamarmiusut 7%-ingajaat, aallaavigalugit angallatit amerlanerpaamik 14-it inissaqarput. Aalisarnermi atugassaritinneqartut allanngorartuarmata aammalu tonnageat annertusinissaannik aalajangiinerit siunissami atugassaritinneqartussatut ilimagineqartunik tunngaveqartariaqarmata, angallatit maannakkut amerlassusaat (aqqaneq marluk) amerlanerpaaffissaannut naapertuupput.

Ataatsimiititaliaq nalilivoq aalisarnermi angallatinut amerlanerusunut inissaqanngitsoq, tassa taakku suli aningaasarsiornikkut pitsaasumik ingerlanneqartussaammata imminullu akilersinnaasariaqarlutik.

Aalisariutaatileqatigiiffiit amerlisillugit

Aalisarnermi angallatinut aqqaneq marlunnut inissaqartoq aallaavigigaanni aamma aalisariutaatileqatigiiffinnut aqqaneq marlunnut inissaqartoq inerniliisoqassaaq. Aqqaneq marluk taakku aalisariutaatileqatigiiffiviillu, arfineq marluk, nikingassutaat inuussutissarsiornermi atugassaqartitsinerup ineriartorneranik aalajangigaasoq oqaatigineqarsinnaanngilaq, akerlianilli aalisariutaatileqatigiiffiit ilaasa alliaartorsimanerinek aalajangigaasoq oqaatigineqarsinnaalluni. Isuma taanna eqquuppat aalisariutaatileqatigiiffinnut aqqaneq marlunnut inissaqarsimassaaq, tassa imaappoq aalisarneq pillugu inatsimmi aalajangersagaq aalisariutaatileqatigiiffiup ataatsip pisassiissutit tamarmiusut 33,3%-iinik amerlanerusunik pisassaqaassanngitsoq allanngortinneqarsinnaavoq imaalillugu aalisariutaatileqatigiiffiup ataatsip 8,5%-imik amerlanerusut pisassarisinnaanngikkai.

Ataatsimiititaliaq naliliivoq tunngavigineqartoq taanna piviusumik tunngavigineqarsinnaangitsoq, tassa annertunerpaaffiup taassuma ineriartorneq unitsissammagu aalisariutillu naleqqussarsinnaassusiat annikillisillugu. Aalisariutaatileqatigiiffiup ataatsip ataatsimik amerlanerusunik immaqalu aamma marlunnik amerlanerusunik angallateqarsinnaasariaqarpoq.

Aalisarneq annertusillugu

Soorunami aalisarneq imaaliinnarlugu annertusineqarsinnaangilaq, kisiannili killilersuinermi atugassarititat iluanni aalisarnerup annertusineqarnissaa naammassaaq, tassa aalisarnerup nammineq annertussusia soqutiginaangimmat, kisannili aalisarnermik ingerlatsisut pisassanillu tuniniaasartut amerlassusaat soqutiginarluni. Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq aalisarneq annertunerulersinneqarsinnaasoq avataasiorluni sinerissallu qanittuani aalisarnerit killerlersuinermik aaqqiissuussinermut ataatsimut katinnerisigut.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq ilimagineqartariaqartoq aalisariutit aalisarnermut ataatsimut kattunnerini katitigaaneri ullumikkornit assigiingiaarnerulissasut, tamannalu kinguneqassaaq ullumikkut avataasiorluni aalisarnermut sanilliullugu aalisarnerup piffissaq sivisunerusoq eqqarsaatigalugu atugassarititat allanngorarnerannut naleqqussarsinnaassuseqarneruneranik.

Aammattaaq ilimagissallugu tunngavissaqarpoq pisassanik tuniniaasartut amerlanerusut pissutsinik ersarinnerulertitsinissaq qulakkeeqataaffigissagaat, taamaalillunilu akit piviusorsiornerusumik annertussuseqalersinneqassallutik.

Killilersuinermi atugassaritinneqartut iluanni aalisarnerup annertunerulersinneqarnissaa ataatsimiititaliap inassuteqaatigisinnaavaa.

Maannakkut aalisariutaatileqatigiiffiusunut piginnittut amerlillugit – aaqqiinerit marluk

Aaqqiineq niuerneramik tunngavilik

Pisassiissutinik niuerneq maannakkutut ingerlallugu, tassa niuerneq niueqatigiit toqqaannartumik imminnut atassuteqaqatigiittittarlugit, avataaniit akuliussinnaaneq ajornakusuusaaq.

Ataatsimiititaliaq naliliivoq pisassiissutinik niuernermi pissutsit ersarinnerulersinneqarsinaasut, assersuutigalugu tuniniaanerup piserunnerullu ammasumik pisarnissaannik piumasaqaateqarnikkut imaluunniit pisassiissutinik niuernerup Aalisarsinnaanermut Akuersissutinik Nakkutilliivik imaluunniit eqqartuussisulerisoq toqqagaq aqutigalugit pisarnissaanik piumasaqaateqarnikkut,

taakkulu pisinissamik tuniniaanissamillu kissaatinik avammut saqqummiussisassapput neqerooruteqartitsillutillu.

Aammattaaq ataatsimiititaliaq isumarpoq piginnittuunissamut malittarisassat maannakkut atuuttut aamma pisassiissutitik pigisanik atuinerup aqut taanna aqutugalugu inuussutissarsiummik ingerlatsilersinnaaneq ajornartilersingajaqqagaa, pisassiissutinit pigisanik 7-8%-unik pisinissamut angallammillu naleqquttumik aningaasaliisinnaassuseqanngikkaanni. Annikinnerusunik pisigaanni aalisarnek pillugu inatsimmi §9, imm. 4-mi allassimasutut pisassiissutinit pigisat atorluarnissaannut pisisoq isumannaarinnissinnaanngilaq.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq pisassiissutitik pigisallip aalisarnermik ingerlatsisusussaaneramik piumasaaqatip qasukkaallanneqarneratigut pisassiissutinit pigisanik pisisinnaalersitsisoqassasoq, taassumalu kingorna taakku piffissap aalajngersakkap iluani, soorlu ukiuni marlunniit sisamanut, ukiumut pisassiissutitut tunillugit. Atuinerlussinnaaneq pinngitsoortinniarlugu pisassiissutinit pigisanik taamatut atuisinnaatitaanerup qummut killissaanik aalajangersaanissaq ajornanngilaq. Taamaattoqassappat qummut killissaq pisassiissutinit tamarmiusunit 7 – 8%-init, imminnut akilersinnaasumik aalisarsinnaanermut pisariaqartunit, anikinnerungaatsiartariaqassaaq.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq allannguutit marluk, niuernermi pissutsinik annertunerusumik ersarinnerulersitsineq aammalu pisassiissutinit pigisanik annikinnerusumik ”attartortitsinnaaneq”, siullermik kingunerissagaat pisinissamik soqutiginnittup qaqugukkut pisassiissutinit pigisanik tuniniaasoqarnissaanik ilisimasaqalernissaa periarfissineqassasoq. Pissutsinik ersarinnitsitsinerup qanoq annertussuseqartinneqarnissaa apeqqutaalluni aamma pisinissamut neqerooruteqarsinnaanini qulakkiissavaa. Aappasaanik pisisoq, pisassiissutinit pigisanik annikinnerusunik pissarsinissamik iluatsitsissaguni, taakku atorlugit aalisariutaatileqatigiiffimmut pioreersumut ”akiliilluni” piginneqataalersinnaavoq.

Ataatsimiititaliaq nalilersorsinnaanngilaa allannguutit allaaserineqartut aalisarnermi amerlanerusunik piginnittoqalersinnaaneramik kinguneqassanersut, kisiannili misiliinissaq ajornanngikannertussaavoq. Pisassiissutinit pigisanit ikinnerusut pineqarmata, malugalugu aalisarnermi atorneqarunnaarnavianningsut, kisiannili minnerpaamik ukiumut pisassiissutaammata, aqqissuussineq allaaserineqartoq aalisariutaatileqatigiiffiit iliuuseqarnissamut periarfissaannut annertunerusumik ajoqusiinaviannngilaq.

Aaqqineq salliutitsisinnaanermik tunngavilik

Aalisarnermi nutaanik ingerlatsisoqalernissaanik kissaateqarnerup allatut iliorluni atuutilersinneqarsinnaanera tassaasinnaavoq pisassiissutinit tamarmiusunit

annikinnerusukkaarlugit agguaatassatut immikkoortinneqarneri. Agguaatassanit taakkunannga assersuutigalugu aalisartut inuusunnerit imaluunniit aalisartut aalisakkanik allanik aalisartut malittarisassat immikkut ittut malillugit pisassanit pigisanik agguaaffigineqarsinnaapput. Agguaaneq akiliisitsinani pisinnaavoq imaluunniit aalajangersimasumik akeqartitsilluni pisinnaalluni. Aammattaaq akitsorterussititsinermik aaqqissuussineq atorneqarsinnaavoq, tassani aalisartut aalajangersimasuinnaat pisassiissutinut neqerooruteqarsinnaassallutik. Aaqqissuussinermi anguniagaavoq aalisartut taakku pisassiissutit agguaanneqartut imaluunniit pisiarinqartut tunngavigalugit aalisariutaatileqatigiiffinnut pioreersunut piginneqataalernissaat.

Ingerlatsilersunut nutaanut agguagassanik pilersitsineq utertitsisussaataitanerup eqqunneqarneratigut aamma pisinnaavoq, tamannalu aalisarneq pillugu inatsit maannakkut atuuttoq malillugu ajornanngilaq, takuuk §18. Tamanna imatut isumaqarpoq piffissami aalisariutaatileqatigiiffiit marluk kattunneranni agguagassanit pissarsisoqarsinnaasoq.

Periarfissat pingajuat tassaavoq Royal Greenlandimut pisassiissutit ikilisinnerisigut agguagassanik pilersitsineq. Naggasiullugu Namminersorerullutik Oqartussat pisassiissutinik tuniniaavimmi pisassanit nammineq pigisassatut kissaatigineqartunik pisiortorsinnaapput.

Taamatut aaqqissuussinissaq Namminersorerullutik Oqartussat kissaatigippassuk, agguassanik annikingaatsiartunik (<5%) ataasiaannartamik pilersitsinikkut pisariaqarpoq.

Pisassiissutinik agguaassereernerup kinguninngua pisassiissutit agguagassat tuniniaavinni tunineqaannarnissaat pingitsoortinniarlugu, inuit ataasiakkaat namminneq pigisassaattut agguaanneqartariaqarput, tassa pisassiissutit tunineqarsinnaassanngillat. Aaqqissuussinermi ajoqutaavoq pisassiissutit ilaasa tunineqarsinnaannginnerat, taamaattoqarnerani ingerlaavartumik aaqqissuussaaneermik nalimmassaanerup killilerneqarnissaa pissutigalugu. Ajoqut alla annertunerusinnaasorlu tassaavoq, aaqqissuussinerup allaffissornikkut aningaasartuuteqarfiungaatsiartussaanera. Allaffissornikkut ingerlatsineq piuminaattussaavoq, ilaatigut aalisartut pisassiissutinik agguaassassanit agguaaffigineqartut agguaassinermi piumasaqataanik malinninersut nakkutigineqartussaammat. Pisassiissutinik pigisanik akeqanngitsumik agguaasoqassappat pisassiissutinik atuinermi siunissami Namminersorerullutik Oqartussanut ingerlaavartumik akiliisoqartassanersoq isumaliutersuutigineqarsinnaavoq. Taamaattoqassappat pisassanit pigisat aalisarnermi aningaasanik isertitsiviunerat malillugu akiliineq pisariaqarpoq.

Kapitali 6.5.3. Akitsuutit, isumalluutit erniaannik akitsuutit aamma tulaassisussaataaneq

Inuussutissarsiut akissaaajaatitigut imminut nappassinnaasoq (akitsuutit)

Imminut nappassinnaasumik ingerlatsineq ilaatigut isumaqarpoq, suliffeqarfimmik ingerlatsinermi inuiaqatigiinnut akissaaajaatitigut inuussutissarsiortut namminneq akiliinerat, assersuutigalugu allaffissornermut, nakkutilliinermut biologillu siunnersuinerannut akissaaajaatit.

Pingaartuuvoq erseqqissassallugu taamaallaat akissaaajaatit pisariaqavissut aammalu avataasiorluni raajarniarnermut erseqqarissumik tutsinneqarsinnaasut taakku akilissagaat.

Ataatsimiititaliaq nalilivoq akissaaajaatit taamaattut aalisartut akilertariaqaraat. Aningaasat ikittuunngitsut pineqarsinnaammata taamaammallu inuussutissarsiortunut saniatigut annertuumik akissaaajaataasinnaammata, inassuteqaatigineqassaaq aalisartut kattuffii suleqatigalugit suut pisariaqavinnerisut aammalu suut avataasiorluni raajarniarnermut erseqqarissumik tutsinneqarsinnaanersut erseqqissarneqassasut.

Isumalluutit erniaannik akitsuutit

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq raajanik isumalluutininik atuinermi pisasseeriaatsimi maannakkut atorneqartumi killilersuineq tunngaviumik isumaqassasoq inuussutissarsiummi nalinginnaasumit annertunerusumik iluanaaruteqartoqarsinnaasoq. Allatut oqaatigalugu isumalluutit ernianik pissarsisitsinnaapput. Akitsuusiinermik aaqqissuussineq isumalluutit erniaqartitsinerisa naatsorsorneqavinnerinik tunngaveqartoq, taassumalu kingorna "aki eqquutivissoq atorlugu" akitsuusiineq, eqqarsaasersornerinnaavoq allaffissornikkullu ingerlanneqarsinnaanani. Akitsuuseeriaaseq tulluurtumik ilusilersugaq allaffissornikkut ajornanngikannersumik ingerlanneqarsinnaasariaqarpoq paasiuminartuusariaqarlunilu, taassumalu saniatigut aningaasatigut angusaqarusussuseq nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussinerup iluaqusigaa akitsuusiinermik aaqqissuussinermi ajoquserneqartariaqarani, soorlu aalisariutit aningaasatigut pitsaasumik ingerlasut eqqarsaatigalugit. Taamaammat akileraarusiinermi sakkunik akileraarusiinermilu tunngavinnik aalajangersaanerit qitiupput.

Raajanik akitsuusiinermi aaqqissuussineq maannakkut atorneqartoq pisuussutit erniaasa ilaannik akiliisitsinissamik tassungalu ilaliullugu inuussutissarsiortuunermi atugassaritinneqartut mianerineqarnissaannik periarfissitsivoq, tassa akitsuut aatsaat akiligassanngussammat akit minnerpaaffissaattut aalajangikkat qaangerneqarpata, tamassumalu tunngaviumik assigaa, aalisariutaatileqatigiiffiit ingerlalluurtut nalinginnaasumik iluanaaruteqarsinnaanerat. Pissusiviit tunngavigalugit angusani akip

eqquvissup atorneqarnera naatsorsorneqarsinnaanngilaq, kisiannili eqquvinnikkaluarlugu naatsorsuineq aamma atorneqarsinnaavoq. Annertussusiat eqqukannerpat aaqqissuussinerup ajunngitsumik ingerlanera ilimagineqarsinnaavoq, taamaalilluni akitsuutip annertussusaa eqqarsaatigalugu angusat anguniakkanut qanillattussapput aammalu allaffissornermi aningaasartuutit annertuallaassanatik.

Erseqqissarneqassaaq akit minnerpaaffiannik naatsorsuineq akuttunngitsumik pisartoq, tassa tunngaviusumik pisarmat teknologi, aningaasartuuteqarnermi pissutsit, pisat katitigaanerat annertussusaallu tamatigut allanngoraangata.

Ajornartorsiutit akit minnerpaaffiannik naatsorsuinnermut tunngasut saniatigut Kalaallit Nunaanni akitsuusiinermik aaqqissuussinnermut tunngatillugu pisat amerlanersaat nunani allani suliffeqarfiutinut suliareqqitassanngorlugit tunineqartarneri immikkut ajornartorsiutaavoq. Taamaammat imaanngilaq tuniniaavinni ammalluinnartumik unammilleqatigiiffiusutulli akit pilersartut. Ajornartorsiut taanna annertunersoq annikinnorsorluunniit nalilersorneqarsinnaasimanngilaq.

Tulaassisussaataaernerup atorunnaarsinnera

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq tulaassisussaataaernerup raajanik pisisartunut qaffasinnerusumik akiliuumasunut tunisisinnaaneq pinngitsoortittaraa. Tassa aalisartoq isertitassaminik annaasaqartinneqartarpoq, tamannalu ingerlatsinermi aningaasaqarniarneq eqqarsaatigalugu aningaasartuuteqarnerup assigisaatut isigasariaqarpoq.

Ataatsimiititaliap erseqqissassavaa tulaassisussaataaernerup atorunnaarsinneqarnera aalisartut raajanik tulaassisarunnaarnissaannik kinguneqassanngitsoq. Raajat allatut atugassanngorlugit qaffasinnerusumik akilersinneqarsinnaanngitsut tulaanneqartartussaapput.

Kisiannili tulaassisussaataaernerup atorunnaarsinneqarnerani amerlanerusunik eqqaarususseqarnissaq ilimagisariaqarpoq, tassa amerlanertigut raajat mikinerit raajanik tunisassiorfinnut tunineqartarmata. Taamaammat taamaattoqassappat annertunerusumik nakkutilliinissaq pisariaqartinneqassaaq.

Inuiaqatigiit aningaasaqarniarnerat eqqarsaatigalugu tulaassisussaataaernerup kingunerisaatut ilimagisariaqarpoq avataasiarluni aalisarnermi aningaasaqarniarnerup ajornerulernerata annaasaqarneq kingunerissagaa aammalumi qularutissaanngitsumik sinerissap qaniuttuani aalisarnermi annaasaqaateqarnermik kinguneqassaaq. Isumalluutit imatut atorneqarpata nalinik qaffasinnerpaanik isertitanillu amerlanerpaanik pilersitsisillugit inuiaqatigiinni isertitat tamarmiusut amerlissapput.

Ataatsimiititaliaq naliliivoq piffissaq sivikinnerusoq eqqarsaatigalugu aningaasaqarniarneq pivallaarnagu inuiaqatigiinni soqutigisat allat pissutigalugit tulaasisussaataanerup atorunnaarnissaa akerlerineqartoq, kisiannili piffissaq sivilunerusoq eqqarsaatigalugu tamanna tunngavilersuutigineqarsinnaanngilaq.

Kapitali 7. Pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik pigisanik piginnikkunnaarsitsinermik naliliineq.

Ataatsimiititaliaq naliliivoq Kalaallit Nunaanni siunissami raajarniarnermik killilersuinermi aaqqissuussinernik allanik atuutilersitsinerit aammalu killilersuinermik aaqqissuussinermik maannakkut atuuttumik iluarsinerit kapitali 6-imi allaaserineqartut, aalisarsinnaanermut akuersissutinik piffissamik killigaangitsumik niuerutigineqarsinnaasunillu pigisaqartunut tunngatillugu pinngitsaaliilluni taarsiissutitalimmik pigisanik piginnikkunnaarsitsinermik kinguneqarnissaat ilimagisariaqartut, takuuk inatsini tunngaviusuni § 73.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq assortuussataasinnaanngitsoq Kalaallit Nunaanni ukiumoortumik pisassiissutit procentiinik aalajangersimasunik atuisinnaatitaaneq (pisassiissutinik pigisaqarsinnaatitaneq) inatsisini tunngaviusuni § 73 malillugu pisinnaatitaaffiusoq illersugaasoq, kisiannili pisinnaatitaaffiit allat pinngitsaaliilluni taarsiissutitalimmik pigisanik piginnikkunnaarsitsinertut isikkoqartinnagit aallaaviusumik killilersorneqarsinnaasut.

Pisassiissutinik pigisaqarsinnaatitaaneq piffissamik killiliinani tunniunneqartarpoq, kisiannili qaqugorsuarmut pigisassatut tunniunneqartarani. 1990-imi inatsisissamut siunnersuutip saqqummiunneqarnerani erseqqissarneqarpoq aaqqissuussinermik nutaamik atulersitsineq isumaqanngitsoq pisassiissutit Inatsisartut kingusinnerusukkut ukiumut ataatsimut atuuttussanngorteqqissinaagaat, kisiannili piffissaqartitsitsilluni siumut ilimasaarereerluni pisinnaasooq, tassanilu ukiut tallimaniit arfineq marluk tungaannut ilimasaarinissaq oqaatigineqarpoq. Inatsisartut Inuussutissarsiornermut Ataatsimiititaliaanni Inatsisartunilu ersarissumik amerlanerussuteqartut oqaatigaat siumut ilimasaarinissap sivilussusiata ukiut tallimat sinnissanngikkai.

Taassuma kinguneraa pisassiissutinik pigisaqarsinnaatitaanermik pigisaqartut ukiut tallimat taaneqartut sinnerlugit immikkut illersugaanissaminnik ilimasunnissaminnut pissutissaqannginneri. Akerlianik naatsorsuutigineqarsinnaasutut ilimasaarereernermi piffissamik killeqartitsinerup atuutileqqissinnissaa tunngavigineqartariaqarpoq.

Ataatsimiititaliaq inerniliivoq ukiunik tallimanik ilimasaarereerluni pisassiissutinik pigisaqarsinnaanermik atorunnaarsitsisumik aaqqissuussinermik atuutilersitseqqinnermi *pisassiissutit nalinginik annaasanut* inatsisini tunngaviusuni § 73 malillugu taarsiinissaq tunngavilersorneqarsinnaanngitsoq. Uani pineqarpoq

pisinnaatitaaffik piffissamik killiliinivimmik piumasaqaatitalik, aammalu ”pigisamik” arsaarinnittoqarneranik tunngaviusumik piumasaqaat uani atornerqarsinnaanani.

Ataatsimiititaliap nalilersornikuuaa – pisassiissutit nalinginik annasaqarnerup saniatigut – *allanik annasaqartoqarsinnaanersoq*, assersuutigalugu atortunik annasaqarnermi, ukiunik tallimanik sioqqutsilluni ilimasaarereernikkut pisassiissutitik pigisaqarsinnaanermik atorunnaarsitsisumik aaqqissuussinermik atuutilersitsinermi inatsisini tunngaviusuni § 73 malillugu taarsiissuteqartoqarsinnaanersoq.

Kisiannili ataatsimiititaliap qularnartutut isigaa, siumut ilimasaarereernermit piffissap naanerata kingorna aaqqissuussineq maannakut atornerqartoq tunngavigalugu raajarniaqataaginnarnissamut ilimasussimaneq inatsisini tunngaviusuni § 73 taarsiissuteqartitsisinaanermik tunngavissaqartitsinersoq.

Tunngavigineqarpalli illersorneqarnissamik taamatut ilimasunneq tunuartinneqarsinnaanngitsoq, tamassuma kingorna apeqqutaalissaaq siumut ilimasaarereerluni aaqqissuussinermik maannakut atuuttumik atorunnaarsitsinikkut raajarniarnermi nutaamik aaqqissuusseqqinneq taamaatitsinertut isigisariaqarnersoq, taamaalillunilu inatsisit tunngaviusut malillugit pinngitsaaliilluni taarsiissutitalimmik pigisanik piginnikkunnaarsitsisoqarnersoq. Ataatsimut naliliineq tunngavigalugu ataatsimiititaliaq isumaqarpoq ersarissumik aallaavigineqartariaqartoq taamatut nutaamik aaqqissuussineq pinngitsaaliilluni taarsiissutitalimmik pigisanik piginnikkunnaarsitsinertut isikkoqangitsoq, taamaammalu taarsiissuteqartitsinissamut tunngavilersuutaasinnaangitsoq.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq Namminersornerullutik Oqartussat aamma raajarniarnermi annertunerusunik *akitsuutitik* atuutilersitsinissaminnut periarfissaqarluartut, pinngitsaaliilluni taarsiissutitalimmik pigisanik piginnikkunnaarsitsinerunersoq apeqqutaatinnagu – aammattaaq aalisarneq pillugu inatsimmi § 14, imm. 1 siumut ilimasaarereernissamik imaqartoq akitsuummik atuutilersitsinermi isiginiangikkaluarlugu.

Aammattaaq ataatsimiititaliaq isumaqarpoq Namminersornerullutik Oqartussat – pissutissaqarluartumik – Namminersornerullutik Oqartussat raajarniarnermut atatillugu allaffissornermut, inatsisunik atuutitsinermut, sullissinermut il.il. aningaasartuuteqaatiminnut akiliutinik periutsit nalinginnaasut atorlugit akitsuutitik akiliisitsisarnissamik aalajangiinissamut - aammattaaq aalisarneq pillugu inatsimmi § 14, imm. 1 siumut ilimasaarereernissamik imaqartoq akitsuummik atuutilersitsinermi isiginiangikkaluarlugu.

Ukiunik tallimanik siumut ilamasaarereerluni atorunnaarsitsinissaq sioqqullugu Namminersornerullutik Oqartussat raajarniarnermik aqqissuussinermi maannakkut atuuttumi killilersuinernik arlalinnik atuutilersitsisinnaapput, tamannalu tamassuma kinguneranik pinngitsaaliilluni taarsiissutitalimmik pigisanik piginnikkunnaarsitsinerusussaanani. Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq, Namminersornerullutik Oqartussat piviusorsiortunik tunngavilinnik, maannakkut ingerlataqartut – ilaasa - inuussutissarsiornerannik ajornerulersitsinngutsinik, raajarniarnermi tamanut atuuttumik killilersuinernik atuutilersitsippata, pinngitsaaliilluni taarsiissutitalimmik pigisanik piginnikkunnaarsitsinermik kinguneqarnavianngitsoq.

Ataatsimiititaliaq naliliinikuuvoq Royal Greenland A/S Namminersornerullutik Oqartussat inatsisiliorsinnaanerinit atallugu tunngaviusunik inatsisini § 73 malillugu illersorneqartoq.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq Royal Greenland A/S Namminersornerullutik Oqartussat raajarniarnermi inatsisinik atuutilersitsinissaannut tunngaviusunik inatsisini § 73 malillugu immikkut illersugaanngitsoq, aammattaaq namminersortut pisinnaatitaaffinnik pigisaqartut pinngitsaaliilluni taarsiissutitalimmik pigisanik piginnikkunnaarsinneqarnerinik inatsisit taamaattut kinguneqassagaluarpata.

2. Kalaallit Nunaanni raajarniarnermik killilersuineq

2.1 Oqaluttuarisaanikkut ineriartorneq

Kalaallit Nunaanni aalisarneq pillugu inatsit siullesq, inuussutissarsiuutigalugu piniarneq, aalisarneq aallaaniarnerlu pillugit Kalaallit Nunaannut inatsit nr. 223 3. juni 1967-imeersoq, raajarniarnermik immikkut aalajangersakkanik imaqanngilaq.

Raajarniarnermik killilersuivinneq siullesq piviusunnngortinneqarpoq Kalaallit Nunaata aalisarnikkut oqartussaaffiani raajarniarneq pillugu nalunaarut nr. 354 13. juni 1978-imeersukkut. Nalunaarut suliarineqarpoq Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiuutigalugu aalisarneq, piniarneq aallaaniarnerlu pillugit inatsit nr. 413 13. juni 1973-imeersoq tunngavigalugu, taannalu Qallunaat Nunaata Kalaallit Nunaatalu 1973-imi EU-mut ilaasortaalerannut atatillugu atuutilersinneqarpoq.

Angallatinut 80 BRT-mik anginerusunut raajarniarsinnaanermut akuersissuteqartoqarnikuuvoq nalunaarummi § 2 malillugu Kalaallit Nunaannut ministerip akuersissuteqarneratigut. Aammattaaq aalajangersarneqarpoq aalisariutaatileqatiffiit/aalisartut akuerineqarnikuusut akornanni pisat amerlassusissaannik agguuaneq akuersissutip suliarineranut peqatigitillugu pisinnaasoq.

Akuersissutip qaammatsiutini ukioq malippaa, taamaalillunilu sivisunerpaamik ukiumut ataatsimut piffissamik killilersugaalluni. Nalunaarummi § 4 imm. 2-mi aalajangersarneqarpoq, akuersissut angallammut aalajangersimasumut piginnittumut aalajangersimasumut tunniunneqartassasoq, allanullu tunniunneqarsinnaanngitsoq.¹

Taassuma saniatigut Kalaallit Nunaanni raajarniarnermi killilersuinerit annertuut arlallit atortuulersinneqarput. Ilaatigut malittarisassat atortuulersinneqarput, taakkunani pineqarluni raajarniarneq unitsinneqassasoq raajanik pisassiissutit tamarmiusut pisarineqareerpata. Taamaalilluni raajarniarnermi marlunnik killilersueriaaseqartoqavippoq, ilaatigut akuersissutini ataasiakkaani pisarineqarsinnaasut amerlassusaannik killilersuinikkut ilaatigullu pisarineqarsinnaasut akuerineqartut tamarmiusut pisarineqareerneranni tamanut tunngasumik killilersuineq.²²

¹ Aammattaaq § 4-mi ersippoq, akuersissut atorunnaassasoq akuersissummik pigisaqartoq toquppat imaluunniit angallat umiuppat imaluunniit tunineqarpat

² Tamanut atuuttumik killilersuineq pisariaqarnikuuvoq, tassa taamanikkut sinerissap qanittuani aalisarnermi pisassiissuteqartoqarneq ajormat

Akuersissutip kingornatigullu aalisarsinnaanermut akuersissutip allanut tunniunneqarsinnaannginnerannik periuseq 1989/1990-imi raajarniarnermi ajornartorsiulernerup tungaanut atorneqarpoq.

Raajarniarnermi aalisarsinnaanermut akuersissutinik tunniussisarneq piffissami 1984-imiit 1990-ip tungaanut "Aalisarsinnaanermut Akuersissutit pillugit Ataatsimititaliaq"-mit ingerlanneqartarpoq, taannalu qinnuteqaatit tunngavigalugit aalisartunut/aalisariutaatileqatigiiffinnut ataasiakkaanut ukiumoortumik aalisarsinnaanermik akuersissutinik pisassiissutinillu tunniussisarpoq. Aalisarsinnaanermut Akuersissutit pillugit Ataatsimiiitaliaq ataatsimiiitaliaavoq politikikkut qinikkanik ilaasortalik, taakkulu tassaallutik politikkerit Inatsisartunit qinikkat.

Aalisarsinnaanermut Akuersissutit pillugit Ataatsimiiitaliaq 1980-ikkut ingerlaneranni raajarniarsinnaanermut akuersissutinik pisassiissutinillu aalisariutaatileqatigiiffinnut amerlanerujartuinnartunut tunniussisarpoq, tamannalu kingunerpoq aalisarsinnaanermut akuersissutinik pigisaqartunut allanut pisassiissutit amerlaqataanik ikilinerannik, Naalakkersuisut aalajangiusimammassuk ukiumut pizarreneqarsinnaasut amerlanerpaaffissaat (TAC) biologit siunnersuutaannut naapertuutipajaartumik annertussuseqassasoq.³

Aalisariutaatileqatigiiffinnut ataasiakkaanut pisassiissutit ingerlaavartumik ikiliartornerat aalisarnermi aningaasatigut angusat ajornerulernerannik aalisariutaatileqatigiiffiillu amerlanersaasa ingerlatsinerminni amigartooruteqarnerinik kinguneqarpoq. Aalisariutaatileqatigiiffiit 1980-ikkut naaneranni aningaasaqarnikkut ajortumik inissisimanagerat aalisarsinnaanermut akuersissutinik aaqquissuussinerup allanngortinneqarnissaanik piumasaqarnermik kinguneqarpoq, tassa aalisariutaatileqatigiiffinnut ataasiakkaanut pisassiissutit imatut annikitsigilersimammata ingerlatsisut amerlanersaat imminut akilersinnaasumik aalisarsinnaajunnaarsimallutik.⁴

Raajarniarnermi ajornartorsiornerup inuussutissarsiutigalugu aalisarneq pillugu inatsisartut inatsisaata nr. 17 22. oktober 1990-imeersup akuersissutigineqarnera kinguneraa. Aalisariutaatileqatigiiffiit taakkunungalugu aningaasaliisut aningaasatigut ajornartorsiornerannut aaqquissutaavoq, aalisarneq pillugu inatsisip allanngortinneratigut avataasiorluni raajarniarsinnaanermut akuersissutit aningaasanik naleqartinneqalernerat aammalu siornatigut ukiumut ataatsimut pisassat annertunerpaaffilerlugit aalisarsinnaanermut akuersissutaasarsimasut allanngortinnerisigut, pisassat annertunerpaaffilerlugit tamakkiisumik niuerutigineqarsinnaalernerisigut piffissamilu killigigaanngitsumi

³ Raajanik pisuussutit nungunneqariataarsinnaammata

⁴ Pisassiissutit killeqartut aamma raajanik mikinerusunik annertuumik eqqaasarnermik kinguneqarput (taaneqartartoq highgrading). Aalisariutaatileqatigiiffiit ataasiakkaat pisassiissutit appasinneri pissutigalugit annertunerusunik annikinnerusunilluunniit raajanik anginerusunik tulaassariaqarlernikuupput.

atorneqarsinnaalersillugit. Aalisariutaatileqatigiiffiit pisassiissutinit tamarmiusunit Kalaallit Nunaanni aalisariutitut pisarineqarsinnaangortinneqartunit %-imik aalajangersimasumik pisassinneqartalerput – taaneqartartoq pisassiissutinit pigisat.

Sinerissap qanittuani raajarniarnermi piffissami killiligaanngitsumi aalisarsinnaanermut akuersissutit inuussutissarsiuutigalugu aalisarnej pillugu inatsisartut inatsisaata allangortinnera pillugu inatsisartut inatsisaata nr. 4 2. maj 1996-imeersup akuersissutigneqarneratigit aatsaat atortuulersinneqarput. Tamanna ilaatigit pissuteqarpoq sine-rissap qanittuani raajarniarnerup tamatigit annikinnerusumik aningaasaqarfiusarsimanageranik aammalu annikinnerusunik ingerlatsinerit angallatillu mikinerit amerlasuut ilisarnaataallutik.

2.2 Killilersuineq atuuttoq

Kalaallit Nunaanni aalisarnermik killilersuineq atuuttoq takuneqarsinnaavoq inatsisartut inatsisaanni nr. 18 31. oktober 1996-imeersumi nalunaarutinilu 20-ni.

Inatsisartut inatsisaat, arlaleriarluni allangortinneqarnikuusoq, kapitali 2-mi ilaatigit TAC-ip,⁵ aalisariutit ilaat immikkoortut, pisassiissutit, pisassiissutinit pigisat, ukiumut pisassiissutit aamma aalisarsinnaanermut akuersissutit qanoq paasineqartussaaneriniq imaqarpoq.

§ 4, immikkoortuni 1-mit 6-imut takuneqarsinnaavoq:

- Inatsimmi matumani "TAC" imartani Kalaallit Nunaata aalisarnikkut oqartussaaffigisaani aalisakkanut aalajangersimasunut ukiumut akuerisaasumik pisarineqarsinnaasut katillutik amerlassusiattut paasineqassaaq.
- Inatsimmi matumani "aalisariutit ilaat immikkoortut" angallatitut erseqqissumik killilerneqarlutik immikkoortut Kalaallit Nunaanni angerlarsimaffeqartutut paasineqassaaq.
- Inatsimmi matumani "pisassiissutit" TAC-p ilaatut aalisariutit ilaannut immikkoortunut imaluunniit nunat allamiut aalisarnerannut § 7-imi taaneqartumut pisassanngortitaasutut paasineqassapput.
- Inatsimmi matumani "pisassiissutinit pigisat" pisassat procentinngorlugit ilaattut aalisariutaatileqatigiiffiup pigisaattut paasineqassaaq

⁵ Oqaaseq TAC (Total allowable Catch) Kalaallit Nunaanni aalisarnej pillugu inatsimmi siullermeerluni atorneqarlerpoq inuussutissarsiuutigalugu aalisarnej pillugu inatsisartut inatsisaanni nr. 11 21. november 1984-imi. TAC inatsisip § 7-iani imatut paasineqartussatut allaqqavoq Kalaallit Nunaata im-mami oqartussaaffigisaani aalisakkanik aalajangersimasunut ukiumut akuerisaasumik pisarineqarsinnaasut amerlassusiattut.

- Inatsimmi matumani "ukiumut pisassat" ukiumi aalajangersimasumi pisassiissutinit aalajangersimasunit aalisariutaatileqatigiiffimmut tonsinngorlugit annerpaamik pisarineqarsinnaatitaasutut paasineqassapput.
- Inatsimmi matumani "akuersissut" aalisagaqatigiinnik aalajangersimasunik naalakkersuisut aalisariutaatileqatigiiffimmut nalunaarutigisinnaasaannik aalisarsinnaatitaanertut paasineqassaaq.

Inatsisartut inatsisaat kapitali 3 pisassat annertussusaannik TAC-millu aalajangersaasarnermik imaqarpoq

§ 5, imm. 1-imi ersippoq, Naalakkersuisut ukiut tamaasa imartani Kalaallit Nunaata aalisarnikkut oqartussaaffigisaani aalisagaqatigiinnut aalajangersimasunut TAC-nik aalajangiisassasut. Pisassat kalaallit aalisariutaasa ilaannut immikkoortunut nunallu allamiut aalisarnerannut § 6-imi taaneqartumut agguarneqarneri nunat tamalaat isumaqatigiissutaanni aalajangersakkat mianeralugit naalakkersuisunit ingerlanneqartassapput.

§ 5, imm. 3-mi ersippoq, Kalaallit Nunaata Kitaani raajanut TAC –ip agguanneqarnerani sinerissamut qanittumi aalisariutinut 43 % avataasiortunullu 57 % tunniunneqartassasut.

Kalaallit Nunaata Kitaani pisassiissutit agguataarneri aalisartut kattuffiisa Naalakkersuisullu piviusumik isumaqatigiinniareernerisigut isumaqatigiissutigineqarpoq. Tamassuma kinguneraa aalisarneq pillugu inatsisartut inatsisaasa allanngortinnera pillugu inatsisartut inatsisaanni nr. 5 21. maj 2002-mi, § 5, imm. 3-mi atortuulersinneqarmat Kalaallit Nunaata Kitaani raajanik pisassiissutit sinerissamut qanittumi aalisariutinut 43%-imik avataasiortunullu 57%-imik agguarneqartassasut.

Inatsisartut inatsisaanni kapitali 4-mi Kalaallit Nunaata nunataani imartaanilu inuussutissarsiutigalugu aalisarsinnaaneq aalajangersarneqarpoq.

§ 6, imm. 1-imi ersippoq, imartani Kalaallit Nunaata aalisarnikkut oqartussaaffigisaani inuussutissarsiutigalugu aalisarneq taamaallaat angallatinit pigineqarnertik naapertorlugu Kalaallit Nunaanni angerlarsimaffeqartunit ingerlanneqarsinnaasoq. Kapitali 6 Kalaallit Nunaanni inuit ataasiakkaat suliffeqarfiillu aalisaqataasinnaaneri pillugit aalajangersakkanik aamma imaqarpoq.

Angallatit inunnit ataasikkaanik pigineqartut atorlugit aalisarsinnaaneq pillugu § 6, imm. 3 nr. 1-4-mi ersippoq:

- Inuit pineqartut tamarmik inuiaqatigiinnut kalaallinut aalajangersimasumik attuumassuteqassapput;
- inuit pineqartut tamarmik Kalaallit Nunaanni najugaqartutut inuit nalunaarsorsimaffianni lunaarsorsimassapput, Kalaallit Nunaannilu inuit aqqisa nalunaarsorsimaffianni ukiuni kingullerni marlunni nalunaarsorsimasimassallutik;
- inuit pineqartut tamarmik Kalaallit Nunaannut tamakkiisumik akileraartartussaataassapput, qaammatisiutillu ukiuini kingullerni marlunni Kalaallit Nunaanni tamakkiisumik akileraartartussaataasimassallutik.
- inuit pineqartut tamarmik qaammatisiutit ukiuini kingullerni marlunni inuussutissarsiutigalugu aalisartuusimassapput, namminerlu sulinikkut ukiuni kingullerni marlunni isertitaasa tamarmiusut 50%-ii inuussutissarsiutigalugu aalisarnermit isertinneqarsimassapput. Inuussutissarsiutigalugu aalisartuunermut nallersuunneqarput piniartutut, savaatilittut, tuttuutilittut assigisaannillu inuussutissarsiuteqarnerit.

Angallatit suliffeqarfinit pigineqartut atorlugit aalisarsinnaaneq pillugu § 6, imm. 4 nr. 1-3-mi ersippoq:

- ingerlatseqatigiiffik aktiaateqarluni ingerlatseqatigiiffmssaaq (A/S), piginneqataassuteqarluni ingerlatseqatigiiffmssaaq (Aps), piginneqatigiiffmssaaq (Amba) imaluunniit piginneqatigiilluni umiarsuaatileqatigiiffiussalluni;
- ingerlatseqatigiiffiup aningaasaataasa ikinnerpaamik 2/3-ii (raajarniarnermi: ingerlatseqatigiiffmp aningaasaatai tamarmik) inunnit ataasiakkaanit imm. 3, nr. 1)-3)-mi piunasaqaatinik naammassinnissimasunit toqqaannartumik toqqaannangikkaluamilluunniit pigineqassapput.
- Inuit pineqartut tamarmik qaammatisiutit ukiuini kingullerni marlunni inuussutissarsiutigalugu aalisartuusimassapput, ukiunilu kingullerni marlunni, toqqakkatut suliaqartitaanermi isertitat ilanngaatigereerlugit, isertitaasa tamarmiusut ikinnerpaamik 50 %-ii inuussutissarsiutigalugu aalisarnermit isertinneqarsimassapput. Inuussutissarsiutigalugu aalisartuunermut nallersuunneqarput piniartutut, savaatilittut, tuttuutilittut assigisaannillu inuussutissarsiuteqarnerit

Inatsisartut inatsisaanni kapitali 7 aalisarnermik nalinginnaasumik killilersuineramik imqarpoq

§14, imm.1-imi ersippoq, §6 naapertorlugi Kalaallit Nunaanni aalisarnermi aalisarsinnaanermut akuersissutit assigiinngitsut sisamat tunniunneqartassasut:

- 1) Pizarreqarsinnaasut qummut killilerlugit piffissamut killilimmut akuersissutit.
- 2) Pizarreqarsinnaasut qummut killilerlugit piffissamut killeqanngitsumut akuersissutit.

- 3) Pizarreqarsinnaasut qummut killilernagit piffissamut killilimmut akuersissutit.
- 4) Pizarreqarsinnaasut qummut killilernagit piffissamut killeqanngitsumut akuersissutit. Inatsisartut piffissaqartitsilluarlutik

Inatsisartut naleqquttumik siumut nalunaaruteqarnermikkut nr. 2) aamma 4)-mi piffissamut killiligaangitsumut pisassiissutit piffissamut killilimmut tunniunneqartussangortissinnaavaat.⁶

§ 5 malillugu Kalaallit Nunaanni sinerissap qanittuani avataasiorlunilu raajarniarnermi piffissamik killiligaangitsumik aalisarsinnaanermut akuersissutit tunniunneqartarput, taakkunani pizarreqarsinnaasut qummut killilerneqassallutik, takuuk § 14, imm. 1, nr. 2.

Aalisarsinnaanermut akuersissutit piffissamik killiligaanngitsut naleqquttumik siumut ilimasaarereernikkut piffissamut killilerneqartarnissaannut periarfissaq eqqarsaatigalugu inatsimmut siunnersuutip saqqummiunneqarnerani naalaakkersuisut oqaatigaat siumut ilimasaarineq ukiut tallimat arfineq marlullu akornanni sioqqutsilluni pisariaqartoq. Apeqqulli inatsisissamut siunnersuutip 10. maj 1990-imi pingajussaaneerneqarnerani annertuumik oqallisigineqarpoq. Inatsisartuni amerlanerussuteqarluartut Inuussutissarsiornermut Ataatsimiititaliap allannguutissat siunnersuutaa akueraat, tamassuma kingorna, inatsisip oqaasertaani erseqqarissumik maannakkut allassimalersutut, inatsit Inatsisartut allangortissinnaagaat, pisariaqartinneqassappallu aalisarsinnaanermut akuersissutit piffissamut killilimmut tunniunneqarsinnaaleqqissallutik. Kisiannili naleqquttumik siumut ilimasaarereernissaq pisariaqarpoq, piffissap sivisussusianut pisumi pissusiviusoq apeqqutaalluni. Allannguutissat siunnersuummi akuerineqartumi siumut ilimasaarereernissap ukiunik tallimanik sivisunerunnginnissaa piumasaqaataavoq.

§ 14, imm. 2-mi ersippoq, akuersissummik piginnittut ataasiakkaat eqqarsaatigalugit piginnittoq pineqartoq aalisakkanik sunik, angallatit suut atorlugit sumiiffinnilu sorlarni aalisarsinnaanersoq, aalisarnermullu piumasaqaatit ersarinnerusut akuersissummi nalunaarneqarsinnaapput. Akuersissutinut nr. 2)-tut ittunut imm. 1 naapertorlugu annertussusiliussat § 5 malillugu pisat annertussusissaattut aalajangersarneqarsimasut ilaattut allassimassapput, maleruagassat naalakkersuisunit aalajangersarneqarsimasut malillugit. Tassunga ilanngullugu Naalakkersuisut ukiumut pisassat amerlanerpaaffissaat pillugit maleruagassiorsinnaapput.

6

Aalisarneq pillugu inatsimmi maannakkut atuuttumi § 14, imm. 1-ip inuussutissarsiuutigalugu aalisarneq pillugu inatsisartut inatsisaanni nr. 17-imi 22. oktober 1990-imeersumi § 12, imm. 1 assigaa.

Raajarniarsinnaanermut akuersissummi ersittarpoq angallat suna atorlugu, aalisagaq suna sumiiffimmilu sorlermi akuersissummik piginnittoq aalisarsinnaanersoq.

§ 15, imm. 1-imi ersippoq, Pisassiissutinit pigisat § 14, imm. 2 naapertorlugu aalisarnermut tunniunneqarsimasut taamaallaat pigisassatut qularnaveeqqutitulluunniit tunniunneqarsinnaapput.

Aammattaaq § 15, imm. 3-mi aamma 4-mi ersippoq:

- Ingerlatseqatigiiffiit imaluunniit inuit ataasiakkaat pisassiissutinit pigisanik aalisariutit ilaannut immikkoortunut avataasiortunut pisassiissutigineqartunit pisiortornermikkut pisassiissutinit tamarmiusunit 33,3 %-ii qaangerlugit pigisaqalersinnaanngillat.
- Ingerlatseqatigiiffiit imaluunniit inuit ataasiakkaat pisassiissutinit pigisanik aalisariutit ilaannut immikkoortunut sinerissamut qanittumi aalisartunut pisassiissutigineqartunit pisiortornermikkut pisassiissutinit tamarmiusunit 10%-ii qaangerlugit pigisaqalersinnaanngillat.

§ 18-imi ersippoq, umiarsuaatileqatigiiffinnik kattussinermi pisassiissutinit pigisat ikilisinneqartarnerat pillugu naalakkersuisut malittarisassiorsinnaapput (utertitsisussaataaneq).

§ 22, imm. 1, nr. 1-imi ersippoq, § 6 naapertorlugu kalaallit aalisarneranni akuersissummik pissarsinermut piumasaqaatigineqarsinnaavoq,

- pisat tamakkerlugit ilaannaalluunniit Kalaallit Nunaanni tunisassiorfimmuut tunisassiorfinnulluunniit aalajangersimasunut tunineqassasut, ilaatigut piffissani aalajangersimasuni aamma annertussutsinik, pitsaassutsinik pisallu suunissaannik aalajangersimasunik (tulaassisussaataaneq),

Tulaanneqartussaataasut maannakkut raajarniarnermi angallatinut avataasiortunut pisat tamarmiusut 25%-eraat, aammalu sinerissap qanittuani aalisartut 100%-imik tulaassisussaataallutik.⁷ Tulaassisussaataaneq siullermeerluni atortussaatinneqalerpoq raajarniarsinnaanermut akuersissutit pillugit nalunaarutikkut nr. 2 2. november 1980-imeersukkut, tassani akuersissummut piumasaqaataalluni aalisariarnerup siulliup aallartinneqannginnerani raajat uunneqanngitsut tunisassiassanngorlugit Kalaallit Nunaanni tunisassiorfimmuut isumaqatigiissusiortoqariissasoq. Taamanikkut isumaqatigiissutigineqatussaanikuupput raajartat minnerpaamik 15%-ii.

Inatsisartut inatsisaat kapitali 11-mi nakkutilliinermik imaqarpoq

§ 26, imm. 1-imi ersippoq, inatsimmi inatsillu malillugu malittarisassiani aalajangersakkanik eqquutsitsinermik nakkutilliineq pillugu naalakkersuisut malittarisassiorsinnaapput.

⁷ Sinerissamut qanittumi aalisariutini umiarsuaatileqatigiiffiit ataasiakkaat pisassiissutinit tamarmiusunit 25 %-imik tulaassuisussaataitaallutik tunisassiornissamut akuersissuteqarput.

3. Atlantikup Avannaani nunani allani killilersuineq

3.1 Aallaqqaasiut

Kapitalimi uani Atlantikup Avannaani nunani allani aalisarnermi killilersuinerit naatumik takussutissiorneqarput. Misissuinermi siunertaavoq apeqqutit arlallit ataatsimiititaliap suliassaanut tunngavissiamiittut qulaajaaffiginissaat. Ataatsimiititaliaq Danmarkimi, Norgemi, Islandimi, Savalimmiuni aamma Storbritaniami aalisarnermut oqartussanut saaffiginnippoq ilaatigut ataasiakkaanut pisassiissutit aamma ataasiakkaanut pisassiissutit niuerutigineqarsinnaasut atorneqarneri ilaatigullu nunani taakkunani ilaatigut aningaasaqarnermi, pisussutitut piginnittuunermi aamma pisuussutinik akileraarusiinermi ineriartornerit qulaajaaffiginarlugit.⁸

Ataatsimiititaliap aalisarnermut oqartussat arfinilinnik ukuninnga apeqquteqaateqarfigai:

- A. Ataasiakkaanut pisassiissutit (AP) killilersuinermi sakkutut atorneqarpat, taamaattoqarpallu qanoq atorneqarpat? (niuerutigineqarsinnaasut, piffissami killilimmi aammalu niuerutigineqarsinnaaneritut killiliussat)
- B. Aalisarnermi sorlarni AP atorneqarpa? (aalisakkani assigiinngiiaartuni ataatsimut, aalisakkanut assigiinngiiaartunut arlalinnut, angallatitut assigiiaanun/assigiinngiiaanun).
- C. Pisassiissutaaqqaarnikut qanoq agguuaanneqarnikuuppat?
- D. AP-mik atuinermi misilittakkat suuppat? (angallatit aalisarsinnaassusiannik naleqqussaaneq, piginnittut ikittuuneri, angallatit aningaasaqarnerat aamma eqqaasarneq)
- E. Kinguaariit paarlaannissaannut ajornartorsiut iliuseqarfigineqarnikuua?
- F. Aalisarnermi akitsuusiinissaq imaluunniit akileraarusiinissaq – pisuussutit ernialersornissaat – isumaliutersuutigineqarpa?

3.2 Danmark

Danmarkimi aalisarnermik killilersuinermi aqqissuussinerit pingasut atorpai: Ataasiakkaanut pisassiissutit niuerutigineqarsinnaasut, ataasiakkaanut pisassiissutit aammalu aalisarnerit agguaaffigalugit pisassiiffiusartut imaluunniit ukiumut aalajangersimasunik annertussusillit.

⁸ Nunanit ataasiakkaanit akissutit assigiiaarnissaat qulakkeerniarlugu ataatsimiititaliamit piumasarineqarsimavoq apeqqutit assigiit akineqassasut. Islandip apeqqutit toqqaannartumik akissuteqarfigisimannilai, nunalli OECD-mut "Country Note on National Fisheries Management Systems 2004" ilannguttakkani nassiussimallugu.

Killilersueriaatsini eqqarsaat tasaanikuuvoq, aalisarnerit angallatinit annertuumik aningaaliiffiusunit ingerlanneqarnissaat, tassani angissuseq aalisarluarsinnaassuserlu pingaartinneqarluni aalisarnermik killilersuisoqassaaq, ataasiakkaanut pisassiissutit niuerutigineqarsinaasut atorlugit. Akerlianik immap naqqani aalisaatit atorlugit aalisarnerit killilersueriaatsit allat ikiorsiullugit ingerlanneqassaput.

Tungaviusumik ajornartorsiutaavoq danskit aalisariutaasa angivallaarneri, pisoqaa-vallaarneri aamma isertitaqartarnerisa naammaginartumik nutarterinissamut isuman-naarisinnaanginneri. Taakku kinguneraat aalisarnermik suliffimmi isumannaallisaa-nerit ullutsinnut naleqqutinnginneri, tassani aalisakkat tulaaneqartut pitsaassusiinik pitsanngortitsisoqarsinnaalluni aammalu danskit aalisarnerisa inuiaqatigiinni aningaa-satigut nalinginik annertunerulersitsisoqarsinnaalluni.

Ataasiakkaanut pisassiissutit niuerutigineqarsinnaasut aamma ataasiakkaanut pisa-siissutit atorneqalerneranni anguniakkat ilaat tassaavoq aalisariutinik nutarterineq namminersortut aningaasaliinerisigut pissasoq. Namminersortut aningaasaliissutaat aatsaat pissarsiarineqarsinnaaput aalisarnerup imminut akilersinnaassusia annertusi-neqarpat.

Ataatsimut isigalugu oqaatigineqarsinnaavoq Danmarkimi aalisarnermi ataasiakkaa-nut pisassiissutit niuerutigineqarsinaasut aamma ataasiakkaanut pisassiissutit atorne-qalerneranni anguniakkat tassaasut:

- Aalisarnermi pineqartuni angallatit ikilisinneqarnissaat.
- Aalisarnermi annertunerusumik isertitaqarnissaq aammalu angallatinut nutaa-nut aningaasaliinerit annertusineqarnissaat.
- Pisanik atorluanerunissaq.

Ataasiakkaanut pisassiissutit niuerutigineqarsinnaasut taamaallaat danskit ammassas-suarniarneranni atorneqarput, 2003-imilu ammassarsuarniarnermi aqutsinermik aaq-qiissuussineq atorneqalerluni, taannalu 2007-ip tungaanuugallartoq atorneqassaaq.⁹

Pisassiissutininut niuerutigineqarsinnaasunut ilaatigut killilersuisoqarpoq:

- Angallatit, pisassiissutinik tunisaqartut, aalisarnermi allani killiliiffigineqas-sapput imalluunniit pisassiissutit amerlanersaat tunigunikkit aalisarunnaassal-lutik.

⁹ Inatsimmi ersippoq ukiumi aalisarfiusumiit 2008-miit aalisarsinnaanermut periarfissat naliliiffigine-qaqqissasut – aaqqiissuussinermik nalilersuereernermi, taassuma ataani danskit ammassassuarnik pisa-siissutinik atuinerat aamma piffissami 2003-2007 danskit ammassassuarniutaasa aaqqiissuussaanerisa ineriartornerat imaluunniit aalisakkat ilaannik katillugit pisarineqarsinnaasutut akuersissutigineqartut (TAC).

- Piginnittoq ataaseq amerlanerpaanik sisamanik angallateqassaaq annerpaamik 5.000 GT.

Pisassiissutit siulliit piffissap ingerlanerani ukiuni 2000-imi, 2001-imi aamma/imaluunniit 2002-mi pisat annertussusaat tunngavigalugit aalajangerneqarput. Angallatit ataasiakkaat pisassiissutinit pigisaasa annertussusaat ukiut pineqartut arlaanni aalisarnermit tamarmiusumit pissarsiaat tunngavigalugit naatsorneqarput. Ukioq angallatip pissarsiaqarfiginerpaasaa tunngavittut atorineqarpoq.¹⁰

Ataasiakkaanut pisassiissutininik danskit misilittagaat tassaapput, aalisarnermi pisassiissutinit pigisat sukkasoorejussuarmik agguateqqinneqartarneri. Tassunga ilaliullugu ammassassuarniutini pisoqaasuni aammalu naleqqutinngitsumik katitigaasuni angallatinik nutaanik sukkasoorejussuarmik aaqqissuussaanermi nalimmassaasoqarpoq, taakkulu aalisarluarsinnaanerupput pitsaassutsimillu pingaartitsinerullutik. Fødevareministeria naliliivoq aalisartut ilaat sillimmartaarniarlutik ataasiakkaanut pisassiissutininik niuerutigineqarsinnaasunik aamma ataasiakkaanut pisassiissutininik pisinermiinni annertungaatsiarmik akiliisimasut.

Danskit ammassassuarniarnermi nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussineranni pisassiissutit 5%-ii kinguaariit paarlaanneranni agguassassatut aamma sillimatissatut immikkoortinneqarnikuupput, tassa imaappoq pisassiissutit 95%-ii ataasiakkaanut pisassiissutit niuerutigineqarsinnaasutut agguaneqarput. Kinguaariit paarlaanneranni agguassassani siunertat ilagaat ”aalisartut inuusunnerusut siullermeerlutik namminersortutut ammassassuarniartunngornissamut periarfissinneqarnissaat, ammassassuartaasunik pissarsinissamut aallartinnermi aningaasaateqarnissaat pisariaqartinngikkaluarlugu“.¹¹

Aaqqissuussineq Fødevaredirektoratimit allaffissornikkut aquneqarpoq, aammalu qinnuteqaateqartoqarneratigut aalisartunut inuusunnerusunut nammineq pigisassatut ukiumoortumik agguasoqartarpoq. Tassa aaqqissuussinermi ukiumoortumik agguaffigineqarnissamut qinnuteqaateqartoqartarpoq. 2003-mi aalisartut inuusunnerit 18-it tamarmik 200 tonsinik agguaffigineqarnissamik neriorsuiffigineqarput. Amerlassut-sit taakku atorlugit aalisartut inuusunnerusut piginnittutut aallartissinnaapput imaluunniit angallammut piginneqataalersinnaallutik.

¹⁰ Naatsorsuinermi taassuma saniatigut isiginiarneqarpoq angallatip ukiuni pineqartuni pisami tamarmiusut minnerpaamik 90%-ii inunnet nerisassianngorlugit immikkoortissimanerai. Angallatip ukiumi aalisarluarnerpaaffiani 90%-inik ikinnerusut immikkoortinneqarsimappata annikinnerussutaannik pisassiissutit ilanngarneqarnikuupput.

¹¹ ”Danmarkimi ammassassarniarnermi ataasiakkaanut pisassiissutinit pigisat tunineqarsinnaasut atulersinneqarneri pillugit nassuiaat”. Aalisarnermut Pisortaqarfik aamma Fødevareøkonomisk Institut. Inuusutissalerinermut Ministeriaqarfik, Nunalerineq Aalisarnerlu. 27. juni 2003.

Agguaanermut ukiumullu pisassiissutit piginnarnissaannut piunasaqaataavoq, aalisartup inuusunnerusup toqqaannartumik aalisaqataanissaa, tassa angallatip aalisarnerani minnerpaamik ullut 1/3-iini. Taamaaliornikkut aalisartut inuusunnerusut pisassiissutinik agguaaffigineqartut angallat pineqartoq atorlugu toqqaannartumik aalisaqataanissaat aammalu agguaanneqartut inunnit eqqortunit iluaqutigineqarnissaat isumannaarneqarpoq.¹²

Fødevareministeria naliliivoq aaqqissuussineq taanna naleqarluarsimasoq, tassa inuusuttut aalisartut arlallit inuusutissarsiummik ingerlatsilernissaannut ikiuutaasimamat.

Maannakkut qallunaat aalisarneranni ataasiakkaanut pisassiissutinik atuisitsiffiulernikuusumi akitsuusiisarnermik aaqqissuussisoqanngilaq. Kisiannili imaassinnaavoq aaqqissuusinerup maannakkut atuuttup 2006-imi nutarternerani pisuussutit erniaannik akitsuusiisarneq eqqunneqarsinnaasoq.

3.3 Norge

Norskit aalisarneranni immikkoortinneqartarput sinerissap qanittuani aalisariutit (28 meterimik angissusillit mikinerusulluunniit) aamma avataasiorluni aalisariutit (28 meterit anginerusullu).

Norge 1990-miilli sinerissap qanittuani avataasiorlunilu aalisarnermi killilersuutininik arlalinnik atuisitsilernikuuvoq (aalisarnermik unitsitineq aamma aalisarsinnaanermut akuersissutit/pisinnaatitaaffit), taamaalilluni aalisarnermi pingaarnerni aalisarsinnaanernut 2002-mi inaarutaasumik agguaasoqarpoq.

Aallaaviusumik norskit aalisartut/piginnittut aalisarsinnaanermik pisinnaatitaaffillit piffissami killiligaanngitsumi taakkuninnga piginninnissartik naatsorsuutigisinnavaat, kisiannili aalisarsinnaanermik pisinnaatitaaffeqarnermut piunasaqaataavoq aalisarnerup annertussusilikkamik ingerlatiinnarneqarnissaanik. Angallatit norskit aalisariutaannik nalunaarsuifianniiginnassagunik ukiumut qaammatini aalajangersimasuni aalisassapput. Taamatut inissisimangikkaanni aningaasarsiutigalugu aalisartoqarsinnaanngilaq.

¹² Ukiumut pisassiissutit ukiut ataasiakkaarlugit agguaanneqartarput. Aalisartut 2003-mi agguaaffigineqarsimasut aamma 2004-mi ukiumut pisassinneqarnissamik kissaateqartut taamaalillutik qinnuteqaateqarpoq.

Avataasiorluni aalisariutit piffissamik killiligaanngilluinnartumik aalisarsinnanermik pisinnaatitaaffeqartut, sinerissap qanittuani aalisarneq aalisaqataasinnaasunik pisasiis-sutinillu ukiumoortumik killilersuisarnermik tunngaveqarpoq

Pisassiissutit niuerutigineqarsinnaasut eqqarsaatigalugit norskit aaqqissuussinerat imaappoq, angallat tunineqaruni aalisaannassagunilu pisassiissutit ilanngullugit tuni-neqassasoq. Angallatinik pisinerit tunisinerillu tamarmik Fiskeridirektoratimit akueri-neqassapput, taassumalu misissussavaa piginnittuunermut piumasagaatit, sumi aali-sarsinnaanermik killilersuutaasinnaasut aammalu tunisinerimi piumasagaatit malinne-qarnersut. Pisassiissutit kisimiitillugit tunineqarsinnaanngillat, kisiannili tamatigut angallammut atasuussallutik. Fiskeridirektoratip siumornikuuaa pisassiissutit angalla-tillu akisoorujussuuanngorlugit tunineqartartut, naak angallat nammineq naleqanngin-gajakkaluartoq.

Taassuma saniatigut aalisarnerni ataasiakkaani pisassiissutit niuerutigineqarsinnaane-rinut immikkut piumasagaatit/killilersuinerit atuupput. Assersuutigalugu aalisakkat ilaat sumiiffinnut aalajangersimasunut tulaanneqarnissaat piumasagaataavoq.

2002-miit pisassiissutit arlallit angallammut ataatsimut katersuunneqarsinnaaneri ammaanneqarpoq, tamannalu angallatinik atorunnaarsitsineq ilanngullugu, angallatit ikilisinneqarnissaannik kinguneqassaaq.

Pissutigitinneqartut pingaarnertut oqaatigineqarsinnaavoq, ataasiakkaanut pisasiis-sutit aalisarnerni pingaarnerni tamani pisinnaatitaaffeqarfiusartu-ni/akuersissuteqartarfiusartuni imaluunniit matusisarnikkut/aalisaqataasunik killiler-suiffiusuni atorineqartut.

Pisassiissutit piffissap ingerlanerani pisarineqartartut/aalisaqataasartut tunngavigalugit agguanneqarput. Pisassiissutit ukiut pingasut kingullit arlaanni aalisarsimaneq tunn-gavigalugu agguanneqarput, piffissami aalisarnermik matusinermiit naatsorsorneqar-lutik kiisalu angallatit angissusaat usisinnaanerallu tunngavigalugit.

Norgep ilaatigut ataasiakkaanut pisassiissutit atulersippai aalisaqataasinnaasut amer-lassusaat killilerniarlugu – pingaartumik avataasiorluni angallatini aalisarluarnerusuni – kisiannili aamma sinerissap qanittuani angallatini mikinerusuni.

Pisassiissutit ikitsuinnarnut katersuunneqannginnissat eqqarsaatigalugu Norgep aala-jangiuppaa, pisassiissutinik ikitsuinnarnut katersuunnissaa killilersimaarniarlugu, pi-ginnittup ataatsip pigisinnaasai killilerneqassasut. Tamanna avataasiorluni raajarniar-nermi kilisaatinut, saarullinniarnermi kilisaatinut aammalu angallatinut ringnotit ator-lugit aalisartartunut aalisarsinnaanermik akuersissutilinnut atuuppoq.

Sinerissap qanittuani aalisarnermi aalisartup/piginnittup ataatsip angallatinik qassinik pigisaqarsinnaanera killilerneqanngilaq. Kisiannili aalisakkat ilaannik aalisarnermi aalajangersagaavoq piginnittoq ataaseq taamaallaat angallat ataasiinnaq atorlugu aalisqataasinnaasoq, aammalu aalisarnerni taakkunani pisassiissutaaqqaarsimasut pingasoriaataat angallammut ataatsimut katersuutitinneqarsinnaanngitsut.

Fiskeriministeria naliliivoq norskit aalisarneranni pisassiissutinik pisinermi akit anner-tusut. Angallat ringnotinik atugaqarluni aalisartuq aalisarsinnaanermut akuersissum-mik pigisalik assersuutigalugu tunineqartarpoq 200 mio. norgemiut kr.-iisa missingi-nik akilersillugu, naak angallat teknikkikkut appassissumik naleqaraluartoq.

Sinerissap qanittuani aalisarneq eqqarsaatigalugu pisassiissutit tunineqarneranni akit qaffasissut aamma atorneqartarput, angallatip teknikkikkut nalinga apeqqutaatinnagu. Akulikitsumik aningaasat taarsigassarsiarineqartarput, tamannalu aalisarnermi tassani angallatit imminnut akilersinnaassusiannut sunniuteqartarpoq.

Kinguaariit paarlaannissaannut ajornartorsiut eqqarsaatigalugu Norge immikkut suli-niuteqanngilaq. Aalisartunut nutaanut immikkut malittarisassaqaanngilaq, taamaam-mallu taakku tuniniaavinni nalinginnaasuni angallatinik pisassiissutinillu pisisariaqar-tarput. Kingornussinermut atatillugu aalisarsinnaanermut pisinnaatitaaffiit tiguneqar-sinnaaput imaluunniit angallat pisassiissutit ilanngullugit tunineqarsinnaalluni.

Pisuussutit akitsuutaannik atortuulersitsinissamik apeqqut arlaleriaqaluni oqallisigine-qartarpoq, kisiannili angusaqarfiusarnani.

Aalisarnermi imminut akilersinnaanerusumut ineriartorneq immaqa taassuma oqalli-sigineqaqqilerneranik kinguneqassaaq, tassa Fiskeriministeria naliliimmat, aalisagaa-tinik atuinerup akiliinani pisarnissaa takorloorneqarsinnaanngitsoq.

Kisiannili Norge aalisariutinik atorunnaarsitsinermi akitsuutinik atortuulersitsivoq, tassani aalisartut aalisakkat tunineqarnerini kaaviiartitat 0,35%-iinik aalisariutinik atorunnaarsitsinermi aningaasaateqarfimmut akiliisarlutik. Aalisartut tamarmik anin-gaasaateqarfimmut tassunga akiliisarput, kisiannili angallatinik 15 meterinit mikineru-sunik piginnittut kisimik angallatinik atorunnaarsitsinermi tapiissutinik qinnuteqarsin-naapput pissarsisinnaallutillu.

Angallatinik atorunnaarsitsinermi aaqqissuussineq aningaasaateqarfiup ukiut tamaasa 35 mio. norskit koruuniinik isertitaqaatigisarpaa, 2007-illu tungaanut atuulluni.

3.4 Islandi

Islandi nunarsuarmi nunat siulliit ilaattut aalisarnermik aqutsinermik aaqqissuussinermi ataasiakkaanut pissassiissuteqartarnermik aammalu ataasiakkaanut pissassiissutinik niuerutigineqarsinnaasunik atuutilersitsivoq. 1991-i allarnerfigalugu aalisarnermik aqutsinermi ataasiakkaanut pissassiissutit niuerutigineqarsinnaasut aamma ataasiakkaanut pissassiissutit Islandimi aalisarnerni pingaarnerni atorineqarput – aalisarneqartarrut assigiinngiiaartut katillugit 19-it.

Aallaqqaammut pissassiissutit agguanneqartarneri aalisarnerni ataasiakkaani allanngorarpuit, kisianni tunngaviummik ukiuni pingasuni pisat agguaqatigiissinneri tunngavialugit tamanna pisarpoq.

Ataasiakkaanut pissassiissutit niuerutigineqarsinnaasut aalisarnermi annertuumik imminut akilersinnaalersitsippuit, tassungalu ilaliullugu angallatit malunnaateqartumik ikilillutik, taamaammallu aalisarneq aamma pingaaruteqartumik annikillilluni. Imminut akilersinnaanerup annertusinerata kinguneranik pissassiissutit akii aamma annertuumik qaffariarnikuupput.

Islandimi aalisarnermi pissassiissutit niuerutigineqarsinnaaneramik killilersuinermik atuutilersitsisoqarnikuuvoq, assersuutigalugu aalisartut/piginnittut ataasiakkaat, aalisarnerit ataasiakkaat apeqqutaatillugit, pissassiissutinit 12%-it aamma 35%-it akornanni amerlanerusunik pigisaqarsinnaanngillat.

Fiskeridirektorati aalisarnermik aqutsinermi aaqqissuussinerup atortuulersinneqarnerani ilusilersorneranilu, aalisarnermik ilisimatusarnermi aammalu aalisarnerup aaqqissuussaanerata allanngortinnerani aningaasartuutit matussutissaattut akitsuutimik assigiinngitsunik akiliisitsisarpoq. Akitsuutit 2002-mi aalisakkaat tulaanneqartut ilanngaa-teqartinnagit nalingisa 1,4%-iannik annertussuseqarput.

Taassuma saniatigut angallatinik piginnittut ataasiakkaat aalisarnermik nakkutilliisunut angallatiniitinneqartunut aalajangersimasumik akiliinissamut aammalu taakku nerisarnerimik akiliinissamut pisussaaffeqarput.

3.5 Savalimmiut

Savalimmiuni aalisarnermi pingaarnermi (Savalimmiut imartaani aalisarneq) ullut aalisarfiusinnaasut killilersuutit atorineqarput. Kisiannili ullut aalisarfiusinnaasut niuerutigineqarsinnaapput, ataasiakkaanut pissassiissutit niuerutigineqarsinnaaneranni periuseq atorlugu. Kisiannili piumasaqaataavoq ullut aalisarfiusinnaasut niuerutigisagaanni angallat ukiup siuliani ullut aalisarfiusinnaasutut tunniunneqartut minnerpaamik 60%-iini aalisarsimanissaq.

Aalisariutit immikkoortunut tallimanut agguarneqarput immikkoortullu assigiinngitsut akornanni niuersinnaaneq killilersorneqarluni. 2005-imi upernaakkut inatsimmut allannguummik aalajangersaanikkut ukiup aalisarfiusup qaammataanni kingullerni pingasuni taamaallaallu ukiumi pineqartumi immikkoortut akornanni niuertoqarsinnaalerpoq.

Ullunut aalisarfiusinnaasunut piunasaqaatit inatsisikkut aalajangersarneqarput, tassa nilu aalajangersarneqarpoq immikkoortuni ataasiakkaani ullut aalisarfiusinnaasut tunngaviusumik angallatinut ataasiakkaanut assigiimmik agguanneqassasut.

Ullut aalisarfiusinnaasut niuerutigineqarsinnaaneri ajornarunnaarmat, ukiup aalisarfiusup aallartinnerani ullunik aalisarfiusinnaasunik agguaanermi angallatit ullunik aalisarfiusinnaasunik niuersimaneri tunngavigineqartalerpoq. Taamaalilluni imaangilaq angallatit ullut aalisarfiusinnaasut assigiit pisaraat.

Aammattaaq aalisarneq pillugu inatsimmi aalajangersagaavoq aalisarsinnaanermut akuersissutit amerlineqarsinnaasut. Aalisarnermut oqartussat taamaalillutik isummerfigissangilaat, nunami namminerme aalisarsinnaanermut akuersissummik qinnuteqaat akuerineqarsinnaanersoq.

Savalimmiut imartaata avataani aalisarnermi Savalimmiut pisassiissuteqartarput, tassa imaappoq nunat tamat imartaanni nunat marluk imaluunniit nunat amerlasuut isumaqatigiissutaat tunngavigalugit.

Nunat tamat imartaanni Savalimmiunut aalisakkat pisassiissutigineqartartut ataatsimut isigalugu angallatinut ataasiakkaanut assigiimmik annertussusilerlugit agguanneqartarput. Aalisarnermi tassani pisassiissutit agguanneqarneranni tunngaviusumik kisitseriaaseqanngilaq, taamaammallu pisassiissutit piffissap ingerlanerani pisarineqartarimasut tunngavigalugit agguanneqartaratik.¹³

Kisiannili ataasiakkaanik assigiinngissuteqartitsisoqarpoq, tassa angallatinut allanut pisassanik agguassereernerme angallatit aalisarnermut pisassiiffineqartartuni aalisalersut.¹⁴

Aalisarnermut pisassiisarnermi tunngaveqarpoq, angallatit pisassiissutinit tamarmiusunut pisassinneqarnissamut allatulluunniit pisassinneqarsinnaanermut pisinnaatitaaffeqarnerat neriorsuutigineqarnikuunngimmat. Naalakkersuisoq, isumaqaruni tamanna

¹³ Tamanna islandip imartaani aalisakkanik natermiunik pisassiissutit eqqarsaatigalugit atuutinngilaq. Tassani angallatinut tamanut pisassiissutit annertoqqatigiikkaarlugit tunniunneqarsimangillat, tamatumunngalu pissutaagunarpoq angallatit ataasiakkaat angissusaat.

¹⁴ Maannakkut angallatit marluupput.

isumatusaarnerusoq, aalisarsinnaanermut akuersissutinik amerlanerusunik ikinnerusunilluunniit tunniussisinnavoq.

Aalisanermi pingaarnermi, ullunik aalisarfiusinnaasunik killilersuiffigineqartumi, angallatit ilaannut ikitsuinnarnut katersorneqarneruneri malugineqarnikuuvoq. Tamanna pissusissamisoorsinnaavoq, tassa ullut aalisarfiusinnaasut naammattut pigineqangimmata, taamaalilluni angallatit tamarmik ukioq tamaat aalisarsinnaanatik.

Aalisarnermut pisortaqarfik isumaqarpoq, politikikkut aaqqissuussinerup ullunik aalisarfiusinnaasunik niuerneq annertunerulersissagaa, taamaalilluni angallatit ilaat ukioq tamaat aalisarfiusinnaasunik pissarsisinnaalersinneqassallutik. Aalisarnermut pisortaqarfik isumaqarpoq annertuumik aningaasaqartitsineq ukiup ilaannaani ingerlasinnaasoq pinnagu annikinnerusumik aningaasaqartitsineq ukioq tamaat ingerlanneqarsinnaasoq ingerlanneqartariaqartoq.

Niuersinnaanermik killilersuisoqarpoq. Assersuutigalugu aalisariummit qalorsuorsortumit aalisariummut ningittagarsortumut ullunik aalisarfiusunik tunisisoqarsinnaangilaq. Taassuma saniatigut angallatit anginerusut mikinerusullu akornanni niuersinnaanermut killilersuinermik atuutilersitsisoqarnikuuvoq, tamannalu pissuteqarpoq angallatit angisuut ningittagarsortut angallatit mikinerusut pisiortugarisimammatigit, taamaalilluni angallatit 15 aamma 40 BRT-mik angissusillit ikileriangaatsiarsimallutik.

Tassunga ilaliullugu ullunik aalisarfiusinnaasunik aaqqissuussinerup eqqaasarnermik ajornartorsiut nungutivissimavaa. Pisassiissarnermik aaqqissuussineq Savalimmiuni siornatigut atorneqartoq eqqaasarnermik annertuumik ajornartorsiuteqarnermik kinguneqarnikuuvoq.

Aalisartut inuusuttut inuussutissarsiummik ingerlatsilersinnaanerat ajornannginnerulersinniarlugu Savalimmiuni suliniuteqartoqarnikuunngilaq.

Aammattaq maannakkut Savalimmiuni aalisarnermi pisuussutit erniaannik akitsuusiineq qanorluunniit ittoq atortuulersinneqarnikuunngilaq. Kisiannili Aalisarnermut Naalakkersuisoq ataatsimiititaliortinneqarnikuuvoq, pisuussutit erniaat tunngavigalugit akitsuusiisarnerp eqqunneqarsinnaaneranik nalilersuisussamik.¹⁵

¹⁵ Savalimmiuni aningaasaqarneq pillugu siunnersuisoqatigiit arlaleriarlutik tikkuarnikuuaat, inuit ataasiakkaat aalisarnermi, inatsisit malillugit Savalimmiuni inuiaqatigiit pigisaanni, annertoorujussuarmik isertitaqartarnerat naapertuleriernerunngitsoq. Aningaasaqarneq pillugu siunnersuisoqatigiit tamassuminnga politikkerit maannakkumut killissinnaanikuunngilaat.

3.6 Tuluit Nunaat

Storbritaniap aalisarnermik aqutsinini nunanit allanit aperineqartuniit allaanerulluinnartumik aaqqissuunnikuuaa.

Storbritaniami aalisakkanik pisassiissutit tamarmiusut aalisarnermi kattuffinnut assigiinngitsunut agguanneqartarput, tassa pingaartumik tunisassiortut kattuffiinut aamalu angallatinut tunisassiortut kattuffiisa aavataaniittunut kiisalu angallatinut 10 meterimit mikinerusunut.

Immikkoortut assigiinngitsut pisassiissutit tamarmiusut procentiannik aalajangersimasumik pisarput taaneqartartoq FQA (fixed quota allocations).

Storbritaniami pisassiissutit immikkoortunut assigiinngitsunut agguanneqareeraangata (pingaartumik tunisassiortut kattuffiinut), immikkoortut ataasiakkaat pisassiissutit atugassanngortitat immikkoortumi ilaasortanut pitsaanerpaamik agguaattarpaat. Taamaallilluni Storbritaniami aalisarnermut oqartussat immikkoortuni ataasiakkaani pisassiissutit qanoq agguanneqarnissaat sunniuteqarfigineq ajorpaat. Pisassiissutit tamarmiusut sinnerlugit aalisartoqannginnissaa aamalu pisassiissutit tamarmiusut pisarineqareeraangata aalisarnermik matusinissaq aalisarnermut oqartussat tunngaviusumik qulakkiiginnartussaavaat

Kisiannili tunisassiortut kattuffiini ataasiakkaani malugineqarnikuuvoq, immikkoortumi ilaasortat akornanni pisassiissutit niuerutigineqartartut. Taamaallilluni immikkoortut taakku iluanni ataasiakaanut pisassiisoqartarpoq. Taassuma saniatigut tunisassiortut kattuffiisa akornanni pisassiissutinik paarlaateqatigiittoqartarpoq, kisiannili aalisapilunnissaq pinngitsoorniarlugu imaluunniit pisassiissutit tamarmiusut annertunerpaamik atorneqarnissaat anguniarlugu aalisarnermut oqartussat immikkoortut akornanni pisassiissutinik paarlaasseqatigiinnerni peqataasinnaapput kajumissaarisinnaallutilluunniit.

Aalisarnermik aqutsinermi maannakkut atorneqartumi, 1. januar 1999-imi atorneqalersumi, immikkoortunut assigiinngitsunut pisassiissutit aalajangerneqartarput immikkoortut ukiuni pingasuni pisaat tunngavigalugit. Immikkoortut ataasiakkaat pisassiissutit tamarmiusut procentiannik aalajangersimasunik maannakkut pissarsisarput.¹⁶

¹⁶ Siusinnerusukkut immikkoortunut pisassiissutit aalajangerneqartarnikuupput immikkoortunut pisassiissutit tamakkerlugit alisarneqarsimanerat tunngavigalugu. Tamanna aalisartunut aalisarnermullu oqartussanut naleqqutinngitsunik arlalinnik kinguneqarpoq. Immikkoortut ataasiakkaat taamaallitut uppersartariaqartarnikuuaat pisassiissutit tamakkerlugit pisarineqartut, tamannalu "aliortukkatut aalisarnermik" kinguneqarpoq, tassa aalisartuusaarsimanermik. Tassunga peqasiullugu oqartussat immikkoortut ataasiakkat nakkutiginerinut sulisorpassuit atortarpaat.

Martsimi 2004-mi The Prime Minister Strategi Unit ataani suleqatigiissitaliaq nalunaarummik saqqummiussaqqarpoq ”Net Benefits – A Sustainable Future for UK fishing”, tassanilu ilaatigut inassuteqaatigineqarluni aalisarnermik aqutsineq maanakkut atorneqartoq allanngortinneqassasoq, 2006-ip naannginnerani tuluit aalisarneranni immikkoortunut tamanut pisassiissutini ataasiakkaanut pisassiissutunik tunineqarsinnaasunik aaqqissuussineq atorneqalersittussanngorlugu.

Tuluit aalisarnermut oqartussaaf isumaqarput, tuluit aalisarneranni immikkoortut assigiinngitsut pisassiissutinit tamarmiusunit aalajangersimasunik pisassinneqartarnerat ileqquugaluartoq, imaanngitsoq pisassiissutunik piginnittuuneq artorneqalernikuusoq. Pisassiissutit agguanneqartut taamaallaat piffissap aalajangersimasup iluani aalisakkanik pineqartunik aalisarsinnaalersitsisarput.

4. Pisassiissutini killilersuineri aaqqissuussinermut atatillugu teorii suleriaa serlu

Immikkoortumi uani siunertaavoq oqariartaatsit teorilu, killilersuineri aaqqissuusse-riaatsit assigiinngitsut atorlugit aalisarnermik killilersuineri periarfissanik kingunis- saannillu isiginninniartoqarnerani immikkut pingaarutillit, pilersinneqartanerini paa- sissutissiinissaq.

4.1. Killilersuineri aaqqissuussinerit

Qangaaniilli misilittagaavoq ataatsimoorullugit pigisanik kikkunnilluunniit atornerqar- sinnaasunik atuvallaartoqartartoq. Ataatsimoorullugu pigisat Kalaallit Nunaanni raa- jaappata, atuvallaarneq isumaqarpoq raajat piffissaq sivilisunerusoq eqqarsaatigalugu ikilissasut nungunneqarlutilluunniit. New Foundlandip avataani saarullinniarneq pif- fissaagallartillugu killilersuisoqanngippat qanoq ajortigisumik pisoqarsinnaanerani assersuutissaqqippoq.

Aalisagaatit illersorniarlugit nunani aalisarfiusuni piffissap ingerlanerani killilersuine- rit assigiinngitsut arlallit atortuulersinneqartarnikuupput, assersuutigalugu nigartoq- qussutsinik, angallatit angissusaannik aamma ullut imaluunniit piffisat aalisarfius- naasut amerlassusissaannik aalajangersaanikkut.

Kisiannili killilersuerialaatsini atornerqarnerpaani pisassiissutit amerlanerpaaffissaannik aalajangersaaneq tunngavigineqartarpoq, taassuma takutittarlugu piffissap aalajanger- simasup – nalinginnaasumik ukiup ataatsip – iluani pisarineqarsinnaasut, tassunga ilanngullugit angallatinut pisassiissutit aamma/imaluunniit qulaani taaneqartutut kil- lersuinerit assigiinngitsut.

Nunani amerlanerini pisarineqarsinnaasut amerlanerpaaffigisinnaassaat Total Allo- wable Catches (TAC) biologini naatsorsugaq tunngavigalugu aalajangerneqartarput, tassanilu oqaatigineqartarpoq nungusaataanngitsumik pisat annertunerpaaffissaat. Pitsaanerpaaffigisaani TAC-mi aalisakkat siunissami amerliartuutigisinnaassaat aamma oqaatigineqartarpoq. TAC-p atuuilersinneqarnissaa nalinginnaasumik politikikkut aalajangerneqartarmat, misilittakkat takutittarpaat annertuallaanik pisassiisoqartarne- ra, tamannalu piffissaq sivilisunerusoq eqqarsaatigalugu aalisagaqassutsip pitsaaner- paaffissaanik kinguneqarneq ajorpoq – tassami annikippallaamik aalisagaqalerner- mik kinguneqartarpoq kinguneqaqqittarlunilu pisat annertunerpaaffissaraluannit ikinneru- sarnerannik.

Pisassiissutini killilersuerialaatsimi pisariunnginnerpaami ataasiinnarmik ataatsikkut pisassiisoqartarpoq, taassumalu kingorna kikkulluunniit – imaluunniit nalinginnaane- rumik akuersissutillit imaluunniit aalisarsinnaanermut akuersissutillit tamarmik –

pisassiissutit tamarmiusut pisarineqareernissaannut aalisartarlutik. Misilittakkat taku-tippaat killilersuineq pisariunnginnerpaaq taanna aalisarnermi pitsaasumik aningaasarsiornermik kinguneqarneq ajortoq, akerlianilli aalisarsinnaassutsip annertusarneranik ajortumillu aningaasarsiornermik kinguneqartartoq. Tamassumunnga pissutaane-ruvoq ataasiakkaat aalisarniapallattarmata, taamaalillutik allaniit siulliullutik aalisakat/raajat pisariniassagamikkitt – atuakkani taanna taaneqartarpoq ”race for the fish” imaluunniit ”aalisarneq sukkaniunneq”.

Ataasiakkaanut pisassiisarnikkut, tassa ukiuni pineqartuni pisassiissutit tamarmiusut agguarlugit aalisartunullu ataasiakkaanut/aalisariutaatileqatigiiffinnullu ataasiakkaanut pisassiissutigalugit, aaqqissuussinermi pisariunnginnerpaami ajoqutaanerpaat peerneqartarput. Aalisartut ataasiakkaat pisassinneqartarmata, aalisapallannissaq anguniarlugu aalisarsinnaavallaalernissaat pinngitsoortinneqartarpoq, taamaallaat qulakkiissavaa ukiup naannginnerani pisassiissutigineqartut tamaasa pisarinissaat.

Aalisartunit ataasiakkaanit isigalugu ataasiakkaanut pisassiisarnermik aaqqissuussinermi tunngaviusumik ajoqutaavoq, nalusarmassuk ukiut tulliani kinguliinilu qanoq annertutigisumik pisassinneqarnissaq – aammalumi nalusarpaa pisassinneqassanerluni. Taamaammat aalisartut ajutooriaannaapput pisariillisaaniarluni aamma/imaluunniit aalisarsinnaassutsini annertusarniarlugu atortunut nutaanut imaluunniit angallammut nutaamut aningaasaliiguni. Aaqqissuussinermi ilaatigut aalisartut taamatut ajutoorsinnaanerit pilersinneqartarpoq, tassa politikerinik pinngitsaaliiniutaammat. Kisiannili aaqqissuussinerup sanngeequtai taakku annikillisinneqangaatsiarsinnaapput pisasseeriaatsimut malittarisassat ersarinninngortinnerisigut paasiuminartunngortinnerisigullu. Kisiannili malittarisassat ajornartorsiutinik tamanik qaangiisitsisinnaanngillat. Qanoq pisoqassava aalisagaqassutsip ineriartorneranik kinguneqartumik TAC appassappat, imaluunniit pisat akii apparpata, taamaalilluni aningaasatigut ingerllalluarnissamik pisariaqartitsinermut sanilliullugu pisassiissutit annikippallaalerlutik? Aalisartut naleqqussarnissaminnut killeqaqisumik periarfissaqarput – immaqalumi periarfissaqaratik. Arlaata aalisarunnaarnissaa aamma/imaluunniit pisassiisarnermi nutaanik malittarisassiortoqarnissaa utaqqisariaqarpaa – neriutugalugulu annertunerusunik pisassinneqarnissani.

Kalaallit Nunaanni raajarniarnermi 1990 tikillugu ataasiakkaanut pisassiisarnermik aaqqissuussineq atorneqarpoq. Kisiannili ukiumut pisassiissutit tamarmiusut procentiannik aalajangersimasunik aalisartut pisassinneqarneq ajorput, kisiannili pisassiissutit annertussusilerlugit (tonsit) pisassiissutillu ukiumut ataatsimut pisassiissutigineqartarput. Misilittakkat pitsaasuunngillat. Aalisarsinnaassuseq annikillisinneqanngilaq, akerlianilli annertusineqarluni, taamaalilluni aalisarsinnaassuseq annertuallaarujusuarluni. Tamassuma kinguneraa aningaasarnerup imatut ajortigisumik ineriartornera, aalisariutaatileqatigiiffiit arlallit akiliisinnaajunnaangajallutik. Kisiannili taamatut

ineriartornermut aaqqissuussineq kisimi pisuusimassanngilaq, kisiannili taassuminnga aqutsineq aamma piseeqataasimassalluni.

Taamanikkut saqqumilaartumik politikikkut isumaqartoqarpoq, aalisarnermik ingerlatsisut amerlasuujunerat pitsaasuusoq, taamaammallu ukiut tamaasa ingerlatsilersunut nutaanut ataasiakkaanut pisassiisoqartarpoq. Tassunga ilaliullugu raajaqassutsip illersorneqarnissaa kissaatigineqarmat, taamanikkut ulorianartorsiortinneqartoq, TAC-p annertussusia ukiut tamaasa allanngortinneqarneq ajorpoq. Taamaalilluni agguaqatigiittussat amerliartuinnarput – naggataatigut amerlavallaalerlutik. Tupigineqarsinnaavoq aalisartut nutaat aalisalerniarlutik aningaasaliissutinik pissarsisinnaasarsimammata, tassa aningaaseriviit suliffeqarfiillu aningaasaliisartut takusimasinnaasagaluarmissuk aningaasatigut ineriartornissaq ajortuusoq. Kisiannili nutaanik ingerlatsisoqalernissaanik unikaallatsitinnaaneq Namminersornerullutik Oqartussat pinngitsoortippaat taarsigassarsisunut atukkanut qularnaveeqqusiisarnermik, taakkulu qanorluunniit ineriartortoqaraluarpat ajutoorsinnaanatik. Qularnanngitsumik taarsigassarsianut qularnaveeqqusiisarnerup ajornartorsiutit annertunerulersippaai, kisiannili nunarsuarmi aalisarnerni allani misilittakkat takutippaat, ataasiakkaanut pisassiisarnermik aaqqissuussinermik Kalaallit Nunaanni ajornartorsiorneq kisiartaanngitsoq – tassami taamatut piseqarnissaanik pinngitsoortitsinani taamatut piseqaannartarpoq.

Inuiaqatigiinnit isigalugu ataasiakkaanut pisassiisarnermik aaqqissuussineq immi kukkuneqarpoq. Aalisarnermik pitsaasumik aningaasaqarnissaq ineriartortinngilaa. Tassunga pissutaavoq aalisartut aalisarluartut aalisarluannngitsullu naliligiisinneqarmata, imatut paasillugu pisassinneqarnissamik tamarmik immikkut qulakkeerfigineqartut – imaluunniit pisassinneqarnissaasa ilimanarnera assigiittoq. Inuiaqatigiinnut pitsaanerussagaluarpoq aalisartoq aalisarluarnerusoq annertunerusunik pisassinneqarpat aalisarluannnginnerlu annikinnerusunik pisassinneqarluni. Aalisarluarnerusup aalisarluannnginnermut pisassiissutit ilaat – tamaasaluunniit – pissarsiarisinnaasariaqarpai, tamannalu ataasiakkaanut pisassiisarnermi ajornarpoq.

Kalaallit Nunaanni nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussineq maannakkut atuuttoq uani pineqalerpoq. Aalisartut ataasiakkaat ataasiannarlutik – minnerpaamilluunniit piffissami sivisuumi – pisassinnerisigut, tassungalu ilanngullugu pisassiissutinik pisisinnaanissamut imminullu pisassiissutigineqartut taakkualuunniit ilaat tuninissaannut periarfissillugit, killilersuinnermi aaqqissuussisoqassaaq aalisarneq tamaat isigalugu aningaasatigut pitsaasumik ineriartortitsisinnaasumik.

Kisiannili oqariartaatsit erseqqissuunissaat qulakkeerniarlugu oqaatigineqassaaq, qulaani allasimasooq eqquinngimmat, tassa aalisartut ataasiannarlugit – minnerpaamiluunniit piffissamut sivisuumut – pisassinneqartartut – tassa pisassiissutit piffissap ingerlanerani allanngorarnissaat ilimagisariaqarmat. Aalisartut ataasiakkaat pissarsiaat

tassaapput pisassiissutinit pigisat, tassa imaappoq TAC-mit procenti aalajangersima-soq – imaluunniit eqqortumik oqaatigalugu: ukiumut pisassiissutit – tassanilu oqaatigineqarluni ukiumi ataasiakkaani pisarineqarsinnaasut TAC malillugu allanngorartussaasut.

Aalisartut assigiinngitsut akornanni aalisarluarsinnaaneq annertuumik assigiinngissuteqarpat, imaluunniit aalisarnermi aningaasaqarneq imatut ajortigippat, aalisarluarsinnaanermi assigiinngissutsit annikinnerusut aalisartup sinneqartooruteqarnissaanut amigartooruteqarnissaanulluunniit apeqqutaallutik, misilittakkat takutippaat pisassiissutininik niuertoqalersartooq – tassa pisassiissutinit pigisanik niuerfeqalersarpoq. Aalisartumut aalisarluartumut pisassiissutit amerlineri iluaqutaassapput, aalisarluannginerumullu pisassissutit tunineri iluaqutaassallutik – immaqalumi tamanna sioqqullugu, taamaammatt ingerlatsinermi amigartoorutit tunisinermi aningaasannngortinneqarsinnaapput. Pisassiissutininik pisinermut tunisinerumullu taarsiunneqarsinnaavoq aalisartut marluk amerlanerusulluunniit piginneqatigiiffimmut ataatsimut kattunnerat, tassani pisassiissutit ataatsimoorussat amerlanerusut tunngavigalugit annertuumik ingerlatsinermi pitsaaqutaasinnaasut atorluarneqarsinnaanerusinnaallutik.

Nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussinermi misilittakkat takutippaat aaqqissuussaannermi allannguinerit pisassiissutinit pigisanik niuernerup kingunerisai, taassuma ataani kattunnerit, aalisarnermi pitsaanerusumik aningaasaqarnermik kinguneqartartut. Kisiannili aaqqissuussaannermi allannguinerit ataasiinnapajaamik pisarput, tassa aalisariutaatileqatigiiffiit anginerusut pilersinnerisigut – imaluunniit allatut oqaatigalugu: katersuuffiusut annertusarnerisigut. Ineriartornerup sammivia killilersuinermi aaqqissuussinerup nammineq sunnersinnaanngilaa, kisiannili teknologip ineriartornerata kingunerilugu. Kisiannili ingerlatsisut/aalisariutaatileqatigiiffiit ataasiakkaat ingerlatsinermik annertusisitsinissamik kisaataat kinguneqarsinnaapput teknologiikkut ineriartorneq apeqqutaatinnagu immaqasukkanerusumik sivisunerumillu ineriartortoqarneranik.

Misilittakkat takutippaat aalisarnermik killilersuinermi ikitsut ingerlatsilernerat akutunngitsumik oqallitsitilersartooq pissusissamisoornersoq ikiliartuinnartut aalisarsinnaanermut pisinnaatitaaffeqassanersut taamaalillutillu aalisarnermit pissarsiaqassanersut aammalu inuiaqatigiit pissarsiaat naammattumik annertussuseqarnerisut.

Taamatut oqallinnermi apeqqut pinngortuartooq tassaavoq nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussinerup atuulersinneqarnerani pisassiissutinit pigisat tunniunneqarneri eqqortuunersoq. Aalisartut taakkununga akiliinissaat piumasqaataasariaqarsimanngikkaluarnepoq? Kalaallit Nunaanni raajanik inuiaqatigiit piginnittuunerinik nalinginnaasumik isumaqartoqarnera ilimagisariaqar-mat, akissutaasariaqarpoq pisassiissutinit pigisat tunineqarsimasariaqaraluartut. Aammalu aalisartunut akileerusunnerusunut tunineqarsimasariaqaraluarput – kisianni-

li immaqa pisisut ataasiakkaat pisiarisinnaasaat aamma/immaqa (kingusinnerusukkut) pissarsiarisinnaasaat annertunerpaaffilerlugit. Kisiannili piviusuni taamatut pisoqann-gisaannarpoq. Immaqa tassunga nassuiaataasinnaavoq aaqqissuussinerup atuutilersin-neqarnissaa eqqartorneqaleraangat aalisarnermi aningaasaqarneq ajortuusoq. Taa-maammatt aalisartut akuersaartinniarlugit pisassiissutinit pigisat tunniunneqaannarnis-saat pisariaqartarpoq – tassa akeqanngillat. Kisiannili agguaatiinnarneqarlutilli naleqa-lersarput. Tassa pisassiissutinit pigisat siunissami isertitaqarnissamut tunngavissiineri ingerlaannavissumik aningaasannngortitsisarput. Tamanna aamma Kalaallit Nunaanni raajarniarnermi pinikuuvoq, tassa nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussineq atuutilersinneqarmat pisassiissutinillu siullermeer-luni niuertoqarmat.

4.2. Ataasiakkaanut pisassiissutinik ukiumullu pisassiissutinik niuerfik

Nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussiner-mi siunertaavoq aalisarnerup inuiaqatigiinni aningaasatigut pitsaanerpaamik pissarsissu-tigineqarnissaata ajornannnginnerulersinnissaa – sapinngisamillu qulakkeerneqarnissaa. Ataasiakkaanut pisassiissutinik niuerfimmik pitsaasumik pilersitsineq taamatut naleq-qussarnissamut pisariaqarpoq. Eqqarsaasersornikkut nalinginnaasumik isumaqatigiis-sutaavoq niuerfik pitsaasoq tassaasoq niuerfik paasiuminar-toq, tassa imaappoq niuer-fik tuniniaanermi taamatullu piserusunermi killilersugaanngitsumik ammasumillu akinik pilersitsiviusartoq. Aammattaaq tamanit isumaqatigiissutaavoq niuerfimmi niuertut amerlassusaat qanoq paasiuminar-toqartigineranut takussutissaasut. Niuertut amerlanerutillugit annertunerusumik paasiuminar-toqartarpoq, akerlianillu niuertut ikinnerutillugit annikinnerusumik paasiuminar-toqartarpoq.

Niuerfimmi niuertut amerlassusaat teknologimit, pisaqarsinnaanermut tunisaqarsin-naanermullu periarfissanit aammalu aningaasartuutit katitigaanerannit tunngaviusu-mik aalajangerneqartarput, tassa tunngaviit taakku piffissani qanoq ilisukkulluunniit aningaasatigut pitsaasumik pisinnaasaqarnermut aaqqissuussiner-mullu aalajangiisuu-sarmata. Kisiannili killissaritinneqartut, tunngaviit taakku akornanni suleqatigiissitsi-nikkut pilersinneqartartut, iluanni niuertut amerlassusaat sunniuteqarfigineqarsinnaa-voq kikkut pisisinnaaner-inik(kikkut aalisarsinnaaner-inik), amerlanerpaaffissanik killi-liinermut aammalu aningaasaliisinnaanermut periarfissanik aalajangersakkat atorlugit.

Niuerfiup paasiuminarnera toqqaannartumik annertusineqarsinnaavoq pisassiissutinik niuernerup qanoq ingerlasarnissaanik malittarisassat atorlugit. Tassunga atatillugu periarfissat tassaapput niuerutigineqartut pillugit nalunaaruteqartarnissamik aam-ma/imaluunniit tamanut saqqummiinissamik piumasaqaateqarneq, tuniniakkanik aamma/imaluunniit pisiumanermik tamanut ammasumik nalunaaruteqarnissamik piumasaqaateqarneq aammalu tamanut ammasumik akitsorterussineq.

Nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussinerup ilagaa pisassiissutinit pigisanik niuerfeqassasoq, tassa taamaallaat taamatut iliornikkut piffissaq sivilunerusoq eqqarsaatigalugu aaqqissuussaannermi pitsaanerpaamik nalim-massaaneq qulakkeerneqarsinnaammat. Aammattaaq piffissaq sivikinnerusoq eqqarsaatigalugu aalisartut periarfissaasa pitsaanerulersinneqarnissaat kissaatigineqarpat, aaqqissuussineq annertusineqarsinnaavoq, taamaaliornikkut ukiumut pisassiissutininik pisisinnaaneq tunisisinnaanerlu arlaatigut periarfissaqalersillugu – tassa ukiumut pisassiissutit ilaat ukiumut aalajangersimasumut pisassiissutininik pigisaqartitsisut.

Pisassiissutinit pigisanik ukiumullu pisassiissutininik niurfik pitsaasumik ingerlappat, pisassiissutinit pigisat ukiumullu pisassiissutit akii taakku naliviinik takutitsissapput. Pisisoq imatut akiliiumassuseqartigissaaq pisassiissutinit pigisanik ukiumullu pisassiissutininik pisereernermit aningaasat allanut aningaasaliissutiginerinit pitsaanerumik inissimalernissani naatsorsuutigisinnaallugu. Ukiumut pisassiissutit akii taamaalilluni takutitsippat aalisartoq taakkuninnga pisinermigut ukiup ingerlanerani qanoq annertutiginerusumik isertitaqarnissaminik naatsorsuuteqarnersoq. Pisassiissutinit pigisat akii aalisartup pisinermigut siunissami qanoq sivilussuseqarnissaanik aalajangigaanngitsumi saniatigut isertitaqarnermigut aningaasaataasa nalinginik (siunissami isertitassat ullumikkut nalingisut nalilerlugit) taamatutaaq takutitsippat. Pingaartuuvoq malugissallugu pisisoq qaqugukkulluunniit saniatigut ilunaaruteqarnaviannngitsooq. Tassami taakku ukiumut pisassiissutininik imaluunniit pisassiissutinit pigisanik pisinermi atornikuuai.

Akit pilersarnerannut atatillugu erseqqissarneqassaaq aalisarnermi akitsuutaasinnasut, assersuutigalugu raajanut akitsuut, isertitaqarnissamut periarfissanik annikillisitsisarmata, taamaamaalillunilu aamma pisassiissutinit pigisat imaluunniit ukiumut pisassiissutit aalajangersimasumik annertussusillit nalinginik annikillisitsisarlutik.

Pisassiissutinit pigisat aammalu ukiumut pisassiissutit taamatut annertussuseqartut akiisa imminnut attuumassutaat takutitsippat ajutooruteqariataarsinnaanermik aalisartup qanoq isumaqarneranik, taamaalillunilu raajarniarnermi aningaasaliinerup immi-nut akilersinnaassuseqarnissaanut piunasaqaammik. Pisariunnginnerpaamik, kisianni-li eqqarsaasersornermi tamakkiissumik, tamanna takutinneqarsinnaavoq, pisariunngit-sumik matematikkimi naatsorsueriaaseq (assigiissitaq) atorlugu: $T=S/s$, tassani T takutitsilluni aningaasaliissutit isertitaqarnikkut piffissamik utertinneqarfissaannik, S takutitsilluni pisassiissutinit pigisat akiinik aammalu s takutitsilluni ukiumut pisassiissutit taamatut annertutigisut akiinik. S piffissami aalajangersimasumi kg-mut 8 kr.-uppat aammalu s piffissami tassani kg-mut 2 kr.-uppat, imaassaaq $T=4$, tamannalu imatut isumaqarpoq pisassiissutinit pigisanut akiliutit ukiut sisamat ingerlaneranni utertinneqarnissaat (isertitatigut) ilimagineqartoq. Inuussutissarsiutini amerlasuuni nalinginnaasuuvoq aningaasaliisoqartannginnera ukiut pingasut tallimallu akornanni

anigaasaliissutit utertinneqarsinnaanngippata, inuussutissarsiutini allani piffissaq anigaasanik utertitsinissamut piumasaqaat sivisunerusarpoq.

Piffissap anigaasanik utertitsivissap sivikitsuunissaanut piumasaqaateqarnermut pingaarnertut pissutaavoq, siunissap nalorninartutut isigineqarnera. Taamaalilluni annertuunik ajunaaruteqarnissaq pinngitsoorniarlugu anigaasat piffissami sivikitsumi, naatsorsuutigineqapajaarsinnaasutut isigineqartumi, utertinneqarnissaat piumasaqaataavoq. Paasinarsippat siunissami ineriartornissamut nangaaneq tunngavissaqanngitsoq anigaasaliissut annertuumik iluanaarutaassaaq.

Nalinginnaasuvoq piffissap anigaasanik utertitsivissap anigaasaliisup piffissatut anigaasaliiffissaatut isigineqartarnera, tamannali aatsaat eqqutissaaq anigaasaliinermi isertitassani siumoorluni "iluunarutit nalinginnaasut" ilanngaatigineqarpata. Iluanaarutit nalinginnaasut ilanngaatigineqanngippata siunissami atugassaqarnikkut periarfissanik anigaasaliisup siulittuisinnaanerattut piffissaq anigaasanik utertitsivissaq sivisussuseqassaaq. Taamaappat piffissaq anigaasaliiffissaq, imatut paasillugu piffissaq anigaasaliisup anigaasaliinermi isertitaqarfissatut ilimagisaa, piffissamit anigaasanik utertitsivissamit sivisunerussaaq – taamaattoqanngippat anigaasaliisooq anigaasaliissaaq pissarsiaqarnissamik ilimagisaqarani.

Naatsorsueriaaseqarpoq – annertunerusumik annikinnerusumilluunniit piviusorsiortunik tunngaveqarluni – ukiumut pisassiissutit aamma pisassiissutinit pigisat akornanni akinik tunngaveqarluni anigaasaliisup piffissarititaanik takutitsinnaasunik. Naatsorsueriaatsit ilaat ataani naatsumik allaaserineqarpoq.

Allaaserinniffik 1.

Paasinarsivoq pisassiissutinit pigisat aamma ukiumut pisassiissutit akiinik paasissutissat iluaqutsiullugit ernianik aalisariutaatileqatigiiffiit atugaannik naatsorsuisoqarsinnaasoq. Erniat annertuppata aalisariutaatileqatigiiffiit piumasaqaatigisarpaat pisassiissutinit pigisanut aningaasaliissutit piaarnerpaamik utertinneqarnissaat, tassa piffissami sivikitsumi. Akerlianik erniat appasippata aalisartut piffissamut siviisuumut aningaasaliissapput

Ukiut tamaasa qaqugorsuarmut aningaasat s pissarsiarineqartarpata siunissami pissarsiassat maannakkut nalingi NPV imaassapput

$$NPV = s + 1/(1+r) s + 1/(1+r)^2 s + \dots$$

tassani r tassaalluni erniaritit agguaqatigiissinneri. Pisassiissutininik pitsaasumik niuerfeqarfiusumi maannakkut nalingi pisassiissutinit pigisat (S) akia assigissavaa, tassani s ukiumut pisassiissutit akigalugu. Matematikimik qulaani naatsorsuineq imatut allangortinneqarsinnaavoq:

$$S = s (1+r) / r \Rightarrow r = (S/s - 1)^{-1} \quad (1)$$

Pisassiissutininik ingerlalluartumik niuerfeqartillugu ukiumut pisassiissutit akiisa aalisarnermi pisuussutit ukiumut erniaat takutippaat. Pisuussutit erniaat imatut paasineqassaaq inuiaqatigiit aningaasaqarneranni sinneqartoorutit kaaviiartitanit tamarmiusunit sinneruttut, aningaasartuutit pisariaqartut akilereernerisigut, angallatinik piginnittunut nalinginnaasumik aningaasarsiaqartitsinerit ilanngullugit. Kingusinnerusukkut immikkoortoq takuuk.

Erniaq r naatsorsorneqarsinnaavoq oqariartaaseq (1) atorlugu, niuernermi paasissutissat S aamma s tunngavigalugit

(Allaaserinniffik 1 nangillugu)

Tabeli xx. Ukiut tallimat qaangiunnerini ukiumut pisassiissutit erniaat maannakkullu nalingisa apparnerat, ukiumut pisassiissutit pisassiissutinillu pigisat akornanni akit tunngavigalugit naatsorsukkat

Pisassiissutini pigisat akii (S)/ ukiumut pisassiissutit akii	Erniat (r)	Ukiut tallimat qaangiunnerini ukiumut pisassiissutit (s) maan- nakkut nalinginik annikilliliineq
3/1	50%	0,87
4/1	33%	0,76
5/1	25%	0,67
6/1	20%	0,60
7/1	11%	0,41

Assersuutigalugu ukiumut pisassiissutit akeqarput kg-mut 1 kr. aamma pisassiissutinit pigisat kg-mut 4 kr., aalisariutaatileqatigiiffiit ernialiissutaat imaassaaq 33%. Aalisariutaatileqatigiiffiit ernialiissutit taamatut annertussuseqartillugit pisassiissutit ukiut tallimat qaangiunneranni naleqangaartutut isigis-sannngilaat (ukiumut pisassiissutit naligeqqaagaasa 25%-iannik annikinnerusoq). Pisassiissutinit pigisat aamma ukiumut pisassiissutit akornanni akii imaappata aalisariutaatileqatigiiffinnut ernialiissutit qaffa-singaatsiarlutik, allannguutit ullumikkut aalajangiussat kisiannili aatsaat ukiut tallimat qaangiuppata piviusunnagortinneqartussat, aalisariutaatileqatigiiffiit ullumikkut pissusilersornerinik allannguingaarna-viannngilaq, taamaalillunilu nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqis-suussinermi pisariillisaanermi isertitat sunnerneqarnissaanik kinguneqassanani. Pisassiissutinik pigis-anik aalisariutaatileqatigiiffiit pisiatik tamaasa taarsigassarsinikkut akilerpatigit paasiuminartumik naatsorsuinerinik assersuutip takutippaa, aningaaseriviit erniaat 10%-iutillugu taarsigassarsiat ukiut tallimat ingerlaneranni taarserneqarsinnaasut aammalu 15%-iutillugit ukiut arfineq marluussasut, pisas-siissutinit pigisat ukiumullu pisassiissutit akiisa imminnut naleqqersuunnerat 4/1-iuppat.

Pisassiissutit niuerutigineqarnerini akit ataatsimiititaliap pissarsiarisinnaasimangilai, taamaattumillu assigiiaartunik inerniliisinnaasimanani. Aalisariutaatileqatigiiffinnut erniaqartitsinerinik atugassaritinne-qartut ataatsimiititaliap ilisimangilai, kisiannili piffissami aningaaseriviit erniarititaasa annertussusiat tunngavigalugu, aalisariutaatileqatigiiffiit pisassiissutinik pisinerminni sinneqartooteqarsinnaapput, aamma piffissaq ukiunik tallimanik sivisussuseqartillugu.

Nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussineq ukiuni killilinni atugassatut aaqqissuunneqarnissaanik aaqqissuussinermillu allarluinnarmik taarserneqarnissaanik ta-manna kinguneqanngilaq. Akerlianik ilusilersuineq qulaani taaneqartoq, tassani Namminersornerullutik Oqartussat – piffissamik siumut naammattumik ilisimatitsererluni, aaqqissuussinermik iluarsinissamut periarfissaat (assersuutigalugu pisuussutit erniaannik akileraarusiinissap eqqunnissaanut) aalisariutaati-leqatigiiffiit ullumikkut aalajangiinerinut imaannngilaq ajortumik kinguneqassasoq.

4.3. Nakkutilliinermik pisariaqartitsineq

Pisassiissuteqartarnek tunngavigalugu aalisarnerni assigiinngitsuni tamani misilittakat takutippaat pisassiissutit sinnerneqartarneri ajornartorsiutaasoq (assersuutigalugu unioqqutitsilluni tulaassinerit), aammalu eqqaasarneq annertuumik ajornartorsiutaasinnaasoq. Tassunga atatillugu eqqaasarnert assigiinngitsut marluupput: aalisakkap pisarerusutap ilaanik eqqaaneq aamma pisisuukkanik eqqaaneq.

Aalisarpallaarnissamik aalisartup pilerisuttarnera paasiuminarpoq, tassami akuersissutit sinnerlugit aalisarnerunermigut aningaasanik iluanaartuassagami. Pingaartumik aningaasarsiorneq ajorpat aalisarpallaarusussuseq annertusarpoq, ataasiakkaanullu ussarnartorsiornartarluni. Taamaallaat marluk taamaaliunngitsoortissinnaavaat. Siulleq, nammineq inuttallu unneqqarissaarnerat. Aappaa, paasisoorteriataarsinnaaneq, tamassumalu kingunissai.

Imaaliinnarluni paasiuminaassinnaavoq pisat ilaannik aalisartumut iluaqutaassasoq, taamaattuaannanngilarlimi. Kisiannili pisat ilaasa assigiinngitsut nalingi annertuumik assigiinngissuteqarpata, assersuutigalugu raajat angissusaat pissutigalugu, mikinerusut iginnissaat aningaasatigut iluanaarutaassaaq anginerusunillu aalisarluni. Soorunami taamatut eqqaarusussuseqatoqalissaaq pisat ilaasa akii annertunerusumik assigiinngitsillugit.

Kisianni aamma aalisarsinnaassutsip annertussusaa pisassiissutinit pigisanit annertunerutillugu eqqaarusunnerup annertussusaanut sunniteqartaqaaq; aalisarsinnaassuseq pisassiissutinit pigisanik annertunerutillugu eqqaarusunnermik annertunerulersitsisarpoq, kisiannili aalisarsinnaassuseq pisassiissutinit pigisanit annikinneruppat eqqaarusunneq annikinnerulersarpoq. Aalisapilunnermik allaaserisami soorlu taaneqartoq aamma uani – eqqaarususseqartoqartillugu – aalisartup unneqqarissaarnera aammalu paasisoorteriataarsinnaaneq taamatut eqqaasarnermik pinngitsoortitsisinnaavoq.

Eqqaasarneq alla aalisartumut soqutiginaateqanngitsoq – akерlinganilli soqutiginaateqarroq tassaasoq pisisuukkanik eqqaasarneq. Ajornartorsiut pilersarpoq teknikki pissutigalugu pisassiissutaasut aalisarneranni aalisakkat allat pisarineqannginnissaat ajornakusoorpat ajornarluniluunniit. Ilaatigut, assersuutigalugu raajarniarnermi, ajornartorsiut – tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit – aaqqinneqarsinnaavoq atortut immikkut ittut atorlugit, pisunilu allani, assersuutigalugu saarullinniarnermi, ajornartorsiutip qaangerneqarsinnaannginneratut isikkoqarpoq. Teknikkikkut aaqqiissutit atorneqarsinnaasut aalisartumut annertuumik aningaasartuutaanngippata aammalu/imaluunniit ajoqutaanatik malittarisassiornissaq/inatsisiliornissaq pisariaqarunannigilaq. Akerlianilli teknikkikkut aaqqiissut akisuujuppat ajornakusoorluniluunniit malittarisassiornissaq/inatsisiliornissaq nakkutilliinissarlu pisariaqarput, aammaarlunilu:

aalisartup unneqqarissaarnera aamma/imaluunniit paasisoorteriataarsinnaaneq aalisartup malittarisassanik/inatsisinik malinninnissaanik qulakkeerinnissapput.

Malittarisassat, inuit aningaasanik (amerlanerusunik) iluannaaruteqarsinnaanerinek killiliisut imaluunniit aningaasartuuteqartitsilersut, malinneqarnissaat qulakkeerneqasappat, taakku unneqqarissaarneq pissutigalugu malittarisassanik malinninnissaat tunngaviginiassallugu ulorianarpoq. Assersuutininik ajornanngitsumik nassaartoqarsinnaavoq inuit tamarmiunngitsut naammattumik unneqqarissaassuseqartartut. Taamaammat malittarisassat malinneqarnissaat qulakkeerniarlugu nakkutilliinermik pineqaatissii-sarnermillu aaqqiissuussisoqarnissaa pisariaqarpoq.

Qaagukkulluunniit malittarisassat atuuttut unioqqutinnginneqarnissaat qulakkeerniarlugu allaaserineqartartut pisimasuviillu periarfissanik ukuninnga tikkuussipput;

Aalisapilunneq:

- Tulaassanik avammullu tunisanik nakkutilliineq

Pisat ilaannik naleqarluannngitsunik eqqaasarneq:

- Nakkutilliisunik angallatiniititsineq
- Immami pisarineqartut katitigaasarnerat nalinginnaasoq tunngavigalugu tulaassinermi imaluunniit avammut tunisinermi pisat katitigaanerannik nakkutilliineq

Aalisarnermi atortunik atorneqartussaatanik atuinnginneq:

- Nakkutilliisunik angallatiniititsineq

Immami nunamilu nakkutilliinissaq aammalu nakkutilliinermik aaqqiissuussinerup ullumikkumut naleqqussarnissaa pingaaruteqarput, taamaalilluni ajornartorsiutinik pingaarnernik aammalu aalisariutaatileqatigiiffinnik malittarisassanik malinninngitsutut immikkut pissutissaqarluni pasineqarsinnaasunik nakkutilliisoqarniassamat. Tamatuma saniatigut pingaartuuvoq malittarisassanik unioqqutitsisoqartillugu pineqaatissii-sarnermik piviusorsiortunik atuutilersitsinissaq.

4.4. Inuiaqatigiit pissarsiaat

Inuiaqatigiit pissarsiaannik apeqqummi pissutsit assigiinngitsut marluk pineqarput. Siulleq tassaavoq aalisarnermi annertunerpaamik isertitaqarnissap qulakkeerneqarnissaa. Pissutsit aappaat tassaavoq isertitat taakku agguarneqarnissaat.

4.4.1. Aningaasanik pissarsiat

Aningaasarsiorneq eqqarsaatigalugu aalisarnermi inuiaqatigiit annertunerpaamik pissarsiaqarnissaannut pisariaqartut ukuupput:

- peqassutsip piffissami sivisuumi annertussusaa eqqarsaatigalugu inuiaqatigiit aningaasaqarneranni annertunerpaamik sinneqartoorutaasumik aalisarneq
- aalisarneq imatut killilersorneqassasoq aalisariutit katitigaarat allanngortissinnaajunnaarsinnagu imaluunniit ajoqusernagu
- aalisarneq nammineq imatut ingerlanneqassasoq sapinngisamik pitsaanerpaamik aningaasaqarfiulluni
- aalisakkat tunineqassasut aki pitsaanerpaaq angullugu
- aalisarnermit isertitat nunami namminermi atorneqassasut aningaasaliissutigineqarlutilluunniit

Pisariaqartup siulliup piviusunngortinneqarnissaa Namminersornerullutik Oqartussat suliassaraat. Tamanna pivittarpoq Pinngortitileriffiup siunnersuisartullu allat siunnersuinerat tunngavigalugu TAC-mik aalajangersaaneq aqutigalugu.

Pisariaqartup aappaata piviusunngortinneqarnissaa Namminersornerullutik Oqartussat aamma suliassaraat. Namminersornerullutik Oqartussat namminneq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aqqissuussinermik pilersitsinikuupput, taannalu aqqissuussinertut aalisarnermi naleqqussarnissamut pitsaanerpaamik periarfissiisutut amerlanernit isigineqarpoq, taamaalillunilu piffissaq sivisunerusoq eqqarsaatigalugu aalisariutit katitigaaneranni ilimanarluinnartumik pitsaanerpaamik aningaasaqartitsissalluni.

Pisariaqartut pingajuat aalisartut piviusunngortissavaat. Pitsaasumik aningaasaqarneq imatut isumaqarpoq atortut sulisullu ikinnerpaat atorlugit pisassiissutit aalisarneqassasut aammalu pisat atorneqassasut/tunisassiarineqassasut sapinngisamik akit pitsaanerpaat anguneqarlutik. Nalinginnaasumik aningaasaqarnermik atuagarsornikkut eqqarsaasorsortarneq tunngavigalugu ilimagisariaqarmat aalisartut sinneqartoorutitik annertusarniartuassagaat pisariaqartitaq nammineerluni aaqqippoq, soorunami atugassarititat eqqortuuppata, tamannalu imatut isumaqarpoq aalisartup inuussutissarsiornermi atugassarititanut allanngorartunut iliuuseqarsinnaaneranut periarfissaqavinnissaa. Soorlu qulaani taaneqartoq nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aqqissuussineq aalisartup taamatut naleqqussarsinnaaneranut periarfissaanik qulakkeerinnippoq.

Pisariaqartut sisamaat nalinginnaasumik immikkut piumasagaatitut ilanngunneqarneq ajorpoq, kisannili pisariaqartut pingajuannut ilaasutut isigineqarluni. Uani piumasagaatitut immikkut ilanngunneqarneranut pissutaavoq Kalaallit Nunaanni pissutsit immikkut ittut marluk pissutalugit. Siulleq tassaavoq sumiiffiit imminnut ungasinneri Kalaallillu Nunaanni attaveqaatit, taakkulu kinguneraat tunitsivissamik nammineq toqqaasoqaannarsinnaanngera. Pissutsit aappaat, immaqa siullermut ilaatigut atasoq, tassaavoq tulaassisussaataaneq, qularnaquteqanngitsumik aalisartup pisami ilaannik tunitsivissamik toqqaarsinnaanerani ajornalersitsisoq. Tassa tulaassisussaataaneq imatut kinguneqarpoq Kalaallit Nunaanni raajarniarnermi aalisartup tunitsivissaminik toqqaasinnaanera pisinnaanngitsoq imaluunniit ilaannakortumik pisinnaasoq.

Pisariaqartut kingullianni pineqarpoq piginnittuuneq sulisoqarnerlu aammalu aalisarnermi isertitat qanoq atornerarneri. Piginnittuuneq eqqarsaatigalugu piumasagaat qulakkeerneqarsinnaavoq pisassiissutinit pigisanik pigisaqarsinnaanermut pisisinnaanermullu killilersuilernikkut. Tunisassiorfinni/inuussutissarsiutini aalajangersimasuni qassit sulinersut, teknologip, tunisassiornermi akit, taassuma ataani aningaasarsiat, pisuussutit amerlassusaasa aammalu tuniniaanermi periarfissat paasiuminaatsumik imminnut atanerannik aalajangerneqartarpoq; tamanna malittarisassiornikkut inatsisiliornikkullu aqunneqarsinnaanngilaq. Periuserineqarsinnaasoq pitsaanerpaaq – immaqalu kisiartaasoq - tassaavoq Kalaallit Nunaanni sulisut eqqortumik pisinnaasaqarnissaasa qulakkeerneqarnera. Aalisartut/aalisariutaatileqatigiiffiit aalisarnermilu sulisut qanoq iliorlutik sinneqartoorutitik/isertitatik atuinerat aamma inatsisiliornermi apeqqutaanngilaq, kisiannili aningaasaliissinnaanermut atuisinnaanermullu periarfissat „naleqquttut“ pigineqarneri apeqqutaallutik.

4.4.2. Isertitat agguataarneri

Tamanut tunngasumik aningaasaqarnikkut malittarisassaavoq agguataarnermi ajornartorsiutit imatut aaqqinneqassasut isertitat agguarneqartussat ikinnerulersinnagit. Malittarisassaq erseqqippoq kisiannili agguataarisarnerq pillugu politikki oqallisigineqaraangat akuttunngitsutigut puigorneqartarluni.

Agguataarinerq pineqartillugu aalisariutaatileqatigiiffiit isertitaat pineqarput, tassa aalisarnermi isertitat allat ilanngaatigereerlugit taakkununnga tuttarmata – aammalu agguataarnermi politikikkut qanoq iliuuseqartoqanngippat pissarsiat taakkunaniittarput imaluunniit piginnittunut akilerneqartarlutik. Tamanna imatut paasineqartariaqanngilaq aningaasat atuinermut atornerqartartut. Amerlanerpaartaat aalisarnermut imaluunniit inuussutissarsiutit/suliniutinut ingerlatsiviulersitsisunut isertitaqarfiulersartunullu aningaasaliissutigineqaaqqittarput.

Tamanna allanngortinneqassappat taamaallaat inatsisiliornikkut pisinnaavoq, tassani Namminersornerullutik Oqartussat pissarsiat ilaat allatigut inuiaqatigiit ataatsimut isigalugit imaluunniit inuttaasunut amerlanernut ikinnerusunulluunniit atorineqartussat isigineqartut akilersissassallugit.

Aalisariutaatileqatigiiffiit sinneqartoorutaasa akilersinnerinut Namminersornerullutik Oqartussat sakkut atorsinnaasaat tassaapput akileraarutit akitsuutillu, taassuma ataani assersuutigalugu raajanut akitsuut maannakkut atorineqartoq imaluunniit pisuussutit erniaannik tunngaveqarluni akitsuutit allat. Akileraarutinut akitsuutinullu taarsinneqarsinnaasoq tassaavoq killilersuinermi aaqquissuussinerup maannakkut atuuttup allanngortinnera, aaqquissuussinermillu taarserlugu pisassiissutinit pigisat Namminersornerullutik Oqartussanit tunineqartalersillugit imaluunniit attartortitassanngorlugit.

4.4.3. Suliffeqarfiit akileraarutaat

Siullermik akileraarutit pineqartillugit pissutsit marluk pingaaruteqarput. Siulleg tassaavoq sinneqartoorutit qanoq naatsorneqassanersut aappaalu tassaalluni akileraarnermi procenti qanoq annertutigissanersoq.

Aalisariutaatileqatigiiffiup imaluunniit kilisaataatillip piffissami ataatsimi ingerlatsinermini angusaanik eqqortumik takutitsisumik naatsorsuusiorderup ajornakusoorneranut pissutsit arlaliupput. Ajornartorsiutaanersaarput nalikilliliinerit, pingaartumik kilisaatinik atortunillu aammalu suliffeqarfiit attuumaffigisat/piginneqatigiiffigisat akornanni akiligassiigallartarnerit.

Ukiut arlallit isigalugit nalikilliliisarnermut malittarisassat akileraarutit annertussusissaannut tunngaviusumik sunniuteqarneq ajorput, kisiannili sinneqartoorutit qaqugukkat akileraaruserneqarnissaannut pingaaruteqarlutik. Kilisaat sukkasuumik nalikillilerneqarpat pisiarineqarneraniit ukiuni sinneqartoorutit akileraarusigassat annikissapput, kisiannili kilisaat sukkasuumik tamakkiisumik nalikillilerneqassaaq, tamannalu imatut isumaqarpoq sinneqartoorutit akileraarusigassat – taamaalillunilu aamma akileraarutit annertussusaat – annertungaatsiassasut. Akilerlianik soorunami pisoqassaaq nalikilliliisarnermi malittarisassat sakkortuppata, taamaalilluni ukiumut annikinnerusumik nalikilliliisoqarsinnaalluni.

Oqaatsimi akiligassiigallartarnermi pineqarpoq akit aalisariutaatileqatigiiffiup nunami allami suliffeqarfimmuut aalisariutaatileqatigiiffiup pigisaanut raajanik tunisinermini akilersitsinera; tassanerpiaq pineqarpoq Danmarkimi suliffeqarfik tuniniaasarfik

imaluunniit tunisassiorfik. Nunani taakkunani marlunni ilaatigut akileraarusiisarnermut malittarisassat apeqqutaallutik, aalisariutaatileqatigiiffiup soqutigisinnaavaa akit (annikippallaat) atorlugit tunisinissani, taamaalillunilu sinneqartoorutit nunamut allamut nuullugit. Akerlia, tassa akit (annertuallaat) atorlugit aamma tunisisoqarsinnaavoq, kisiannili – kalaallit isaannit isigalugu – ajornartorsiutaassanngilaq. Akinik suliffeqarfiit akunneranni atuinermi ajornartorsiut annerpaajussaaq tunisassiat niuerutigineqartut ”tuniniaavinnisut akeqartinneqanngippata”.

Agguaasarnermik isiginnilluni soorunami pitsaanerpaajuvoq suliffeqarfiit akileraarutaasa procentiat qaffasippat, kisiannili annerpaaffigisinnaasaa qummut killeqarpoq. Killinga periarfissani marlunni appasinnerusuvoq. Periarfissaq siulleq tassaavoq aalisariutaatileqatigiiffiit pissarsiaannit akileraarutip imatut appasitsiginissaa aalisarnermi aningaasat ingerlatanut ajutoorfiusinnaannginnerusunut aamma/imaluunniit imminut akilersinnaanerusunut aningaasaliissutiginnissaat imminut akilersinnaalluni. Taamatut pisoqarpat aalisarnermi pissarsiat tamarniusut annikilliarlutissapput – taamaalillunilu agguagassat qulaani taaneqartut annikinnerulissallutik, tamannalu kikkulluunniit iluaqutiginaviannngilaat. Periarfissap aappaa tassaavoq Kalaallit Nunaanni suliffeqarfiit akileraarutaasa imatut qaffasitsiginerat ingerlatat nunanut allanut nuunnissaat imminut akilersinnaalluni. Kisiannili raajarniarnermut tunngatillugu periarfissaq kingulleq naleqqutinngilaq, pisassiissutinit kikkut pigisaqarsinnaanerinek aalisarneq pillugu inatsimmi aalajangersakkat pissutigalugit.

4.4.4. Akitsuutit

Pisuussutit erniaat

Ukiuni kingullerni akitsuutit ”pisuussutit erniaannik” tunngaveqartut atuagarsorluni piviusunilu isiginiarneqartorujussuanngornikuupput. Tamassumunnga pissutaagunarpoq pisuussutit erniaat – atuagarsorluni eqqarsaasersorneq eqqarsaatigalugu – inuiaqatigiit pigisaannik pisuussutinik atuinermi pissarsiat ”naapertuilluartumik” agguarneqarnissaasa qulakkeernissaanik periarfissiimmata, tassani pitsaanerpaamik aalisarnermi aningaasatigut ineriartorsinnaaneq ajoqusinngikkaluarlugu.

Atugarsorluni eqqarsaasersornermi¹⁷ pisuussutit erniaat imatut nassuiarneqarnerusarput: pissarsiat ilaat nutaanik aningasassarsiornissap pisariaqartinneqarneranit annertunerusut. Pingaarpoq malugissallugu pissarsiat nutaanik aningaasassarsiornermut pisariaqartut ajutooruteqariataarsinnaaneq

annertuumik sunnertarmaga; taamaammat pissutsit allat tamaasa taamaatsillugit pisuussutit erniaat inuussutissarsiutini ajutoorfiusinnaasuni annikinnerusarput, inuussutissarsiutinut annikinnerusumik ajutoorfiusunnaasunut sanilliullugu.

Soorunami akerlianik pisoqassaaq nalikilliliisarnermi malittarisassat sakkortuppata, taamaalilluni ukiumut annikinnerusumik nalikilliliisoqarsinnaalluni. Nassuiaaneq alla, taassuma assigisaa kisiannili oqaatsit allat atorlugit, imaappoq: pisuussutit erniaat tassaapput pissarsiat ilaat inuiaqatigiinni sinneqartoorutinit nalinginnaasunit annertunerusut. Nassuiaatit taakku marluk erseqqarissumik tikkuarpaat pisuussutit erniaat annertunerusuusut – tassaapput isertitat annertunerunerat aalisariutaatileqatigiiffiit allanik ingerlataqarnissartik pinnagu aalisarnermut aningaasaliinerminni pissarsiaat. Allatut oqaatigalugu: aalisariutaatileqatigiiffiit isertitaasa annertunerunerat ataatsimoorullugu pigisat atorneqarneri pissutigalugu – tassa raajat.

”Isertitat nutaanik aningaasassarsiornissamut pisariaqartut” imaluunniit ”inuiaqatigiinni sinneqartoorutit nalinginnaasut”, pisuussutit erniaasa naatsorsorneqarneranni aallaaviusutut oqaatigineqarsinnaasut, aalajangersimasumik annertussuseqanngillat nikerartuullutilli. Taamaammat pisuussutit erniaat piffisap ingerlanerani aamma allanngortarput. Erseqqissarneqassaaq pisuussutit erniaat iluaqutaallutillu ajoqutaasinnaammata; kingullerli sivikitsuinnarmi, tassami taamaatoqarpat aningaasat inuussutissarsiummiit peerneqartussaammata.

Aalisarnerni, silatusaarluni aquneqartuni, pisuussutit erniaat nalinginnaasumik iluaqutaassapput, tassa pisuussutit killeqarmata amerlineqarsinnaanatiluu, soorlu aamma assersuutigalugu tunisassiorfinni ”nalinginnaasuni” taamaattoqartoq. Pisuussutit erniaat taamaalilluni peqassutsip killeqarneranut takutitsisutut oqaatigineqarsinnaapput.

Pisuussutit erniaat oqaasiugaluartoq atuagarsorluni eqqarsaasersornermi nassuiarneqarluartoq piviusuni naatsorsornissaa ajornakusoorpoq. Ajornartorsiutit ”aallaavissap” aalajangersarnissaanut tunnganerupput, tassanimi aningaasaliinissamut isertitaqarnissamullu periarfissat ajutoorfiusinnaasullu taakkununga atasut ataatsimut isigalugit apequtaammata. Raajarniarnermi qanoq sinneqartooruteqartoqavinnerup naatsorsoruminaannerata soorunami naatsorsuinerit ajornakusuulersippaat. Naatsorsuinissamut ajornartorsiutit kingunerisariaqarpaat pisuussutit erniaat piviusuni taamaallaat akitsuutip naatsorsorneqarneranut tunngavittut atorneqarsinnaaneri,

¹⁷ Paul Milgrom & John Roberts; Economics, Organization and Management; Prentice Hall Inc.; New Jersey 1992.

tuniniaavinni – uunga tunngatillugu pisassiissutinik tuniniaavinni – pisuussutit erniaasa annertussusaannik tatiginartumik takussutissanik akinik pilersitsisoqartarpat.

Kalaallit Nunaanni pisassiissutinik tuniniaavimmi tunngaviumik taamatut akinik pilersitsisoqartarpoq, tassa ukiumut pisassiissutit akiisigut. Pisassiissutinik tuniniaaviup ingerlalluarnera apeqqutaalluni ukiumut pisassiissutit akiisa ukiumut pisuussutit erniaat assigissavaat. Pingaarpoq malugissallugu qulaani allaqqammat ”tunngaviumik taamatut akinik pilersitsisoqartarpoq” – piviusuni, pingaartumillu, pisassiissutinik tuniniaavinni niuertut ikitsuinnaappata pissusiviit isumaqarsinnaapput akinik pilersitsisarneq naammattumik qulakkeerinnilluni pisuussutit erniaannut tunngavigineqarsinnaangitsoq.

Akitsuutit pineqarpata pisuussutit erniaannik naatsorsuineq suliame ataasinnaavoq. Aappaa tassaavoq aalajangissallugu pisuussutit erniaasa ilaat qanoq annertutigisut inuiaqatigiit – Namminersornerullutik Oqartussanit sinniisuuffigineqartut – akilersinniassaneraat. Apeqqummut tassunga erseqqarissumik akissutissaqanngilaq, kisianni akissummik ujartuinermi pissuseq pingaartuusoq tassaavoq aalisarnermi isertitanut tunngatillugu nalorninartup annertussusaa. Inuussutissarsiornermi atugassarititat aalaakkaasuuppata, tassa piffisami sumiluunniit sinneqartoorutit ”nalinginnaasumit” ikinnerunatik, tunngavilersuutigineqarsinnaavoq pisuussutit erniaat tamarluinngajaat inuiaqatigiinnut nakkassasut, kisiannili atugassaritinneqartut nalorninarpata, piffissat ilaanni sinneqartoorutit ”nalinginnaasumit” ikinnerullutik, tunngavilersuutigineqarsinnaavoq pisuussutit erniaasa annertunersaat aalisariutaatileqatigiiffinniiginnassasut. Allatut oqaatigalugu: malittarisassatut pingaarnertut pitsaasuussaaq inuussutissarsiummi ajutooriataarsinnaanerup ilaata nappannissaanut inuiaqatigiit akuersarpata.

Raajanut akitsuut

Raajanut akitsuummi amerlassutsit imaluunniit kaaviiartitat tunngavigineqarsinnaapput, tamannalu imatut isumaqarpoq kg-mut aalajangersimasumik imaluunniit kaaviiartitat procentiannik akilersitsineq. Raajanut akitsuutinik aaqqissuussineq assigiinngitsorpassuarnik isikkulersorneqarsinnaavoq, marlullu uani allaaserineqassapput.

Ajornannginnerpaamik raajanut akitsuusiineq tassaavoq kaaviiartitanit akitsuusiineq, taakkulu akilersinneqassapput aalisariutaatileqatigiiffiit kaaviiartitaasa procentianik aalajangersumik. Aaqqissuussineq ajornanngitsuuvoq, kisiannili anguniagaanngitsunik kinguneqarsinnaalluni, tassa tamanut tunngasumik aningaasartuutinik annertusiinermik kinguneqarsinnaammat, tassanilu aalisarnermi isertitaqarnermi pissusiviit isiginiarneqartussaananik. Piffissami akit appasiffiini isertitaqartarnerullu ajornerani aalisarnermut annertuumik nanertuutaassaaq.

Aqqissuussinermik allatut ajornarnerusumik aqqissuussinermi akitsuut akit procentit qaffatsikkiartorlugit naatsorsorneqartarpoq – tamannalu imatut isumaqarpoq: akit qaffakkiartortillugit procenti atorneqartoq qaffakkiartussaaq. Kisiannili akit minnerpaaffissaannik aalajangikkamit akit qaffasinneruppata procentip annertussusissaannik naatsorsuinnermi ilaatinneqassaaq; akit minnerpaaffissaattut akit annertutigippata procenti atorneqartoq 0-ussaaq (nul). Akit pissarsiarineqartut akit minnerpaaffissaannit appasinneruppata akitsuusiisoqassanngilaq, kisiannili akit qaffasinneruppata akinit tamanit akitsuut naatsorneqassaaq. Akit minnerpaaffissaat, tassa akit annertussusaat raajanik akitsuusiinnermik kinguneqartitsisoq, imatut aalajangerniarneqassaaq aalisarneq aningaasatigut sinneqartoofiusinnaaqqalaartillugu, akit pineqartut TAC-mi annertussutsinit taaneqartunit pissarsiarineqarpata. Oqaatigineqassaaq akitsuutit annertunerpaaffissaannik aalajangiinissaaq pisariaqarmat, tassa akitsuutip, tunisinnermi akit nammattumik qaffasissuseqarpata, 100%-i qaangersinnaannamagu

Raajanut akitsuut Kalaallit Nunaanni maannakkut atorneqartoq periuseq allaaserineqartoq tunngavigalugu isikkulersugaavoq. Akit minnerpaaffissaat kg-mut 13 kr.-inut aalajangerneqarnikuuvoq. Akitsuutit annertussusaannik paasiuminaakuluttumik naatsorsueriaaseq kinguneqarpoq akit kg-mut 15 kr.-iutillugit akitsuutip annertussusaa 2%-iullutik aammalu akit kg-mut 30 kr.-iutillugit 17%-iulluni. Akitsuutip annertussusaata annerpaaffissaaa 45%-imut aalajangiunneqarnikuuvoq, tassalu akitsuutit annertussusaat raajat akii kg-mut 58 kr.-iutillugit.

Oqaatigineqassaaq raajanik akitsuusiinnermi aqqissuussinermi ajornakusoornerusumi eqqarsartariaaseq pisuussutinik ernialiisarnermi eqqarsartariaatsimut eqqaanartorujussuusoq, kisiannili sinneqartoortit atoragit akit atorneqarneri tunngavigalugit akitsuutinik naatsorsuisarneq pingaaruteqarsinnaavoq. Akitsuutit annertussusaannik naatsorsuinnermi akit atorneqarneranni aningaasartuutit allanngorneri aammalu annertussutsit allanngorneri isiginiarneqarneq ajorput. Taamaammat akit minnerpaaffissaat aamma akitsuutit annertussusaat aningaasartuutit imaluunniit annertussutsit annertuumik allanngornerini tamatigut aqqiinneqartassaaq.

4.4.5. Pisassiissutinit pigisanik imaluunniit pisassiissutinik tunisineq

Akitsuutinut taarsiunneqarsinnaasoq, ilaatigut Benchmarking pillugu ataatsimiititaliap siunnersuutigisaa, tassaavoq akitsorterussineq, tassa pisassiissutinit pigisanik tuniaaneq. Isumassarsiaq tassaavoq akitsuutini ataavartumik pisuussutit erniaannik akilersitsisoqartartoq, pisassiissutinit pigisanik akitsorterussinnermi pisuussutit erniaat

piffissami akitsorterussiffiusumi tamarmi ilanngunneqassapput. Taamaalilluni tunngaviunerusumik raajarniarsinnaanermut akiliisarneq atorneqalissaaq.¹⁸

Namminersornerullutik Oqartussat taamaalillutik pisuussutit erniaannik ajornakusoortumik qanoq naatsorsueriaaseqarnissaq pinngitsuussavaat aammalu inuussutissarsiortut akitsuusiiffigineqartarneri annikillisinneqassalluni. Akitsorterussineq naleqquttumik aaqqissuunneqarpat, aalisariutaatileqatigiiffiit pisassiissutinit pigisanik akiliinissamut neqerooruteqartassapput, taassungalu taarsiullugu akitsuutinik akiliisarneq atorunnaarluni. Kisiannili pissutsit arlallit akitsorterussisarnermut kissaatigineqanngitsunik kinguneqartitsisinnaapput.

Akitsorterussisarnermik aaqqissuussineq immikkoortoq 6.4-mi annertunerusumik allaaserineqarpoq.

¹⁸ "Rights-based Fishing or Fisheries as Public Resource?"-imi Sech Macinkomit aamma Daniel W Bromley-imit aalisarnermik aqutsinermi akitsorterussinerup atorneqarnissaa tunngavilersuutigineqarpoq.

5. Raajarniarnerup ineriartornera aqunneqarneralu

Pissutsit, ataatsimiititaliap sulinissaanut tunngavissiaq malillugu qulaajaavigineqartussatut kissaatigineqartut tassaapput aalisarsinnaanermut akuersissuteqartunut aammalu aalisarnejq tamaat isigalugu iluaqutit ajoqutillu kiisalu killilersueriaatsini asigiinngitsuni inuiaqatigiit pissarsiassaat. Tunngavigineqarpoq raajanik pisuussutit inuiaqatigiinnit annertunerusumik pissarsissutigineqartarnissaat aammalu raajarniarnermik allat ingerlatsilernissaannik pitsaanerusumik periarfissiinissaq.

Siamasissumik oqaasertalersuineri pissutsit erseqqissarniarlugit, taammalillunilu suut qujaalaaffigineqarnissaat pingaartutut naleqquttuunersut, aalisarnejq pillugu inatsit maannakkut atuuttoq, tassunga oqaaseqaatit kiisalu Inatsisartut aalisarnejq pillugu inatsimmik oqallinnerat ataatsimiititaliap misissorpai, inatsimmik akuersissuteqarnermi kissaatigineqartut paasiniarnissaat siunertaralugu. Taassuma saniatigut ataatsimiititaliap Aalisarnermut Piniarnermullu Pisortaqarfiup, KNAPK-p aamma APK-p ataatsimeeqatiginerani killilersuineri aqqissuussinerup maannakkut atuuttup allanngortissinnaaneranut isumaliutersuutit paasinaaffigai.

Nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarneq tunngavigalugu aalisarnermik killilersuineri aqqissuussinerup atorneqalernerani Naalakkersuisut pingaartutut anguniarpaat, kapitali 2 malillugu, aqqissuussaaneqarup nalimmassarnissaanut tunngavilersuinissaq, tassani avataasiarluni raajarniarnerup ajunngitsumik aningaasaqarfiunissaanut ineriartorneq qulakkeerniarlugu, taamaalillunilu aalisarnermik inuiaqatigiit pissarsiaasa taamatuttaaq annertusiartortinnissaat tunngavissinniarlugu.

Taassuma saniatigut anguniagaavoq aqqissuussaaneqarup nalimmassaaneq pisariillisaanerlu imatut pinissaat qulakkeerniarlugu,

- aalisarnerup inunnut ikitsuinnarnut katersuunneqannginnissaa
- inuit pisassiissutinik pigisaqartut aalisavittuusut
- pisassiissutinik pigisaqarsinnaaneq kalaalliniiginnassasoq
- pisassiissutit qaangerneqassanngitsut

Sulinissamut tunngavissiaq ataatsimiititaliallu soqutigisaqatigiit assigiinngitsut ataatsimeeqatigineri tunngavigalugit killilersuineri aqqissuussinerup maannakkut atuuttup atuutilersinneqarneranut tunngavittut pissutitsit marluk ilanngunneqarput

- allaffissornikkut aqutsinerup ingerlalluarnissaa aningaasatigullu pitsaasuumik ingerlanissaa
- aalisarnermi nutaanik ingerlatsisoqalernissaata qulakkeerneqarnissaa

Ataatsimiititaliap aalisariutaatileqatigiiffinnik piginnittuunermi pissutsit sukumiisumik paasisaqarfiginissaat periarfissaqarfiginikuunnginnamigit, pisassiissutunik pigisaqartut aalisarnermik ingerlataqavinnissaannik aalisarnermut inatsimmi aalajangersakkat piginneqatigiiffinnit ataasiakkaanit malinneqarnersut nalilersorsinnaasimangilaa. Taamaammat pissuseq taanna nalilersuinermut ilanngunneqanngilaq.

Killilersuinermik aaqqissuussinerup maannakkut atuuttup aaqqissuussisinnaanerillu allat nalilersorneranni paasinarsivoq, pisassiissutit kalaallinit pigiinnarneqarnissaannut qulakkeerinninnissamut periarfissanut, killilersuinermik aaqqissuussinerup sorliup qinerneqassaa apeqqutaasoq. Taamaammat pissuseq taanna allaaserinninnermi ilanngunneqarnissaa pisariaqartutut isigineqanngilaq.

Ataatsimiititaliap nalilersuinerani killilersuinermik aaqqissuussinerup maannakkut atuuttup aaqqissuussisinnaanerillu allat ukuningga pisinnaasaqarnissaat tungavigalugu nalilersorneqarnissaat isumaqarfigineqarpoq,

- aalisarnerup pitsaasumik aningaasaqarnissaanut ineriartornerup qulakkeerneqarnissaa
- aalisarnermit inuiaqatigiit annertunerpaamik pissarsinissaat
- pisassiissutit qaangerneqannginnissaasa qulakkeerneqarnissaa
- allaffissornikkut ingerlatsinnermi pitsaasumik aningaasaqartitsilersinnaaneq
- aalisarsinnaanermut akuersissutit inunnut ikippallaanut katersuunneqannginnissaasa qulakkeerneqarnissaa
- inuussutissarsiummi nutaanik ingerlatsisoqalernissaata qulakkeerneqarnissaa.

Paasiuminarsaaniarluni nalunaarusiap imatut isikkulernissaa qinerneqarpoq, killilersuinermi maannakkut atuuttumi raajarniarnerup ineriartorneranik allaaserinninneq aamma killilersuinermi aaqqissuussisinnaanerit allat nalilersorneri, aaqqissuussinerit imikkoortunik ataasiakkaanik qulaani taaneqartunik naatsumik eqikkaalluni naammassinnissinnaassusiannik naggasiilluni.

Kalaallit Nunaata Kitaani raajaniarneq raajarniarnerup tamarmiusup 95%-erimmagu, taamaalillunilu Kalaallit Nunaanni aalisarnerit pingaarnersaralugu, qinerneqarpoq aalisarnermi tassani avataasioorneq isiginiarneqassasoq. Imartani allani raajarniarnerit suliamut attuumassuteqartutut isigineqartillugit eqqartullatsiarneqartassapput, kisiannili sukumiinerusumik aamma/imaluunniit annertunerusumik allaaserineqassanatik.

5.1. Pingaarnerusumik piunasaqaatit

Killilersuinermi aqqissuussinerit tamarmik sunniutaannut piumasaqaatit tassunga atasut apeqqutaasarput. Uani pineqartumi pingaartumik raajaqassutsip ineriartornera, raajanik tuniniaavinni ineriartornerit aammalu aningaasartuuteqarnermi aningaasaliisarnermilu pissutsit soqutigineqartut. Immikkoortuni taakkunani ataatsimi arlalinniluunniit allanngornerit killilersuinermik aqqissuussinerup sunniutissaattut ilimagineqartunut annikillisisarput annertusisitsisarlutilluunniit.

Killilersuinermik aqqissuussinerup maannakkut atuuttup qanoq ingerlasimaneramik nalilersuinermi aammalu pitsanngortinneqarsinnaanersoq nalilersuinermi aallaavittut piumasaqaatit tamanut tunngasut tassunga atasut naatsumik qulaajaaffiginissaat naleqquttutut isigineqarpoq.

5.1.1. Peqassuseq pisassiisutillu

Kalaallit Nunaata Kitaa

Ileqquvoq Kalaallit Nunaata Kitaani kalaallinut raajat pisassiisutigineqartartut avataasiortunut aamma sinerissap qanittuani aalisartunut agguanneqartarneri. Piffissami misissuiffigineqartumi agguaneq assigiinnangajattumik pisarpoq, avataasiortunut 60%-it missaanni aamma sinerissap qanittuani aalisartunut 40%-it missaanni.

Raajarniarnerup taamatut agguarneqartarneranut pissutigineqartut marluupput. Siulleg tassa siornatigut isumaqartoqarsimammat sumiiffinni taakkunani immikkoortunik raajaqarfeqartoq.¹⁹ Biologit ilisimatusarnerisa nutaajunerusut takutippaat taamatut isumaqarnej eqqunngitsoq, taamaammallu peqassuseq eqqarsaatigalugu assigiinngitsunut marlunnut pisassiisarnerup ingerlatiinnarnissaa tunngavissaaruppoq. Pissutigineqartup aappaa tassaavoq suliassaqartitsineq pillugu politikki, tassa politikerit tungaanniit kissaatigineqarmat sinerissami raajanik tunisassiorfiit pilersorneqarnissaasa – taamaalillunilu suliffissaqartitsinerup - qulakkeerneqarnissaa. Tulaassisussaatitaanermik aalajangersaanikkut pilersuineq qulakkeerneqavippoq. Avataasiorlutik aalisartut pisat 25%-iinik tulaassisussaatitaapput, sinnerilu 75%-it kilisaatini tunisassiarisinnaallugit. Sinerissap qanittuani aalisartut tunngaviatigut angallatini tunisassiorsinnaanngillat, pisallu tamaasa nunami tunisassiorfinnut tulaattussaallugit. Kisiannili ukiuni kingullerni malittarisassamit taassuminnga ataasiakkaanik immikkut akuersissuteqartoqarnikuuvoq, taamaalilluni sinerissap qanittuani aalisarnermi angallatit sisamat maannakkut katillugit 12.000 tonsit angallammi tunisassiarisinnaallugit.

¹⁹ Pinngortitaleriffimmit ilisimatitsissutigineqartoq

1990-imi Kalaallit Nunaata Kitaani avataasiorlutik raajarnianut tamakkerlugit pisassiissutigineqarput 43.500 tonsit. Biologit naliliimmata raajat annertuumik aalisarneqartut 1996-ip tungaanut pisassiissutit annertussusiat aalajangiusimaneqarpoq (40.000 tonsit missaanni), taassumalu kingorna biologit nalilersuinerat naapertorlugu raajaqassuseq annertusiartorluni. 2000-imiit pisassiissutit amerlineqarput, tassani 40.100 tonsiullutik, taassumalu kingorna 2003-mi 57.000 tonsiullutik 2004-milu 74.100 tonsiullutik.

Kukkusumik nalunaarsuiuarnerit pissutigalugit pisanik nalunaarsuisarnermut malittarisassat novemberimi 2003-mi erseqqissarneqarput. Tassunga peqatigitillugu Naalakkersuisut naatsorsuisarnermi tunngavinnik aalajangersaapput, tassani tunisassiat aamma pisat oqimaassusaasa akornanni kisitseriaatsit aalajangersarneqarlutik. Naatsorsuinermi tunngavik raajat puuniittut annertunersaavoq, tassa 23%-it. Kalaallit Nunaanni 2003-mi pisassiissutinut tamarmiusunut naatsorsuinermi tunngavimmik taassuminnga aaqiisoqarpat, 2003-miit 2004-mut pisassiissutit qaffariaataat 17.000 tonsiunngilaq, kisianni taamaallaat 4.000 tonsiulluni.

2005-imi avataasiortunut sinerissallu qanittuani aalisartunut pisassiissutit katillugit 130.000 tonsinngorlugit qaffaqinneqarput, biologillu naliliinerat pitsaalluinnartuuvoq, imatut paasillugu raajaqassuseq – piffissami biologit siunnersuiffigisaanni – maannakkut aalisarnermit ajoquserneqarani. Biologit naliliipput raajaqassutsimut aalisarneq ullumikkut annerpaamik ulorianartorsiortitsisuungitsoq, kisiannili saarulliit ulorianartorsiortitsinerullutik. Kalaallit Nunaanni imartanut taakku uteqqissappata raajaqassutsip, taamaamaalillunilu aamma pisassiissutit, annertuumik appariarnissaat ilimagisariaqarmat.

Tunu sumiiffillu allat

Tunup kujataatungaani imartami raajarniarneq, immikkut killilersuiffigineqartoq, Kalaallit Nunaata Kitaani aalisarnermit annikinneroqaaq. Tassani TAC EU-mut, Savalimmiunut, Norgemut Kalaallillu Nunaannut agguaneqartartoq, piffisap ingerlanerani ataatsimut isigalugu qaffariartorpoq, kisiannili qaffariaat Kalaallit Nunaata Kitaani TAC-tut taamatut aalaakkaatiginikuunani annertutiginanilunniit. Ukiuni 1998 – 2003 TAC – qummut amnullu annikitsumik nikeriartarluni – 10.000 tonsit missaaniinnikuuvoq. 2004-mi 14.000 tonsit missaannut qaffanneqarpoq, kisannili 2004-mi 12.000 tonsit missaannut apparneqarluni.

TAC aalaakkaakannerpoq, imatut paasillugu EU 2.000 tonsit missaanni pisarpoq, Savalimmiut 1.150 tonsit, Norge 2.500 tonsit missaanni, sinnerilu Kalaallit Nunaata pisarlugit. Taamaalilluni TAC-mit Kalaallit Nunaata pisassaasa TAC-p

allanngorarneri malikannerpai, taannalu amerlanertigut 5.000 tonsit missaanni annertussuseqartarluni, kisiannili 2003-mi 2004-milu annertunerungaatsiarpoq. Taamaalilluni tamanna pingaernerusumik takutitsivoq Tunumi raajaniarneq Kalaallit Nunaata Kitaani avataasiarluni aalisarnerup 10%-iata missaaniittoq.

Tunumi kalaallit raajarniarneranni killilersuineq Kalaallit Nunaata Kitaani aalisarnermik killilersuineq assigaa, kisiannili Tunumi pisassiissutinit pigisat immikkoortuullutik. Tassunga ilanngullugu Tunumi raajarniarnermut atatillugu tulaassisussaatsisoqanngilaq. Aalisariutaatileqatigiiffiit Tunumi pisassiissutininik pigisaqartut Kalaallit Nunaata Kitaani aalisartuupput.

Kalaallit Nunaata Kitaani Tunumilu aalisarnerup saniatigut Kalaallit Nunaat (tunngaviusumik) NAFO-mi aalisarfinni 3L-imi aamma 3M-imi raajarniaqataasinnaapput. Ukiuni kingullerni kalaallit aalisariutaat – ataaseq pinnagu – sumiiffinni taakkunani aalisarnikuunngillat. 2004-mili taamaattoqanngilaq, tassani Kalaallit Nunaat 3L-imi pisassinneqarluni. Pisassiissutit 300 tonsiusut aalisariutaatileqatigiiffimmut ataatsimut avataasiutinik angallatilimmut tunniunneqarput – tassa tuniniarneqaratik.

5.1.2. Tuniniaaviit akillu

Raajaqassutsip pisallu pitsaasumik ineriartornerisa akerlianik tuniniaavinni ineriartorneq pitsaasuunngilaq, tassani akit appariartorneri takussutissaagamik.

Japanimut raajat akii appariarnerpaapput, 90-ikkut affaanni siullermi kg-mut 60 – 80 kr.-qaramik. Ullumikkut tuniniaavik imatut annikillisimatigaaq, tuniniaaviit ataatsimut isigalugit pingaaruteqangaarani.

1990-imiit 2002-mut raajat qalipallit avammut tuninerini agguaqatigiissillugu akii kg-mut 35 kr.-iniit kg-mut 15 kr.-inut appariarnikuupput. Tamassuma kingorna 2004-mi kg-mut 11 kr.-inut appariaqqipput. Raajat qalipallit raajanik avammut tuniniaanermi amerlanersaammata – 2002-mi kilisaatit avataasiortut raajanik avammut tuniniaaneranni tamarmiusumi 85%-iullutik – tunisassiap taassuma akiisa ineriartornerat akinut tamarmiusunut sunniuteqarput.

Raajat qalipaajakkat akii, raajat qalipallit kilisaatini tunisassiarineqartarnerisa akerlianik nunami tunisassiorfinnut tunineqartartut, aamma piffissami misissuiffigineqartumi appariarnikuupput. 1990-imi raajat uutat qalipaajakkat avammut tuninerini agguaqatigiissillugu akii kg-mut 62 kr.-iupput 2004-milu kg-mut 35 kr.-iullutik. Kisiannili avammut tuniniaanermi agguaqatigiissillugu akit mianersortumik isiginiarneqassapput, tassa pisat tulaassat angissusiisa pitsaassusiisalu

allanngorarsinnaanerinek takutitsinngimmata. Raajat mikisut amerlangaatsiartut tunisassiarineqarpata, akit agguaqatigiissinnerannut ajortumik sunniuteqassapput, akilluunniit apparsimanngikkaluarpata.

Raajat qalipallit akiisa killormut ineriartorsimanerannut ersarissumik nassuiaatissarsisoqarsinnaasimanngilaq. Raajat qalipallit kalaallit avammut tuniugaasa amerlassusaat 1990-imiit 2000-imut, akit appariarnerpaaffigisaanni, assigiinnangajannikuupput. Ukiuni marlunni 2000-imiit 2002-mut kalaallit avammut tunisaat 25%-it sinnerlugit amerleriarput, kisiannili akit allanngorarunnaarlutik. Taamaalilluni tuniniaavinni ineriartornermut kalaallit aalisarnerat nassuiaataasinnaagunangilaq, kisiannili allani nassaarineqartariaqarluni. Asiami raajanik tukertitsivinni tunisassiorneq²⁰ annertusiartortorujussuaq Canadamilu raajarniarnerup annertusiartornera nassuiaataasinnaasutut ilimagisariaqarput.

Naliliineq taanna eqqorpat, kalaallit raajanik pisaasa siunissami – taamaalillunilu aamma avammut tunisat – appariaatigisinnaasaat, assersuutigalugu saarullit uteqqinnerisa kingunerisaanik, tuniniaavinni akit “assigisaanik” qaffariarnerinek kinguneqarnissaa ilimagineqarsinnaanngilaq.

5.1.3. Aningaasalersuineq

1990-ikkut aallartinnerini umiatsialiorneq nunani umiatsialiorfiusartuni anginerni tamani tapiiffigineqartarpoq. Tapiisarneq aningaasalersuinikkut pigajuttarpoq, tassa nunami umiatsialiorfimmi naalagaaffiup qularnaveeqqusigaanik taarsigassarsinermi taarsigassarsineq aningaasalersorneqarsinnaasarmat. Naalagaaffiit qularnaveeqqusiinerisa kinguneraa, Europami taamanikkut erniat qaffasinneri inuussutissarsiutinut allanut sanilliullugu aalisarnermi taamatut annertutigisumik sunniuteqartannginneri. Tapiisarnernik aaqqissuussinerit 1990-ikkut affaani kingullermi annikilliarortinneqarmata, erniat appariartornerisa sunniutit annikillisippaat.

Niuernermi atugassaritinneqartut nalinginnaasut atorlugit maannakkut aningaasalersuisoqartarpoq. Danmarks Skibskredit-imi, ukiut 15-init tikillugit taarsersugassanik taarsigassarsisitsisartumi, taarsigassarsineq avataasiorluni aalisarnermi angallammik pisinermut atatillugu aningaasalersuinermit atorneqarajunneruvoq, kisiannili aningaaseriviit suleqatigalugit aningaasaleeriaatsit allat aamma atorneqartarput. Taarsigassarsianut aningaaseriviit peqataanerisigut pissarsiarineqartartunut ukiut qulit tikillugit taarsersuisoqartarpoq. Akiliisinnaassutsip

²⁰ Paasisaqarfik: Aalisarnermut Piniarnermullu Pisortaqaarfiup allakkiaa

nalilersornerani aningaaseriviit suliffeqarfiillu taarsigassarsisitsisartut suleqatigineqartut aalisariutaatileqatigiiffiit pisassiissutinit pigisanik atuisinnaanerit pingaartittarpaat.

Oqaatigineqassaaq aningaasalersuinermit pissutsit pitsaasut aalisarnermik ingerlatsinerpassuarni aalisarsinnaassuseqarpallaalernermit pissutaagajuttarmata. Niuernermit atugassaritineqartut nalinginnaasut atorlugit aningaasalersuisoqarpat, aalisariutaatillit ataasiakkaat aalisarsinnaavallaarnerminnut namminneq aningaasartuuteqarnissaat pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussinerup qulakkiissavaa.

Aningaasalersuineq eqqarsaatigalugu, aaqqissuussaannermit nalimmassaaneq kalaallit nalikilliliisarnermit malittarisassaannit ikiorserluarneqarpoq, taassuma ukioq 2002 tikillugu kilisaammik nutaamik pisisoqartillugu sanaartornermit akilikkap tamarmiusup ingerlaannavissumik nalikillilerneqarnissaa ajornartinnimmagu. Suliffeqarfiit akileraarutissaat 35%-iutillugit nalikilliliisarnermit malittarisassat aningaasaliisoqarnissaanut pisariaqartitsineq malunnartumik annikillisippaat, tamannalu inuussutissarsiummi raajarniarnerup ineriartorfigisimasaatut aningaasaliisoqarfiusaqisumi annertuumik pingaaruteqarpoq.

Ukiumi 2002-mi nalikilliliisarnermit malittarisassat allanngortinneqarput, taamaalilluni angallammik nutaamik pisinermi taamaallaat ukiumut 10%-inik nalikilliliisoqarsinnaalerluni. Siunissami aningaasaliinissamut atatillugu aningaasaliisoqarnissaa-nik pisariaqartitsinerup annertuserujussuarneranik malittarisassat nutaat kingune-qarput. Piffissaq nalikilliliviusinnaasooq, malittarisassat nutaat kingunerinik ukiut quliusut, raajarniarnermi kilisaatip aningaasaqarnikkut pigineqarnissaanut naleqquttuupput, tassa naatsorsuutigineqarmat ukiut 10-15 atasinnaasut, taamaammallu aamma ilimagisariaqarpoq siornatigut malittarisassaanikuusunut sanilliullugu malittarisassat nutaat kinguneqassasut aalisariutaatileqatigiiffiit akileraarutitigut naatsorsuutaanni aningaasatigut angusaannik takutitsilluarnerunnerannik.

Aaqqissuussaannermit nalimmaasarnermi piffissap affaani siullermi aningaasalersuisitsinissamut periarfissat pitsaasut piffissallu affaani kingullermi erniat appariartortut iluaqutaalluarsimapput. Nalikilliliisarnermi malittarisassat 2002-p tungaanut atuuttut aaqqissuussaannermit nalimmassaaneq aamma ajornannginnerulersippaat, tassa aningaasaliisoqarnissaanik pisariaqartitsineq annikillisinneqarnikummat.

5.1.4. Aningaasartuutitut tunngasut

Aningaasartuutit takutippaat aalisarnej aningaasanik kaaviiartitsivioqisoq aalajangersimasunik annertungaatsiartunik aningaasartuuteqarfiusoq, tassa aningaasaqarniar-nermi akissaajaatinut aamma iluarsartuussinernut aserfallatsaaliuinernullu akissaajaatinut. Nalinginnaasumik sanaartornerni aningaasartuuteqarneq annertuunik annaasaqarfiusarpoq aammalu aalisarnermi taamaattoqarsinnaavoq. Nunami sanaar-tukkat akerliannik, tassa taakku nuunneqarsinnaanngimmata, umiarsuaq tunngavia-tigut nunarsuarmi tamarmi tunineqarsinnaavoq, taamaammallu imaanngilluinnarpoq aningaasaliissutaqqaarsimasut annaneqartut. Aalisariutitik tuniniaaviit angallatillu qanoq aserfallatsaaliugaatiginera apeqqutaapput.

Aningaasartuutit nikerartut pingaarnerit tassaapput uuliamut aamma aalisarnermi inuttanut akiliutit. Nikerartunik aningaasartuuteqarfiusut allat tassaapput poortuutissat, tuniniaasunut akissarsiarititat, assartuineq, raajanut akitsuut il.il. Aningaasartuutitut nalinginnaasumik apeqqutaapput tunisassiat amerlassusii imaluunnit kaaviiartitat, kisiannili uuliamik atuinermut qanoq aalisartigineq apeqqutaavoq. Tamassuma kinguneraa uuliap akiata nikerarnera aalisarnermut ajortumik kinguneqarsinnaanera, tassa naleqqussarnej taamaallaat pisinnaammat aalisarnerup naleqqussarneratigut, assersuutigalugu aalisarfinnut allanut nuunnikkut, ikinnerusunik sivikinnerusunillu aalisariartarnikkut il.il.

Aalisarnermi akissaajaatit annertunerit tassaapput aalisarnermi inuttat aningaasarsiaat, qanoq annertutigineritut qanoq kaaviiartitaqartigineq apeqqutaalluni. Ataatsimiititaliap paasissutissat pissarsiai naapertorlugit inuttat akissarsiaat Kalaallit Nunaanni sulisut nalinginnaasumik aningaasarsiarisinnaasaannit annertunerungaatsiarput. Aalisarnermi aningaasarsiaqartitseriaaseq, tassa aalisariutaatileqatigiiffiup inuttallu pissarsiat agguaataarlugit, annertunerusunik aningaasarsiaqartitsilerpoq, tassa taanna pisuussutit erniaasa ilaannik imaqarmat.

5.2. Piffissami 1990 - 2004 nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aqqissuussinerup sunniutai

Immikkoortoq una eqikkaalluni aallaaserineqarniarpoq, killilersuinermi aqqissuussineq maannakkut atuuttoq qanoq ingerlasimanersog, aqqissuussinerup atuutilersinneqarnerani kissaatigineqartut tunngavigineqartut piviusunngortinneqarsimanerat eqqarsaatigalugu. Tassa imaavippoq

- aqqissuussaannermi qanoq annertutigisumik allannguisoqarsimanersog, angallatit amerlassusaa aalisariutaatileqatigiiffillu amerlassusaat tunngavigalugit
- allannguinerit taakku aalisarnermi imminut akilersinnaasumik aningaasaqar-nikkullu pitsaasumik aalisarnermik kinguneqarsimanersut

- inuiaqatigiit aningaasatigut pissarsiaat
- allaffissornermi aaqqissuussinermillu nakkutilliinermi aningaasartuutit, taassuma ataani nakkutilliinermik aaqqissuussinerup ingerlanera.

5.2.1. Angallatit amerlassusaat

Nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussineq 1990-imi atuutilersinneqarmat angallatit avataasiortut 46-upput, tabeli 1-i takuuk. 2003 amerlassusaat ikilipput aqqaneq marluulerlutik – tassa angallatit 74%-imik ikileriarlutik.

Angallatit ikileriarnerannut ilanngullugu angallatit immikkut piginnaasaqalerput, tassa angallatit sikulersuisartut, tunisassiorneq ajortut, avataasiortut aalisarnermi peqataajunnaarmata. 79-erit eqqarsaatigalugit taamatuttaaq ippoq, uani angallammi tunisassiorsinnaanerup amigaataanera pissutaanngilaq, kisiannili angallatit angissusaat pissutaalluni. Teknologimi tuniniaavinnilu ineriartornerup kinguneranik avataasiortut aalisarnermi pitsaasumik aningaasaqarluni ingerlatsinissamut mikivallaalerput; 79-erit ilaat ullumikkut sinerissap qanittuani aalisarput.

Tabel 1: Angallatit avataasiortut amerlassusaasa ineriartornerat

Angallatit amerlussaat / ukioq	1990	2003
Sikulersuisut	17	0
Uutsiterisartut	21	12
79-erit	8	0
Katillugit	46	12

Paasisaqarfik: Kisitsisit APK-mi tunniunneqartut

Piffissap ilaani kilisaatit ikileriarneri, tassani pisassiissutit marloriaatinngungajannikuullutik, kilisaatip nalinginnaasup ukiumut pisisartagaasa amerleriarujussuarnerannik kinguneqarpoq; soorlu tabelimi 2-mi takuneqarsinnaasoq, kilisaatip nalinginnaasup pisisartagai pingasoriaatinngungajannikuupput, maannakkulu avataasiortunut pisassiissutit tamarmiusut 8%-itserluinnaattut amerlatigalutik. Tassunga taarsiullugu kaaviiartitat amerleriarnerat uuttuutaappat, taamaallaat 21%-imik qaffariartoqarsimavoq. Ineriartornermik uuttuinerit taakku marluk taamatut assigiinngitsigineritut soorunami raajat tuniniaavinni akiisa appariartornerannik pissuteqarpoq.

Tabeli 2: Kilisaammi nalinginnaasumi pisat kaaviiartitallu ineriartorneri

	1990	2003	Allannguut %-inngorlugu
Kilisaat nalinginnaasoq/pisat tonsinngorlugit	1.405	5.267	275
Kilisaat nalinginnaasoq/kaaviiartitat mio.kr.-inngorugit/ukiumut	56,4	68,0	21

Paasisaqarfik. Kisitsisit APK-mit tunniunneqartut

Kilisaatit ineriartornerisa kinguneraat, kilisaatit ullumikkut angisuujuusut immikkut sanaat, pisaminnik angallammi tunisassiareqqiisinnaasut – tassa immikkoortiterisinnaallutik aamma/imaluunniit qerititerisinnaallutik poortuisinnaallutillu. Taamaalilluni kilisaatit nutaanerit ilaat ukiumut 8.000 tonsit sinnerlugit aalisarsinnaassuseqarpoq, pisarineranilu akia 150 mio.kr.-it missaaniilluni. Pisarinerani akiata qaffasissup ilaa tunisassiorfimmik taamaallaat raajanik tunisassiorsinnaasumik pissuteqarpoq. Allani aalisarsinnaanngorlugu allanngortiterneqarsinnaavoq, taamaattoqassappalli tunisassiorfik nalikinnerulissaaq immaqalumi naleerutissalluni, tamanna imatut isumaqarpoq, kilisaatip atorneqarluni nalinga raajarniarnermi atorneqarneraniit appasinnerussasoq. Massakkut pissutsit tunngavigalugit angallatit aalisarnerni allani qanoq naleqartiginissaannik annertunerusumik nalilersuisoqarsinnaanngilaq.

Pisassiissutit amerliartoraluartut kilisaatillu ikiliartoraluartut pisassiissutit ukiuni tamani tamakkerlugit atorneqartarput. Tamanna aalisarsinnaassuseqarpallaarneranik takutitsisinnaagunarpoq, kisiannili aamma pissuteqarsinnaalluni aalisarsinnaassusermik pitsaasumik aqutsisoqarneranik tassungalu ilanngullugu aalajangersagaqartoq eqaatsumik iliuseqarnissanik annertusisitsisunik. Aalajangersakkat taakku malillugit aalisariutaatileqatigiiffiit

- ukiumut pissaassutit ilaat tunisinnaavaat, pissutsit immikkut ittut pissutigalugit ukiumi pisassiiffiusumi ukiumut pisassiissutit aalisarsinnaanngikkunikkit; pissutsit immikkut ittut assersuutigalugu tassaasinnaapput angallammik ajutoorneq.
- ukiumut pisassiissutit ilaat ukiumut tullermut nuussinnaallugit, pissutsit immikkut ittut pissutigalugit ukiumi aalisarfiusumi aalisariutaatileqatigiiffiup pisassiissutit tamaasa aalisarsinnaanngikkugit.
- ukiumut tullermut pisassiissutit ukiup siuliani aalisalersinnaallugit, taassuma kingorna aalisarneqartut ukiumi pisassiiffiusumi ilanngaatilugit.

Ukiumut pisassiissutinik ukiumut tullermut nuussisinnaaneq aammalu ukiumut pisassiissutinik aalisariutaatileqatigiiffiup nammineq atorsinnaanngisaminik tunisinaanera atorneqavippu, tassa pisassiissutinik niuerfimmi ukiumut pisassiissutit

niuerutigineqartarput. Ukiumut pisassiissutinik qanoq akeqartitsinerup pisassiissutinit pigisanik qanoq akeqartitsinermi pissutsit assigai, taassumali saniatigut aalisarnermi maannakkorpiaq qanoq aalisarsinnaassuseqarneq soornami aamma apeqqutaqaaq. Ilisimatitsissutigineqartut tunngavigalugit ukiumut pisassiissutinit maannakkorpiaq akit kg-mut 1 kr.-imiit 2 kr.-mut annertussuseqarput.

Piffissami ataatsimi angallatit ikileriarujussuarnerat, tassani pisat marloriaataat qaangerlugu amerlatigilerlutik, tikkuussipput angallatit nutaat anginerusullu atorlugit pisariillisaanermi annertuunik iluanaaruteqartoqarsimasoq. Pisassiissutit tamakkerlugit atorneqartarnerinut aalisarsinnaassuseqarpallaarneq imaluunniit aalisarnermik pilersaarusiolaruansimaneq pissutaanersoq apeqqutaatinnagu, ineriartornerup takutikkunarpaa – pisassiissutit maannakkut annertooujussuugaluartut – imminut akilersinnaasumik aalisartoqassappat avataasiarluni raajarniarnermi kilisaatinit aqqaneq marlunnit amerlanerusunut inissaqarunangitsoq. Tuniniaavinni akit qaffakkiartornerisa pissuseq tamanna allanngartinnaviangilaat.

5.2.2. Aalisariutaatileqatigiiffiit amerlassusaat

Piffissami 1990-imiit 2005-ip tungaanut aalisariutaatileqatigiiffiit pisassiissuteqarfigisat avataasiarlunilu raajarniartut amerlassusaat 40-it missaanniit arfineq marlunnut ikilipput. Aalisariutaatileqatigiiffiit ikilineri ilaatigut kattunnikkut pivoq ilaatigullu aalisariutaatileqatigiiffinniit aalisarunnaarniarlutik aalajangersimasuniit allaniit pisassiissutinik pigisanik pisiortornikkut. Namminersorerullutik Oqartussat inuusutissarsiutinik tapiisarnermik aaqqissuussineq atorlugu 1990-ikkullu aallartinnerani taarsigassarsiassanik 120 mio.kr.-inik immikkoortitsinermikkut piginneqatigiiffiit kattutsinniarnikuuaat, kisiannili Namminersorerullutik Oqartussat pisassiissutinik niuerfimmi niuerneq atorlugu ineriartornermut sunniuteqarniarsimangillat.

APK ilisimatitsivoq maannakkut aalisariutaatileqatigiiffiusut 1990-imiit 2005-ip tungaanut pisassiissutinik pigisanik aningaasaliissutaat katillugit 600 mio.kr.-it missaaniittut. Ilaatigut niuerfimmi ineriartornerup kinguneranik pisassiissutinit pigisat akii allanngorartorujussuunikuupput – kisiannili ataatsimut isigalugu appariartorsimallutik. Taamaalilluni 1990-imi pisassiissutinit pigisat kg-mut 25 kr.-ilerlugit niuerutigineqarnikuupput, 2004-mili akit kg-mut 3 kr.-it kg-mullu 8,50 kr.-it²¹ akornanni nikerarnikuullutik. Pisassiissutinit pigisat akiisa annertuumik

²¹ APK-mit oqaatigineqartoq

appariarnerisa saniatigut malugissallugu pingaarpoq pisassiissutini nuerfik ingerlammat, tassa pisassiissutini nuerneq ingerlasoq (ingerlalluartoq) siunissami aaqqissuussaannermik nalimmassaanissamut pingaaruteqarnissaa ilimagisariaqarmat.

Pisassiissutini pigisat aalisariutaatileqatigiiffiit arfineq marluk pigisaat assigiinngiaartorujussuupput. Aalisariutaatileqatigiiffiit mikinerit pingasut immikkut tamarmik avataasiorluni aalisarnermi pisassiissutit tamarmiut 7 %-erluinnaat pigaat. Illuatungaani takusassaavoq aalisariutaatileqatigiiffik anginerpaaq, Royal Greenland, pisassiissutit tamarmiusut 30%-ii sinnerlugit pigisaqartoq, tassa aalisarnerq pillugu inatsimmi aalisariutaatileqatigiiffiup ataatsip annertunerpaamik pigisinnaasai 33,3%-it tikingajallugit. Mikinerpaap anginerpaallu akornanniipput aalisariutaatileqatigiiffiit pingasut, avataasiorlutik aalisartunut pisassiissutini 11%-inik, 15%-inik aamma 21%-inik tamarmik immikkut pigisaqartut.

Aalisariutaatileqatigiiffiit ikilinerisa imaaliinnarluni takutippaa piginnittut ikiliartupiloorsimasut, kisiannili amerlassuseq ineriartormik paasinerlutitsivoq, tassa kattunnerit aamma pisassiissutini tunisinerit/pisinerit piginnittut ikiliartormerannut tunngatillugu assigiinngitsunik sunniuteqartarmata.

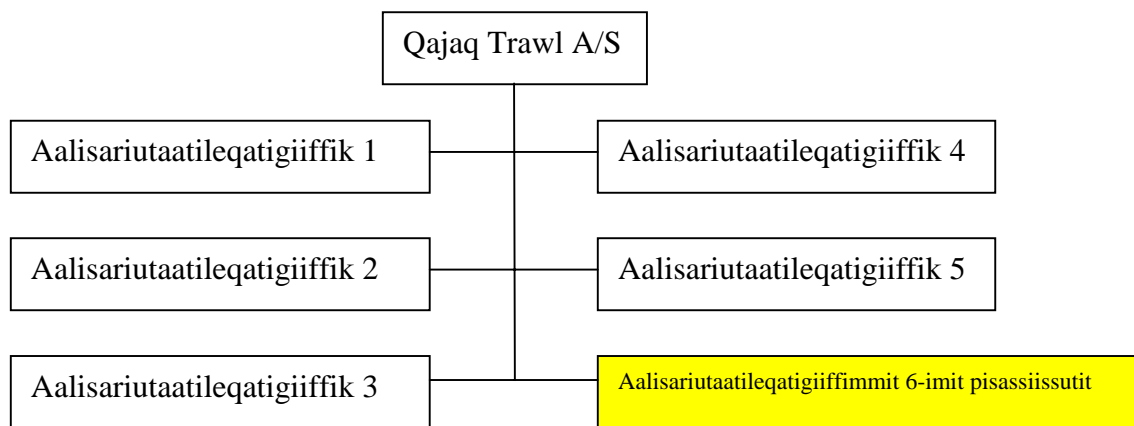
Pisassiissutini pigisanik amerlanerusunik pisineq amerlasuutigut isumaqartarpoq tunisisup aalisarunnaarnissani qinersimagaa, taamaattumillu aalisariutaatileqatigiiffimmut aalisarnerminik annertusaarusuttumut pisinnaatitaaffini tunillugit. Pisassiissutini pigisat tunineqarpata, taamaalilluni ikitsunut katersuineq qaffattarpoq – inuk ataaseq amerlanerusulluunniit aalisarunnaarput, kisiannili nutaanik aalisalersoqanngilaq.

Kattunermi aalisariutaatileqatigiiffiit marluk amerlanerusulluunniit kattuttarput. Kattunneq piginnittut ikilinerannut tunngatillugu nammineq tunngaviusumik allanngortitsinngilaq. Pissutsit taamaaginnartillugit kattunnerup siornatigut kingornatigullu aalisarnermi piginnittut amerlassusaat taamaaginnarpoq. Kattunnissamut isumaqatigiinniarnivinni soorunami isumaqatigiissutaasinnaavoq piginneqatigiiffimmi nutaami pigisat pisassiissutini pigisat annertussusaattut amerlatigissanngitsut, kisiannili takussutissat tunngaviusumik allanngortinneqarneq ajorput.

Aalisariutaatileqatigiiffiup Qajaq Trawl A/S-ip pilersinneqarnerani, aalisariutaatileqatigiiffiit (angallatillu) ikilieriarnerat piginnittunik ikilieriarsorinninnermik paasinerluititsisarnermut takussutissatut atorneqarsinnaavoq, ataani takussutissiaq 1 takuuk. Aalisariutaatileqatigiiffik aalisariutaatileqatigiiffiit tallimat kattunnerisigut pilersinneqarpoq, kattunermullu atatillugu piginneqatigiiffiup kattuffiusup aalisariutaatileqatigiiffiit arfinilissaannit pisassiissutini pisivoq. Imaaliinnarluni naliliisoqarsinnaavoq piginnittut

ikileriarujussuartut, tassa aalisariutaatileqatigiiffiit arfinillit ataasiinnanngormata, kisiannili pisuvik tassaavoq ”aalisariutaatileqatigiiffiit arfinilissaata” aalisarunnaartup pisassiissutinit pigisani kisimi tunigai. Aalisariutaatileqatigiiffiit tallimat allat tunngaviusumik sulii ingerlapput, kisiannili aalisariutaatileqatigiiffiit amerlassusaat kisiat isigineqarpat takuneqarsinnaanatik. Aalisariutaatileqatigiiffinnut taakkununga tallimanut tunngatillugu kattunneq piginnittut ikilinerannik kinguneqanngilaq. Taamaallaat annertunerusunik pisassaqaalernikkut amerlanerusunillu aningaasaateqaalernikkut annertuumik ingerlataqarnermik atorluaanissamat pitsaanerujussuarmik periarfissaqartoqalerpoq. Erseqqissarneqassaaq qulaani inerniliineq soorunami naqqinneqartariaqassamat, kattunnermut atatillugu ”piginnittutoqqat” aktiaatitik/pigisatik tunippatigit.

Takussutissiaq 1: Kattunnermut assersusut

Paasisaqarfik: Paasisutissat APK-mit tunniunneqartut tunngavigalugit suliarineqarpoq

Aalisariutaatileqatigiiffinni assigiinngitsuni piginnittut amerlassusaat assigiinngiaartorujussuuvoq. Piginnittut ikinnerpaaffiat tassaavoq Royal Greenland, tamakkiisumik Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartoq. Tamanna Royal Greenland ataasiinnarmit imaluunniit 55.000-ini pigineqarnertut isumaqarnersoq oqallisigineqarsinnaavoq, kisiannili piginnittuunermut apeqquataassappat piginnittoq piginneqatigiiffimmi aalajangiinernut annertunernut sunniuteqarnissamat periarfissaqartoq aammalu/imaluunniit pissarsianit toqqaannartumik

pissarsisinnaasoq, piginnittoq ataasinnaassagunarpoq. APK-p ataatsimeeqatiginerani ilisimatitsissutigineqarpoq piginneqataasut amerlassusaasa assigiinnnginnerpaaffii tassaasut Polar Seafood, marlunnik pigineqartoq, aamma Ice Trawl Greenland, 100-it missaanni aktiaateqarfigineqartoq, tassani Royal Greenland piginneqataalluni.²²

Angallatit amerlassusaat aamma aalisariutaatileqatigiiffiit amerlassusaat sanilliukkaanni takuneqarsinnaavoq aalisariutaatileqatigiiffik ataaseq agguaqatigiissillugu marlunnik ikinnerusunik angallateqartoq. Aalisariutaatileqatigiiffiit anginerusut tamarmik arlalinnik angallateqarmata, tamanna isumaqarpoq aalisariutaatileqatigiiffiit mikinerusut immikkut tamarmik ataasiinnarmik angallateqartut. Aalisariutaatileqatigiiffiit mikinerusut pingasut pisassiissutinit pigisaat assigiikannermata, 7%-erluinnaat, tassungalu ilaliullugu kilisaatip ataatsip agguaqatigiissillugu pisaanit, 8%-erluinnarnit, ikinnerummata, tamassuma ilimanarsisippaa imminut akilersinnaasumik aalisartoqassappat pisassiissutinit pigisat 7%-it 8%-illu akornanni pisariaqartinneqartut.

Teknologi niuernerimili pissutsit maannakkutut itsillugit aalisariutaatileqatigiiffiit mikinerusut pitsaasumik aningaasaqarlutik aalisassagunik pisassiissutit appariangaatsiarnissaat nappassinnaanaviannngilaat. Pisassiissutit ikilissappata piffissami sivikinnerusumi naleqqussarnissamut marluinnaat periarfissaapput. Siulleq tassaavoq pisassiissutit ikilinerat qaangerniassallugu aalisariutaatileqatigiiffimmit allamit pisassiissutinik amerlanerusunik pisinikkut. Aappaa tassaavoq pisassiissutit tunineri raajarniarunnaarlunilu. Pisassiissutit amerlissappata aalisariutaatileqatigiiffiit mikinerusut aamma ajornartorsiuleriaannaapput, tassa amerlissutit taamaallaat atorsinnaagamikkit maannakkut aalisarsinnaassuseqarpallaarnerup iluani. Taamatut pisoqarpat aalisariutaatileqatigiiffimmut aaqqiissut tasaanerusussaavoq pisassiissutit ilaasa tunineri, taamaaliornikkut aalisarsinnaassutsimut naleqquttunngorlugit. Soorunami illuatungaaniq iliortoqarsinnaavoq, tassa aalisarsinnaassuseq pisassiissutit amerlinerannut naleqqussarlugu, kisianni tassani pisariaqarpoq angallat allamik anginerusumik taarsarlugu imaluunniit angallat aapperlugu. Periarfissaq siulleq atorneqarsinnaassaaq aalisariutaatileqatigiiffinit allanit pisassiissutinit pigisanik amerlanerusunik ikinnerusunilluunniit pisinikkut, periarfissami kingullermi ilimagisariaqarpoq pisassiissutinit pigisanik annertuunik pisinissaq pisariaqassasoq.

Soorunami aalisariutaatileqatigiiffiit mikinerusut kisimik allannguutaasinnaasunut naleqqussarnissamut ajornartorsiussanngillat, aalisariutaatileqatigiiffiit anginerusut tunngaviusumik aamma taamatut ajornartorsiuteqartussaapput, kisiannili naleqqussarnissanut pisariaqartunut periarfissaat pitsaanerussapput.

²² Paasissutissiissutigineqartut uppersarneqanngillat. Polar Seafood Greenland A/S-ip 2004-mut ukiumoortumik nalunaarutaani takuneqarsinnaavoq, aktiaateqartut marluk aktiaatit tamarmiusut 5%-iinit amerlanerusunik pigisaqartut.

Qulaani taaneqartut takutippaat avataasiorluni raajarniarnermi aqqissuussaaneq pitsaangorsarnissaanik kissaateqarneq, 1990-imi nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aqqissuussinermik atuutilersitsinermut pingaarnerusutut tunngavisoq anguneqarsimasoq. Aqqissuussaaneq allanngortinneqarnerani aalisariutaatileqatigiiffiit ikilisimanagerat aammattaaq kissaatigineqartunut naapertuuppoq, tassa 1990-imi pissutsinut ilisarnaataamat, aalisarnermik ingerlatsisut (aalisariutaatileqatigiiffiit) amerlavallaarnikuunerat, immikkut tamarmik ikippaallaanik pisassiissutinik pigisaqarlutik.

Maannakkut pissutsit katersuuffeqarnerup annikippallaarneranik, naammattuuneranik annertuallaarneranilluunniit takutitsinersut nalilersuisoqassappat arlalissuartigut pissusivinnik tunngaveqarani nalilersuinerussaaq, kisiannili kilisaatit aamma siunissami pisassiissutit tuniniiaaviillu allanngorarnernannut naleqqussarsinnaassappata naliliisoqartariaqarpoq amerlanerusut kattutissasut aammalu/imaluunniit pisassiissutinik pisinerit amerlissasut. Aalisariutaatileqatigiiffiit anginerit pingasut sisamalluunniit imatut angissuseqarunarput pisariaqartumik eqaatsumik iliuuseqarsinnaallutik, kisiannili aalisariutaatileqatigiiffinut mikinerusunut ineriartornerup sumut ingerlanissaa apeqquterujussuussaaq.

Pisassiissutinit pigisat aalisariutaatileqatigiiffiit anginerit pingajuata pigisai aalisariutaatileqatigiiffiit anginersaasa pigisaanut sanilliullugit affaannaammata, qulaani naliliineq aammattaaq isumaqarpoq aalisariutaatileqatigiiffiit marluk taamatut angitiginerat inuussutissarsiornermi atugassaritinneqartut ineriartornerannik taamaallaat pissuteqarnavianngitsoq. Aalisariutaatileqatigiiffiit taakku marluk alliertornissaminnik kissaateqarsimanissaat – immaqalumi suli alliertoqqinnissaminnik kissaateqarnissaat - ilimagisariaqartoq

5.2.3. Ikitsunik ingerlatsisoqalernera sunniuteqarnerunerlu

Avataasiorluni raajarniarnermi aqqissuussaaneq qulaani allaaserineqaaqqammersoq eqqortuuvoq, kisiannili tamakkiisuusariaqarani, tassa aalisariutaatileqatigiiffiit piginneqatigiiffinni aktiaateqarfiusuni aqqissuussaammata, arlalitsigullu piginneqatigiiffinnik pigisaqarlutik imaluunniit nammineq piginneqatigiiffinnit pigineqarlutik – allatut oqaatigalugu suliffeqarfissuit. Piginneqatigiiffiloriaatsip pisassiissutinik niuerfiit avaqqullugit aalisariutaatileqatigiiffimmut piginneqataalluni aalisalersinnaaneq pisinnaalersippaa, kisiannili aamma aalisariutaatileqatigiiffiup aalisariutaatileqatigiiffimmik allamik tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit pigisaqarnissaa pisinnaatilerlugu.

Pisuni arlalinni suliffeqarfissuit pineqarmata tamanna tikkuussivoq piginneqatigiiffiit taamaallaat raajarniarnermik namminermik soqutigisaqartariaqanngitsut. Pineqarsinnaavoq – pineqarlunilu – soqutigisanut aamma ilaasut raajanik allanillu pisanik tunisassiareqqiineq, pilerisaarineq tuniniaanerlu. Tamanna ilaatigut isumaqarpoq suliffeqarfiit taakku aamma aalisariutaatileqatigiiffinit allanit pisiortortuusut.

Piginneqatigiiffiloriaaseq suliffeqarfissualiornerillu inuussutissarsiutinik pitsaalluinnartumik ineriartortitsinermi pissusissamisoortumik pitsaasumillu ilaasutut ataatsimut isigisariaqarput. Piginneqatigiiffiloriaaseq aningaasalersuinnermut tunngatillugu eqaatsumik iliuuseqartitsisinnaalerpoq aammalu suliffeqarfissuarnik aaqqissuussineq naleqarnerulersitsisarnerup annertusarnissaanut niuernermilu tunngaviit annertusarnissaanut soqutigisaqarnermik pisinnaasaqarnermillu takutitsivoq. Taakku marluk suliffeqarfiit kisiisa pinnagit kisiannili aamma Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit aningaasatigut pissarsiaat annertusarujussuarsinnaavaat. Kisiannili pingaartumik inuiaqatigiinni mikinerusuni aammalu inuussutissarsiutinut sorliunerinik aalajangersarluakkanut tunngatillugu pitsaaqut illuatungeqarsinnaavoq: sunniuteqarneruneq.

Avataasiarluni raajarniarnermi piginnituunernut tunngasut suliffeqarfiillu aaqqissuunneqarnerinik nalilersuinissaq ataatsimiitaliap pissutissaqarsorinngilaa, kisiannili suliffeqarfinit marlunnut anginernut tunngatillugu pissutsit immikkut soqutiginaateqartut nalilersornissaanut missuinini killilerlugu, tassa Royal Greenland, avataasiutinut pisassiissutit tamarmiusut 30%-iinik pisassiissutinit pigisanik pigisaqartoq aamma Polar Seafood pisassiissutinit pigisanik 21%-erluinnaanik pigisaqartoq.

Suliffeqarfiit taakku marluk immikkut aalisariutaatileqatigiiffimmi allami raajarniarnermik ingerlatsisumik piginneqataapput. Taamaalilluni Royal Greenland Ice Trawl Greenlandip, aalisariutaatileqatigiiffiit annersaasa pingajuattut pisassiissutinit pigisat 15%-iinik pigisaqartup, 40%-ia pigaa.²³ Royal Greenlandip pisortaasa marluusut aappaat aamma Ice Trawl Greenlandimi pisortaavoq. Polar Seafoodip Nanoq Trawlip, pisassiissutinit pigisat 8%-ingajaannik pigisaqartup, 40%-ia pigaa.²⁴

Erseqqivissumik oqaatigineqarsinnaanngilaq piginneqataassut 40%-iusoq qanoq annertutigisumik sunniuteqartitsinersoq, tassa suliffeqarfimmi piginneqataassutit sinneruttut 60%-iusut qanoq agguarneqarsimanersut aammalu aktiaateqartut

²³ Paasisaqarfiusoq: Royal Greenland A/S-imut 2003-2004-mut ukiumoortumik nalunaarut

²⁴ Paasisaqarfiusoq: Polar Seafood Greenland A/S-imut 2004-mut ukiumoortumik nalunaarut

isumaqatigiissutigisinnaasimasaat ilaatigut apeqqutaammata. Kisiannili siusinnerusukkut paasissutissaq issuarneqartoq Ice Trawl Greenland 100-it missaanni aktiaateqarfigineqartoq eqqorpat, isumaqarnarpoq piginneqataassutit 40%-it suliffeqarfimmi aalajangiinernut sunniuteqartitsinerussasut, kisiannili tunngaviit maannakkut pigineqartut tunngavigalugit taamaattoqarnera qulakkeerlugu oqaatigineqarsinnaangilaq. Tassunga ilaliunneqassaaq sunniuteqarnerullu piginneqatigiissuteqarnerup atorineqavinneranik isumaqartariaqanngimmat. Kisiannili Royal Greenlandimi pisortap Ice Trawl Greenlandimi pisortaanerata ilimanarsisivippaa Ice Trawl Greenlandimi aalajangiinerit Royal Greenlandip sunniuteqarfigivikkai. Naliliineq eqquppat tamanna imatut isumaqarpoq avataasiarluni aalisarnermi pisassiissutit tamarmiusut 45%-ii sinnerlugit Royal Greenlandip pigivikkai.

Polar Seafoodip Nanoq Trawlimi aktiaatai pillugit aamma taamatut eqqarsaasersorluni tunngavilersuinerup, kisiannili paasissutissat pigineqartut malillugit pisortani inuit aalajangersimasut ingerlatsisuunerat pinnagu, inerneraa Polar Seafoodip pisassiissutit tamarmiusut 29%-iisa missai pigigai.

Sunniuteqarnerunermik taassuminngalu atuinermik isumaqarnek piviusuni eqquutinngippat, qulaani inerniliineq aaqqinneqassaaq aalisariutaatileqatigiiffiit taakku marluk pisassiissutit tamarmiusut 45%-iiniik aamma 29%-iiniik atuisut.

Tassunga atatillugu suliffeqarfiup Namminersornerullutik Oqartussanit tamakkiisumik pigineqartup taamatut ingerlatsinera tupigutsannanngitsuunngilaq. Taamatut tupigusunneq minnerulinngilaq, avataasiarluni raajarniarnermi ikippallaanik ingerlatsisoqarnera ataatsimiititaliap uuma pilersinneqarneranut tunngavilersuutaammat.

Aalisarnek kisiinnnaviat isigineqanngippat, 2002-p tungaanut Royal Greenlandip raajarniarnermi sunniuteqarnera qulaani allaaserineqartumiit annertunerunikuuvoq, tassa taamanikkumut nunami raajaleriffiit tamaasa Royal Greenlandip pigimmagit. Pisat 25%-ii tulaanneqartussaataammata tamanna imatut isumaqarpoq 2002-p tungaanut Royal Greenlandip nammineq pisassiissutinit pigisaasa saniatigut aalisariutaatileqatigiiffinnut pisassiissutit sisamararterutaat piginikuugai – akillu pilersinneqartarnerinut sunniuteqartarnikuulluni.

2002-mi pissutsit allanngorput, tassa Royal Greenlandip Polar Seafoodip Nuummi raajaleriffianik – Polar Raajat A/S-imik – piginneqataalermat, tassungalu atatillugu aaqqa allanngortinneqarluni Polar Raajat A/S-inngortillugu. Polar Seafoodip

tunisassiorfimmik piginneqataassutai 52%-iupput Royal Greenlandillu 47%-iullutik.²⁵ 2004-mi Polar Seafood Kujataani nunaqarfimmi Alluitsup Paani nutaamik raajaleriffiliorpoq. Soorunami 2002-p kingorna Royal Greenlandip akit pilersinneqartarnerannut sunniuteqartarnera annikinnerulerpoq, kisiannili qulakkeerlugu nalilersorneqarsinnaanngilaq raajarniarnermik ingerlatsisut anginerit marluk Nuummi tunisassiorfimmik suleqatigiilernerat Polar Seafood Greenlandillu Alluitsup Paani tunisassiorfia nutaaq raajanik tunisassiorfiit unammilleqatigiilivinnerannik pilersitsinersut, taamaalillutillu akinik pilersitsivissinnaalerneq annertunerulersinneraat imaluunniit raajanik tulaatanik niuerneramik aqutsineq suli annertusineqalivinnersoq.

Sinerissap qanittuani aalisarneq, TAC-ip 43%-iinik aalisarfiusoq, ilanngunneqarpat Royal Greenlandip kiisalu Royal Greenlandip aamma Polar Seafood Greenlandip sunniuteqarnerat suli annertunerulerpoq. 12.000 tonsit, angallatinut sisamanut angallammi tunisassiarineqarsinnaanngortinneqartut, ilanngunnagit, pisat tamarmik tulaanneqartussaapput. Suliffeqarfiit taakku marluk, pingaartumillu Royal Greenlandip sinerissami tunisassiorfinnik amerlanernik piginnittuusoq, taamaalillutik raajanik sinerissap qanittuani pisarineqartunik kisermaassillutik pisiortortuupput.

Illuatungaani Royal Greenlandip tunisassiorfii illuatungaani tunisassiorfiit allat marluk akornanni akitigut unammilleqatigiivinnerat tunngavigigaluaaraanniunniit qularissallugu tunngavissaqarpoq, akinik piviusorsiortunik pilersitsinissap qulakkeerneqarnissaanut tamanna naammannersoq. Taamatut ilimasunnermut tunngaviuvoq sinerissami raajanik tunisassiorfiit imminnut ungasissorujussuunerat, taamaammalu taamatut annertutigisumik akit assigiinngittariaqarput tunisassiorfimiit tunisassiorfimmu allamut tulaassinissaq pilerisaarutigineqassappat. Tunisassiorfiit ataasiakkaat ungisissutsit pissutigalugit nunap immikkoortuini pineqartuni kisermaassisuulerput.

Ataatsimiititaliaq naliliivoq suliffeqarfiit taakku marluk anginerpaat sunniuteqarnerunerpaanerat killilersuineramik aaqqissuussineramik pissuteqanngitsoq. Royal Greenlandip pisassiissutit 45%-iinut sunniuteqarnera eqqarsaatigalugu, pissutaasoq Aalisarneq pillugu Inatsimmi alajangersakkanik allaffissornikkut ingerlanneqarneraniippoq. Akit pilersinneqartarnerinut sunniuteqarneruneq eqqarsaatigalugu pissutaasoq pingaarneq tulaasisussaataitanermit alajangersakkaniippoq.

²⁵ 2004-mut Polar Seafood Greenland A/S-ip ukiumoortumik nalunaarusiaa aamma 2003 – 2004-mut

5.2.4. Aalisariutaatileqatigiiffiit aningaasaqarnerat

Nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussineq 1990-imi atuutilersinneqarmat ilaatigut tunngaviuvoq aalisariutaatileqatigiiffiit aningaasaqarnerisa ataatsimut isigalugu ajornerujussuat. Aaqqissuussaannerup ineriartornerata pissutsit taakku allangortippai, kisiannili akit ineriartornerisa ukiuni kingullerni isertitaqartarnej ajornerulersippaat.

Naatsorsuutitigut naatsorsueqgissaarinikkullu paasissutissat pisariaqartut amigaataanerat pissutigalugu ukiunut 2001, 2002 aamma 2003-mut isiginninniarnissaq pisariaqarpoq. Pissutsit taakku pissutigalugit aamma Royal Greenlandip ilanngunneqannginnissaa pisariaqarpoq. Taakku ilanngunnagit tabeli 3-mi ataaniittumi pissutsit qanoq ittuuneri eqikkarlugit takuneqarsinnaapput, taannalu aalisariutaatileqatigiiffiit naatsorsuutaat ataatsimoortitat tunngavigalugit suliarineqarpoq, tassa imaappoq suliffeqarfiit pigisinnaasat assersuutigalugu tunisassiornermi tuniniaanermilu suliffeqarfiutit, kisitsisini ilanngunneqarput. Oqaatigineqassaaq ataatsimoortitsineq „illuatungaannaanut pimmat“, tassa imaappoq aalisariutaatileqatigiiffimmi kisitsisit tuniniaavimmik suliffeqarfiuteqartumi, suliffeqarfiutigisami angusat ilanngunneqarput, kisiannili aalisariutaatileqatigiiffik assersuutigalugu suliffeqarfimmit aamma tuniniaavimmik suliffeqarfiuteqartumik pigineqarpat, suliffeqarfiup tuniniaaviup angusai naatsorsuummi ilanngunneqanngillat.

Ukiut pingasut sivikippallaaqaat ineriartornermik qulakkiikannerlugu inerniliinissamat tunngavigissallugit. Taamaallaat pineqarsinnaavoq „kisitsisit pissutsit allat taamaaginnartillugit imatut isikkoqartitsipput“. Pissutsillu allat taamaaginnartillugit imatut isikkortitsinerat tassaapput:

- pisat nalingi – kaaviaartitat – tuniniaavinni akinit appariartortunit ajornerulersinneqarput, tassa amerliartornerit kaaviiartitanut sunniuteqanngimmata.
- aningaasartuutit imatut annertussuseqarnissaat tuniniaavinni ajornartorsiorfiusuni sinneqartooruteqarnissaq qulakkeerneqarsinnaanngortillugu pisariillisaanissamat periarfissat naammattutut isikkoqanngimmata.
- akiitsoqarnermi pisussaaffiit annikilliertortut, akiitsut piffissami sivisuumi sivikitsumi taarsersugassat eqqarsaatigalugit; akiitsut piffissami sivikitsumi taarsersugassat ukiuni pingasuni takutinneqartuni affaannanngornikuupput

- nammineq pigisat 2003-mi apparialaaraluartut inuussutissarsiummi suli aningaasatigut isumannaallisaasoqarpoq, akiliisinnaassuserlu naammaginartutut isigisariaqartoq.

Tabeli 3: 2001-2003 avataasiorluni raajarniarnermi aningaasaqarnermi kisitsisit pingaarnerit

Mio. kr. / ukiumut	2001	2002	2003
Kaaviiartitat	439	531	486
Sulisunut aningaasartuutit	118	140	129
Nalikilliliinerit	101	96	86
Ingerlatani pingaarnerni angusat	65	75	8
Aningaasalersuineri aningaasartuutit	30	28	23
Ukiumi angusat	43	50	-17
Pigisat	1367	1221	1051
Akiitsut sivikitsumi taarsersugassat	360	300	170
Akiitsut sivisuumi taarsersugassat	463	371	353
Nammineq pigisat	343	347	341
Akiliisinnaassuseq procentinngorlugu	25	28	32
Nammineq pigisat pissarsiaqartitsinerat	12,5%	14,4%	-5,0%

Paasisaqarfigisaq: Aalisarnermut Pisortaqarfimmi naatsorsuineq

1990-imi aallaavigineqarnikummat aalisariutaatileqatigiiffiit arlallit akiliisinnaajunnaariartortut tabelimi 3-mi kisitsisit ilimanarsisippaat 1990-ip 2001-illu akornanni ukiumi arlalinni aalisariutaatileqatigiiffiit pitsaasumik isertitaqartarsimasut. Maannakut pissutsit imaapput isertitaqartarneq ajornartorsiortinneqartoq. Ilimagisariaqarpoq 2003-imi amigartooruteqarnerup takutinngikkaa aalisariutaatileqatigiiffiit ilaat suli sinneqartooruteqarsinnaasut, ilaasali tuniniaavinni pissutsit ajortut aalisarnerunermik- kut qaangersinnaanngikkaat.

Piffissami sivikitsumi pissutsit imaapput, tabeli 3-mi takutinneqartutut aalisariutaatileqatigiiffiit aningaasaqarniarnerat ajornartorsiutaasariaqanngitsoq, kilisaatinut avataasiorlunut tamanut imaluunniit aalisariutaatileqatigiiffinnut ataasiakkaanut. Akiliisinnaassutsip procentinngorlugu qaffasingaatsiartup akiitsullu piffissami sivikitsumi taarsersugassat ikiliariarujussuarnerisa ilimanarsisippaat aalisariutaatileqatigiiffiit ataatsimut isigalugit piffissaq ajortumik isertitaqarfiusoq amigartooruteqartarnerluunniit qaangersinnaagaat. Illuatungaani ilimanarsinnaavoq pissutsit pitsaasumik allanngungippata aalisariutaatileqatigiiffiit ilaat piffissami sivisunerusumi ajornartorsiu- lersinnaasut. Pitsaasumik allanngornerit tassunga atatillugu tassaapput aningaasartuu- tit ikiliartornerisa aamma/imaluunniit tuniniaavinni akit qaffariartornerisa kinguner- nik isertitat amerliartornerat. Tuniniaavinni akit taamaaginnarnerannut imaluunniit annikitsumik appariartornerannut atatillugu pisassiissutit amerliartortut immaqa aali-

sariutaatileqatigiiffiit ilaat iluaqusersinnaavaat, kisiannili tamarmik iluaquserneqarna-viannigillat.

Pissutissaqarpoq tikkuassallugu aalisariutaatileqatigiiffiit isertitaqarnermi inissimane-rannik takutitsinermi aalisariutaatileqatigiiffiit ilaat eqqarsaatigalugit isertitaqartar-nermi ajornartorsiornerat immaqa eqqunngitsumik takutinneqartoq. Tassunga pissu-taasut pingaarnerit ilagaat aalisariutaatileqatigiiffiit suliffeqarfissuarmi ataatsimi sulif-feqarfinnut allanut akuttunngitsumik pisaminnik tunisisarnerat. Suliffeqarfiup iluani taamatut tunisisarnermi nuiernermi akit atorneqassapput, kisiannili niuernermi akit suuneri tamatigut nassuiarluagaasannimmata pitsaanerusumik sinneqartooruteqarfiu-sinnaasunut nuutsisunik akinik akiliinissamat periarfissaqarpoq. Raajanut akitsuusi-sarnermi akit minnerpaaffissaat ataallugu raajat akeqarneranni raajanut akitsuusiis-arnermut pingaaruteqanngikkaluartoq, erseqqissarneqassaaq akit imaluunniit kaaviiarti-tat tunngavigalugit akitsuutit naatsorneqartaneranni, suliffeqarfiit sapinngisamik appa-sinnerpaamik akileerusulersinneqartartut.

Aammattaaq ilaatigut Danmarkimi poortueqqittoqartarpoq. Aalisariutaatileqatigiiffin-nut pitsaanepaavoq, kisiannili tamanna kinguneqartarpoq naleqassuseqarnerulersitsi-neq Kalaallit Nunaata avataanut tunneranik. Aamma aningaasatigut inissisimanermik takutsitsinermit sunniuteqarpoq, tassa isertitat pissutsit taamaaginnartillugit naatsor-suutini takutinneqartuniit annertunerussammata.

Alla tassunga atatillugu aamma erseqqissarneqartariaqarsinnaasoq tassaavoq nalikilli-liisarneq oqimaaqatigiisaarisarnermut angusanullu sunniuteqartartoq. Oqimaaqatigiis-saarineq angusallu takutitsinerat eqqortuussappat nalikilliliinerit pigisat nalikillivinne-rinik takutitsisariaqarput. Ataatsimiititaliaq paasisinneqarpoq kilisaatit nalinginnaa-sumik ukiut 15-it ingerlaneranni nalikillilerneqartartut, ilimagisariaqarporlu tamanna atorneqarsinnaanerannut naleqquttuusooq; paasissutissat aamma aalisariutaatileqatigiif-fiit marluk anginerit ukiumoortumik naatsorsuutaannut naapertuupput. Pisassiissutinit pigisat ukiut tallimat ingerlaneranni nalikillilerneqartarput (Royal Greenland) ukiunilu qulini (Polar Seafood). Illuangatungaani pigisat nalinginik illuatungaani aningaasar-tuunik tamanna eqqortumik takutitsinersooq nalileruminaappooq, tassa tunngavigineqar-tut assigiinngitsut ataanni pisassiissutinit pigisat ineriartornerat eqqarsaatigalugu assi-giinngitsunik isummersortoqarsinnaammat. Ukiuni pineqartuni pisassiissutinit niuer-niviit ataatsimiititaliap ilaatigut ilisimasaqarfiginngimmagit tamassuma itisilernissaa tunngavissaqanngitsutut isigineqarpoq.

Aalisariutaatileqatigiiffiit aningasaqarnerannik takutitsissutaasinnaasoq alla tassaavoq aningaasartuutit aningaasartuutitut nikerartunut aalajangersimasunullu agguaannerat. Tabeli 4-p takutippai kaaviaartitat aningaasartuutillu nikerartut katillugit, taakku mar-luk 2003-mi aalisarnermi aningaasartuutit assigiinngitsut ataasiakkaat annertuner-saannik isertitaqarnermilu matusissutissanik takutitsipput. Erseqqissaatigineqassaaq

aalisarnermi namminerimi aningaasartuutit – tassa angallatip ingerlanneqarnerani – tabelimi takutinneqarmata; taamaalilluni aalisariutaatileqatigiiffiit allaffissorneranni aningaasartuutit ilanngunneqanngillat.

Tabeli 4: 2003-mi aningaasartuutit immikkoortinneri

	Mio.kr.	Kg-mut agguaqatigi- issillugu	%
Kaaviiartitat/tunisiner- akit	466,25	11,63	100,00
Aningaasartuutit nikerartut	286,01	7,14	61,34
Taakkunannga uulia	65,28	1,63	14,00
Aalisarnermi inuttut aningaasarsiaat	111,98	2,79	24,02
Isertitaqarnermi matusis- sutissat	180,24	4,50	38,66

Pissarsivigisaq: ”Taasiivigineqarnissamik suliamut” atatillgu APK-mit naatsorsuusiasaq

Aningaasartuutit nikerartuunerat isumaqarpoq, tunisassiornerup annertussusiatut nikerartartut, pineqartumilu tunngaviusumik isumaqarpoq, pisat annertussusaat malillugu nikerartut. Piviusuni taamatut isumaqarneq ilaannaatigut eqqorpoq, tassa aalisarnermi aningaasartuutit nikerartut, assersuutigalugu uulia tabelimi takutinneqartoq, nikerartarmat ingerlaviup isortussusia malillugu, pisat malinnagit. Aningaasartuutit nikerartut aappaat inuttat aalisaqataasut akissarsiaat, tabelimi takutinneqartoq, pisat nalingisa procentiannik naatsorsorneqartarpoq, taaamaammalu pisat annertussusaat aamma malivinnagu.

Inuttat aningaasarsiaat uulialu aningaasartuutini nikerartuni annertunersaaput; katillutik aningaasartuutit nikerartut tamarmiusut 62%-eraat, taamaammalu taakku annikitsumilluunniit qaffariarnerat aalisarnermi aningaasaqarnermut annertuumik sunniuteqartussaavoq. Uuliap akiata 2004-mi 2005-imilu qaffariarujussuarnera taamaalilluni tabelimi 3-mi 4-milu takutinneqartunut ajorseriaataaassaaq. Inuttat akissarsiaannut tunngatillugu akit appariartornerisa kingunerisa ilaasa sulisunut tunnerat pingaartillugu maluginiagassaavoq.

Isertitanit matusissutissat imatut paasineqassapput, aningaasartuutit nikerartut akilerneqareeraangata sinneruttut. Taamaalilluni isertitanit matusissutissat aningaasartuutit aalajangersimsut sinneqartoorullu matussusertussaavaat. Aalisariutaatileqatigiiffiit

aningaasartuutaasa aalajangersimasut annertussusiviat ilisimaneqanngilaq, kisiannili tabelimi 3-mi²⁶ kisitsisit takutimassuk, aalisariutaatileqatigiiffiit ataatsimut isigalugu 2003-mi amigartooruteqartut, kukkuneruvallaassanngilaq aningaasartuutit aalajangersimasut isertitanit matusissutissatut annertussuseqapajaarnissaat missingersersorneqarpat. Tabelimi 4-mi kisitsisit, naliliineq taanna eqquutissappat, aningaasartuutit break-even-imik takutitsivoq, tassa aalisarneq aningaasaajaataanngitsoq kisiannili aamma aningaasarsiorfiunani.

Taamaammatt aalisarneq piffissami ungasinnerusumi imminut akilersinnaassappat, akit annertussutsillu katiterneranni minnerpaamik angusassaq break-even-ip takutip-paa. Akit appariarpata amerlassutsit taamatut annertuseriarnatiginatik, tamanna isumaqarpoq aalajangersimasumik aningaasartuutit isertitanit matusissutissat matussusersinnaanngikkaat, taamaammallu – suli piffissami ungasinnerusumi – aalisannarnissaq imminut akilersinnaassanani. Piffissami sivikitsuararsuarmi aalisarneq imminut akilersinnaavoq, aningaasartuutit nikerartut matussuserneqarsinnaappata.

Oqaatigineqassaaq, break-even – kisiannili aningaasartuutit ”sinneqartoorutitut nalinginnaasunut” ilanngunneri pingaaruteqartumik allanguutaatillugu – tassaavoq aalisarnermi pisuussutinit ernialersuiffiup aallartiffia. Ilimagisariaqarpoq raajanik akitsuusisarnermik aaqquissuussinermi maannakkut atuuttumi akit minnerpaaffissaannik naatsorsuineq taamatupajaaq nalilersuinermit tunngaveqartoq.

Qulaani taaneqartutut nalilersuinermit ilimagineqarpoq aalisarneq, tunisassiorneq tuniaanerlu imatut pisariitsigisumik ingerlanneqartut, teknologi maannaakkut atuuttoq atorineqartillugu pisariitsumik ingerlatsinerup annertuseriangaatsiarneqarsinnaanera ilimagineqarsinnaanngitsoq. Kisiannili pingaaruteqarpoq tikkuassallugu aalisariutaatileqatigiiffiit pisat 75%-innai namminneerlutik atorsinnaagaat. 25%-it sinneruttut nunami raajaleriffinnut tunineqartussaapput.

2003-mi raajat taakku tunineqarneranni tunisinermit agguaqatigiissillugu akit kg-mut 6,13 kr.-iupput. Ukioq taanna raajat qalipallit agguaqatigiissillugu akii kg-.mut 15.kr.-it missaanniit kg-mut 14. kr.-it missaannut appariarput.²⁷ Tunisassiat marluk assigiinngitsut pineqaralarput, kisiannili imaalluarsinnaavoq pisat nalingi qaffariassagaluartut pisat sinneri 25%-it aalisariutaatileqatigiiffiit namminneq atorsinnagalarpatigit.

²⁶ Tabelini marlunni taakkunani kisitsisit taamatut atorineqarneri tunngaviumik isornarpoq, tassa tabelimi 3-mi naatsorsuutitut ataatsimoortunit kisitsisit takutinneqarmata, kisiannili tabelimi 4-mi aalisarneq nammineq taamaallaat pineqarluni. Kisiannili pineqavissumi, kisitsisit annertussutsimik missingersersuinermit atorineqarlutik, periuseq akuerineqarsinnaavoq

²⁷ Naatsorsueqqissaartarfik, Naatsorsueqqissaakkanik Toqqorsivik

Taamaattoqassappat nalingisa qaffiarnerat marluinnarnik pissuteqassaaq. Tassa raajat – taakkualuunniit ilaasa – tunisassiorfimmi tunisassiarineqarnerannit naleqarnerusumik allatut tunisassiarineqarsinnaanerannik imaluunniit raajanik puuniittunik, raajammi nunamut tulaasat taamatut taaneqartarput, tuniniaavittut ittumik pilersitsisoqarneranik. Pissutsit maannakkutut itsillugit tulaassisussaatitaaneq kinguneqartarpoq raajat nunami tunisassiorfinnut ”sakanneqarnerannik”. Tulaassisussaatitaaneq atuutinnikkaluarpat raajat tunisassiorfiit nunamut ”nusussagaluarpaat”. Tunisassiorfiit taamaallit raajat allatigut atorneqarsinnaaneranni/tuniniarsinnaaneranni periarfissanik unammilleqatigiilissaluarput, taamaaliornermilu tuniniaanermi akinik - maannakkutut kg-mut 5 – 6 kr.-inik minnerunaviannngitsumik – unammilleqatigiittoqalissagaluarpog. Tulaanneqartussaatitaasut siornatigut 25%-imit appasinnerunikuugaluarpog, kisiannili ilaatigut raajaleriffinni suliasaqartitsinissamik kissaateqarneq, ilaatigullu raajanik mikinerit – nalikinnerpaanik – eqqaarusussutsip annikillisinneqarmissaa pissutigalugit qaffanneqarlutik

Siunissami ineriartornissamik missingersersueriarnissamut tunngavissaqanngilaq, kisiannili ineriartornerup nalorninartuunerata oqaatiginissaanut tunngavissaqarluni. Uuliap akia qanoq ineriartussava? Saarullit uteqqissappat? Tuniniaaviit pitsaanerusumut ajornarusumulluunniit allanngussappat? Apeqquterpassuupput, apeqqutit pingaaruteqartut, taamaallaat eqqoriarneqarsinnaasut, kisiannili aalisariutaatileqati-giiffiit pisariartunik aalajangiisariaqaramik isummerfigisariaqagaat.

5.2.5. Inuiaqatigiit aalisarnermit pissarsiaat

Inuiaqatigiit avataasiorluni aalisarnermit aningaasatigut pissarsiaat isertitait aalisartut inuiaqatigiinni pilersitaasa katinneraat, taakkulu tassaapput uku annertunerusumik annikinnerusumilluunniit ilaat:

- Nunap Karsiata akitsuutinit (raajanut akitsuutinit) isertitait
- Sinneqartoorutinit aningaasarsinillu ataani taaneqartunit akileraarutit
- Aalisariutaatileqatigiiffiit sinneqartoorutaat
- Aalisariutaatileqatigiiffinni sulisut aningaasarsiat
- Nunami raajaleriffinni sinneqartoorutit
- Nunami raajanik tunisassiorfinni sulisut aningaasarsiaat
- Suliffeqarfiit aalisariutaatileqatigiiffinnut nioqqutissanik tunisisut sullissisulluunniit sinneqartoorutaat
- Suliffeqarfinni taakkunani sulisut aningaasarsiaat

Oqaatigineqassaaq Nunap Karsiata aalisarnermit isertitait qulaani taaneqartut tassaammata ilanngaateqartinnagit isertitait. Inuussutissarsiortut ilanngaassereerluni

tapersiissutaat naatsorneqassappat raajarniartut Nunap Karsianut aningaasartuutigitaat ilanngaatigineqassapput, taakku tassaapput

- Nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussinerup allaffissornikkut aqunneqarnera
- TAC-mik aalajangiinermi biologit siunnersuinerat
- Aalisarnermik nakkutilliineq

Nunap Karsianiit isigalugu taamaallaat raajanut akitsuutinik akileraarutinillu isertitat aalisariutaatileqatigiiffineersut imaliinnarlugit raajarniarnemeersutut takuneqarsinaapput. Aalisariutaatileqatigiiffini aningaasarsianit akileraarutit isertitat naatsorneqarsinnaapput, kisiannili immikkut nalilersuinissaq pisariaqarpoq. Taamatuttaaq allaffissornermi nakkutilliinermilu aningaasartuutit, angusat naatsorsorneqarpata ilangaatigineqartussat raajarniarnermut toqqaannartumik tunngatinneqarsinnaapput. Aalisarnerup inuussutissarsiutini allani pilersitaanik sinneqartoorutinit aningaasarsianillu akileraarutit Nunap Karsiata isertitai naatsorsorneqarsinnaanngillat, taamaammallu missingersuilluni annertussusilerneqartariaqarlutik. Isertitat taakkualu kingunerinik Nunap Karsiata akileraarutinik isertitaasa annertussusaat ataatsimiititaliap missingersorniarnikuunngilai.

Raajanut akitsuut 1990-imi atuutilersinneqarpoq, piffissallu ingerlanerani assigiinngiaartumik annertussuseqartarnikuulluni. Akitsuut 1991-imi kilomut akitsuummiit nalingi tunngavigalugit akitsuutinngortinneqarpoq. Siusinnerusukkut oqaatigineqareersutut (immikkoortoq 4.4.5.) akitsuut ullumikkut tunisinermi akit procentiattut naatsorsorneqartarpoq, kisiannili aatsaat minnerpaaffissaa aalajangersimasoq qaangerneqarpat, maannakkut kg-mut 13 kr. Kg-mut 13 kr.-ip qaangernerani tunisinermi akit 1 oorimik qaffariaraangata akitsuut 0,01%-imik qaffanneqartarpoq. Taamaalilluni akitsuut 1%-iussaaq akit kg-mut 14 kr.-it anguneqarpata.

Tabeli 5-imi ataaniittumi piffissami 1991-imiit 2005-imi kvartalit aappaata tungaanut raajanut akitsuutit procentiat nalingilu takussutissiorneqarput. Akitsuutit procentiat, soorlu tabelimut oqaaseqaatini takuneqarsinnaasoq, 1992-imi annertuumik appartinneqarpoq, taassumalu kingorna 1999-ip tungaanut allannngortinneqarani, piffisami tassani qaffanneqarluni. 1992-imiit 1999-ip akileraarutit procentiat appassissoq tupigineqarsinnaavoq, tassa akit taamanikkut ullumikkorniit annertunungaatsiarmata; Kisiannili 1992-imi akitsuutip appartinneqarnera, pisuussutinik inuiaqatigiinniit aalisarnermut annertungaatsiartumik nuutsinerusoq, aaqqissuussaarnermik nalimmassaanerup annertusarnissaanik kissaateqarnermik pissuteqarsinnaavoq. 2002-miit taassumalu kingorna akitsuutit procentiat arlaleriarluni appartinneqarpoq, tamassumalu tuniniaavinni akit ajortumik ineriartornerat takutippaa. 2004-mi raajat akii apparput kg-mut 13 kr.-it ataatilerlugit,

taamaammallu Nunap Karsia 2004-mi kvartalit sisamaanniit raajanut akitsuutini isertitaqarnikuunngilaq.

Akileraarnermut Pisortaqarfimmiit paasissutissat malillugit, aalisariutaatileqatigiiffiit ukiuni 1990-imiit 2002-mut killilerujussuarmik suliffeqarfiit akileraarutaannik akiliisarnikuupput. Aatsaat nalikilliliisarnermut malittarisassat 2002-mi allannngortinneqareermata aalisariutaatileqatigiiffiit ilaat akileraarutini akiliisalerput. Taamaalilluni Nunap karsia nalikilliliisarnermut malittarisassat pitsaasut 2002-p tungaanut atuuttut aqutugalugit raajarniarnermi aaqqissuussaanerup allannngortinneranut annertuumut aningaasaleeqataasimasorinarpoq - taamaalillunilu allannngortitsineq ajornannnginnerulersillugu. Piffissami sivikitsumi pissarsinissaq eqqarsaatigalugu immaqa tamanna naammaginngilaq, kisiannili aalisariutaatileqatigiiffiit kisimik pinnatik aamma kalaallit inuiaqatigiit aningaasat pissarsissutigaat. Ilaatigut nutaaliaasunik aalisarsinnaassuseqarluartunillu kilisaateqalernikkut ilaatigullu aalisariutaatileqatigiiffiit patajaallisangaatsiarsimasut „akileraarutini akiligassanik ileqqaarnerisigut“. „Ileqqaarutit“ taakku nalikilliliisarnermi malittarisassat 2002-mi sukaterenerisigut akileraarutaasalersimagunarput.

Tabel 5. Raajanut akitssummik Nunallu Karsiata pissarsiaanik tukussutissiaq

Ukioq	Oqaa-seqaat	Akitsuutit annertussusaat %	Pissarsiat kr.
1991		11	124.028.000
1992	1)	9/1	18.992.000
1993		1	5.919.000
1994		1	7.386.000
1995		1	7.284.000
1996		1	7.231.312
1997		1	6.680.160
1998		1	5.878.000
1999	2)	3	21.405.170
2000		3	22.599.291
2001		3	22.421.287
2002	3)	3/1	12.878.803
2003		1	8.194.555
2004	4)	1,53/0,86/0,11/0,00	3.223.944
2005	5)	0,00/0,00	

- 1) Akitsuutit annertussusaat 1. juli 1992 appartinneqarpoq
- 2) Akitsuutit annertussusaat pr. 1. januar 1999 qaffanneqarpoq
- 3) Akitsuutit annertussusaat pr. 1. juli 2002 appartinneqarpoq
- 4) Akitsuutit annertussusaat 1., 2., 3. og 4. kv. 2004
- 5) Akitsuutit annertussusaat 1. og 2. kv. 2005
- 6) Paasisaqarfik: Akileraarnermut Pisortaqarfik

Tuniniaavinni pissutsit maannakkutut itsillugit suliffeqarfiit akileraarutaasa annertus-susaasa qaffariangaatsiarnissaat ilimagineqarsinnaanngilaq. Ineriartorsimaneq taman-na tunngavigalugu ilimagineqartariaqarpoq aalisarnermi pisariilisaanissamut periarfis-sat killeqangaatsiassasut, akillu imatut appasitsigaat, aalisariutaatileqatigiiffiit sinne-qartoorutaasa akileraaruteqarnissamut tunngaviliisuusinnaasut annertusiartusiartorto-rujussuunissaannik ilimasunnissaq piviusorsiortuunani.

Aalisariutaatileqatigiiffiit akileraarutaannit pissarsiassat killeqarnerat/amigaataanerat pillugu qulaani naliliinerup saniatigut maluginiartariaqarpoq, killilersuineramik aqqis-suusineramik maannakkut atuuttumik atuutilersitsinermut tunngaviummat, Nunap Kar-sia 1990-imi imatut inissisimanikummat, taamanikkut aalisariutaatileqatigiiffiusut isertitaqarnissaminnik periarfissaqannginnerat pissutigalugu akiitsut akilerneqanngit-sooriaannalutik. Avataasiorluni aalisartunit Nunap karsiata pissarsiaata killeqartoru-jussuusimaneranik oqarnermut ilassutigineqartariaqarpoq ilimanarluinnarmat aalisa-riutaatileqatigiiffiit maannakkut aalisartut Nunap karsiata annaasassaraluanik sipaaruteqartitsisimasut.

Kilisaammi ataatsimi inunnik 40-nit 50-inut aalisariutaatileqatigiiffiit suliffissaqartit-sippit. Ajornanngitsumik agguaqatigiissitsigaanni tamanna imatut isumaqarpoq kili-saatit aqqaneq marluk taakku katillugit inuit 540-it missaanni suliffissaqartikkaat. Inuttat akissarsiaat pisat nalingisa %-iannik naatsorsorneqartarput. Akissarsisitsisar-nermik ilusilersuinivik taanna aalisariutaatileqatigiiffimmiit aalisariutaatileqatigiiff-imummat allanngorarpoq. Tabelimi 4-mi ersippoq aalisariutaatileqatigiiffiit Royal Greenlandi ilanngunnagu 2003-mi procentiat 24%-iusoq, tassa kilisaatini inuttat akis-sarsiaat 112 mio. kr.-inik annertussuseqarput. Royal Greenlandip ilisimatitsissutini-kuuaa akissarsisitsisarnerminni periusertik aalisariutaatileqatigiiffinnit allanit allaane-rulaartoq, kisiannili pisat nalinginit akissarsiat aalisariutaatileqatigiiffiit allat akissar-siaritaattut annertussuseqapajartoq. Naatsorsuutigineqarpat Royal Greenlandip pisaa-sa nalingi aalisariutaatileqatigiiffiit allat pisaasa nalingisut annertussuseqartut tamanna imatut isumaqarpoq, Royal Greenlandip pisassiissutinit pigisai 30%-iummata, 2003-mi kilisaatini inuttat akissarsiaat katillugit naatsorsorneqarsinnaasut 112 mio.kr. + 30%, tassa 146 mio.kr-it missaanni.

Inuttat saniatigut aalisariutaatileqatigiiffiit nunami aamma suliffissaqartitsippit. Tabe-limi 3-mi ersippoq aalisariutaatileqatigiiffiit Royal Greenland ilanngunnagu 2003-mi aningaasarsiarititaat katillugit (sulisunut aningaasartuutit) 129 mio. kr.-iusut, taakku-nannga tabeli 4 malillugu 112 mio. kr.-it inuttat akissarsiaralugit. Sulisunut aningaasa-tuutit akissarsianullu aningaasartuutit assigiittariaqanngillat, tassa pikkorissarnerit sulisullu ajunngitsorsiaat sulisunut aningaasartuutinut ilaasinnaammata. Kisiannili ilimagineqarpat 129 mio. kr.-it amerlanersaat akissarsianut aningaasartuutaasut, anin-gaasarsianut aningaasartuutit tamarmiusut inuttat aningaasarsiaannit 15%-imik amer-lanerupput. Aammattaaq ilimagineqarpat agguassineq Royal Greenland-imut aamma

atuuttoq, 2003-mi aningaasarsiat tamarmiusut 168 mio. kr-iusutut naatsorsorneqarsinnaapput.

Nunami raajaleriffinni sulisut Royal Greenlandi APK-lu malillugit 500 – 600-inik amerlassuseqarput, taakkunanga 90%-iisa missaat Royal Greenlandimi sulisuullutik, sinneruttullu 10%-it Polar Seafoodimi sulisuullutik. Ukiumut akissarsiat agguaqatigiissillugu 175.000 kr-iusutut naatsorsuutigineqarpat, tassa 2003-mi Kalaallit Nunanni sulisut tamarmik agguaqatigiissillugu akissarsiaasa annertoqataat²⁸, tamanna imatut isumaqarpoq raajaleriffiit ukiumut 96 mio.kr.-erluinnarnik akissarsisitsisartut. Avataasiorlutik aalisartut tamaallaat pisamik 25%-iat tulaattarmatigit, sinerissalli qanittuani tulaatat 100%-iummata, 96 mio. kr.-it taakku 33%-iinnaat, tassa 32 mio. kr.-t missaanni, avataasiorluni aalisarnermeersutut naatsorsuutigineqarsinnaapput. Sulisut amerlassusaannut taamatut aamma naatsorsuigaanni tamanna imatut isumaqarpoq avataasiorluni aalisartut nunami tunisassiorfinni 180-it missaanni suliffissaqartitsisut.

Qulaani allaaserineqartut takutippaat avataasiorlutik aalisartut ataatsimut isigalugu katillugit 730-it missaannik suliffissaqartitsisut, taakkulu ukiumut katillugit 200 mio.kr.-it missaanni akissarsiaqartut. Erseqqissarneqassaaq taakku taamaallaat toqqaarnartumik sulisuummata akissarsiaallutillu.

Takussutissiorneq piumasaqartitsivoq toqqaannartumik sulisunut akissarsianullu ilanngunneqassasut suliffissaqartinneqartut, matussutissat aningaasarsiallu raajarnianerup toqqaannangitsumik pilersitai, tassa assersuutigalugu usilersorneq usingiarnerlu, assartuineq, pilersuisinnaasut, angallatinik atortunillu iluarsaassinerit aserfallatsaaliuinerillu il.il.

Kisitsisit taakku amerlasuujunersut ikitsuunersulluunniit taamaallaat ersarissumik tunngavissaqarani nalilersuinikkut akineqarsinnaapput, kisiannili isumaqassalluni tunngavissaqarpoq teknologi niuerfinnilu pissutsit ullumikkut atuuttut ataanni suliffissaqartitsinermik akissarsiaqartitsinermillu kisitsisit takutitsisut.

5.2.6. Allaffissorneq nakkutilliinerlu

Nammineq pigisanik niuerutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aqqissuussinermik ingerlatsinermut aningaasartuutitut ilaapput

- raajaqassuseq pillugu biologit ilisimasani katersuinerat, taassuma ataani pingaartumik aalisarnerup nungusaataangitsumik annertussusissaa.

²⁸ 1993-2003-imi isertitat pillugit kisitsisitigit paasissutissat, Naatsorsueqqissaartarfik, www.statgreen.gl.

- pisassiissutit aalajangersarnissaat agguarnissaallu pillugit naalagaaffinnik allanik isumaqatiginninniarnit.
- ukiumut pisassiissutinik naatsorsuilluni, aalisarsinnaanermut akuersissutinik tunniussilluni, pisat annertussusaannik naatsorsuilluni nakkutilliillunilu aaq-qissuussinermik aqutsineq.

Biologit ilimasnik katersuinerat Pinngortitaleriffimmit isumagineqarpoq. Pinngortitaleriffik ilisimasnik katersiffigisaminik nunarsuaq tamakkerlugu ilisimatusarfinnik siunnersuisarfinnillu arlalinnik suleqateqarpoq. Taakku saniatigut Pinngortitaleriffiup aamma Kalaallit Nunaata imartaani uumasooqarnerup ineriartornera malinnaaffigaa, ilaatigut pisanut aalajangersimasunut tunngasunik taakkulu katitigaaneriniik paasissutissanik kilisaatinit ataasiakkaanit katersinermigut, ilaatigut misileraalluni aalisarnerniit misissuineriniillu, kilisaat Pinngortitaleriffiup pigisaa atorlugu. Pinngortitaleriffiup Kalaallit Nunaanni aalisarnermut piniarnermullu tunngasut tamaasa suliaqarfigai, taamaattumillu Pinngortitaleriffiup ingerlanneqarneranut aningaasartuutit ilaannami-neerangui raajarniarnermut tunngatinneqarsinnaapput, avataasiorluni raajarniarneq ilanngullugu. 2005-imi Pinngortitaleriffimmut aningaasaliissutit tamarmiusut 38,5 mio. kr.-iupput, taakkunannga missiliorneqarput 20 mio. kr.-init aalisarnermut²⁹ tunngasuussasut. 20 mio. kr.-init taakkunannga qanoq annertutigisut raajarniarnermut atorneqartarneriniik paasissutissanik peqanngilaq.

TAC-mik aalajangersaaneq Naalakkersuisunit isumagineqartarpoq Pinngortitaleriffimmit siunnersuisoqareerneratigut aamma – pingaartumik nunat tamat imartaanni peqassuseq pineqartillugu – suleqatigiiffinniit allaniit soorlu assersuutigalugu NAFO (Northwest Atlantic Fisheries Organization) aamma ICES (International Council for the Exploration of the Sea). Naalagaaffinnik allanik isumaqatiginninniarnit, taassuma ataani EU-mik, NAFO-mi aamma nunat marluk akornanni ingerlanneqartarput. Kattuffinnit taakkunannga siunnersorneqarnermut il.il. 2005-mi Namminersornerullutik Oqartussat ilaasortaanerat 1 mio. kr.-inik akeqassaaq. Ilaasortaanermut akiliutinit qanoq annertutigisut raajarniarnermut atorneqartarneriniik paasissutissanik peqanngilaq.

Piniarnermik aalisarnermillu killilersuinermik aaq-qissuussinerit tamarmik KANUAANA-mit, Kalaallit Nunaanni Aalisarsinnaanermut Akuersissutinik Nakkutilliisoqarfirmmit, allaffissornikkut aqunneqarput. KANUAANA-mut ingerlatsinermut aningaasaliissutit tamarmiusut 2005-imi 26,3 mio. kr.-iupput, ilaatigut malittarisassanik qaqugukkulluunniit atuuttunik kilisaatini malinneqarnerannik nakkutilliinermi KANUAANA-mit nakkutilliisuutitat akissarsiaannik matusissutaasut.

²⁹ Ataatsimiititaliap apequteqaateqarneratigut Emanuel Rosingimit ilisimatitsissutigineqartoq.

Uumassuseqarnikkut pisassiisarnermilu politikimi ajornartorsiutit pillugit ataatsimiititaliap naammattumik ilisimasaqannginnera pissutigalugu suliassat piviusorsioortumik aningaasaqarnikullu sunniuteqarluartumik naammassineqarnersut ataatsimiititaliaq naliliisinnaanngilaq.

Nammineq pigisanik niuierutigineqarsinnaasunik pisassiisarnermik aaqqissuussineq 1990-imi atuutilersinneqarmat, amerlasuunit isumaqarfigineqarpoq raajarniarnermi annertuumik eqqaasoqartartoq. Eqqaasarnerup annertussusia pillugu soorunami kisitsisunik peqartoqanngilaq, pisalli ilaannik umiarsuaatileqatigiiffiit ataasiakkaat eqqaarusussuseqarnissaat erseqqippoq. Aalisarsinnaassuseq annertuvoq, tunisassiallu assi-giinngitsut akii annertuumik nikingallutik (pingaartumik raajat angissusaannik nas-suarneqarsinnaasumik), taamaattumik sooq raajat mikisut tigummiinnarneqassappat anginerusunik pisaqarnikkut isertitaqarneq annertusineqarsinnaappat?

Aalisarneq pillugu inatsimmi 1990-imeersumi umiarsuaatileqatigiiffiit nakkutilliisu-nik ataatsimik marlunnilluunniit angallammiittoqarnissaa pillugu aalajangersakkap takutippaa eqqaasarneq pinngitsoortinniarlugu nakkutilliinissap pisariaqarnera Inatsi-sartunit isiginiarneqartorujussuaq. Aaqqissuussinermi nutaannigitsumi pisassiissutit malinneqarnerinik nakkutilliineq qallunaat imaatigut alapernaarsuutaannit, kilisaatinik tigusillattaarilluni misiligutissanik tigusisarlutik nakkutilliisunit isumagisassanngor-tinneqarsimavoq. Nakkutilliinermi raajat naammassillugit tunisassiarineqarsimasut kantoninut poortorneqarsimasut amerlassusaannik kisitsisoqartarpoq, tamatumalu kin-gorna kilisaatip allattaaviani pisanut nalunaarsorsimasanut naleqqiussisoqartarluni. Taamatut nakkutilliineq/periuseqarneq Aalisarneq pillugu Inatsimmi pisinnaatitsineq allanngortinnagu killilersuinerinermik aaqqissuussinermi nutaami ingerlateqqinneqarpoq.

Nakkutilliisut Aalisarsinnaanermut Akuersissutinik Nakkutilliisoqarfimmi atorfeqar-lutillu akissarsiaqartinneqarput, taannaallunilu aamma angallatit sorliit nakkutilliisu-nik ilaasoqarnissaannik oqartussatut aalaangiisarpoq. Umiarsuaatileqatigiiffiit taamaal-laar pisussaaffeqarput nakkutilliisunik nerisaqartitsillutillu ineqartitsinissamat. Pinn-gortitaleriffiup pilersinneqarnerata kingorna nakkutilliisut – nakkutilliinermi suliat saniatigut – aamma pisat katitigaanerinik, pisarisuukkanik il.il. misiligutininik tigusinis-samik nalunaarsuinissamillu suliakkerneqarput.

Naak APK-mit sinniisut oqaraluartut suliaqarnerit sulinerullu pitsaassusiisigut nakku-tilliisuni annertuumik nikingasoqartarpoq, tunngavissaqarpoq naatsorsuutigissallugu siu-nertarq naapertorlugu aaqqissuussineq ingerlasimasoq, tassa eqqaasarneq annertuumik ajornartorsiutaajunnaarmat. Pisat annertussusiannik tigusillattaarilluni misiligutissanik tigusilluni nakkutilliinerup ersersippaa allanut naleqqiullugu annertuumik aalisarpal-laartoqarsimasoq, raajat poortornerisigut oqimaassutsip annikinaarneratigut isertuun-neqartarpoq. 2003-mi pisat pillugit nalunaarsuisarneq pillugu sukangasuunik aalajanger-sagaqalerneq ukiunik arlalinnik sioqqullugu aalisarpallaartoqartarnera paasineqarpoq.

Naak paasissutissatigut tunngaviit pigineqartut tunngavigalugit malittarisassiornikkut aaqqissuussinermik aqutsineq nakkutilliinerlu qanoq akeqarnersut naatsorsorneqarsinnaanngikkaluatoq, erseqqarippoq allanut sanilliullugu aningaasat annertuut matumani pineqartut. Taamaattumik pingaartuuvoq aaqqissuussinerit pissutsinut atuuttunut tamatigut naleqqussarneqartarnissaat. Aaqqissuussaaniikkut naleqqussaaneq pisassiissutillu qaffakkiartortut kingunerisimavaat aalisarnermi aalisarsinnaassuseqarpallaarneq qaangerneqarsimasoq, ilutigisaanillu siusinnerusukkut raajani angisutsini assigiinngitsuni akitigut annertuumik nikingasoqarsimaneq niuernikkut ineriartornerup annikillissimallugu. Pisat ilaannik eqqaajumassuseqarneq taamaattumik siusinnerusumut sanilliullugu maannakkut annikinneearsuussaaq. Taamaattumik apequtaavoq eqqaarneq pillugu annertuumik nakkutilliineq iluaqutaasumik annikillisinneqarsinnaannginneroq, tulaassanik avammullu niuernermik annertuumik nakkutilliinermik ilallugu. Taamaattorli erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq pisanik nakkutilliisoqartariaqarmat, tassami peqassuseq pitsaasumik nalilersorumallugu qanoq annertutigisumik pisaqartoqavittarneranik biologit ilisimaneqarnissaat pisariaqarmat.

5.3. Sinerissamut qanittumi aalisarnermut qivialaarneq

Avataasiarluni sinerissami aalisarnerup ineriartornera piffissami tassani sinerissamut qanittumi aalisarsimanermi, TAC-p 43%-inik aalisarfiusumi, pingaarnertigut ineriartornerup ilaanut qissimillatsiarnikkut naatsumik erseqqissarneqarsinnaavoq.

Aningaasalersuinikkut tapiisarnerit, 1990 tikillugu aamma avataasiarluni aalisarnermi atuussimasut, sinerissamut qanittumi aalisarnermut tunngatillugu 2001-ip tungaanut atuussimapput. Tamanna tikillugu sinerissamut qanittumi aalisarneq annertuutigut Namminersornerullutik Oqartussanit aningaasalersorneqarpoq, tassami angallatinut nutaanuinnaanngitsoq aningaasaliinissamut tapiissutisisoqarsinnaanikuuvoq, kisiannili aamma nutarterinernut iluarsaassinernullu. Aningaasaqarnikkut taamatut tapiisarnerup saniatigut Namminersornerullutik Oqartussat 2003-p naanissaata tungaanut orussamut tapiisarnikuupput, 2003-mi orussamut literimut 53 ørimik. Aammattaaq 2004-p naanissaa tikillugu tunisinermi tapiissutinik akiliisoqartarpoq; 2004-mi tapiissutit taakku raajanut tulaanneqartunut kiilumut 40 øriunikuupput.

Inuussutissarsiutip pisortanit tapiissuteqarfigineqartarnerata saniatigut annertuumik killilersuisoqarsimavoq, tassami sinerissamut qanittumi aalisartut tamarmik 100%-imik tulaassisussaataittaagamik. Aalisartut taamaalillutik akinik pitsaanagerusunik pissarsiffiusinnaasunik raajanik tunisassiorsinnaatitaanngillat.

1996-i tikillugu sinerissamut qanittumi aalisarneq ukiumut pisassiissutinik tunniussisarnikkut killilersorneqarpoq. Tunisinermili akit appasissut aalisartut aalisarsinnaassu-

seqannginnerusut pisassiissutit iluaqutiginnissaannik isiginninnginnerannik kinguneqarpoq, pisortallu aningaasalersuinerat pissutigalugu taamatut pissuseqarnek aningaasiornikkut ilungersortitsinani. Namminersornerullutik Oqartussat pisunut qisuariarnerat tassaangilaq pisassiissutinik tunniussisarnerup allanngortinnera, akerlianilli nammineq pisassiissutit aalisarnejareernerisa kingorna pisinnaasamat atornejanngitsumut aalisartunut pisassiissutit ”teknikkikkut qaffaaffigineqarlutik”. TAC-mut tunngatillugu eqqarsariaaseq tassaasimavoq teknikikkut qaffaanerit aalisartunit allanit (ingerlataqangitsunit) iluaqutigineqangitsutut annertussuseqassasut. 1990-ikkut qiteq-qunneranni nassuerutigineqarpoq pissuseq atasinnaanngitsoq. Pisinnaasaqarpallaartoqarpoq, aningaasarsiornerlu ajorluni – aamma aqqissugaanikkut ineriartortoqanngivilluni. Tamanna inuiaqatigiinnut akisusimavoq.

Tamanna tunngavigalugu sinerissamat qanittumi pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aqqissuussineq 1996-imi atulersinneqarpoq. Avataasiorlunilu aalisarnermit misilittakkat tunngavigalugit uummaarissumik ineriartortoqarnissaanut tunngatillugu ilmagisimasat naammassineqanngitsoorput. Susoqarpiangilaq. Tamatumunnga pissutissarpassuusinnaapput, ilaatigut aalisarnermi angallateerarpassuupput aamma (taamaattumik) avataasiornermut naleqqiullugu sinerissamat qanittumi aalisarnermi ingerlaaseq allaaneruvoq – allatut eqqarsartaaseqarluni. Pissutaasulli pingaarnersaat qularnanngitsumik tassaasimavoq iliuseqarnissamat aningaasarsiornikkut kajumissutsit – pisassiissutinik tunisinissaq imaluunniit pisinissaq imaluunniit allanik kattussuunnissaq – annertuallaarsimanngimmata. Pisassiissutinik tunniussisar-nikkut aqqissuussinerup atulersinneqarnerata kingorna aamma tapersiisarneq tapiis-suteqartarnerlu ingerlatiinnarneqarput aamma pisassiissutinik teknikikkut qaffaasar-nerit ”ileqquusut” ingerlateqqiinnarneqarlutik.

2001-imi, aningaasalersuinikkut tapersiinnikkut aqqissuussinerit atorunnaarneranni, susoqarniarnek aallartisalerpoq – arriitsunnguamik. Ineriartornerli aatsaat sukkatsip-poq Namminersornerullutik Oqartussat 2002-mi inuussutissarsiutini tapersersiisar-nermi inatsisikkut atortuujunnaarsitsinermi malittarisassat tunngavigalugit umiarsuaa-tilaqatigiiffinnut tapersersiisarnermi aqqissuussineq aqutigalugu aningaasalersorne-qarsimanngitsunut immikkut ittumik atorunnaarsitsinermi tapiisarneq aallartinneqar-mat. 2002-2003-mi aqqissuussanermi nalimmassaaneq siuarsarneqaaqqippoq umiar-suaatileqatigiiffinnut ataasiakkaanut killeqartumik tunisassiorsinnaanermut akuersis-sutinik tunniussisoqarneratigut piumasaqaatigalugu kattullutik angallatinik angineru-sunik naammassisaqarnerusinnaasunillu pisissasut.

Sinerissamat qanittumi aalisarnermi 2001-mi angallatit 70-it missaaniipput, 2005-ip aallartinnerani amerlassusaat affariinnalersimavaat, tassami KNAPK taamanikkut nalilermagu angallatit 38-40-it aalisarnermi sinnerussimasut. Aalisariutit pitsaaner-paaffissaat anguneqassappat angallatit amerlassutsimikkut qanoq ikilitigissanersut arlaannataluunniit ilisimanngilaa, ataatsimiititaliarli arlaleriarluni naliliinernik saq-

qummiiffigineqarpoq aalisarnej imminut akilersinnaassappat sinerissamut qanittumi aalisarnermi angallatit 20-it missaaniittut inissaqartut.

Sinerissamut qanittumi aalisarnermi pisassiissutit, avataasiortut assigalugit, amerliartorsimammata, angallatit amerlassutsimikkut ikiliartortut isumaqarput angallatinit ikilileriffigineqartunit angallatit sinneruttut malunnaatilimmik anginerussasut. Tamanna isumaqarpoq sinerissamut qanittumi aalisarnej avataasiortuluni aalisarnermit ilisimaneqartoq assigalugu aaqqissuussaanikkut maannakkut nalimmassaanermik misigisaqartoq. Pingaarnertut sammivigineqartoq aamma assigiinnarunarpaa – ineriartorneq annerusumik eqiterunnermut ingerlavoq. Aalisarnej pillugu inatsimmi aalajangerneqarsimammata sinerissamut qanittumi aalisarnermi umiarsuaateqarfiit ataasiakkaat pisassiissutinit pigisat annerpaaffissaat 10%-iussasoq, eqiterunneq avataasiortuluni aalisarnermut annertutigisinnaangilaq, tassanimi annerpaaffissatut killissaq 33,3%-iummat.

Sinerissamut qanittumi angallatit assigiinngitsut 2003-mi³⁰ ingerlatsinermi angusaat isigissagaanni taamaattoq ataatsimik annikitsumik soqutiginarpoq. Angallatini assigiinngitsuni, tapiissutit assigiinngitsut ilanngutinngikkaanni, angallatini assigiinngiaartuni marluinnaat sinneqartoq, tassaappullu angallatit minnerpaat anginerpaallu.

5.4. Killilersuinermik aaqqissuussinerup maannakkut atuuttup eqikkaalluni naliliiffiginera

Aaqqissuussinerup ingerlanneranut piumasaqaatinut aalajangersimasunut naleqqiullugu qulaani allaaserisat naliliinerillu imatut eqikkarneqarsinnaapput:

Aalisarnerup aningaasarsiornikkut sunniuteqarluartuunissaa isumannaarlugu:

Piffissap misissorneqartup ilisarnaatigisimavaa TAC-p sakkortuumik qaffakkiartorsimanera, ilutigisaanilli akit pitsaanngitsumik ineriartorsimapput. Malittarisasiornikkut aaqqissuussineq atugassaqartitsisimavoq umiarsuaatileqatigiiffiit allannguinerlutik naleqqussarsinnaallutik, taamaalilluni Kalaallit Nunaat ullumikkut kilisaataateqalerluni nutaaliaasunik naammassisaqarluarsinnaasunillu aaqqissuuganermikkut pitsaanerpaaffissamut qanittuaraanerat naatsorsuutigineqarluni. Pisassiissutinit pigisat tunineqarsinnaasut malitsigisaannik naleqqussarsinnaassutsip saniatigut kalaallit nunaanni aaqqissuussineq sungiukkuminarsagaavoq, ilaatigut ukiumut pisassiissutit tunineqarsinnaallutik, ilaatigut ukiumut pisassiissutit ilai

³⁰ Raajarniarnermi aningaasaqarneq 2004, Aalisarnermut Piniarnermullu Pisortaqarfik, 12. nov. 2004

ukiut tullianut nuunneqarsinnaallutik. Aaqqissuussineq taamaalilluni aalisarnerup aningaasarsiornikkut sunniuteqarluartuunissaa annertuumik isumannaarlugu.

Aalisarnermit inuiaqatigiit sapinngisamik annertunerpaamik pissarsinissaat isumannaarlugu:

Inuiaqatigiit pissarsinissaasa annertusarnissaanut tunngaviit pingaaruteqarluinnartut tassaapput aalisariutit aaqqissuussaannerikkut pissutsinut piviusunut naleqqusarnerat, aalisarnerlu sapinngisamik naammassisaqarluarluni ingerlanneqarluni. Tunngaviit taakku naammassineqarsimapput. Aalisarnerup aningaasarsiornikkut sunniuteqarluartuunissaanut tunngatillugu apequtaasinnaasutuaq tassaavoq tulaassiusaataaneq, tamatuma kingunerisaanik isumalluutit tamakkiisumik iluaqutigineqanngitsoorlutik. Umiarsuaatileqatigiiffiit anginerpaat marluk, tamarmik immikkut ataatsimoorlutilluunniit raajaleriffinnik piginnittuusut, kingunerisinnavaa raajat tulaanneqartut akiinik pilersitsineq aqussinnaammassuk, tamatumalu tulaassiusaataanermi ajornartorsiut erseqqissarpaa. Tulaassiusaataanerli aaqqiinermut ilaangilaq, aaqqissuussinerulli ingerlanneqarneranut naalakkersuinnikkut tunngaveqartumik piumasaqaataalluni.

Ingerlatsiviit akileraarutaasigut raajanullu akitsuutitigut Nunatta Karsiata iluanaaruteqarnera killeqartorujussuusimavoq. Piffissap aallartinnerani tamatumunnga pissutaasimapput annertuumik aaqqissuussaannermi nalimmassaaneq, raajanut akit-suutip appartinneqarnera aamma nalikilliliinermi malittarisassat pitsaasuusimaneeri. Piffissap ilaata naalernerani – 2003-imit – pissutaasut qularnanngitsumik pingaarnersaraat niuerfinni ajortumik ineriartortoqarnera, aalisarnermi aningaasanik isertitaqarnissamik ajornakusoortitsisoq.

Pisassiissutit naapertorneqarnissaat isumannaarlugu:

Pisassiissutit tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aaqqissuussineq immikkut ittunik nakkutilliinermi ajornartorsiutinik malitseqarsimanngilaq, pisat annertussusaatigut killilersuilernikkut qaqugukkulluunniit naatsorsuutigisat eqqaassanngikkaanni. Pisanik nalunaarsuineq eqqarsaatigalugu malittarisassanik malinninnginnerit, 2003-mi paasineqartut, pisanik tulaassinermilu nakkutilliinikkut aaqqissuussinermik pisariaqartitsineq erseqqissarpaa. Maannakkut nakkutilliinermi sulinerup allatut allanngortinnissaa pillugu eqqarsaasorsornissamut tunngavis-saqarpoq.

Aqutsineq aningaasarsiornikkut sunniuteqarsinnaasumik periarfissaqarnera isumannaarlugu:

Aaqqissuussineq aqutsinikkut nukinnik annikinnerpaanik pisariaqartitsisimavoq, tassami inuussutissarsiut nammineq qaqugukkulluunniit pitsaanerpaamut ineriartortoq aqussinnaasimammagu.

Aalisarnermi pisinnaatitaaffiit inunni ikitsuinnarni katersuutinnginnissaat isumannaarlugu:

Malittarisassiornikkut aaqqissuussineq angallatit amerlassusaat umiarsuaatileqatigiiffiillu amerlassusaat eqqarsatigalugit eqiterunnermik kinguneqarsimavoq. Eqiterunnermut toqqaannartumik pissutaasoq malittarisassiornikkut aaqqissuussinermi annerusumik nassaarineqassanngilaq, inuussutissarsiornikkulli piumasaqaatit ineriartorneranni. Taamaattorli isumaqassalluni tunngavissaqarpoq inuussutissarsiornikkulli piumasaqaatit ineriartornermit tunngaveqartumik annerusumik umiarsuaatileqatigiiffiit ataasiakkaat alliertornissamut kissaateqarnerisa kingunerisaanik eqiterunneq annerulersimasoq. Namminersornerullutik Oqartussanit ingerlatsivik pigineqartoq, Royal Greenland, pisassiissutinit pigisat 45%-it atorneqarnissaannut sunniuteqartuuvoq.

Inuussutissarsiummi peqataasut nutaat isersinnaanerat isumannaarlugu:

Ineriartornerup takutissimangilaa aalisarnermut nutaanik isertoqarnissaanut aaqqissuussineq ilapittuutaasinnaasimangitsoq. Ilimanarnerpaajuvorli tamatumunnga aaqqissuussineq pingaarnerulluni pissutaanngitsoq, ineriartornerulli malitsigisaanik nutaat isertussat amigaataasimallutik. Raajarniarneq annertuumik aningaasaliiffiusartunngorluni ineriartorsimavoq – angallatit angisuut akisuullu aalisarnerup imminut akilersinnaasumik ingerlanneqarnissaanut pisariaqartinneqalersimapput – raajarniarnermut attuumassuteqartumik niuernikkut aalisarnikkullu ilisimasaqarnissamik pisariaqartitsisumik aammalu aningaasaliisinnaasumik. Piginnaasat taakku ataqatigiissinneri raajarniarnerup avataani nassaarineqarsinnaanngillat. Peqatigisaanillu aalisarnermi – angallatit ilaneqarnissaannut – inissaqartoqannginnera ersarimmat nutaat isertussat – peqataasut nammineersinnaasut nutaatut isumaqartillugu – piviusumik periarfissaqanngilluinnarput. Nutaat isertussat umiarsuaatileqatigiiffinni pioreersuni pigineqataasutut isernissaat naatsorsuutigisariaqarpoq.

Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq pisassiissutininik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aaqqissuussineq siunertaq naapertorlugu amerlanertigut ingerlasimasoq aalisarnermilu ineriartornissaq kissaatigineqartoq pilersissinnaasimallugu.

6. Killilersueriaatsit allat

Tupinnartuunngilaq Kalaallit Nunaanni maannakkut killilersuineramik aaqqissuussinerup allamik taarserneqarnissaanik naalackersuinnikkut kissaateqartoqalerma. Taamaqataanik siusinnerusukkut nunani allani arlalinni taamatut kissaateqartoqarsimavoq. Assersuutissaavoq Australiami raajarniarneq, malittarisassiornikkut aaqqissuussineq aalisarnermi aalisartut amerlassusaanik killiliisoq atulersinneqarmat. Kingunerisimavaa aalisarnermi aningaasarsiorneq amigartoorfiusinnarluni iluanaarutaalluinnalersi-

magami. Aalisarnermi peqataaniarluni naalakkersuinikkut kimigiiserit kingunerisimavaat aalisarnerup peqataasunut nutaanut ammaanpeqarnera, tamatumalu kingorna aalisarnek siusinnerusukkut pissutsiminut piginnaasaqarfiuallaartumut aningaasarsiornerullu ajorsineranut uteqqissimalluni. Assersuutissaq alla tassaavoq Canadami saattuarniarnek, aalisarnermi aningaasarsiornikkut angusat pitsaasut kingunerisaannik aalisarnermut iserusuttut kimigiisileramik. Kimigiiserup kingunerisaanik TAC-p ilai aalisartunut nutaanut tunniunneqarput, tamatumalu kingorna aalisarnek siusinnerusukkut pissutsiminut uteqqilluni, aningaasarsiornek ilungersunarsisorujussuannorgoluni.

Isumaa ilaatigut paasinarsivoq oqassagaanni pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aaqqissuussinermi pissusiusoq inuit ilaannit tamatuma atorunnaarsinneqarnissaanik kissaateqalernek, tassami kissaatit tamatigut pilertarmata ineriartorerup kingunerisaanik aalisarnek inuussutissarsiutinngorsimappat aningaasarsiornikkut peqqinnartoq isertitaqarfiulluortorlu. Aalisarnek niuerluarfiuppat pissusisamisoorluinnarpoq allat aamma aalisarusulissappata, aallartinniarnarli ajornaatsuinnaangilaq, tassami pisassiissutinit pigisat "pigineqareermata" – taamaattumillu aaqqissuussineq allanngortittariaqarluni. Aalisarnek niuerluarfiuppat, ilutigisaanillu atororissaarutigut niuernikkullu ineriartorneq aalisarnermi ataasiakkaat angineruleriartuinnarnerannik kinguneqarpat, taava isertitat inunni ikitsuinnarni katersuunnerat takussaanerulersarpoq, taamaattumik qularnanngitsumik inoqassaaq aalisarnermiit ilaatigut aningaasarpassuarnik isertitaqartartunik. Agguaassinerup tungaaniit isigigaanni tamanna aaqqissuussinerup allanngortinnissaanut tunngavilersuutaasinnaavoq.

Oqaatigineqassaaq inuiaqatigiit aningaasarsiornerannit pingaarnertigut isigigaanni pisumut atatillugu naleqqulluinnarmat agguaassinerup tunngasortaa pillugu soqutigisaqassalluni, taamaaqataanillu inuiaqatigiinni namminersortut aningaasaatinik (annaaneqarsinnaasunik) ineriartortitsisinnaanerit naleqquttuuvoq nuannaarutigissallugu.

Pisassiissutinik tunisinermik aamma/imaluunniit pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik ingerlataqartumik malittarisassiornikkut aaqqissuussinermik (allamik) atulersitsinissaq eqqarsaasersuutigigaanni, taava agguaassinerup anguniagaqarnermiit aamma aningaasaatinik ineriartortitsinermiit isigigaanni pingaartuuvoq malittarisassiornikkut aaqqissuussinerup atulersinnissaa sioqqullugu akitsuusersuisarnissaq inissinneqareersimappat. Peqqutaasoq paasiuminartoq tassaavoq pisassiissutit nalinginut apeqqutaasamat akitsuutit akilerneqartussat. Akitsuutit qaffasippata pisassiissutit akii appasisappat. Pisassiissutit akiinut siunissami isertitassat naatsorsuutigineqartoq tunngaviummat taava akitsuusersuinerup aaqqissuussineq kingusinnerusukkut atulersinneqartoq umiarsuaatileqatigiiffiit aningaasarsiornerat millisissinnaassavaat. Taakku saniatigut kingusinnerusukkut akitsuusersuilluni aaqqissuussinermik atulersitsineq kinguneqassaaq umiarsuaatileqatigiiffiit pisassiissutinit pigisanik pisereersimasut pisas-

siissutinit pigisanit taamaallaat tunineqaannarsimasunit sakkortunerusumik eqqorneqartussaassammata.

Aningaasarsiornikkut eqqarsaatigilluagaasumik isigigaanni malittarisassiornikkut aaqqissuussinerup allamik taarserneqarnissaa pillugu taamaallaat ataasiinnarmik naleqquttumik tunngavilersuutissaqarpoq. Tunngavilersuut taanna tassaavoq: aningaasarsiornikkut iluanaaruteqalersitsineq eqqarsaatigalugu aaqqissuussinermik allamik pitsaanerusumik peqarnera. Tamatumali pinngitsoortissinnaanngilaa aaqqissuussineq pillugu aningaasarsiornikkut isiginninnermut tunngasuunngitsunik soqutiginnittoqarsinnaanera, assersuutigalugu tamatuma peqataasut nutaat aalisarnermut isertitsissinnaanera. Tamannali isumaqaannarpoq aalajangiisartut ataasiakkaat imminnut aperiinnassasut: Aalisartup nutaap inuussutissarsiummut isernissaanut inuiaqatigiit ukiumut isertitaqarnerisigut millioninik qassinik annaasaqarnissaat naammaginatutut isumaqarfigaara? Akissutaasoq 25 millioniuppat, taannalu aki atorlugu aalisartup ataatsip nutaap isernissaanut aaqqissuussinermut qulakkeerinnissinnaasumik nassaassaqarpat, taamatut toqqaanissaq aningaasarsiornikkut eqqarsaatigilluagaalluni aalajangernerussaag. Piviusumik amerlanertigut taamatut aalajangernissaq kisitsisinik piviusunik tunngavilersornissaa ajornartarpoq, naliliinerit naammagisariaqarput, tunngavilli pingaaruteqarluinnartut tamatuma allannngortinngilai.

Ataatsimiititaliaq erseqqissumik suliakkerneqarsimavoq aaqqissuussinermik

- piffissamut killilimmut tuniniarneqarsinnaasullu akuersissusutininik aamma
- piffissamut killilimmat tuniniarneqarsinnaanngitsunillu akuersissutininik

maannakkut malittarisassiornikkut aaqqissuussinerup allannngortinneqarnerata sunniutai nassuiaassallugit.

Taakku saniatigut ataatsimiititaliaq ”akuersissutininik aaqqissuussinernik allanik naammaginatutut” atulersitsinerup sunniutai pillugit nassuiaaquneqarsimavoq. Taamatut oqarneq imatut paasineqarsinnaavoq malittarisassiornikkut aaqqissuussinerit kapitali 5-ip aallaqqaataani piunasaqaatinik saqqummiunneqartunik ataatsimik amerlanerusulluunniit, maannakkut aaqqissuussinermiit pitsaanerusumik naammassinnissinnaasutut naatsorsuutigineqartut naleqquttuussasoq nassuiaaffigineqarpat.

Atlantikumi avannarlermi nunani allani malittarisassiornerit pillugit kapitali 3-mi misissuinerit pingaarnertut takutippaat nunat amerlanersaat pisassiissutininik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aaqqissuussinermik peqanngikkunik taassuma arlaanik peqartut imaluunniit aaqqissuussinerup atulersinneqarnissaa eqqarsaatigineqartoq atuutilersinniarneqalersorluunniit. Savalimmiulli ullunik aalisarfiusinnaasunik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik tunngaveqartumik aaqqissuussaartut, ataatsimiititaliaq paasissutissiissutigineqartut malillugit taamatut aaqqissuussinermik atuisuni kisiartaallutik. Savalimmiulli eqqaani aalisarneq Kalaallit Nunaanni raajarniarnermit allaanerujussuavoq, ilaatigut pisani uuttueriaatsit arlallit atorneqarne-

ri pissutigalugit. Misissuineq taamaalilluni pisassiissutininik nammineq pigisanik tunniussisarnermik tunngaveqanngitsunik malittarisassiornikkut aaqqissuussinernik tikkuvaanngilaq. Ingerlatsinermi (pisassiissutininik nammineq pigisanik) taamatut tunngaveqarneq taamaattumik malittarisassiornikkut aaqqissuussinerni allani attatiinnarneqarpoq.

Maannakkut aaqqissuussinermut periarfissat allat samminerisa saniatigut aaqqissuussinernerup piunasaqaatit ilaannut ataatsimik arlalinnilluunniit pitsaanerusumik naammassinnissinnaasunik aamma maannakkut aaqqissuussinermut annerusumik annikinnerusunilluunniit allannguutissanut/nutarterinissamat siunnersuutit arlallit ilanngunneqarnissaat toqqarneqarsimavoq.

Tunngavilersuutit taakku aallaavigalugit malittarisassiornikkut aaqqissuussinernit makku piukkunnaateqarneri pillugit nassuiaanissaq toqqarneqarpoq:

- Piffissamat killilimmut aamma tuniniarneqarsinnaanngitsut pisassiissutit nammineq pigisat
- Piffissamat killeqanngitsumut aamma tuniniarneqarsinnaanngitsut pisassiissutit nammineq pigisat
- Piffissamat killilimmut aamma tuniniarneqarsinnaasut pisassiissutit nammineq pigisat
- Akuersissutininik/pisassiissutininik akitsorterussinikkut tunisineq
- Pisassiissutininik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik maannakkut aaqqissuussinernerup allanngortinnera taamaalilluni
 - peqataasut nutaat isersinnaanerit pisariinnerulerluni
 - aalisarnermi eqiterunneq annikinnerulerluni
- inuiaqatigiit iluanaarutaat annerulerlutik

6.1. Piffissamat killilimmut aamma pisassiissutit tuniniarneqarsinnaanngitsut nammineq pigisat

Pisassiissutininik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aaqqissuussinermut sanilliullugu aaqqissuussinermi qulaani taaneqartumi pingaaruteqarluinnartunik pingasunik allannguuteqarpoq

- piffissami sivilisunerusumi kalaallit pisassiissutaasa tamarmiusut ilaannik aalajangersimasunik aalisartut ataasiakkaat (umiarsuaatileqatigiiffiit ataasiakkaat) pigisaqarnerat pineqarunnaarpoq.
- pisassiissutit, aalisartunut ataasiakkaanut umiarsuaatileqatigiiffinnullu ataasiakkaanut tunniunneqartut allanut tuniniarneqarsinnaajunnaarput.
- aaqqissuussineq pillugu annertoorujussuarmik piunasaqartoqarpoq, tassami ingerlatsineq/aqutsineq kisimi pineqanngimmat, aalisarnermili aaqqissuussaanerup ineriartorneranik aqutsineq pineqarmat.

Aalisartup pisassiissutinit pigisat aalajangersimasunik pigisaqarunnaarnera paarlattuanillu piffissami sivikitsumi ingerlatsivimmit oqartussamit aalajangersarneqartunik pisassiissutinik aalajangersimasunik tunineqartalerluni, isumaqarpoq, manna tikillugu atortorissaarutigut, niuerfinni peqassutsikkullu ineriartornermi nalinginnaasumik inuussutissarsiornikkut nalorninartorsiornerup saniatigut aalisartoq maannakkut naalackersuinikkut nalorninartorsiornermut pulasimassasoq. Naalackersuinikkut tunngasortaa tassaavoq piffissami tulliuuttumi pisassiissutit qanoq aalajangerneqarlutillu agguanneqassanersut. Niuernikkut nalorninartorsiornerup aqunnissaanut ilisimasat misilittakkallu ineriartortinneqarsinnaapput, ilisimasalli misilittakkallu taamaatut naalackersuinikkut nalorninartorsiornerup aqunneqarnissaanut naleqqiullugu naammattutut isigineqarpiarsinnaangillat.

Naalackersuinikkut nalorninartorsiorneq – taamaalillunilu aamma naalackersuinikkut / allaffissornikkullu ajornartorsiutit, tulliuuttumi allaaserineqartut, pisassiissutit agguanneqarneq ajorpata tunngaviatigut peerneqarsinnaapput, akerliatigullu akitsorterussinikkut tuniniarlugit. Maannakkut aqqissuussinermut naleqqiullugu taamatut periuseqarnissaq isumaqassaaq aalisartumut nalornilernerup annertusineranik – tulliani akitsorterussinermi aalisartup ”nammineq” pisassiissutini kissaatigisaniluunniit pisiarinissai qulakkeersimanngilai. Siunissamut ungasinnerusumut pilersaarusiornissamut periarfissat taamaattumik ajornerulissapput.

Immikkoortumi 6.4-mi tulliuuttumi akitsorterusseriaatsinik peqqissaarnerusumik sammisaqartumi, akitsorterusseriaatsinut nalinginnaasumik atatinneqartartut iluaqutit – piviusorsioertumik akinik pilersitsineq aamma kikkut tamarmik peqataasinnaanerannut - raajarniarnermut tunngatillugit piviusunngortinneqarsinnaanerisa qularnarneri tunngavilersorneqarput. Peqataasut amerlanerusut aalisarnermut isertinnissaat kissaatigineqarpat, tamanna isumaqarpoq – immikkoortoq 6.4-mi tunngavilersuutit eqquutissappata – pisassiissutinik pisinissaq eqqarsaatigalugu takkuterlaat arlaatigut salliutinneqassasut. Taamaasiorsinnaappata taava akitsorterusseriaatsip naalackersuinikkut nalorninermik aamma naalackersuinikkut ajornartorsiutit pillugit tunngavilersuutit qularnanngitsumik eqquutissanngillat.

Pisassiissutit tuniniarneqarsinnaannginnerat isumaqarpoq aalisartoq – apeqqutaatinnagu pisassiissutinik pissarsisimanersoq pisisimannginnersorluunniit – piffissap iluani pisassiissutit atuuffianni pisinikkut tunisinikkulluunniit pisassiissutit allanngornerinut imaluunniit aalisarnermi periarfissat allanngornerinut naleqqussarsinnaanngitsoq. Nalorninerup annertunerulersimanerata peqatigisaanik naleqqussarnissamut periarfissat taamaalilluni annikinnerulersimassapput.

Aalisartup tungaaniit qisuariarnissaq ilimanarnerpaaq tassaassaaq piffisanut aalajangersimasunut killiliussat iluani aalisarnini ingerlatinnassagaa, annertunerusumilli aningaasaliiniarnaviangilaq. Atortorissaaruteqarnikkut ineriartorneq naak tikkuussigaluartoq annertuumik ingerlatsinikkut iluaqutissanik pissarsisoqarsinnaasoq, aalisartut amerlanersaat angallatinut anginerusunut aningaasaliinaviangillat, tassami tulliani tunniussuinissami pisassiissutinik amerlanerusunik pissarsinissartik qularutigissagamikku; tunngaviatigut ilumut pissarsisinnaanermi qularinnginnginnissaa naatsorsuutigisinnaannginnamiuk. Periarfissap killormoorluinnartua, aalisarunnaarneq, aamma aalisartup toqqarnaviangilaa, tassami taamaasiussaguni angallataa aalisarnermut allamut allangortissinnaasariaqarmat aamma/imaluunnit tuniniarneqarsinnaasariaqarmat. Aalajangernissat imaannaanngitsuupput, qularnanngitsumik allangortiterinermut annertuumik aningaasartuuteqarfissamik annaasaqarfissamilluunniit tunngaveqartut. Taamaattumik ilimanarpoq aalisartoq iliuseqarpallaassanngitsoq, tamatumalu kingunerisaanik aalisariutit aaqqissuussaaneermi atuuttumi nikeriarsinnaajunnaarsimassallutik. Siunissami qaninnerusumi aalisarnermi aningaasarsiornikkut iluanaaruteqarnissamut tunngatillugu tamanna annertunerusumik ajornartorsiutaannaviangilaq, piffissalli ingerlanerani inuussutissarsiummi piumasagaatit allangoriartorneranni, aalisariutillu nungullariartorlutik pisoqalillutillu, tamanna ajornartorsiutaalissaaq.

Qaqutigoortutut oqaatigineqassaaq aalisarnermi sinneqartoorutit piffissami sivikitsumi qaffannissaat pillugit tunngavilersuisoqarsinnaammat. Tunngavilersuut tassaavoq aningaasaliissutit annertuumik appariarnissaasa naatsorsuutigineqarnissaat – ilaatigut univillutik – taamaattumillu nalikilliliinerit appassallutik. Tunngavilersuulli akerlileruminaappoq, tassami aningaasaliinerit appariartornerinut aalisariutit nutarterneqannginnerinut naleqqussannginnerinullu takussutaammata. Taamaattumik sivikitsuinnarmik nuannaarneruvoq sukkasuumik naammassisaqarsinnaassutsimit appariartortumit nungunneqartussaq – aalisariutit nutarternerisigut akiligassaq kingusinnerusukku takkukkumaarluni.

Naalackersuinikkut/allaffissornikkut aqutsinermut tunngatillugu naleqqussarnikkut ajornartorsiutinik annertunerulersitsisinnaasunik suli pissutsinik marlunnik peqarpoq. Siulleq tassaavoq, aalisarnermi ”ilaatigut aningaasarsiortoqarallartillugu”, raajarniarnermut iserusuttunik aalisarnerniit allaniit aalisartunik kimigiisertoqassammat. Aappaa tassaavoq maannakkut aalisartuusut ilai pisassiissutinik amerlanerusunik pissarsiniarlutik politikernut aqutsisunullu kimigiiserniarnissaat. Tamatumani sakuusinnaavoq annertuumik ingerlatsinermi iluanaaruteqarsinnaanerup ilimanarnerulersissinnissaa. Tunngavilersuutip taassuma pingaaruteqarnera tunngavilersuutit saqqummiunnissaat sioqqullugit angallammik nutaaliamik angisuumik aningaasaliinikkut annertusarneqarsinnaavoq. Taamaasiorneq aarlerinartortaqartorujussuuvoq, kisiannili politikernit aqutsisullu aamma sakkortuumik

kimigiiserfigineqarput – pingaartumik malittarisassiornikkut aaqqissuussinerup aalisarneq aningaasarsiornikkut sunniteqarluartup isumannaarneqarnissaa siunertarisimappagu.

Qulaaniittoq tunngavigalugu apeqquterujussuanngorpoq sunniutit siunertarineqanngitsut pinngitsoortillugit aaqqissuussineq allatut aqunneqarsinnaannginnersoq. Taamaasiortoqarsinnaaneranut tunngaviusinnaasut ilaat tassaavoq aaqqissuussineq imatut aqunneqassammat pisassiissutinik tunniussisarneq eqqarsaatigalugu siunissami qanoq pisoqarsinnaaneranut aalisartut qularnaveeqquserneqarlutik.

Taamatut qularnaveeqqusiineq assersuutigalugu anguneqarsinnaavoq maannakkut pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aaqqissuussineq assigalugu pisassiissutit paarnaarnerisigut, kisianni nutaanut isertussanut mattussisoqassaaq, ilusillu aamma nikeriarteqqinnginnissaanut qularnaveeqqusiinermik pilersitsisimasoqassaaq, tassami aalisartut nammineq pisassiissutitik tunisinikkut pisinikkulluunniit naleqqussarsinnaassannginnamikkut.

Nalorninerup annikillisinneqarnissaanut periarfissaq alla tassaasinnaavoq suut piumasaqaatit tunngavigalugit tunniussisarneq ingerlanneqartassanersoq. Aalisarnermit inuiaqatigiit aningaasarsiornikkut annerpaamik iluanaaruteqarnissaasa qulakkeerneqarnissaa siunertaappat piumasaqaatit pingaarnerit ilagisariaqarpaat aningaasarsiornikkut sunniteqarsinnaaneq, kisiannili piumasaqaat taanna ”kingumoortumik” taamaallaat aqunneqarsinnaavoq, sunniteqartinniarluguli ”siumoortumik” aqunneqartariaqarluni. ”Kingumoornermi” pineqarpoq piviusumik piffissap aalajangersimasup iluani kikkut sunniteqarnerpaajusimanersut allaffeqarfikkut annertoorujussuarmik suliniuteqaaqqaarnikkut nassaarineqarsinnaagunarmata, taamatulli uuttuineq angallammi ataatsimi angusaqarnerpaamik tunngaveqassaaq, immaqa tamanna naleqqunnerpaajunani. Tassanimi pitsaanerpaat ilaat pineqarmat, kisiannili tassani pineqarnani qanoq ittuunersoq – aamma qanoq ittuusariaqarnersoq. Aalisariutit aaqqissuussaarnikkut ingerlaavartumik naapertuunnerpaamik naleqqussaasoqarnissaa qulakkeerniarlugu sunniteqarsinnaassuseq ”siumoortumik” nalilersorneqartariaqarpoq, tassa maanna siunissamilu niuernikkut pisaqarnissamullu periarfissat atorlugit atortorissaarutitigut periarfissat pitsaanerpaamik qanoq ikkunneqarsinnaappat? Taamatut aalajangernerit suliatigut annertuumik ilisimasaqarnissamik pisariaqartitsipput annertuumillu nalorninartoqarneranik atassuteqarlutik. Aalajangiinerit allaffissornikkut ingerlatsivinniluunniit aalajangiiffigineqarnissaannut naleqquttuunngillat, suliatigullu tunngasortaa qulakkeerneqassappat – tamannalu inuiaqatigiit aningaasarsiornikkut iluanaaruteqarnissaannut tunngaviulluni – naalakkersuinikkut aalajangiiffigineqarnissaannut aamma naleqquttuunatik.

Inuussutissarsiummi peqataasut nutaat isersinnaanissaat qulakkeerniarlugu aaqqissuussinerup periarfissiinera eqqarsaatigalugu isummat marluoppuut erseqqissassallugit pingaaruteqartuusut. Siulleq tassaavoq peqataasumut nutaamut tunniunneqartussat ataatsimit arlalinnilluunniit peqataaersunit tiguneqartussaammata. Ataatsimit tiguneqarpata pineqartoq annertuumik annaasaqartinneqassaaq, tassami taanna aalisarnermut allamut nuunniartariaqarmat angallanniluunniit tunisariaqarlugu. Arlalinniit tiguneqarpata, tamanna isumaqarpoq pisinnaasaqarpallaalertoqassasoq taamaalillunilu aalisartunut taakkununga aningaasarsiorneq ajortuulerluni – inuussutissarsiummullu tamarmiusumut. Isuma alla tassaavoq aalisartumut nutaamut aningaasarsiorneq pitsaasuussappat taava pisassiissutit annertuujusariaqarput. Kapitali 5.2.2-mi nalilerneqarpoq pisassiissutinit pigisat minnerpaamik 7%-it aamma 8%-it akornanniittut, 2004-mi atuuttut malillugit 5.500 tonsitut annertutigissasut, maannakkutut pissuseq naapertorlugu aalisarneq imminut akilersinnaassappat. Angallat aalisartumit pigineqartussa qoorunani taamaaqataanik angisuujussaaq. Taamaalilluni aalisarnermut iserniaraanni aningaasaateqarnissamik pisariaqartitsivoq, piffissamilu sivisunerusumi pisassiissutinik pigisaqarnissamut qularnaveeqquteqarnani taarsigassarsiniartarfinni aningaasaatit pisariaqartinneqartut pissarsiarinissaat ilimanarluinnarpoq ajornartorujussuussasoq.

Piffissamut killilimmut aamma tuniniarneqarsinnaanngitsut pisassiissutit nammineq pigisat atorlugit malittarisassiornikkut aaqqissuussinerumut atasut ajornartorsiutit pingaarnerit qulaani sammineqartut ukiuni 1990 tikillugu Kalaallit Nunaanni raajarniarnikkut aaqqissuussimanermit misilittakkanut naapertuuttorujussuupput, aamma nunarsuarmi allami aalisarnernit allanit arlalinnit misilittakkanut taamaalluni.

Qulaaniittut tunngavigalugit – kapitali 4.4.1-imi piffissamut killilimmut aamma tuniniarneqarsinnaanngitsut pisassiissutit nammineq pigisat atorlugit malittarisassiornikkut aaqqissuussineq pillugu allaaserisaareersunut ilanngullugit – piumasaqaatinut saqqummiunneqartunut tunngatillugu imatut inerniliisoqassaaq:

Aalisarnerup aningaasarsiornikkut sunniuteqarluartumik ineriartornissaanut isumannaarineq:

Aaqqissuussineq aalisarnerup aningaasarsiornikkut sunniuteqarluartumik ineriartornissaanut isumannaarisinnaassanngilaq, tassami aalisartut ataasiakkaat – imaluunniit killeqartorujussuarmik – periarfissanut piviusunut piginnaasami naleqqussarnissaanut periarfissaqassanngimmata. Inuussutissarsiutigalugu aalisarnerup aaqqissugaanera tamatuma kingunerisaanik aningaasarsiornikkut pitsaanerpaajussanngilaq. Pisassiissutit ammasumik/killilersugaanngitsumik akitsorterussinikkut tunineqarpata aaqqissuussaarnikkut nalimmassaanermi ajornartorsiutit minnerulissapput.

Aalisarnermit inuiaqatigiit sapinngisamik annertunerpaamik
iluanaaruteqartitsisinnaanermik isumannaarineq:

Aaqqissuussineq aalisarnermit inuiaqatigiit sapinngisamik annertunerpaamik
iluanaaruteqartitsisinnaanermik isumannaarissanngilaq, tassami ingerlaavartumik
aaqqissuussanikkut nalimmassaasoqarneratut aalisarnermit aningaasarsiornikkut
iluanaarutit annertutigissanngimmata. Pisassiissutit akitsorterussinikkut
tunineqarpata ilimanarpoq maannakkut aaqqissuussinermiit Nunatta Karsia
annertunerungaartunik isertitaqarsinnaassasoq.

Pisassiissutit malinneqarnissaannut isumannaarineq:

Aalisarnermi imminut akilersinnaassuseq ajornerulertussaammat aalisartut
ataasiakkaat – imaluunniit aalisartut ilaannaasa – aningaasarsiornerat
ajornerulertussaassaaq, taamaattumik malittarisassat unioqqunnerisigut arlaatigut
aalisapilunnissamut kajumissuseq annertunerulissaaq. Aaqqissuussineq
taamaattumik annertunerusumik nakkutilliinikkut
aningaasartuuteqarnerunissamillu pisariaqartitsissaaq.

Aqutsinermik aningaasarsiornikkut sunniuteqarsinnaasumik isumannaarineq:

Pisassiissutit ammasumik/killilersugaanngitsumillu akitsorterussinikkut
tunineqarlutik aaqqissuussinermi aqutsinikkut kingunissai eqqarsaatigalugit
immikkoortoq 6.4-mut innersuussisoqassaaq. Pisassiissutit
mmasumik/killilersugaanngitsumik tuniarneqanngippata, taava
aaqqissuussinermik aqutsineq maannakkut aaqqissuussinermiit
annertunerujussuarmik aningaasartuutaanerunissaa naatsorsuutigisariaqarpoq,
tassami naleqqussaanssamut aalajangiinerit, maannakkut
umiarsuaatileqatigiiffinni aalajangerneqartartut ilaatigullu pisassiissutinit
pigisanut aamma ukiumut pisassiissutitut niuerfik aqutugalugu
piviusunngortinneqartartut, maannakkut allaffeqarfikkut
aalajangerneqartalissapput. Tassunga ilanngutissaaq aalisartuniit
aningaasarsiornikkut ingerlanerluttuniit aamma/imaluunniit piginnaasatigut
atuinngitsuniit naalakkersuinikkut aalajangiisartunut aqutsisunullu
kimigiisertoqalissaaq. Taamatut kimigiiserneq misilittakkat naapertorlugit
misissuinissamut qulaajaanissamillu kissaateqarnermik, nukinnik annertuumik
pisariaqartitsisinnaasunik kinguneqartussaassaaq.

Aalisarnermi pisinnaatitaaffiit inunni ikitsuinnarni katersuunnginnissaannut
isumannaarineq:

Aaqqissuussineq isumaliutigalugu piumasaqaat taanna naammassivaa, kisiannili
piviusumik qanoq annertutigisumik pisoqarsinnaaneranut killeqartorujussuuvoq.
Aalisarnermi aningaasarsiorneq ingerlatiinnarneqassappat aalisarnermi angisuunik
immikkoortortaqtariaqanera akuerineqartariaqarpoq, taamaattumik annertuumik
allannguinnissanut inissaqanngilaq. Piviusut silarsuaanni aaqqissuussineq

taamaattumik – pisassiissutit qanorluunniit agguanneqaralarpata – maannakkut aaqqissuussinnermiit annikitsuaqqatigut pitsaannerusutut taamaallaat isigineqarpoq. Peqataasut immikkut isiginagit akerlianilli piginneqataasut amerlassusaat isigigaanni aaqqissuussineq tunngaviatigut amerlanerusut isernissaannut qulakkeerinnissinnaavoq – tassami pisassiissutit tunineqanngippata, agguanneqarpatali – pisassiissutit amerlanerusunut agguanneqarnissaat apeqqutaaginnarmat. Tamannali iluatsissappat pisassiissutinik piginnittut nutaat imaluunniit ingerlareersut kattussuuttariaqarput, tamannali ingerlaaseq pisariusuuvoq piffissamillu pisariaqartitsilluni, pinngitsooranilu ingerlanneqarluarsinnaasumik inernermik kinguneqartariaqarnani. Taamatut piginneqataasut amerlassusaasa amerlineqarnissaat aarlerinartortaqartorujussuuvoq, taamaattumik aaqqissuussineq piviusumik maannakkut aaqqissuussinnermiit tassuunakkut pitsaannerunaviannngilaq. Pisassiissutit tuniniarneqarpata, pisisut allanik/umiarsuaatileqatigiiffimmik suleqateqarsinnaaneq siumoortumik isumannaareersimassagaat naatsorsuutigisariaqarpoq. Allanik suleqateqartariaqarnerup taamaalilluni akitsorterussisinnaaneq ajornarsisinnngilaa, akitsorterussinermili pisisussatut ilumoorussisutut isigineqarnissaq ajornartorsiutaassalluni.

Inuussutissarsiummi peqataasut nutaat isersinnaanerannik isumannaarineq:

Pisassiissutit ammasumik/killilersugaanngitsumillu akitsorterussinikkut tuniniarneqarlutik aaqqissuussinnermi kingunissai eqqarsaatigalugit immikkoortoq 6.4-mut innersuussisoqassaaq. Tulliuttut taamaattumik taamaallaat atuussinnaapput pisassiissutit naalackersuinikkut/allaffeqarfikkut agguanneqarneranni sakkoqarnissaq kisimi tunngavigineqarpat. Aaqqissuussinerup peqataasut nutaat isersinnaanerat isumannaarsinnaavai inuussutissarsiummili aningaasarsiorneq (annertunerusumik) annikillisaqassanngippat pisariaqarpoq allat pinngitsaalillugit aalisarunnaarsinnissaat. Immikkoortukkuutaat angissusaat amerlanertigut inuussutissarsiummi atukkanik aalajangerneqartarmat aalisarnerup peqataasunut amerlanerusunut agguarneqarnissaanut periarfissaqarpallaanngilaq, nutaat isernerat pivallaarnagu taamaattumik maannakkut peqataasut allanik taarserneqarnissaat annerusumik pineqassaaq. Nutaat isernissaat piviusumik periarfissaassappat, tamatumani tunngavigine-qartariaqassaaq aalisartut nutaat aalisarnermut isernissaminnut aningaasaatinik pisariaqartinneqartunik pissarsisinnaasariaqarnerat, tamannalu taamatut naalackersuinikkut annertuumik aqunneqartumik aaqqissuusineq atuutsillugu piviusorsioortoopiarnani – Nunatta Karsianiit qularnaveeqqusiisoqanngippat.

Qulaaniittunit takuneqarsinnaavoq piffissamut killilimmut aamma tuniniarneqarsinnaanngitsut pisassiissutit nammineq pigisat atorlugit malittarisassiornikkut aaqqissuussineq tunngaviatigut annertuallaamik

eqiterunnginnissap isumannaarnissaanut aamma peqataasut nutaat isernissaannut isumannaarinissamut piunasaqaatinik naammassinnissamut pitsaanerusoq, piviusumilli periarfissat taakku iluaqutiginnissat ajornakusoornerussalluni. Piunasaqaatit allat eqqarsaatigalugit aaqqissuussineq maannakkut aaqqissuussinnermiit ajorneruvoq. Piffissamut killi-limmut aamma tuniniarneqarsinnaanngitsut pisassiissutit nammineq pigisat ator-lugit malittarisassiornikkut aaqqissuussineq taamaattumik kaammattuutigineqarsinnaanngilaq.

6.2. Pisassiissutit piffissamut killeqanngitsut aamma tuniniarneqarsinnaanngitsut nammineq pigisat

Maannakkut pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aaqqissuusinnermut sanilliullugu aallaaviatigut pingaarutilinnik marlunnik ukuninnga allaassuteqarpoq:

- pisassiissutit niuerutigineqarsinnaanngillat allatigulluunniit allanut tunniunneqarsinnaannatik
- aaqqissuussinnermik aqutsinissamut annertunerusunik piunasaqaateqartoqassaaq, tassami aalisarnermiit anisut kingunerisaannik pisassiissutinit pigisat utertinneqartut qanoq pineqartarnissaat pillugu aalajangertoqartussaassammat.

Pisassiissutit tuniniarneqarsinnaaneranni siunertarineqarpoq suliffeqarfinit qaffasinnerpaamik akiliillutik pisassiissutinik iluaqutigineqarnissaat isumannaarneqassammat. Tamana immikkoortumi aningaasarsiornikkut sunniuteqarluarnissamut siuarsaassaaq, tassami suliffeqarfiit annerpaamik akileerususseqartut aamma naatsorsuutigineqarmata tassaassasut naammassisaqarluarnerpaajusartut. Taamaattuupput aningaasartuutikinnerpaajullutik tunisassiorsinnaangamik, imaluunniit/aamma tunisassiatik akilertilluarsinnaangamikkut. Tunineqarsinnaaneri taamaattumik siunissami imatut kinguneqassaaq aalisartut / aalisariutaatileqatigiiffiit naammassisaqarpallaarpiarsinnaanngitsut aalisarnermiit qimagussinnaassagamik immikkoortumiit taarsiiffigineqarlutik – aalisarnermi piginnittuussutaat pisiarineqarlutik. Siunissami ungasinnerusumi tuniniarneqarsinnaanerisa kingunerissavaat aalisariutit angissutsimikkut akilersinnaassusiat pitsaanerpaalissalluni. Tuniniarneqarsinnaaneri atorunnaarsinneqarpata periutsit tamakku atorunnaarsinneqassapput.

Aalisartut ataasiakkaat/aalisariutaatileqatigiiffiit pisassiissutinut nammineq pigisanut pitussimapput – taamaattumik annertuumik ingerlatsinnermi iluaqutaasinnaasut nutaat iluaqutigineqarsinnaannatik. Naleqqussarnissamut periarfissat ajornerulerneru ilaatigut pisassiissutit sinneruttut isumatuumik aqunneqarnerisigut annikillisarneqarsinnaapput.

Taakku akisunerpaamik akiliiniartunut tunineqarpata umiarsuaatileqatigiiffinni sinneruttuni nalimmassarnissamut periarfissat annertunerulissapput. Piumasaqaatit allat atorlugit tunineqarpata imaluunniit tunniunneqarpata naleqqussarnissamut periarfissat pitsaanerulernissaat takorlooruminaappoq – killormulli pisoqassaaq, tassami aqqissuussaanikkut ineriartornerup naalackersuinikkut toqqaannartumik aqunneqarneranut tamanna takussutaassammat.

Aalisarneq toqqaannartumik annaasaqarfiunngippat, aalisartup naammassisakinnerusup – imaluunniit annikippallaamik pisassiissutinik pigisaqartumut - aalisarnermiit aninissamut kajumissaateqassanngilaq, tassami taamaattoqassappat pisassiissutit Namminersornerullutik Oqartussanut utertinneqartussaammata. Aatsaat aningaasanik annaasaqartoqarpat, ilutigisaanillu siunissami isigineqarsinnaasumi aningaasarsiornerup pitsaanerulernissaanut neriunaateqanngippat, pisassiissutit sinneruttut utertinnissaannut erseqqissumik kajuminnartoqassaaq. Tamatuma kingunerissavaa nalimmassarnissap kinguarsarneqarneranik aalisarnermilu aningaasarsiornikkut sunniuteqarsinnaaneq appartinneqarluni.

Pisassiissutit tuniniarneqarsinnaanngikkaluartut aqqissuussineq – aamma tamanna kissaatigineqarpat – imatut ilusilersorneqarsinnaavoq kattussuussinnaanerit akuerineqarsinnaallutik. Taamaattoqassappat kattunnerup pisassiissutinit pigisat tunineqarnerinik kinguneqassanngilaq – umiarsuaatileqatigiiffimmili allamut nassarneqassallutik. Aqqissuussinermi kattussuunnerit akuerineqarsinnaappata – qulaani taaneqartunut naleqqiullugu – inuussutissarsiummi atukkanut allanngorartunut umiarsuaatileqatigiiffiit naleqqussarsinnaaneritut periarfissat annertusineqassapput, maannakkulli aqqissuussinermi tamanna pisariunerullunilu aningaasartuuteqarfiunerussaaq. Naleqqussarnerup taamaattumik maannakkut periarfissaasunut naleqqiullugu arriinnerunissaa oqimaatigitiissaarluagaannginnerunissaalu naatsorsuutigineqassaaq.

Aqqissuussinermik aqutsineq eqqarsaatigalugu malugissallugu pingaaruteqarpoq aalisarnermi toqqaannartumik annaasaqartoqartinnagu pisassiissutinik sinneruttunik utertitsinissamut kajuminnartoqassanngimmat. Aqutsinikkut tamanna namminermi ajornartorsiutaanngilaq, tassami utaqqiinnartoqassammat. Piviusumilli tamanna ajornartorsiutaavoq, tassami tamanna isumaqarami aalisarneq piffissami sivikinnerusumi sivisunerusumuunniit aningaasarsiornikkut ingerlanerlussammat, misilittakkallu naapertorlugit aningaasatigut arlaatigut ikiorserneqarnissamut (ikiorserneqarallarnissamut) naalackersuinikkut kimigiisernermik tamanna kinguneqartarluni. Taamaalilluni aqutsinikkut ajornanngitsumik ajornartorsiutinngorsinnaavoq, ilaatigut pisassiissutinik sinneruttuusinnaasunik tunniussuineq eqqarsaatigalugu, ilaatigut pissutsit aamma tamanna pillugu qisuariarnissat misissorneqarnissaat qulajaaffigineqarnis-saallu eqqarsaatigalugit.

Qulaaniittut tunngavigalugit aaqqissuussinerup piumasaaqatitut saqqummiunneqartunut naammassisaqarsinnaassusianut tunngatillugu imatut inerniliisoqassaaq:

Aalisarnerup aningaasarsiornikkut sunniuteqarluartuunissaanut isumannaarineq:

Aaqqissuussinermi aalisarnerup aningaasarsiornikkut sunniuteqarluartuunissaanut isumannaarisinnaassanngilaq, tassami aalisartut ataasiakkaat pissutsinut piviusunut piginnaasatigut naleqqussarnissamat killeqartorujussuarmik periarfissaqassammata. Pisassiissutilli sinneruttut akisunerpaamik akiliiniartunut tunineqarpata imaluunniit pisassiissutinik piginnittut akornanni kattussuunnissap akuerineratigut akornutaasut annikillisinneqarsinnaapput. Maannakkulli aaqqissuussinermit naleqqiullugu naleqqussarneq tamatigut arriinnerussaaq naleqqussarsinnaassuserlu annikinnerulluni.

Aalisarnermit inuiaqatigiit sapinngisamik annertunerpaamik iluanaaruteqartitsisinnaanermik isumannaarineq:

Aaqqissuussinerup inuiaqatigiit sapinngisamik annertunerpaamik iluanaaruteqartissinnaanngilai, tassami ingerlaavartumik aaqqissuussaannikkut nalimmassaasoqarneratut aalisarnermi aningaasarsiornikkut iluanaarutit annertutigissanngimmata. Pisassiissutit sinneruttut annerpaamik akileerusuttunut tunineqarsinnaaneri tunngavigigaanni, Nunattalu Karsia taamaalilluni pisassiissutinit taakkunannga ”pisuussutinit iluanaarutinik” isertitaqarluni, taava inuiaqatigiinni annaasat ilaatigut annikillisinneqarsinnaassapput.

Pisassiissutit malinneqarnissaannut isumannaarineq:

Aalisarnermi imminut akilersinnaassuseq ajornerulertussaammat aalisartut ataasiakkaat – imaluunniit aalisartut ilai – aningaasarsiornerat ajornerulertussaavoq, taamaattumik malittarisassat unioqqunnerisigut arlaatigut aalisapilunnissamat kajumissuseq annertunerulissaaq. Aaqqissuussineq taamaattumik annertunerusumik nakkutilliinermik pisariaqartitsissaaq.

Aqutsinermit aningaasarsiornikkut sunniuteqarsinnaasumik isumannaarineq:

Pisassiissutit sinneruttut annerpaamik akileerusuttunut ”ingerlaannartumik” tunineqarsinnaappata aaqqissuussinermit aqutsineq maannakkut aaqqissuussinermit tunngaviatigut paasiuminaannerussanngilaq. Allatigut tamatigut maannakkut aaqqissuussinermit aqutsineq aningaasartuuteqarfiunerussaasoq naatsorsuutigine-qarpoq. Taamatut naliliinermut tunuliaqutaavoq aaqqissuussaannikkut nalimmassaanermi aalajangertarnerit maannakkut aaqqissuussinermit niuerfimmit aalajangerneqartartut maannakkut naalackersuinikkut/aqutsinermit aalajangiiffiqartassammata. Pisassiissutinit pigisanik utertitsissussaatitaanermut atatillugu aala-jangernissat taamaallaat

isummerfigineqartussaammata piffissamut killilimmut pisassiisarluni malittarisassiornikkut aaqqissuussinermi aalajangiisarnit akulikinnerungaatsiassapput. Naalackersuinikkut kimigiisernerit kingunerisaannik misis-suititsinissamut qulaajaanissamullu aningaasartuutissat piffissamut killilimmut pisassiisarluni aaqqissuussinermisut annertutiginissaat naatsorsuutigineqarpoq.

Aalisarnermi pinnaatitaaffiit inunnut ikitsuinnarnut katersuunnginnissaannik isumannaarineq:

Aaqqissuussinerup piomasagaammik taassuminnga naammassinninnissamut naleqqulluartsuussaaq, tassami pisassiissutit sinneruttut peqataasunut nutaanut tunniunneqarsinnaassammata/tunineqarsinnaassammata. Aalisarnermili maannakkut aaqqissuussaanneri annertunersaatigut inuussutissarsiornermi atukkanit aalajangerneqarsimasuummata, tamatuma qanoq annertutigisumik atuussinnaanera killeqarpoq – arriitsumillu ingerlasussaalluni. Peqataasut amerlanerulersinnissaannut periarfissat atorneqarpata nalimmassarsinnaassutsip aserorneqarnissaa aarlerinartorujussuussaaq taamaalillunilu siunissami aamma aalisarnerup imminut akilersinnaassusia.

Inuussutissarsiummi peqataasut nutaat aalisalersinnaanerini isumannaarineq:

Tamatuma isumannaarnissaanut aaqqissuussineq periarfissaqarluarpoq, tassami pisassiissutinik utertitsissusaatitaasussat peqataasunut nutaanut tunniussuunneqarsinnaammata. Soorlu aamma immikkoortumi qulaaniittumi aamma maani atuuppoq aalisarnermi aningaasarsiorneq allanngortinneqassanngippat aaqqissuussaaneq atuuttoq allanngortingaatsiarneqarsinnaanngilaq, taamaattumik peqataasunut nutaanut qanoq amerlatigisunut ilumut inissaqarnerisooq killeqangaatsiassaaq.

Piffissamut killeqanngitsumut aamma tuniarneqarsinnaanngitsut pisassiissutinik nammineq pigisanik tungaveqarluni malittarisassiornikkut aaqqissuussineq maannakkut aaqqissuussinermi annerusumik annertuallaamik eqiterunnginnissap isumannaarnissaanut aamma peqataasut nutaat isernissaannut isumannaarinissamut piomasagaatinik naammassinninnissamut pitsaannerussaaq, aalisarnermili aningaasarsiorneq aserorneqassanngippat periarfissat qanoq annertutigisumik atorneqarsinnaanerini killeqartorujussuussalluni. Aalisarnerup aningaasarsior-nikkut sunniuteqarluartuunissaanut, inuiaqatigiinnut annerpaamik iluanaaruteqar-nissaaq aqunneqarnissaanullu piomasagaatit eqqarsaatigalugit aaqqissuussineq – piviusumik ilusilersornera apeqqutaalluni – maannakkut aaqqissuussinermi allanngortumik ajornerussaaq. Aaqqissuussineq inassuteqaatigineqarsinnaanngilaq.

6.3. Pisassiissutit piffissamut killilikkat tuniniarneqarsinnaasullu nammineq pigisat

Maannakkut pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aaqqissuusinermut sanilliullugu aallaaviatigut pingaarutilinnik marlunnik allaassuteqarpoq:

- piffissami sivisunerusumi Kalaallit Nunaata pisassiissutaanit tamarmiusut ilaanik aalajangersimasunik aalisartut ataasiakkaat (umiarsuaatileqatigiiffiit ataasiakkaat) peqarunnaassapput.
- aaqqissuussinermik aqutsinermi annertunnerusumik piumasaaqateqartoqassaaq, tassami ingerlatsineq/aqutsineq kisimi pineqanngimmat, pisassiissutinillu agguaassisarnikkut aalisarnermi aaqqissuussaarnikkut ineriartortitsinermik aqutsineq pineqarluni.

Pisassiissutit piffissamut killilimmuut atuuttuunerisa pingaaruteqarneranni apeqqutaalluinnarpoq piffissamut qanoq sivistutisumut pisassiissutit atuutissanersut.

Piffissaliussaq sivisungaatsiarpat, assersuutigalugu ukiut 10 – 15-it, taava aaqqissuussineq ajornanngitsumik, annertuutigulli, tulluarsaanikkut maannakkut pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aaqqissuussinertut ingerlasinnaassaaq. Piffissaq siviisoq umiarsuaatileqatigiiffiit ataasiakkaat pisassiissutinut oqartussaanerannik qularnaveeqqusiisoq tunngavigalugu siunissamut ungasinnerusumut pilersaarusiorsinnaallutillu aningaasaliisinnaassapput. Inuussutissarsiornikkut piumasaaqatinut allanngorartunut sungiussisinnaanermut naleqqussarsinnaanermullu soqutiginninnerat periarfissaqarnerallu pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aaqqissuussinermut naleqqiullugu allaanerussanngilaq – taamaattoq piffissap aallartinnerani. Piffissap naajartulernera naapertorlugu aningaasaliinissaq eqqarsaatigalugu umiarsuaatileqatigiiffiit tunuarsimaarnerulernissaat naatsorsuutigisariaqarpoq, taamaalilluni naleqqussarnek unikkiartussalluni. Aaqqissuussaaneq allatut oqaatigalugu piffissap ingerlanerani annertusiartortumik paarnaarneqassaaq. Piffissaq tamaat isigalugu aningaasarsiornikkut akiliisinnaassuseq taamaattumik pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aaqqissuussinertut qaffasitsigilernissaa ilimagineqanngilaq.

Pisassiissutit piffissaq atuuffiat sivikissappat, assersuutigalugu ukiut 1 – 5, taava aaqqissuussinerup sunniutai, ataasiinnakkut tulluarsaanikkut, piffissamut killilimmuut aamma tuniniarneqarsinnaanngitsut pisassiissutinut nammineq pigisanut tunngatillugu immikkoortoq 6.1-imi allaaserineqartut assigissavai. Tulluarsaaneq tunineqarsinnaassusermi tunngavilersorneqarpoq, piffissami sivikitsumi pisinnaasap iluaquteqarsinnaassutsip pitsaanerulersinnissaanut umiarsuaatileqatigiiffiit periarfissaannik annertulersitsisoq. Pisassiissutinik pigisat tunineqarsinnaaneri

aqqutigalugu maannakkut aaqqissuussinermi sunniutit pilersinneqartut assigissanngilai, akerlianilli ukiumut pisassiissutit pisiarinissaannut tuniarneqarsinnaanerisalu periarfissaqarnerup sunniutaatigut. Aalisarnerup aaqqissuussaankkut nalimmassarnissamut periarfissatigut aaqqissuussinerup ajortumik sunniuteqarneranut taassumalu malitsigisaanik aningaasarsiornikkut akiliisinnaassutsip appariartornissaanut naleqqiullugu annikitsuinnartigut pitsannguutit pineqarput.

Aaqqissuussinerni piffissami sivisuumi pisassiissuteqarfiusuni pisassiissuteqarfiup naalernerata kingunerisaanik ajoqutaasut qularnanngitsumik ingerlasumik pisassiissutit atorunnaarsittarnerisigut annikillisinneqarsinnaassagunarpud. Aaqqissuussineq ukiunik 15-inik sivissusilimmik pisassiissuteqarfiusoq assersuutigalugu imatut ilusilernerqarsinnaavoq pisassiissutit tallimararterutai ukiut pingasukkaarlugit atorunnaarsinneqartarlutik. Taamaattoqassappat aaqqissuussineq pisassiissutit assigiimmik avillugit ukiunik 3-nik, 6-nik, 9-nik, 12-nik aamma 15-inik sivissusilerlugit ”pisassiissutinik ataasimoortunik” tunisinermik/tunniussinermik aallartissinnaavoq. Ukiut pingasut qaangiunnerini pisassiissutit siulliit atorunnaarpata, taava tunniuteqqinneqassapput tuniarneqaqqinneqassapput, maannakkulli pisassiissutit ukiunik 15-inik sivissusilitut. Aaqqissuussineq isumaqarpoq ullormik ataasiinnarmik atorunnaarfissamik, taanna naapertorlugu aalisarnermik ingerlatsinissaminut tunngavissaqarnissamik isumannaarneqarsimanginnermik umiarsuaatileqatigiiffik peqassanngilaq. Akerlianilli pisussanik arlalinnik aalisarnissamut tunngavissamik ilaanik annaasaqarfiusinnaasumik, tamakkernangilli, siumungaqassapput. Aarlerinartua taamaalilluni annertunngilaq, ”ajutumeertoqassappallu” umiarsuaatileqatigiiffik aningaasarsiornikkut ajornartorsiuteqalissaaq qularnanngitsumillu aningaasanik annaasaqassalluni, kisiannili allaniit pisassiissutinik pisinermikkut naleqqussarnissamut piffissaqassapput imaluunniit pisassiissutit sinneruttut – aamma angallat – tuniniarsinnaallugit.

Pisassiissutinik ”agguaasseqqinneq” naalackersuinikkut aamma/imaluunniit allaffissornikkut aalajangernernik tunngaveqartumik ingerlanneqarpat aaqqissuussaankkut nalimmassaanerup isumannaarneqarnissaa eqqarsaatigalugu ingerlasumik aaqqissuussineq aaqqissuussinerup piginnaasaatigut pitsannguutaasinnaasunik annertungaartumik ilapittuijunnanngilaq, tamannali pisassiissutinik niuerfik akitsorterussinerluunniit aqqutigalugu ingerlanneqarpat annertuumik pitsannguuteqarnissamut tunngavilersuutissaqarluassaaq. Pitsannguutit qanoq annertutigissanersut taamaattoq nalileruminaapput, piviusorli tassaavoq umiarsuaatileqatigiiffiit ”nammineq” allallu pisassiissutaannik pisiumasinnaanerisigut ilaatigut sunniuteqarnissaminut periarfissinneqassapput – pisassiissutilli atorunnaarnerisa nammineq iliuseqarnissamut sunniuteqannginnissaannut isumannaatsuunissamik pilersitsinani. Aalisarnerup ingerlalluartup aamma aalisariutit aaqqissuussaankkut pitsaanerpaajusup isumannaarnissaa eqqarsaatigalugit

aaqqissuussinerup pisinnaasai taamaalillutik maannakkut ataasiakkaanut pisassiissutininik tunineqarsinnaasunik aaqqissuussinertut annertutigilernaviangillat.

Pisassiissutininik ”tunniussisarneq” nalinginnaasumik unammilleqatigiinnermi atukkat malillugit niuerfimmi (imaluunniit akitsorterussinikkut³¹) tunineqarpata, tassa annerpaamik akileerusuttunut, taava maannakkut aaqqissuussinermut naleqqiullugu allaffissornikkut annertunerusumik aningaasartuuteqarnissaq aaqqissuussinerup kingunerinaviangilaa. Taamaasortoqassappat pilersaarusiornikkut, piareersarnikkut, tunisine-rullu ingerlanneqarneratigut aaqqissuussinerullu nalunaarsorneqarneratigut allaffissornerunissaq pisariaqassaaq, tunisinerli naalakkersuinikkut naliliinernik aalajanger-nernillu akoqanngiivippat aningaasartuutaanerusut killeqassapput. Tunisinerli pisisu-nik assigiinnngissitsinissamut periarfissiippat, imaluunniit pisassiissutit tunineqanngip-pata, tunniunneqaannarlutilli pissutsit allaqqinnaajussapput. Taamaattoqassappat allaffissornikkut aningaasartuutit piffissamut killeqartumut tunineqarsinnaanngitsullu pisassiissutininik nammineq pigisanik aaqqissuussinermi, immikkoortoq 6.1-mi nalilerneqartumi, tunngaviatigut annertutigissasut ilimagineqarput. Pisassiissutit piffissaq atuuffiat sivikissappat, aaqqissuussinerut taakkununga atasunik allaffissornikkut aningaasartuutit akornanni nikingasoqarnaviangilaaq, piffissarli siviisuppat ilaatigut nikingasoqassalluni.

Soorlu qulaani takuneqarsinnaasoq aaqqissuussineq ” pisassiissutit piffissamut killilikkat tuniniarneqarsinnaanngitsullu nammineq pigisat” aamma maannakkut ataasiakkaanut pisassiissutininik tuniniarneqarsinnaasunik aaqqissuussinerup ataqatigiissinnerisut isigineqarsinnaavoq. Aaqqissuussinerup aalajangersimasumik ilusilersorneranut aalajangiisuulluinnassaaq aaqqissuussinerut taakku arlaanniit sunniutaasut qanoq annertutigisumik ”aaneqassanersut”. Piumasaqaatinik saqqummiunneqartunik aaqqissuussinerup naammassisaqarsinnaassusianik pingaarnertigut naliliineq qulaani tunngavilersuutit tunngavigalugit tassaavoq:

Aalisarnerup aningaasarsiornikkut akilersinnaassuseqartuunissaanut isumannaarineq:

Aalisarnerup aningaasarsiornikkut akilisinnaassuseqartuunissaanut isumannaarinissamut aaqqissuussinerup naleqquttuuneranut apeqqutaavoq qanoq annertutigisumik piffissap pisassiissutit atuuffigisassaasut siviisutiginissaa. Piffissaq sivikitsuuppat taava aaqqissuussinerup sunniutai ukiumut pisassiissutit tunineqarsinnaanngitsut ukiumut agguanneqartartunik aaqqissuussinermi (immikkoortoq 6.1) sunniutit assigissavai. Tunineqarsinnaassusaali aalisartut ataasiakkaat piginnaasaminik iluaquteqarnissamik periarfissai ilaatigut annertusissavai.

³¹ Pisassiissutit akitsorterussinikkut tuniniarneranni aningaasartuutit kingunissai eqqarsaatigalugit immikkoortoq 6.4-mut tullinnguuttumut innersuussisoqassaaq.

Piffissaq siviluppatt taava aqqissuussinerup sunniutai maannakkut pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aqqissuussinerup sunniutaanut assersuunneqarsinnaassapput, aqqissuussaankulli nalimmassaaneq piffissamit killiliinermit kigaalaquserneqarsimassaaq. Piffissap aallartinnerani nalimmassarnek qularnanngitsumik maannakkut pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aqqissuussinertut annertutigissaaq, piffissalli naajartornerani annikillartussalluni. Piffissamik killiliinerup sunniutaa ilaatigut annikillisinneqarsinnaassaaq pisassiissutit atorunnaarsinneqartarneri ingerlasut atorneqarpata.

Ataatsimut naliliineq tassaavoq aqqissuussaankkut nalimmassaaneq amigassaaq aalisarnerullu aningaasarsiornikkut akilersinnaassusia taamaattumik maannakkut pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aqqissuussinermi appasinnerussalluni.

Aalisarnermit inuiaqatigiit sapinngisamik annertunerpaamik
iluanaaruteqartitsisinnaanermik isumannaarinek:

Aqqissuussineq inuiaqatigiinnut sapinngisamik annertunerpaamik
iluanaaruteqartitsissanngilaq, tassami aalisarnermit aningaasarsiornikkut
iluanaarutit ingerlaavartumik aqqissuussaankkut nalimmassaanertut
annertutigissanngimmata. ”Agguaasseqqinneq” tunisinikkut ingerlanneqarpata
tamanna Nunatta Karsianut isertitaqarfiussaaq tunngaviatigut pisuussutinik
iluanaaruteqarnermit annertutigi-sunik. Taanna kisiat isigigaanni
aqqissuussinermi taanna iluaqutaasinnaavoq, inuussutissarsiummili
aningaasarsiornerup ingerlanerlunnerata qularnanngitsumik iluanaarut taanna
tamakkiisumik ilaannakuusumilluunniit nungussavaa, inuia-qatigiit iluanaarutaat
ataatsimut isigissagaanni.

Pisassiissutit malinneqarnissaanut isumannaarinek:

Sunniutinut apeqqutaassaaq piffissap sivilussusissaa. Piffissaq siviluppatt
pisassiissutinik ukiumoortumik tunniussisarluni aqqissuussinerup sunniutaatut
annertutigissapput, tassalu nakkutilliinermit suliniutit sukanganerulernissaat
pisariaqassalluni. Piffissaq sivilussappat maannakkut pisassiissutinik
tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aqqissuussinertut annertutigisumik
nakkutilliisoqarnissaa ilimagisariaqarpoq.

Aqutsinermik aningaasarsiornikkut akiliisinnaassusermik isumannaarinek:

Aqqissuussinermik aqutsineq maannakkut aqqissuussinermi
aningaasartuuteqarfiunerunissaa nalinginnaasumik ilimagisariaqarpoq, tassami
piffissat aalajangersimasut qaangiunnerisigut pisassiissutinik tunniussuineq
pillugu aalajangertoqartassamat. ”Agguaasseqqinnerli” killeqanngitsumik
tunisinikkut ingerlanneqarpata qaffariarneq killeqassaaq, piumasaaqatilli allat
malillugit tamanna pissappat qaffariarneq annertooruusinnaalluni, tassami

tamanna toqqaannartumik naalackersuinikkut/aqutsisunit aaqqissuusaanikkut nalimmassaanermut aqutsinertut takussutaammat. Allaffissornikkut aningaasartuutit qanoq annertutigisumik qaffassanersut apeqqutaassaaq tamatuma saniatigut piffissap sivilissusissaa – piffissaq sivikippat, aningaasartuutit amerlanerussapput.

Piffissap naalerneranut tamatumalu kingorna nutaamik pisassiissutinik agguaassinermut atatillugu, ”tunniusseqqinneq” pisassiissutinik niuerfimmi tunisinerinnakkut ingerlanneqanngippat, ilimagineqarpoq aalajangiisartunut naalackersuinikkut kimigiiserneq annertooujussuussasoq. Aningaasarsiornikkummi soqutigisat annertooujussuupput, inuussutissarsiornermilu naalackersuinikkullu misissuinerit malitsigisaannik aningaasartuutit ilimagineqarput taamaaqataannik annertuujussasut.

Aalisarnermi pisinnaatitaaffiit inunni ikitsuinnarni katersuunnginnissaanut isumannaarineq:

”Agguaasseqqinneq” niuerfimmi tunisinerinnakkut ingerlanneqarpat aaqqissuussineq maannakkut aaqqissuussinertut ingerlassaaq. ”Agguaasseqqinneq” naalackersuinikkut aamma/ imaluunniit allaffissornikkut naliliinermik akuneqarsimappat aaqqissuussineq taava piumasaqaammik taassuminnga naammassinnissinnaanera naleqqutissaaq, aalisarnermili aningaasarsiorneq allanngortinneqassanngippat aalisarnermi inuussutissarsiutip aningaasarsiornikkut ingerlanerliornerata tamatumalu malitsigisaannik inuiaqatigiit aningaasarsiornikkut iluanaarutaasa appasinnerata akia annertuujussalluni, killiliussat annikitsut saniatigut periarfissat atorneqassappata.

Inuussutissarsiummi peqataasut nutaat isersinnaanerannik isumannaarineq:

”Agguaasseqqinneq” niuerfimmi tunisinerinnakkut ingerlanneqarpat aaqqissuussineq maannakkutut ingerlassaaq. ”Agguaasseqqinneq” aalisartunut/umiarsuaatileqatigiiffinnut nutaanut immikkut eqqarsaatiginnissappat aaqqissuussineq taava nutaat isertussat isumannaarunnissaannut tulluurtuussaaq, tamatumali kingunerissavaa aalisartut/umiarsuaatileqatigiiffiit ingerlareersut aalisarnermiit anisinneqartariaqarnerannik, tamannali annertuumik aningaasarsiornikkut annaasaqarnermik kinguneqarnissaa ilimagisariaqarluni, imaluunniit aalisarnermi aningaasarsiorneq ajornerulissalluni. Inuiaqatigiit aningaasarsiornikkut iluanaarutaasigut uuttussagaanni tamanna akisuallaarsinnaavoq.

Qulaaniittunit takuneqarsinnaavoq piffissamut killilimmut aamma tuniarneqarsinnaasut pisassiissutinik nammineq pigisanik tunngaveqarluni malittarisassiornikkut aaqqissuussineq aningaasarsiornikkut piumasaqaatinik qanoq annertutigisumik naammassinninnerani apeqqutaalluinnartoq aalajangersimasumik ilusilersuineq, aaqqissuussinerli maannakkut aaqqissuussinertut inissisimalersinnaanngisaannaassaaq. Allaffissornikkut aningaasartuutit

ilimagineqarput maannakkut aaqqissuussinermiit annertunerussasut – annertunerusumilli tassani apeqquataassalluni aalajangersimasumik ilusiliineq. Annertuallaamik eqiteruttoqannginnissaanut aalisarnermilu peqataasut nutaat isersinnaanerit pillugit piumasagaatit eqqarsaatigalugit aaqqissuussineq – aamma aalajangersimasumik ilusilersuineq apeqquataalluni – piumasagaatit taakku akuersaarnissaanut periarfissiilluassaq, tunngavissaqarporli annilaangassutigissallugu aningaasarsiornikkut piumasagaatit uuttuutigalugit tamatuma akisuallaarnissaanut.

Pisassiissutit piffissamut sivikitsuinnarmut atugassanngorlugit aaqqissuussineq ilusilerneqarpat aaqqissuussineq arlaannaatigulluunniit kaammattuutigineqarsinnaanngilaq.

Pisassiissutit piffissamut siviisuumut atugassanngorlugit aaqqissuussineq ilusilerneqarpat aamma ”agguaasseqqinneq” tunisinikkut ingerlanneqarpat aaqqissuussinerup siunniutaa pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aaqqissuussinermut eqqaanassapput. Taamaattoqassappat maannakkut aaqqissuussinermut naleqqiullugu piviusumik iluaqutaasussatuaq tassaassaaq tunisinermit isertitarineqartut (pivuussutinik iluanaarutit) Nunatta Karsianut nakkartussat. Akornutaasut tassaassapput inuussutissarsiutip tamarmi annertunerusumik nalorninartunngornissaa, aningaasarsiornermik aamma nalimmassarsinnaanermik ajornerulersitsisussaq – qanorli annertutiginnissaa naatsorsoruminaappoq. Iluaqutaasut ajoqutaasullu nallersuunnissaat taamaaqataanik ajornakusoorpoq, ataatsimiititaliarli naliliinerulluni ajoqutaasut iluaqutaasunit annertunerussasut.

Aaqqissuussinerli imatut ilusilersorsinnaagaanni, annertuallaamik eqiteruttoqannginnissaanut isumannaarinissaq aalisartullu nutaat isernissaaannut ammaassinermit tunngatillugu imaqarsinnaasut iluaqutaasinnaasut piviusunngortinniarneqarlutik, tamanna isumaqarpoq aaqqissuussaannikkut ineriartorneq annerusumik minnerusumilluunniit naalackersuinikkut kissaatit naliliinerillu tunngavigalugit aquneqassasoq, piviusumilli niuernikkut atukkat tunngaviginagit. Inuit ilai arlaatigut salliutinneqarpata, taava taanna tunineqarsinnaassutsip killilersorneranik illuatungilerneqartariaqassaaq, tassami taamaattoqanngippat Namminersornerullutik Oqartussaniik tunissutinik tunniussinertut isigineqarsinnaammat. Kalaallit Nunaanni raajarniarnermit aamma nunani allani aalisarnermiit misilittakkat erseqqissumik tikkuarpaat taamatut naalackersuinikkut toqqaannartumik aqutsineq siunissami ajunngitsumik kinguneqarneq ajortoq. Aaqqissuussineq taamatut ilusilik taamaattumik inassuteqaatigineqarsinnaanngilaq.

6.4. Aalisarsinnaanermut akuersissutinik/pisassiissutinik akitsorterussinikkut tunisineq

Akuersissutinik imaluunniik pisassiissutinik pigisanik akitsorterussinikkut tuniniaaneq immikkut ittumik killilersuinerunngilaq, pisassiissutinilli immikkut ittumik ”tunniussineq” (tunisineq) siunertarineqarluni

- aalisartut/aalisariutaatileqatigiiffiit annertunerpaamik akiliiniartut – aammalu naatsorsuutigisariaqarluni taakku ingerlatsilluarnerpaajusuusut – pisassiissutinik pissarsinissaat isumannaassallugu, aamma
- pisuussutinik iluanaarutit inuiaqatigiinnut tutsinneqassasut, tassami naatsorsuutigineqarmat akitsorterussinermiit iluanaarut pisuussutinik iluanaarutitut annertutigissasoq.

Tungaviummik isigigaanni akitsorterussinermik tunngaveqarneq akitsuusersuinerut malittarisassiornerunngitsutullu pingaarnerusumik paasissagaanni taamaalilluni tamanna ajunngilaq.

Malittarisassioriaatsit siusinnerusukkat sammineqartut taamaalillutik tamarmik akitsorterussinertalerlugit ingerlanneqarsinnaapput, taamaalilluni pisassiissutit, apeqqutaalluni malittarisassiornermik aaqqiissuussineq atorneqarusuttoq, ukiut tamaasa akitsorterunneqartarlutik, piffissamut sivikinnerusumik sivisunerusumilluunniit akuttussuseqartumik imaluunniit ataasiaannavillugit. Oqaatigineqassaaq aalisarnerup aningaasarsiornikkut akilersinnaassuseqartup aamma aalisariutit aaqqiissuussaannerisigut pitsaanerpaap ungasinnerusumut isumannaarnissaa eqqarsaatigalugu malittarisassiornermik aaqqiissuussinerup piginnaasai pisassiissutit akitsorterussinikkut tunineqarnerinik imaluunniit aalisartunut tunniunneqarnerinik sunnerneqannginnammata. Siunissami qaninnermi, soorunalumi malittarisassiornermik aaqqiissuussinerup piffis-samut sivikitsumut piffissamut killilimmut pisassiissutinik atuisuni, akitsorterus-sinerup akit tunngavigalugit aalisartunik toqqaasarnera, taamaattoq aaqqiissuussinerit aningaasarsiornikkut nalimmassarsinnaassutsikkullu piginnaasaat pitsaanerulersissa-vai.

Akitsorterussinermik ilusiliinissaq Naleqqiussinermi tunngaviliisartunit aammalu Kalaallit Nunaata Aningaasarsiorneranut tunngatillugu Siunnersuisartoqatigiinnit arlaleriarluni siunnersuutigineqarsimavoq. Atuagaatini akitsorterusseriaatsit amerlanertigut pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aaqqiissuussinerup atulersinneqarneranut atatillugu sammineqartarsimavoq, amerlasuullu isumaqarput pisassiissutit akeqanngitsumik tunniunneqarneraniit pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aaqqiissuussinermik atulersitsinermi inuiaqatigiit aningaasarsiornerat isigalugu tamanna naleqqunnerpaajusoq. Pingaaruteqarpoq erseqqissassallugu taamatut pissuseqarneq maannakkut Kalaallit Nunaanni pissuseqarnermit pissutsimigut allaanerummat,

tassani pineqanngimmat pisassiissutunik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aaqqissuussinermik atulersitsinissaq, kisiannili taanna atorunnaarsinneqassasoq tamatumalu kingorna atulersinneqaqqissasoq imaluunniit malittarisassiornikkut aaqqissuussinermik allamik taarserneqassasoq. Taarsernissaanut eqqarsaatit piviusunngortinneqarpata aalisarnermik soqutigisaqaqatigiinni tamanna qarsutiinnarneqassanngilaq, aaqqissuussinermillu nutaamik imaluunniik atulersitseqqinnermi pissusilersuutigisinnaasaasigut sunniuteqassalluni.

Akitsorterussinermi amerlanertigut iluaqutitut atuagaateqarnermi erseqqissaatigineqartartoq tassaavoq pisassiissutinit pigisanik akinik pilersitsineq pillugu paasiuminartuulersitsineq, tamannali aamma pisassiissutunik niuerfimmi ingerlalluurtumi periarfissaalluni, tassa niuerfimmi ”kikkut tamarmik” pisassiissutunik/pisassiissutinit pigisanik tuniniakkanik, imaluunniit pisassiissutunik/pisassiissutinit pigisanik arlaatigut annertussusilinnik pisisoqarsinnaaneramik ilisimasaqalerlutik. Paasiuminartuunerali namminerisaminik pilersinneqarneq ajorpoq, tunngavigineqarlunili

- akitsorterussinerup ammasuunissaa, taamaalilluni soqutiginnittut tamarmik akitsorterussinermit ilisimasaqalerlutik peqataasinnaallutillu,
- akitsorterussinermi amerlasuut peqataasinnaapput, aamma
- peqataasut tamarmik akitsorterussinermi tuniniarneqartussat pillugit tamakkiisumik paasisimasaqarlutik.

Piomasagaat siulleg paasinarpoq, tassami pisisinnaasuni naleqqunnerpaajusinnaasut – matumani pineqarluni aalisartut ingerlalluarnepaat – takkunnissaasa akiliinissamullu neqerooruteqarnissaasa qulakkeernissaanut aqqutissatuaammat.

Piomasagaatit aappaat pisassiissutinit pigisat qanoq annertutigisut qanoq akilerlugit isertuullugu isumaqatigiissutaasartut assigiinngitsut pinngitsoornissaat qulakkeerneqarnissaasa pisariaqarneramik aallaaveqarpoq. ”Qanoq amerlatiginerinik” erseqqissumik akissutissaqanngilaq, kisiannili aalisarnek pillugu inatsimmi Kalaallit Nunaanut atassuteqarnissamat tunngasutigut piomasagaatit eqquutsinneqassappata isertuussilluni isumaqatigiissuteqartarneq naatsorsuutigissallugu aarlerinartoqannginnissaanut peqataasussat naammattut pissarsiarineqarsinnaanerak ajornakusuulersinnaavoq.

Piomasagaatit pingajuanni tunngavilersuutaavoq peqataasut tamarmik ”tunisassiamut” paasisimasaqarluartuuppata taava akinik pilersitsineq pisassiissutit piviusumik naliinut taamaallaat takussutaassasoq. Neqerooruteqarfissamat tunngasunik nalorninartut annertuppata taava neqeroorutiginiagaq appasissaaq. Taanna nalornineq maannakkut aalisarnermik ingerlatsisunut umiarsuaatileqatigiiffinnut ajornartorsiutaanngilaq – suna pineqartoq nalunngilaat, piviusumillu periarfissat ajutoorfissallu ilisimavaat. Pisisinnaasulli ”avataaneersut” taamatut annertutigisumik

ilisimasaqanngillat. Tamatuma kingunerisaanik qulakkeerinnittoqarsinnaanngilaq akitsorterussinermi akinik pilersitsineq tassaasoq pisassiissutinit pigisat nalii "eqqortut", tassami pisisinnaasut "avataaneertut" neqerooruteqarnissaminnut tunuarsimaartussaammata.

Paasisimasaqarnissamut imaluunniit ilisimasatigut taamatut ajornartorsiummut qisuariarsinnaanerit marluupput. Siulleq tassaavoq tamanna soqutiginagu, tamannalu qularnanngilluinnartumik kinguneqassaaq akitsorterussinermi peqataasut taamaallaat arfineq marluussasut – maannakkut umiarsuaateqarfiusut arfineq marluk. Taamaattoqassappat piviusumik akinik pilersitsisoqannginnera qularnanngitsumik pissaaq, pingaartumik umiarsuaatileqatigiiffiit qularnanngitsumik isumaqassagamik nammineq pisassiissutitik neqeroorfigalugit.

Qisuariarnerup aappaa – aammalu isumaliuutikkut eqqornerpaajusoq – tassaavoq akitsorterussinerit tamarmik pinissaat sioqqullugit "paasisutissat tamarmiusut" Namminersornerullutik Oqartussanit tamanit pissarsiarineqarsinnaasunngorlugit. Taamatut oqarneq taaneqarneratut paasineqassappat tamanna isumaqarpoq soqutiginnissinnaasut tamarmik maannakkut umiarsuaatileqatigiiffiusut ilisimasaqarnerattut piginnaasaqalissasut, tamannalu piviusumik ajornarpoq, taamaattorli tamanna qanillattor-niarneqarsinnaalluni. Aningaasartuutilli naatsorsuutigisariaqarpoq annertuujussasut qularnanngitsumillu annertuallaassallutik Kalaallit Nunaanni akitsorterussinermi pimoorussillutik peqataasinnaasut qassiusinnaanera eqqarsaatigineqassappat.

Akitsorterusseriaaseq nalinginnaasumik isigineqarpoq allaffissornikkut annikinnerpaamik piumasaqarfiusoq. Paasisutissanik tamakkiisunik pissarsiniarluni suliassaq eqqaassanngikkaani tamanna aamma eqqortuuvoq, tamatumani aporfigineqassanngilaq akitsorterussineq naammassilluarneqassappat pisariaqarmat annertuutigut pilersarusiornissaq ilaatigut makkuninnga imaqartunik akitsorterussinerup ilusaa (neqeroorutit qanoq saqqummiunneqassappat) akit qanoq aalajangerneqassappat (neqeroorutit ataasiakkaat imaluunniit neqeroorutit appasinnerpaat pisinermit kinguneqartut?) aamma qanoq "annertutigisukkaarlugit" tuniniarneqassappat. Akitsorterusseriaaseq pingaartumik pisassiissutinik tunineqarsinnaanngitsunik malittarisassiornikkut aaqqiissuussinermit atatillugu atorneqarpat "annertussusissaa" ajornartorsiutaangaatsiarsinnaavoq, siunertaammami aalisarnerup imminut akilersinnaasumik ingerlanneqarsinnaasariaqarnera.

Pisassiissutinit pigisani akitsorterussinermi aki pilersinneqartoq pisassiissutit taamaaqataanik annertussusilittut sivisussusilittut tunineqarsinnaanerilu eqqarsaatigalugit taamaaqataanik killilersuiffigineqartut pisassiissutinik niuerfimmi niuerutiginerini aki anguneqartoq tunngaviatigut assigisussaavaa. Aki taamaalilluni

pisuussutinit iluanaarutitut eqqornerusumilluunniit pisuussutinit iluanaarutissat ilimagisatut takussutissaavoq, tassami pisisup siunissami ilimagisaqarnera tunngavigalugu aki aalajangersarneqarmat. Erseqqissaatigineqassaaq aalisartut nalorninartunut iluarinnginnerat pissutigalugu piffissami sivisuumi pisassiissutit appasippallaartumik naleqartinneqarsinnaammata.

Akitsorterusseriaaseq pisuussutinit iluanaarutit allanut naleqqiullugu ajornanngitsumik pissarsiarinissaannut takussutissaammata, tassa akitsorterussinermi peqataasut amerlalluartuuppata. Kalaallit Nunaanni taamaanngilaq, maannakkut pissutsit naapertussagaanni peqataasussat qularnaatsut arfineq marluinnaammata. Tamanna isumaqanngilaq akitsorterussinermi piviusumik akinik pilersitsisoqassanngitsaq, ilimanarnerali annertunngilaq. Akitsorterussinermi peqataasut qularnaatsut akornanni soqutigisat assigiissinnaanerisa annertunissaat naatsorsuutigisariaqarpoq, ”unammil-ligassap qanoq akiorneqarnissaa” ataatsimut paasinninnissamut pilersitsisoqanngin-nissaa taamaattumik takorlooruminaappoq. Soorunami takorloorneqarsinnaavoq Royal Greenland ingerlatsivittut Namminersornerullutik Oqartussanit 100%-imik pigineqartutut akinik piviusorsioortunik neqeroorteqartarnissaanik piumaffigineqar-sinnaanera, periarfissalli naleqquttuunnginnera nalilerneqarpoq.

Inerniliineq tassaavoq atuagaatini amerlanertigut akitsorterussinerup atulersinneqarnissaanut pingaarnertut tunngavilersuutaasutut iluaqutaasoq, tassa aaqqissuussinerup inuiaqatigiit pisuussutinit iluanaarutinit qulakkeerussisinaanera, Kalaallit Nunaanni pisassiissutinit akitsorterussinikkut tamakkiisumik piviusunngortinneqarsinnaanera ilimagineqarsinnaanngimmat – peqataasut amerlassusaat ikippallaassaqqimmata. Tamatuma kinguneraa akitsorterussineq Nunatta Karsianut iluanaaruteqartitsinera, iluanaarulli pisuussutinit piviusumik iluanaarutissanit appasinnerussalluni.

Chilimi³² aalisarnermi TAC-p 10%-ia ukiumoortumik akitsorterunneqartarpoq, tassa suliffeqarfiit tamarmik pisassiissutaat ukiut tamaasa 10%-imik ikilisinneqartarput. Tunisinermiit ukiumoortumik iluanaarut tassaavoq pisuussutinit iluanaarutit 10%-iata missaat, iluanaarulli annikinneerarsuuvoq, suliffeqarfiit suleqatigiillutik akinik isumaqatigiissusiortarmata. Oqaatigisariaqarporli iluanaarut kaaviiartitanit 5 aamma 8%-ip akornanniimmat. Akitsorterussinermi peqataasut amerlannginnerat tunngaviatigut tamatigut ajornartorsiutaagaluartoq taamaattorli akitsorterussineq suli – aamma Kalaallit Nunaanni – aalisartut/umiarsuaatileqatigiiffiit ingerlalluarnarpaat pisassiissutinit pissarsinissaasa isumannaarnissaannut naleqqunneqarpaatut

³² Arnason, R. (2002) A review of international experiences with ITQs: *An annex to Future Options for UK Fish Quota Management*. Hatcher, A., Pascoe, S., Banks, R. and R. Arnason (eds). Portsmouth: University of Portsmouth. CEMARE Report R58.

isigineqarpoq. Malittarisassiornikkut aqqissuussinermi nutaami aningaasarsiornikkut piumasaqaatit ilaatinneqarnissaannut tunngatillugu akitsorterusseriaaseq taamaattumik naalakkersuinikkut aamma/imaluunniit aqutsinikkut piumasaqaatit tunngavigalugit ”pisassiissutinik tunniussinerniit” tamatigut pitsaanerusunik angusaqarfiusarnerat naatsorsuutigineqarpoq.

Akitsorterusseriaaseq ullu manna tikillugu nunani marlunni atorneqarpoq, chilimi, soorlu qulaani taaneqartoq, aamma ruslandimi. Ruslandimi misilittakkat taamaattoq ajunngitsuunnigillat, taamaattumik tamatuma³³ atorneqarnissaa qimanneqarsimalluni. Misilittakkat ajornerannut annerusumik pissutaavoq akitsorterussinermi angusarinqartarmat aalisartut arlallit pisassiissutinik allanut naleqqiullugit annikitsunik (annikinaaralutik) pisisarsimanerat, tamatumalu kingunerisaanik aalisapiluttoqartarluni, tamatumalu pinngitsoortinnissaa ajornakusoorsimalluni.

6.5. Pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik maannakkut aqqissuussinerep naleqqussarneqarnera

Kapitali 5-imi pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aqqissuussinermi sannguequtaasunik paasisaqartoqanngilaq, aqqissuussinerep taarserneqarnissaa pillugu eqqarsaasersuutitut tunuliaqutaasuni kissaatit ilaannut naleq-qiullugu immaqa aqqissuussinerep naleqqussarnissaanut periarfissaqassaaq, taamaalilluni kissaatit ilaanik annerusumik naammassinnissinnaasumik. Tulliuttumi siunnersuutit ilai allaaserineqartut nalilersorneqartullu atuagaatineersuupput, allat eqqarsaatinit isumassarsianillu raajarniarnermi soqutigisaqatigiinnik assigiinngitsunit ataatsimiititaliap ataatsimeeqateqarnerani saqqummiunneqartunit kiisalu ilai ataatsimiititaliaq sinnerlugu siunnersuutaallutik. Aqqissuussinerep ingerlanneqarneranut kissaatit pitsanngortinniarneqartut tassaapput kissaatit:

- aalisarnermut iserniartut nutaat oqilisaanneqarnissaat
- eqiterunnerup killeqartinneqarnissaa
- inuiaqatigiit aningaasarsiornikkut iluanaarutaasa annertunerunissaat.

6.5.1. Aalisalerniartut nutaat oqilisaanneqarnissaat

Immikkoortumi matumani qulequtaq: Aalisarnermut isertussat nutaat oqilisaanneqarnissaat eqqorluarlugu paasineqassaaq, tassani isumagineqarmat peqataasut ”nammineersinnaasut” nutaat isernissaat taamaallaat eqqarsaatigineqarmat.

³³ Anferova, E., M. Vetemaa and R. Hannesson. 2004. Fish Quota Auctions in the Russian Far East: A Failed Experiment. IIFET 2004 Japan Proceedings. [Http://oregonstate.edu/Dept/IIFET](http://oregonstate.edu/Dept/IIFET)

Umiarsuaatileqatigiiffinnut piginnittut amerlanerulersillugit nutaanik isertoqarnissaa immikkoortumi 6.5.2-mi tulliuuttumi sammineqassaaq.

Aalisarnermi nutaat isernissaat pillugu ajornartorsiutit taamaallaat Kalaallit Nunaanni oqallisigineqanngillat. Nutaat isertussat siuarsaaffiginiarlugit isumaliutikkut naalakkersuinerullu tungaaniit siunnersuutigineqarsimavoq pisassiissutiniq tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aqqissuussinerup naleqqussarneqarnissaa, taamaalilluni pisassiissutinit pigisanik piginnittut ataasiakkaat ukiut tamaasa pisassiissutinit pigisanit procenti aalaangersimasoq (annikitsoq) inuiaqatigiinnut, matumani Namminersornerullutik Oqartussanut tunniunneqartassasoq. Pisassiissutinit pigisat sinneruttut tamatuma kingorna pisassiissutiniq niuerfimmi imaluunniit akitsorterussinikkut tunineqartassallutik.

Oqaatigineqassaaq aqqissuussineq tulliuuttumi allaaserineqartoq siusinnerusukkut immikkoortoq 6.3-mi allaaserineqartumut ”pisassiissutit ingerlasumik pisoqalisoornerinut” aqqissuussinerup eqqaanartorujussuummat. Aqqissuussinerup sunniutai taamaattumik immikkoortoq 6.3-mi sunniutinut nassuiaatigineqartunut arlalitsigut assingusinnaassapput imaluunniit eqqaanartorujussuusinnaallutik.

Inuiaqatigiit aningaasarsiornerni iluanaarutit annertunerpaat soorunami anguneqassapput pisassiissutinit pigisanik annerpaamik akileerusuttunut tunisisoqarpat – ilimanarluinnarporlu tassaassallutik aalisartut aalisarnermik ingerlataqareersut. Nutaat isertussat isumannaarunneqarnissaat siunertaappat taamaattumik tunisinermi killilersuisoqartariaqarpoq taamaalilluni nutaat utersinnaasut arlaatigut salliutinneqarlutik, tamannalu isumaqassaaq inuiaqatigiit aningaasarsiornikkut iluanaarutaasa minnerulernerannik.

Aalisartut ingerlatsereersut pisassiissutinit pigisanik tunniunneqarsimasunik utertitsillutik pisinissamat periarfissinneqarpata – tassalu nutaat utersinnaasut arlaatigut salliutinneqarnatik – taava utertitsineq kingusinnerusukkullu ”piseqqinneq” pisuussutinit iluanaarutiniq tunngaveqartumik akitsuutitut sunniuteqassaaq. Aalisartup pisassiissutinit pigisami ilai tunniutissavai pigileqqinnissaanullu naleq atorlugu utertillugit pisiarissallugit. Niuerfiup annikitsuinnaanera pissutigalugu naatsorsuutigineqassaaq tamanna pisuussutinit iluanaarummit annikinnerussasoq. Pisassiissutinit pigisat tamaasa ”pisuussutinit iluanaarut” aalisartumit akilerneqanngikkaluartoq, utertinneqartulli pisiareqqinneqartut naliinnarigaluaraa, pisassiissutinit ”tuniseqqinnermit” isertitat Nunatta Karsianiit isigigaanni tamanna aqqissuussinermi piginnaasaaq ajunngitsuussaaq.

Niuerfimmi ammasumik akinik pilersitsiffiusumi naleq taanna tassaassaaq pisuussutinit iluanaarut, pisassiissutiniilli pigisat ilaanit pisiarisanit – pigisanit pigeriigaanit pisuunngitsunit – pisuussutinit taamaallaat iluanaarutaassalluni.

Silarsuarmi piviusumi aalisartuq taamaattoq pisassiissutinit pigisanit "nammineq" tunniussani utertillugit pisiarinissai qulakkiiussinnaanngilai – ajornavissallunilu nutaatut isertut arlaatigut salliutinneqassappata. Taamaattoqassappat pisoq aalisartumut perulunnarsissaaq, tassami paasisariaqaramiuk siunissami pisassiissutinit pigisami ilai annaasimallugit – tunniussimallugit - ukiullu tulliani immaqa taamaaseqittoqarnissaa naatsorsuutigisariaqarlugu.

Nalorninartuq allaaserineqartuq qanoq annertutiginersoq soorunami ilaatigut apeqqutaassaaq pisassiissutinit pigisat ilaannit procenti qanoq annertutigisoq utertinneqassanersoq. Procenti annertuppat nalorninartuq annertuujussaaq. Kapitali 5.2.2-mi tunngavilersuutigineqarpoq siunissami ungasinnerusumi aalisarneq imminut akilersinnaasariaqarpat avataasiarluni aalisarnermi pisassiissutit tamarmiusunut pisassiissutinit pigisat 7-8%-iusariaqartut. Aalisarnermut aalisartut/umiarsuaatileqatigiiffiit namminersortutut nutaat isertinniarneri isumaqassappat taava taakku minnerpaamik pisassiissutinit pigisanik 7-8%-imik peqartariaqarput.

Pisassiissutinit tamarmiusunit pisassiissutinit pigisat 7-8%-iusariaqarneri isumaqarpoq utertitsilluni tunniussassat aamma 7-8%-iusariaqarnerannik, isertussatut nutaatut soqutiginnittut ukiut tamaasa raajarniarnermi ingerlataqarsinnaanermik tunngavissamik neqeroorfigineqarsinnaanerat isumannaarneqassappat. Oqaatigineqassaaq allassimammat "neqeroorfigineqarsinnaaneri" allassimananili assersuutigalugu "pilerisutsilersinnaallugit", tassami taamatut annertutigisumik utertitsinissamut procentiliineq tunngavigalugu raajarniarnermut isernissamut soqutiginnittoqarnaviangimmat – akit appasissorujussuit atorneqanngippata – taamaaqataanillu inuiaqatigiit aningaasarsiornikkut appasissumik iluanaaruteqartillugit.

Soorunami arlaannaalluunniit oqanngilaq taamatut sukkatigisumik pisoqartariaqartuq. Utertitsilluni tunniussassat appasinnerusinnaapput, taamaattoqassappalli apeqqutaassaaq nutaatut isertussat soqutiginnittut pisassiissutinit pigisat, Namminersornerullutik Oqartussanit pisiarineqartut, pisassiissutinit niuerfimmiit ilassutissaannik pissarsinnaanersut. Periarfissaq alla tassaasinnaavoq Namminersornerullutik Oqartussat pisassiissutinit pigisat utertinneqartut naammalernissaasa tungaanut uninngatitsisinnaanerat, tassa avataasiarluni aalisarnermi pisassiissutit tamarmiusut 7-8%-ii. Piffissami pisassiissutinit pigisat "uninngatinneqarnerini" attartortinneqarsinnaapput, tassa ukiut killeqartut iluanni ukiumut pisassiissutitut tunineqarsinnaallutik.

Ilimanarpoq tamanna aqcutigalugu inuussutissarsiummi peqataasut nutaat isertinneqarsinnaassasut, tamannali qularnarpoq. Aningaasaliissutit annertuut

matumani pineqarput. Taamaattorli qularnanngilaq misiliinikkut maannakkut umiarsuaatileqatigiiffinni nalorninerulernermik nalimmassarnissamullu ajornartorsiutinik annertunerusunik pilersitsissasoq. Nutaanillu isertitsinissaq iluatsippat ilimanarluinnarpoq tamatuma kingunerissagaa umiarsuaatileqatigiiffiit minnerusut umiarsuaatileqatigiiffittut namminersortutut ingerlaqqissinnaanerata ajornarnerulissasoq.

Pisassiissutinit pigisanik utertitsilluni aqqissuussinerup ataatsimut nalilerneqarnera tassaavoq

- aalisarnermi naleqqussarnissaq pillugu piumasaqaatit annertunerulissasut ilutigisaanillu taamatut naleqqussarnissamut periarfissat annikillisillugit
- umiarsuaatileqatigiiffiit minnerusut (pingaartumik) ingerlaqqissinnaanerisa periarfissaat aarlerinarsissaq qularnanngitsumillu kattussuunnerit siuarsarlugit
- peqataasut nutaat pilerisutsilerneqarsinnaanersut qularnartorujussuuvoq ilimananngilarlu taamaattoqassappat pisassiissutinit pigisat ”aki nalinginnaasoq” atorlugu akiliisinnaassasut
- ”tuniseqqinnermiit” Nunatta Karsiata isertitassai aqqissuussinnermit sunniutit ajunngitsuupput, isertitalli naatsorsuutigisariaqarpoq annikitsuinnaassasut
- inuiaqatigiit aningaasarsiornikkut iluanaarutaat ilimanarpoq pisassiissutinik tuniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aqqissuussinnermit annikinnerussasut, tassami aalisarnermi inuussutissarsiutitigut piumasaqaatit piuminaallissapput ajornerulersinnaallutillu.

Qulaaniittut malitsigisaannik aqqissuussineq kaammattuutigineqarsinnaanngilaq.

6.5.2. Aalisarnermi eqiterunneq annikillisillugu

Ataatsimiititaliap matuma pilersinneqarneranut tunuliaqutaasut ilaat tassaavoq aalisarnermi eqiterunnerup sunniutai pillugit politikerit ilaannit ernumagineqaleneri. Politikerit taakku soorunami eqiterunnerup annikillisarneqarnissaanik kissaateqarput, taamaattumik tamatuma annikillisinneqarnissaanut periarfissat nassuiaaffigineqarnissaat naleqquttutut isigineqarsimavoq.

Eqiterunnerup annikillisinneqarnissaanut tunngaviatigut periarfissat sisamaapput:

- angallatit amerlassusaat amerlisinneqarsinnaapput; tamatumani soorunami tunngavigineqassaaq angallatinik isertinneqartunik piginnittut tassaassanngimmata maannakkut piginnittooreersut.
- umiarsuaatileqatigiiffiit amerlassusaat amerlineqarneri, tamanna isumaqarpoq aalajangiisinnaasut amerlanerulernerannik – aamma pisassiissutinik niuerfimmi peqataasut amerlanerusut.

- aalisarneq annertusisinneqarsinnaavoq, taamaalilluni ingerlaannartumik amerlanernut inissaqalerluni.
- umiarsuaatileqatigiiffioreersuni piginnittut amerlanernut siammartinneqarsinnaapput.

Angallatit amerlassusaat amerlisillugit

Kapitali 5.4-mit takuneqarsinnaavoq aalisarnermi maannakkut aalisariutit aaqqissuussaananer at aningaasarsiornikkut pitsaanerpaaffissaminiittutut isigisariaqartoq. Umiarsuaatileqatigiiffiit mikinerusut angallataat, umiarsuaatileqatigiiffiit pisassiissutinit pigisaattut annertutigisumik piginnaanilittut naatsorsuutigineqartariaqartut, tassa avataasiorluni aalisarnermi pisassiissutit tamarmiusut 7%-iat aallaavigissagaanni taava angallatinut amerlanerpaamik 14-inut inissaqarpoq. Aalisarnermi piumasaqaatit allanngorartuarmata, usitussuserlu nutaaq pillugu aalajangernerit siunissami atugassat pillugit ilimagisanik tunngaveqartariaqarlutik, taava kisitsit amerlanerpaaffissaq aalisariutit piviusumik amerlassusaannut, 12, naapertuuttorujussuavoq.

Tamanna tunngavigalugu naleqqutissaaq inerniliisoqassappat aalisarnermi angallatinut amerlanerusunut inissaqanngitsoq, taakku aningaasarsiornikkut akilersinnaasumik imminullu akilersinnaasumik ingerlanneqassappata.

Umiarsuaatileqatigiiffiit amerlassusaat annertusillugit

Angallatit amerlassusaasa amerlinerisigut eqiterunneq annikillisinneqarsinnaanngippat periarfissani qaninnerpaaq alla tassaavoq aalajangiisartut amerlassusiisigut – tassa umiarsuaatileqatigiiffiit amerlassusii – annertusillugit.

Kapitali 5.2.2-mi nalilernerqarpoq eqiterunnermi pisimasumi pissutaasimasooq annerusumik atortorissaarutitigut, niuernikkut peqassutsikkullu ineriartornerit akornanni ataqatigiinnermi nassaarineqarsinnaasoq, tulliatullu umiarsuaatileqatigiiffiit ataasiakkaat alliertornissamut kissaateqarneranni. Qulaaniittut tunngavigalugit aalisarnermi angallatinut 12-nut inissaqartoq aallaavigigaanni tamatuma inernerissavaa annerpaamik umiarsuaatileqatigiiffinnut aamma 12-nut inissaqartoq. Taakku 12-t aamma piviusumik umiarsuaatileqatigiiffiit amerlassusaasa, 7, akornanni nikingassut inuussutissarsiutini piumasaqaatit ineriartornerannut aalajangerneqarsimasooq oqaatigineqarsinnaanngilaq, akerlianilli umiarsuaatileqatigiiffiit ilaasa alliertornissamut kissaateqarnerannik. Taamatut isumaqarneq eqquuppat, taava umiarsuaatileqatigiiffinnut 12-nut aamma inissaqassaaq, tassa aalisarneq pillugu inatsisip avataasiorluni aalisarnermi pisassiissutit tamarmiusut 33,3%-ii sinnerlugit umiarsuaatileqatigiiffiup ataatsip peqarnissaa pillugu aalajangersagaq taamaassaappat imatut allanngortittariaqassaaq pisassiissutinit tamarmiusunit 8,5%-i sinnerlugu umiarsuaatileqatigiiffik ataaseq

pigisaqalersinnaanngitsoq. Tunngavilersuut piviusumik atasinnaanngilaq, tassami taamatut appasitsigisumik qummut killiliinikkut ineriartorneq paarnaarneqarsinnaammat – tassa aalisariutit naleqqussarsinnaassusiat annikillisillugu. Umiarsuaatileqatigiiffiup ataatsip ataatsimik amerlanerusunik angallateqarsinnaaneranut – immaqalu marlunnik amerlanerusunik – inissaqartariaqarpoq.

Umiarsuaatileqatigiiffioreersut taakku arfineq marluk sinnerlugit amerlanerulernissaannik qulakkeerinninnissaq kissaatigineqarpat taava angallatinik marlunnik qummut qaangiineq, imaluunniit pisassiissutit tamarmiusut 17%-iisa missaat annertuallaassaqaq, tamannami umiarsuaatileqatigiiffiit taamaallaat arfinilinnngortillugit eqiteruteqqinnissamut periarfissiimmat. Aalisarneq pillugu inatsimmi pisassiissutinit tamarmiusunit umiarsuaatileqatigiiffik ataaseq annerpaamik 33,3%-imik pigisaqarnissaa pillugu aalajangersakkap allanngortinnissaa taamaalilluni – annertussuseq piviusorsiortuussappat – umiarsuaatileqatigiiffiit amerlisinneqarnissaannut namminermi qulakkeerinninngilaq. Akerlianilli umiarsuaatileqatigiiffiit ataasiakkaat aalisarnermi naalagaavallaalernissaasa aarlerinarnera annikillisissinnaavaa, tamannalu pingaaruteqarpoq, pineqartumili ajornartorsiut qitiusoq aaqqiissuteqarfigineqanngilaq.

Aalisarneq annertunerulersillugu

Eqiterunnerup annikillisinneqarnissaanut qulaani allaaserisat marluk piviusorsiortuunngimmata, aningaasarsiornikkut akiliisinnaassuseq aalisarnerlu nalimmassarsinnaassuseqartoq siunissami aamma attatiinnarneqarnissaat kissaatigineqarpat, periarfissani kiserngoruttoq ataasiinnaavoq, tassa aalisarneq annertunerulersillugu.

Oqaatigineqartoq eqqorluarneqassappat soorunami aalisarnerup annertusineqaannarnissaa naammannngilaq, taamaattorli malittarisassiornikkut atugassarititaasut iluanni aalisarnerup annertusineqarnissaa naammassinnaavoq, tassami aalisarnerup angissusia nammineq taannaanngimmat soqutiginaruusoq, aalisarnermili aamma pisassiissutininik niuerfimmi peqataasut amerlassusaat. Taamaalilluni aalisarneq annertusisinneqarsinnaavoq avataasiortunni aalisarneq aamma sinerissamut qanittumi aalisarneq aalisarnermut ataatsimut ataatsimuulersinneqarpata, malittarisassiornikkut aaqqiissuussinermi ataatsimuulersillugit. Kalaallit Nunaata Kitaani pisassiissutinit tamarmiusunit agguarneq avataasiortunut 57%-iummat sinerissamullu qanittumut 43%-iulluni taava aalisarneq avataasiortunni aalisarnermik uuttorneqarpat 5%-imik annertusissaq.

Sinerissamut qanittumi aalisarnermi pissutsit maannakkutut itsillugit, siunissami qanittumi taamatut ataatsimuulersitsinissaq piviusorsiortuunngilaq, sinerissamullu qanittumi aalisarneq tassaavoq, soorlu kapitali 5.3-mi allaaserineqartoq, avataasiortunni

aalisarnerup aqquasaarsimasaatut ineriartornerup assinganik maannakkut ingerlatsineq, inernalu ilimagisariaqarpoq assigikannissagaa: aalisariutit allanut naleqqiullugit anginerusut aalisariutit ikinnerungaartut, umiarsuaatileqatigiiffinit ingerlalluurtunit amerlassutsimikkut killeqartunit pigineqartut.

Erseqqissaatigissallugu tunngavissaqarpoq aalisarnerni taakku marluk ataatsimuulersinnerisa kingunerisariaqanngimmagu tulaassuisussaataaneq eqqarsaatigalugu malittarisassat assigiissallutik, soorlu aamma umiarsuaatileqatigiiffiup ataatsip pisassiissutinit pigisanik qanoq annertutigisunik pigisaqarnissaq aamma assigiittariaqanngitsut. Taakku assigiinngitsut – aalajangiussimaneqassappata – piginnaasaapput pisassiissutinit pigisanut aalajangersimasunut attuumassuteqartut. Qitiusorli tassaavoq pisassiissutinit pigisat niuerfimmi ataatsimi pisiarineqarlutillu tunineqartarnissaat, peqataasullu tamarmik kissaatigisatik pisiarisinnaallugillu tunisinnaallugit, soorunami Aalisarnek pillugu inatsimmi pisassiissutinit pigisat annertunerpaaffissaat eqqarsaatigalugu aalajangersakkanut naapertuullutik.

Aalisarnermi (-ni) eqiterunnerup annertusisinnissaa siunertaanngimmat, akerlianilli annikillisinniarnearluni, pisutissaqarpoq erseqqissassallugu umiarsuaatileqatigiiffiup ataatsip pisassiissutinit pigisanik pigisaqarsinnaaneranut qummut killit assigiinngitsut marluk, sinerissamut qanittumi 10% avataasiorlunilu aalisarnermi 33,3%, soorunami "ataatsimoortillugit" aqunneqassammata, tassa assersuutigalugu sinerissamut qanittumi pisassiissutinit pigisanik 3,33%-nik pigisaqaraanni (annerpaaffiusussap pingajorarterutai), taava avataasiornermi pisassiissutinit pigisanik annerpaamik 22,2%-imik (annerpaaffiusussap pingajorarterutai marluk) pigineqarsinnaapput. Taamaalilluni aalisarnermi pineqartumi annertunerpaaffissamut killiliussamut naleqqiullugu pisassiissutit aappaanut naleqqiullugu angissusaata aalajangertassavaa aalisarnerup aappaani qanoq annertutigisut pigineqarsinnaanersut. Naatsorsuutigisariaqarpoq annertunerpaaffissatut killiliussat taakku marluk akornanni nikingassut annikillisinneqarpat aaqqissuussinerup ingerlalluarsinnaanera annertusissasoq, ingerlanissaanulli tamanna aalajangiisuulluni tunngaviussanngilaq.

Taamaattorli tunngavilersuutigineqarsinnaavoq annertunerpaaffissatut killiliussani taakkunani marlunni nikingassut annertuppat tamanna iluaqutaasinnaasoq, tassa umiarsuaatileqatigiiffimmut avataasiorluni aalisarnermi ingerlataqartumut ataatsimut sinerissamut qanittumi aalisarnermi pisassiissutinit pigisat akia, sinerissamut qanittumi aalisarnermut isernissamut soqutiginaruunissaanut taamaassappat qaffasippallaassalluni. Sinerissamut qanittumi aalisartumut akerlianik avataasiorluni aalisarnermut isernissaq akikissaaq. Allatut oqaatigalugu: Avataasiorluni aalisarnermi umiarsuaatileqatigiiffik ataaseq pisassiissutinit pigisanik 16,66%-inik (annerpaaffissat affai) pigisaqarpat taava sinerissamut qanittumi pisassiissutinit pigisanik 5%-i

(annerpaaffissap affai) tikillugit pisisinnaavoq. Pisassiissutinit pigisanik annertunerusunik kissaateqartoqarpat, assersuutigalugu 6,6%-inik (annerpaaffissap pingajorarterutai marluk) taava umiarsuaatileqatigiiffiup avataasiorluni umiarsuaatileqatigiiffimmi pisassiissutini 11,1%-inut (annerpaaffissap pingajorarterutaanut) ikilisittariaqarpat. Tamatuma kingunerisaanik avataasiorluni umiarsuaatileqatigiiffinni pingaartumik anginerusuni sinerissamut qanittumi aalisarnermut isernissaq soqutiginarnaviangilaq. Assersuut killormut saatinneqarpat taava sinerissamut qanittumi aalisartoq 5%-imik pisassiissutinit pigisaqartoq avataasiorluni aalisarnermi 16,6%-inik pisassiissutinit pigisanik pisisinnaassaaq. Avataasiorluni aalisarnermili pisassiissutinit annertunerusunik kissaateqaruni, assersuutigalugu 22,2%-inik (annertunerpaaffissap pingajorarterutai marluk) taava sinerissamut qanittumi aalisarnermi pisassiissutini 3,3%-imut (annertunerpaaffissat pingajorarterutaanut) ikilisittariaqassavai. Taamatut ”paarlaassinissamut naleqqiuteqarnek” sinerissamut qanittumi aalisartumut avataasiorluni aalisarnermut iserusuttumut periarfissaq pilerinartuussaaq.

Tunngavissaqarpoq ilimagissallugu aalisarnermi ataatsimoortumi aalisariutit aaqqissugaanerat ullumikkornit allanngorartuunerussasoq, tamannalu isumaqarpoq aalisarnerup piumasaqaatinut nikerartunut naleqqussarsinnaassusia, ullumikkut avataasiorluni aalisarnermit siunissami suli annertunerulissasoq. Aammattaaq tunngavissaqarpoq ilimagissallugu pisassiissutinit niuerfimmi peqataasut amerlanerulerpata annertunerusumik paasiuminartuunissaa taamaalillunilu akinik pilersitsineq piviusorsiornerusooq qulakkeerneqassasoq.

Maannakkut umiarsuaatileqatigiiffinnik piginnittuuneq siaruarlugu.

Aalisarnermi eqiterunnerup annikillisarinnisaanut qulaani periarfissat arlaat atorpeqarsinnaangippat taava aqutissaq alla ataasiinnaavoq, tassa maannakkut umiarsuaatileqatigiiffinnut piginneqataasut amerlanerulersillugit. Aalisarnermi peqataasut amerlanerulissanngillat, tamannali isumaqarpoq umiarsuaatileqatigiiffinni aqutsisunit aalajangiinernut isummertartunut amerlanerusut sunniuteqarnissaminut periarfissaqalissasut, umiarsuaatileqatigiiffiillu angusaannik amerlanerusut pissarseqataasalerlutik. Tulliuttumi piginneqataasut amerlassutsimikkut annertusinissaannut ilutsit marluk eqqartorneqarput, tassa ilaatigut iluseq pisassiissutinit pigisat pillugit niuerfik aqutigalugu ingerlanneqarsinnaasoq, ilaatigut aqutsinikkut iluseq salliutitsinissamik tunngaveqartoq.

Niuernermi iluseq

Pisassiissutinit niuerfik maannakkutut ingerlatillugu niuernerit toqqaannartumik peqataasut akornanni attaveqartarnikkut, avataaneersuulluni akulerunnissaq ajornartorujussuussaaq.

Pisassiissutunik niuernerq paasiuminarninngortinneqarsinnaavoq neqerooruteqarnerit piunasaqarnerillu ammasuunissaat piunasaqarlugu. Ammasuuneq pisariaqanngilaq aalajangersimasumik ilusilerlugu piffimmi aalajangersimasumi nalunaaruteqarnissamik piunasaqarnermit annertunerunissaa. Aamma annertunerusinnaavoq aamma assersuutigalugu piunasaqarsinnaalluni pisinissamut tunisinissamullu kissaatnik saqqummiussinissamik aamma neqeroortitsinissamik suliaqartussamik Aalisarsinnaanermut akuersissutunik nakkutilliisoqarfikkoorlugit imaluunniit eqqartuussissuserisumik toqqarneqartumik niuernerit tamarmik ingerlanneqassasut. Periarfissaq kingullertut taaneqartoq piviusumik tassaavoq akitsorterussineq.

Pisassiissutinit pigisanik piginnittuuneq iluaquteqarnerlu pillugit malittarisassat atuuttut inuussutissarsiummut isersinnaaneq sapernartivippaat, pisassiissutinit pigisanik 7 – 8%-inik aamma naleqquttumik angallammik pisinissamut aningaasaliisinnaanngikkaanni. Annikinnerusunik pisisoqassappat pisisoq taava aalisarneq pillugu inatsimmi allassimasutut pisassiissutinit pigisami iluaqutiginnissaat qulakkeersimasinnaassanngilai. Umiarsuaatileqatigiiffinit allanit piginneqataasutut isertinneqarsinnaanera apeqqutaalissaaq – tassa maannakkorpiaq, piffissap sivikinnerusup sivisunerusulluunniit ingerlareernerata kingornatiguunngitsoq. Pisisup ajutooratarsinnaanera akornusiisumik annertuujussaaq. Pisassiissutinit pigisat piginnittumit iluaqutigineqarnissaat pillugu aalajangersagaq annikitsumik qasuumineqarpat aalisarnermut isernissamut periarfissat qularnanngitsumik malunnaateqarluartumik pitsaanerulersinneqassapput.

Pisassiissutinit pigisat piginnittup aalisarnermi ingerlataqarnissaa pillugu aalajangersakkap qasuumineqarnera taamaattoqassappat pisassiissutinit pigisanik pisinnaaneq ajornarunnaarsissavaa tamatumalu kingorna piffissami erseqqinnerusumi aalajangerneqartumi, assersuutigalugu ukiuni 2 – 4-ni, ukiumut pisassiissutitut tunineqarsinnaalerlutik. Niuerfimmi ”akornusersuineq” pinngitsoortinniarlugu ilimanarpoq aamma taamaasiornikkut pisassiissutinit pigisat qanoq annertutigisut atorneqarsinnaaneri pillugit qummut killissamik aalajangiisoqartariaqassasoq. Taamaattoqassappat qummut killiliineq aalisarneq imminut akilersinnaasumik ingerlanneqarnissaanut pisariaqartunit avataasiarluni aalisarnermi pisassiissutit tamarmiusut 7 – 8%-iinit malunnaatilimik annikinnerussaaq.

Pisassiissutinit pigisanik utertitsisarnermik aaqqissuussineq pingaartumik qulaani siunertamut atulersitsisoqarpat pisassiissutinit pigisanik neqerooruteqartarneq annertusineqassaaq, tulliatullu periarfissaavoq siunertamut tassunga pisassiissutinit pigisanik Namminersornerullutik Oqartussat pisiortorsinnaanerat.

Allannguinerit taakku marluk, niuerfimmi ammanerulersitsineq aamma pisassiissutinit pigisat annikinnerusut "attartortissinnaaneri", siullermik kinguneqassapput soqutiginnilluni piserusuttoq qanoq ilinerani pisassiissutinit pigisanik tunisisoqarnissaanik ilisimasaqalernissaminut periarfissaqalerneranik. Aappaatullu pisisoq, pisassiissutinit pigisanik annikitsunik pissarsinissaminik iluatsitsissaguni, umiarsuaatileqatigiiffimmut ingerlareersumut isernissaminut "pisissutigisinnaassallugit" periarfissaqalissaaq. Pisisumut aarlerinartoqassaaq, tassami iliuseqarnerata iluatsinnissaanut arlaannaatigulluunnit qularnaveeqquteqanngimmat. Piviusorli, pisassiissutinit pigisanik pigisaqarnera, naatsorsuutigisariaqarluni arlallit taamatut pissarsinissaminut soqutiginnissasut, umiarsuaatileqatigiiffimmut isissutigalugit iluatsitsinngikkuni, aarlerinartoqarnera taamaalilluni annikillisinneqarluni. Tassunga ilanngutissaaq piffissami umiarsuaatileqatigiiffimmut iserniarnerani pisassiissutinit pigisai ukiumut pisassiissutinik tunisinermi "attartortitsinermi isertitatut" arlaatigut isertitaqaassutigissagamigit, tamatumalu aningaasarsiornikkut aarlerinartoqarnera annikillissavaa.

Allannguutissat allaaserineqartut ilumut aalisarnermi piginnittut amerlanerulernissaannik kinguneqarumaarnersut nalilernissaa ajornarpoq, ajornanngitsumilli misilinneqarsinnaavoq. Pisassiissutinit pigisat annikitsuinnaat aalisarnermiit arlaannaatigulluunnit tammartussaannngitsut pineqarmata, minnerpaamilli ukiumut pisassiissutitut iluseqartussaallutik, allaaserineqartutut aaqqissuussineq umiarsuaatileqatigiiffiit iliuseqarsinnaaneranut akornusiisussatut naatsorsuutigineqanngilaq.

Salliuutisilluni iluseq

Aalisarnermi nutaat peqataalersinnissaannut kissaateqarnerup akuerineqarnissaa alla tassaasinnaavoq pisassiissutinit tamarmiusunit annikitsunik immikkut immikkoortitsineq. Immikkoortitanit taakkunannga assersuutigalugu aalisartut inuusunnerusut imaluunnit aalisarnernit allaniit aalisartut malittarisassat immikkut ittit malillugit pisassiissutinit pigisanik tunineqarsinnaapput. Tunniussineq akeqanngitsumik imaluunniit aki aalajangersimasoq malillugu ingerlanneqarsinnaavoq. Aamma akitsorterusseriaaseq atorneqarsinnaavoq, tassanilu aalisartut taakku immikkoortut pisassiissutinik neqerooruteqarsinnaassallutik. Aaqqissuussinerup siunertaa tassaavoq pisassiissutit tunniunneqartut pisiarineqartulluunniit tungavigalugit aalisartut taakku umiarsuaatileqatigiiffioreersunut piginneqataalerneramik angusaqarsinnaanerat. Immikkoortitanit taakkunannga pissarsinissamat piumasaaq taamaalilluni tassaassaaq aalisartut umiarsuaatileqatigiiffimmi piginneqataalernerat. Pingaartuuvoq aalisartut aalisarnermi ingerlasseqataanissaat, tassa imaani. Pisassiissutinit pigisat annertussusaat ima angitigisariaqarpoq umiarsuaatileqatigiiffimmut aalisartup piginneqataalernissaa pilerinartuulluni. Umiarsuaatileqatigiiffiit pioreersut

taamaalillutik aalisarsinnaanermut periarfissat annertusinnerisigut aalisartut inuusunnerusut piginneqataalerneranni umiarsuaatileqatigiiffimmi piginneqataasut amerlineranni iluaqutaasut aamma ajoqutaasut nalilersorsinnaassavaat. Qulaanili taaneqartutut allamik pisoqanngippat aalisarsinnaanermut pisinnaatitaaffinnik pigisaqaraanni umiarsuaatileqatigiiffimmi piginneqataalernissamut periarfissat pitsaanerussapput. Iluseq immikkoortumi siunnersuutitut allanut ataqatigiissinneqarsinnaavoq, ilanngullugu avataasiorluni aamma sinerissamut qanittumi raajarniarnerit ataatsimuulersinneri.

Pisassiissutit tamarmiusut ilaannik immikkoortitsinermit periarfissaq alla tassaavoq utertitsisussaatitaaneq atulersillugu, tamannalu maannakkut aalisarneq pillugu inatsimmi periarfissaareerpoq, tak. § 18. Umiarsuaatileqatigiiffinnik kattussinermit pisassiissutitut pigisat ikilisinneqartarnerat pillugu naalackersuisut malittarisassiorsinnaapput. Tamanna isumaqarpoq umiarsuaatileqatigiiffiit marluk amerlanerusulluunniit piffissami kattunnerini immikkoortitsinermit periarfissaqalersinnaasoq. Immikkoortitsinerit taakku aalisarnermi peqataasunut nutaanut atorneqarsinnaapput. Immikkoortitsinermit periarfissat pingajuat tassaavoq Royal Greenlandimut pisassiissutit ikilisinneqarneri, namminersortunut ingerlatassanngortitsinermit atatinneqarsinnaasut.

Immikkoortitsinermit kiisalu aalisarneq pillugu inatsimmi § 18-ni malillugu utertitsisussaatitaanermit atuuppoq aaqqissuussineq ukiunik aalajangersimasunik akuttussusikkaarlugit taamaallaat naammassineqartariaqarmat. Aammattaq peqataasut assigiit immikkoortitaniit ataatsikkut tunniussisariaqanngillat aalisarnerlu pillugu inatsimmi § 18 malillugu pisassiissutitut pigisat ikilisinneqartut. Immikkoortitat qanoq amerlatigissanersut, qanorlu akulikitsigisumik pilersinneqartassanersut naggataatigut naalackersuinikkut isummerfigineqartussaassapput, immikkoortitsinerli akulikitsumik pilersinneqartarpat immikkoortitallu amerlaneruppata taava inuiaqatigiit aningaasarsiorneranni aningaasartuutit annertuujussapput. Immikkoortitsinermit aaqqissuussineq akulikitsumik naammassineqartarpat taava tamanna inuussutissarsiutip siunissami ungasinnerusumi naleqqussarsinnaassusianut akornusiissaaq. Tamatumunnga tapertaavoq Namminersornerullutik Oqartussat taamatut aaqqissuussinermit atulersitserusuppata taava tamanna pisariaqarpoq ataasiartamik allanut naleqqiullugu immikkoortitanik annikitsunik (< 5%) pilersitsinikkut.

Tunniussereernerup kingorna pisassiissutit tunniunneqartut niuerfimmi tunineqaannaqqunagit tunniussineq inummit pigineqartussanngussaaq, tassa pisassiissutit tuniniarneqarsinnaassanngillat. Anguniagaavormi aalisarnermit nutaanik peqataasoqalernissaa. Taamatut pituttuineq piffissamut aalajangersimasumut atuuttariaqarpoq. Aaqqissuussinermit ajoqutaavoq pisassiissutit ilasa tuniniarneqarsinnaannginneri taamaalillunimi aaqqissuussanikkut ingerlaavartumik

nalimmassaaneq killeqalissammat. Alla annertunerusumillu ajoqutaasoq tassaavoq aaqqissuussinerup allaffissornikkut pisortat aningaasartuuteqarnerannik kinguneqartussaana. Allaffissorneq pisariussaaq, ilaatigut aalisartut immikkoortitaniit pisassiissutinik tunineqarsimasut tunniussinermi piumasaqaatinik malinninersut ingerlaavartumik nakkutigineqartussaammata. Pisassiissutinit pigisat akeqanngitsumik tunniunneqarpata, eqqarsaatigineqarsinnaavoq pisassiissutit atornerqarneri pillugit Namminersornerullutik Oqartussanut siunissami ingerlaavartumik akiliisoqartassanersoq. Taamaattoqassappat taamatut akiliisarneq pisassiissutinit pigisat tunniunneqartut aalisarnermi isertitsissutaalerneru naapertorlugit ingerlanneqartariaqassaaq.

Taamatut aaqqissuussinermi periarfissaq alla Danmarkimi pisassiissutinik tuniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aaqqissuussinermi ammassassuarniarnermi atornerqarpoq, pisassiissutinit tamarmiusunit 5%-i kinguaariit nikinnerannut immikkoortitanut aamma sillimmatitut immikkoortitanut immikkoortinneqartarlutik, takuuk siuliani kapitali 3.2. Kinguaariit nikinnerannut immikkoortitani siunertat ilaat tassaavoq ”aalisartut inuusuttut siullermeerlutik namminersortutut ingerlarsilernissaannik periarfissaqartitsuaannarnissaq, aamma ammassassuarniarnissamut aallarniutaasumik aningaasaliissutinik peqanngikkaluarluni.” Erseqqissaatigineqassaarli aalisarneq taanna kalaallit nunaanni raajarniarnermit allaanerummat.

6.5.3. Aalisarnermit inuiaqatigiit pissarsiaat annertusillugit

Aningaasartuuteqarnikkut inuussutissarsiut imminut napatittoq

Napatissinnaassuseq taaguutaavoq nunani siuarsimasuni inuussutissarsiutinut tamanut tunngatillugu annertuumik oqallisigineqartoq, ilaatigut isumaqartoq inuussutissarsiutit ingerlataqarnerminnit tunngaveqartut aningaasartuutit nammineq akilertassagaat. Amerlanertigut mingutsitsereernerup kingorna aningaasartuutinut oqallinneq tunngasarpog, kisianni aamma inuiaqatigiinni pisariaqartutigut aqutsinikkut aningaasartuutit inuussutissarsiummit matuneqartussanut ilaatinneqartarput, taanna napatinneqarsinnaassappat. Tunngavilersuummi soorunami aningaasartuutit inuussutissarsiummut pineqartumut pisariaqartut toqqaannartumillu tunngatinneqarsinnaasut taamallaat pineqarput.

Tunngavissaqarpoq erseqqissaatigissallugu isummat tunngaviatigut inuussutissarsiutinut tamanut atuummata – piviusumilli inuussutissarsiutinut tamanut taamaallaat inuiaqatigiinnik annertuumik aningaasartuuteqartitsisunut – tamatuma kinguneraa tunngavilersuut atorunnaassammat taanna inuussutissarsiummut aalajangersimasumut naleqqiullugu taamaallaat atornerqarpat inuussutissarsiutinilli allanik aningaasartuutit assinginik inuiaqatigiinnut tutsinneqartunik peqarpat.

Soorunami aporfissaqanngilaq aningaasartuutit taamatut ittut akitsuusersuinikkut matuneqarpata, assersuutigalugu raajanut akitsuut, paasinarsissaarli – aamma inuussutissarsiutip innuttaasullu eqqortumik pisoqarneranik misigisaqarnerat – taakku toqqaanartumik allaffissornikkut imaluunniit nakkutilliinermi akiliutitut akileqquneqarpata. Immikkut akitsuusersuinikkut akileeqqusinermut tunngavilersuut alla tigussaanerursorlu tassaavoq inuiaqatigiit aningaasartuuteqarnerisa nalaanni akiliutissaq soorunami akileqquneqassammat, apeqqutaatinnagu inuussutissarsiut sinneqartoornersoq sinneqartuunnginnersorluunniit. Aningaasartuutit, assersuutigalugu raajanut akitsuummum ilanngullugit naatsorsorneqarsimappata, raajanut akit anguneqartut qaffasissuseq aalajangersimasoq inorsimappassuk, maannakkut kiilumut 13 kr.-it, taava akileeqqusisoqarsinnaanngilaq. Tamanna piviusunut naapertuutinngiivippoq tassami inuiaqatigiit aningaasartuuteqarmata, raajat qanoq akeqarneri apeqqutaatinnagit.

Avataasiorluni raajarniarnermut tunngatinneqarsinnaasunik inuiaqatigiit aningaasartuutaasa annertussusiat pillugu ataatsimiititaliaq naatsorsuiniarsimannngilaq, siunertamulli aningaasat annertuut atorineqartarput, ilaatigut aalisarnermut tassunga tunngatinneqarsinnaasut. Aningaasartuutitut assersuutitut, annerusumik minnerusimilluunniit avataasiorluni raajarniarnermut tunngatinneqarsinnaasuni taaneqarsinnaapput: ukiumut 20 mio. kr.-it missaaniittut Pinngortitaleriffiup aalisarnermut tunngasuni ingerlatanut atorineqartartut, ukiumut 20 mio. kr.-it missaaniittut Kalaallit Nunaanni Aalisarsinnaanermut Akuersissutinik Nakkutilliisoqarfiup ingerlanneqarneranut atorineqartartut aamma ukiumut 1 mio. kr.-it missaaniittut kattuffinni assigiinngitsuni ilaasortaanermut akiliutaasartut.

Aalisarnermut tutsinneqarsinnaasut aningaasat immikkut aningaasartuutit annertuuju-sinnaammata kaammatuutigineqassaaq suut pisariaqarneri aamma avataasiorluni aalisarnermut paatsuugassaannngitsumik tutsinneqarsinnaasut erseqqissaaffigineqartariaqarneri, ilaatigut aalisarnermi kattuffiit suleqatigalugit. Qularnanngitsumik suliaq ajornakusoorpoq, qularnanngitsumilli kinguneqarluarsinnaavoq nakkutilliinerup aqutsinerullu sunniuteqarluarnera eqqarsaatigalugu aamma illugiilluni paaseqatigiinnerup pilersinnissaa eqqarsaatigalugu.

Pisuussutinit iluanaarutinit akitsuut

Pinngortitami pisuussummi nutaanngoqqissinnaasumi iluaquteqarneq pillugu akulerulluni naleqqussaasoaqarpat tamanna isumaqarpoq pisuussummik iluaquteqarnermi killilersuisoqalersoq, tamannalu nalinginnaasumik isumaqarpoq inuussutissarsiummi nalinginnaasoq qaangerlugu iluanaaruteqarsinnaanermut periarfissaqartoq. Allatut oqaatigalugu pisuussutinit iluanaaruteqarnissaq pilersinneqarpoq. Pisuussut killeqanngitsumik iluaqutigineqarsinnaappat nalinginnaasoq qaangerlugu iluanaaruteqarsinnaanerup inuussutissarsiummi peqataasut nutaat pilersissavai, taamaalilluni nalin-

ginnaasooq qaangerlugu iluanaaruteqarsinnaaneq nungukkiartortussaassalluni. Malittarisassiornikkut aqqissuussineq pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aqqissuussinertut ingerlalluartutut tulluurtuuppat pisuussutinit iluanaarut taamaattumik annertuujussaaq. Taamaattumik pissusissamisuuksaaq pisuussummik piginnittut (matumani: Kalaallit Nunaanni inuit) eqqarsaatigippassuk immikkut ittumik akileraarusersuinerup atuutilernissaa periarfissaanersoq. Taamatut akileraarusersuineq aalisarnermut ilungersunartunik kinguneqarsinnaavoq, apeqqutaalluni aningaasat qanoq annertutigisut akileqquneqarniarnersut, akileraarusersuinermilu sakkusuna atorineqarniarnersoq.

Pisuussutinit iluanaarutip annertussusaanut pissutsit arlalissuit apeqqutaapput soorlu naammassisaqarsinnaassuseq, atortorissaarutit, pisuussutit annertussusaat pitsaassusaallu aamma niuernermit pissutsit, taamaattumillu piffissap ingerlanerani allanngorartussaalluni aammalu eqqoqqissaartumik naatsorsoruminaassalluni. Siusinnerusukkut nassuiaatigineqarpoq pisuussutinit iluanaarut tamakkerlugu katersorneqarsinnaassanngitsooq, ilaatigut aalisarnermi nalorninartoqarnera pissutigalugu, nalinginnaasumilli matumani pineqartumi naleqquttutut isigineqarpoq pisuussutinit iluanaarummit inuiaqatigiit pissarsiaat taassuma annertussusia malillugu qaffakkiartussasoq, tassa akitsuummumut akiliutissaq alliarortinneqassasoq.

Akitsuusersueriaaseq eqqorluartumik pisuussutinit iluanaarutinik naatsorsuinermit tunngaveqartoq, tamatumalu kingorna taanna "akiliummik eqqoqqissaartumik" akitsuuserneqartoq takorluuinnaagaavoq aqunneqarsinnaananilu. Isumatumik akitsuusersueriaatsimik ilusilersuineq aqukkuminartuussaaq paasiuminartuullunilu, peqatigisaanillu aqqissuussinernerup pisassiissutinik tuniniarneqarsinnaasunik nammineq pigisanik aqqissuussinermi siuarsarneqartut aningaasarsiornikkut kajumissaatit equngalersissanngilai, assersuutigalugu aalisariutit aningaasarsiornikkut akiliisinnaassuseqartut. Akileraarusersuinermit sakkunik aamma akileraarusersuinermit tunngavissanik toqqaaneq taamaattumik pingaaruteqartuupput.

Piviusumik akitsuusersueriaatsit assigiinngitsut arlallit atorineqarput, tamarmik immikkut iluaquteqarlutillu ajoquteqartut. Matumani makku taassallugit tunngavissaqarpoq:

- aalajangersimasumik akitsuut
- pisassiissutinik akitsorterussunikkut tunisineq
- pisassiissutit akii tunngavigalugit akitsuut
- annertussutsit tunngavigalugit akitsuut
- akit tunngavigalugit akitsuut

Aaaqqissuussinermik pisariitsumik aamma aqqissuussineq aningaasarsiornikkut kajumissaatinik qanoq annertutigisumik equngalersitsinerit akornanni missingersuussineq aalajangersimasumik akitsuuteqartitsinermi pitsaanerpaamik takutinneqarsin-

naavoq. Aalajangersimasumik akitsuuteqarnerup iluaqutaa paasinarteq tassavaoq aqukkuminartuunera, pingaarutilinnilli marlunnik ajoquteqarluni. Siulleq tassavaoq piffissami pitsaanngitsuni amigartooruteqarnermik kinguneqartitsinnaammat, aali-sarnermit iluanaaruteqarnermik peqquteqartariaqanngitsoq. Aappaa tassavaoq aalajangersimasumik akitsuutip piffiit ajunngitsuutillugit inuiaqatigiit naammaginartumik pisuussutinit iluanaaruteqarnissaat isumannaanngimmagu.

Pisassiissutininik akitsorterussinikkut tunisineq nalinginnaasumik akitsuutaanngilaq, akitsuummulli tamakkiisumik ilaannakuusumilluunniit taartaalluni. Akitsorterussiner-mi peqataasunut ikittunut attuumassuteqartut ajoqutaasut akuerineqarsinnaappata aaqqissuussineq taanna allanut naleqqiullugu aqukkuminartuuvoq. Ajoqutaasooq tas-savaoq akinik pilersitsinerup piviusuunissaa ilimagineqarsinnaanngimmat, taamaat-tumik pisuussutinit iluanaarutip ilaa qanoq annertutigisooq taamaasiornikkut ilumut isertinneqarnerooq oqaatigiuminaappooq. Akitsorterusseriaaseq kisimiissappat – tassa akitsuummik allamik ilaneqassanngippat – pitsaanerpaassaaq pisassiissutit ukiut atuuffii sivikitsuutillugit tunineqarpata.

Pisassiissutit akii aamma peqassuseq tunngavigalugit akitsuut akitsorterussiner-mik aaqqissuussinerup akerlianik isumaqanngilaq akia tassaaooq inuiaqatigiit isertitarissa-gaat, kisianni akitsuutip akileqquneqartup naatsorsornissaanut aki tunngavigineqas-sasooq. Taamatut aaqqissuussinerup ingerllalluarnissaanut taamaattumik tunngaviuvoq pisassiissutininik piviusumik kaaviiartitsisooqartoq. Aaqqissuussiner-mi iluaqutaasooq tassavaoq taassuma aqukkuminartuunera. Ajoqutaasooq tassavaoq pisassiissutit akiisa appasinnissaat naatsorsuutigineqarsinnaammat, tassami tunisisooq pisorlu piviusumik imatut inissisimalermata aki isumatigiissutigisinnaasaat akitsuummut nammineq – inuussutissarsiutillu sinnerata – piffissami akiligassaannut annertuumik sunniuteqar-tussaalluni. Akit taamaattumik naatsorsuutigisariaqarput piviusumik pisuussutinit iluanaarummit annikinaarneqassasut.

Annertussutsit tunngavigalugit akitsuusersuineq aningaasartuutit akillu pinngitsoorani tunngavigisariaqarpai, tassami taakku akitsuutip illersorneqarsinnaasumik/kissaatigi-neqartumik qanoq angitiginissaanut apeqqutaalluinnarmata. Taamatut aaqqissuus-siner-mi taamaattumik aningaasartuutit akillu piffissami akitsuutip atuuffissaani piviu-sorsioortumik aalajangersarneqarnissaat aalajangiisuulluinnarpoq. Taamaattumik aam-ma tunngavigisariaqarpoq aningaasartuutit akillu akuttunngitsumik malinnaatinne-qarnissaat.

Akit tunngavigalugit akitsuusersuineq aningaasartuutit annertussutsillu tunngavigisa-riaqarpai. Tunngavilersuutit tunngaviatigut annertussutsit tunngavigalugit aaqqissuus-siner-mut atatillugu qulaani taaneqartut assigissavai.

Tunisinermi akit tunngavigalugit maannakkut raajanut akitsuut atuagaatinit kaammattuutigineqarpoq³⁴. Raajanut akitsuusersuinermi inuussutissarsiutitigut atukkat aala-jangersimasut eqqarsaatigineqarput, tassami akitsuut aatsaat atuutilertarmat akit min-nerpaaffissatut aalajangersimasat anguneqaraangata. Minnerpaaffiliinerup taassuma tunngaviatigut assigissavaa pisassiissutitigut killilersuinerit atuuttut aamma naam-massisaqarsinnaassutsikkut aningaasartuuteqarnikkullu pissutsit atuuttut atorlugit nalinginnaasumik iluanaaruteqarnissaq umiarsuaatileqatigiiffimmit ingerlalluartumit anguneqarsinnaalluni. Naatsorsuinerit pisariaqartinneqartut piviusumik naammassineqarsinnaanngillat taamaalilluni aki eqqortoq inernerineqarluni, annikinnerusorli aamma naammappoq. Qaffasissusia eqquutikannerpat aaqqissuussineq ingerlanneqarsin-naassasoq naatsorsuutigineqarpoq, taamaalilluni akitsuusersuinerup annertussusia eqqarsaatigalugu angusat naleqqunnerpaamut qaninnerpaajullutik, allaffissornikkut aningaasartuutit annertuallaanngikkaluarlutik.

Erseqqissaatigineqassaaq akimik minnerpaaffissamik naatsorsuinerit akuttunngitsumik uterfigineqartartussaammata, tassami atortorissaaruteqarnikkut, aningaasartuuteqarnikkut aamma pisat katitigaanerisigut angissusaasigullu malunnaatilimmik allanngortoqarneri tamaasa tunngaviatigut ingerlanneqartassalluni.

Akinut minnerpaaffik taamaalilluni piffissap ingerlanerani allanngorarnissaa naatsorsuutigisariaqartoq akit-suuteqarnermi akiliutissat – eqqornerusumilluunniit taakku naatsorsornerini ilitser-suutit naatsorsuinermi atorineqartut – tunngaviatigut piffissap ingerlanerani allanngortinneqaratik aalajangiussimaneqassapput. Tamatumunnga pissutaasoq tassaavoq akit minnerpaaffiusussap iluanaarut piffissap qanoq ilinerani ”nalinginnaasumit” qaf-fasinnerulernera isertitaqarnerup qaffasiffianut aalajangiisarmat – tassa aalisarnermi qanoq ilinerani pisuussutinit ajunngitsumik iluanaaruteqarnerisooq – akitsuummilu aki-liutissap aalisarnerup aamma inuiaqatigiit akornanni pisuussutinit iluanaarutip qanoq agguarneqarnissaanik nalunaarluni.

Akit minnerpaaffissaannik naatsorsuinermut atatillugu ajornartorsiutit saniatigut Kalaallit Nunaanni akitsuusersuisarnermut atasumik immikkut ittumik ajornartorsiuteqarpoq, tassa pisat ilai annertuut nunani allani ingerlatsivinnut pigisanut suliareq-qitassanngorlugit tunineqartarneri. Akinik pilersitsineq taamaattumik niuerfimmi ammasumik unammillerfiusumi pisimasumiit pinngitsoorani assignngilaa. Ajornartor-

³⁴ Quentin Grafton, 1995. Rent Capture in a Rights-Based Fishery. *Journal of Environmental Economics and Management* 28, 48-67.

siut tamanna annertunersoq annikitsuunersorluunniit nalilersorneqarsinnaasimanngilaq.

Tulaassuisussaatitaanerup atorunnaarsinneqarnera

Nunami raajaleriffinni raajanik pilersuisoqarnissaa qulakkeerniarlugu aalisarnerup tulaassuisussaatitaanissaa pisariaqassappat taava tulaassuisussaatitaaneq aalisarnermut aningaasartuutaavoq. Tulaassuisussaatitaanerup aalisartut raajanik pisiortortunut allanut akimik qaffasinnerusumik pissarsissutigalugit tunisisinnaanerat akornuserpaa. Aalisartoq taamaalilluni isertitassaminik annaasaqarnissaminut pinngitsaalineqarpoq, tamannalu ingerlatsinermi aningaasarsiornikkut isigissagaanni aningaasartuuteqarnermut assersuuneqarsinnaalluni. Tunngavilersuut taanna eqquutinngippat tamanna isumaqarpoq tulaassuisussaatitaaneq pisariaqangitsuusoq, tassami aalisartoq, allat raajaleriffimmiit akimik qaffasinnerusumik akileerusunnigippata, pinngitsoorani taak-kununnga tunisisariaqarluni. Aalisartumit isigissagaanni tulaassuisussaatitaaneq taamaattumik aalajangersagaavoq pisariaqanngitsoq imaluunniit aningaasartuutaalluni pisariaqanngitsoq.

Qularnanngilaq kingulleq piviusumik atuuttuusoq. Peqqutaasoq tassaavoq tulaassuisussaatitaaneq malinniarlugu raajat anginerpaartai amerlanertigut raajaleriffiit akiliutaannit annertunerusumik akilersinneqarsinnaammata.

Pingaaruteqarpoq erseqqissassallugu tulaassuisussaatitaanerup peerneqarnerata aalisartut raajanik tulaassuiunnaarnerannik kinguneqassanngimmat. Raajat allatut atornerqartussat qaffasinnerusumik akilerneqarsinnaanngitsut pinngitsooratik tulaanneqartussaassapput. Akitigut killissap qanoq qaffasitsiginissaa – taamaalillunilu qanoq annertutigisut tulaanneqassanersut – niuerfimmi ineriartornermit taamaallaat aalajangerneqarpoq, kisianni aamma raajaleriffiit naammassisaqarsinnaassusiannit.

Inuiaqatigiit aningaasarsiornernerannit isigigaanni tulaassuisussaatitaanerup avataasiorluni aalisarnermut aalisartut aningaasarsiorneriisa ajorseriarneranik kinguneqarsorineqartup, qularnanngitsumillu aamma sinerissamut qanittumi aalisarnermut taamatut kinguneqartitsisoq aamma annaasaqarnermik isumaqarpoq. Pisuussutit imatut iluaqutigineqarpata annerpaamik nalimik isertitanillu qaffasinnerpaanik pilersitsillutik taava inuiaqatigiinni isertitat tamarmiusut qaffassapput.

Pissuseq allamut sammisoq tassaavoq tulaassuisussaatitaanermik atorunnaarsitsinermi naatsorsuutigineqarmat eqqaasarnerup annertunerulernissaa. Raajat minnerpaat annerusumik raajaleriffinnut tunineqartartuupput. Tulaassuisussaatitaaneq annikillisinneqarpat taava raajat mikinerit annerusumik minnerusumilluunniit eqqartarnissaasa akilersinnaanissaat annertunerulissaaq. Taamaattumik eqqaanissamut kajumissuseq annertusiartussaaq, taamaattoqassappallu nakkutilliinermi suliniuteqarnissaaq annertusisalluni.

Siunissami qaninnnerusumi tulaassuisussaatitaanerup atorunnaarsinneqarnissaanut aningaasarsiornermit allaanerusunik inuiaqatigiit soqutigisaat allat akerliupput, siunissamili ungasinnerusumi taamaannani.

6.6. Naggataarutaasumik oqaaseqaatit

Nalunaarusiap matuma piareersarlugu suliarinerani ataatsimiititaliaq pissutsinik arlalinnik ilaatigut tupigusuutigineqarsinnaasunik naapitaqartarsimavoq. Pingaartumik pissutsit marluk oqaaseqarfineqassapput: kisitsisitigut paasissutissat aamma ammaneq.

Kisitsisitigut paasissutissat

Raajarniarneq Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiutini salleravaoq. Taamaattorli paasineqarpoq tunisassiat akoorneri, akit aamma aningaasartuutitut tunngasut pillugit paasissutissat pingaarutillit pissarsiarineqarsinnaanngitsut imaluunniit kisitsisitigut paasissutissani pingaarnerni taamaallaat nassaassaasut. Kaammatuutigineqarpoq Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik kisitsisitigut paasissutissanik taakkuninnga pilersitsinissaanik suliakkerneqassasoq.

Ammaneq

Raajarniarnerup iluani aamma naalakkersuinikkut siunertat pillugit pissutsit pillugit oqaluttuanik arlalinnik peqarunarpoq. Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq iluaqutaassasoq pisassiissutinik niuernerit akinillu pilersitsinerit tamanut ammasumik ingerlanneqarpata, paasissutissammi taakku aalisarnermi aningaasarsiornikkut inissisimanerup qanoq ittuuneranik takutitsimmata. Tunngavilersuut alla tassaavoq neqerooruteqarneq piunasaqarnerlu ammasumik ingerlanneqaraangata niuerfiit (matumani pisassiissutinik niuerfiit) ingerlalluarnerusarmata.

7. Inatsisitigut pigisanik pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinermik naliliineq

Tulliuttumi naliliiffigineqassaaq malittarisassiornerit allat taaneqartut atulersinnerini aamma Kalaallit Nunaata eqqaani raajarniarnerup siunissami malittarisassalior-nissaanut maannakkut aaqqissuussinerup nutarterneratigut inatsisit atuuttut malillugit piffissamut killeqanngitsumut tuniniarneqarsinnaasunillu akuersissutinik piginnittunut tunngatillugu pigisanik pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsit-sinermik kinguneqarsinnaanersut naatsorsuutigineqarsinnaanersoq. Oqaatigineqas-saaq tunngavigineqarmat Namminersornerullutik Oqartussatut aaqqissuussinermi kil-liliussat iluanni Namminersornerullutik Oqartussat oqartussatut inatsisinik atortitsi-sutut inatsisini tunngaviusuni § 73-imut naleqqiullugu inatsisiliortut assigalugit pingaarnertigut inissisimasuummata.

Periutsit ataasiakkaat pillugit eqqartuussisutigoortumik pinngitsaaliissummik taarsiis-sutitalimmik piginnikkunnaarsitsinermik erseqqinnerusumik naliliisoqartinnagu siul-lermik qanoq ilinerani inatsisini tunngaviusuni § 73-mi pinngitsaaliissummik taarsiis-sutitalimmik piginnikkunnaarsitsisoqarnerisooq, aamma taamaattoqassappat piunasa-qaatit naammassineqarsimanersut pillugit nalinginnaasumik nassuiaasoqassaaq.

7.1. Qanoq pisoqartillugu pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnik-kunnaarsitsisoqartarpa?

Inatsisini tunngaviusuni § 73, imm.1-imi imatut allassimasoqarpoq: "Piginnittuus-suseq ajortumiitsaaliugassaalluinnassaaq. Kinaluunniit pigisani tunniutissallugu pin-ngitsaalineqarsinnaanngilaq, tamanut iluaqutissaasut pillugit allatut ajornarluinnarsi-manngippat. Arsaarneqarneq inatsisit naapertorlugit taamaallaat pisinnaavoq arsaa-rinnissutillu nalingisa inornagu taartisissutigineqassalluni."

Pisumi aalajangersimasumi akuliunneq pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik pi-ginnikkunnaarsitsinermik pissuseqarnera pillugu aalajangiineq inatsisini tunngaviu-suni § 73, imm. 1 malillugu pissutsinik pingasunik tunngaveqarpoq. Aalajan-gersakkamit takuneqarsinnaavoq pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnik-kunnaarsitsineq aatsaat pisinnaasoq

- inatsisini tunngaviusuni § 73-imi piginnittumut illersugaasumut naleqqiullugu
- pigisami akuliuttoqarpat
- aamma akuliunneq "tunniussinertut" pissuseqarpat.

7.1.1. Pigisaq pillugu immikkut

Naatsorsuutigineqarpoq inatsisini tunngaviusuni isumaq malillugu pigisaq annertuumik isumaqartinneqartoq. Naatsumik oqaatigalugu inatsisini tunngaviusuni pigisatut paasineqarsinnaasut tassaapput inuup aamma inatsisitigut pisinnaatitaasut aningaasagarnikkut atanerannut ingerlataqarnerannullu tunngaviliisut pisinnaatitaaffiit tamarmiusut. Pigisatut paasineqarsinnaasunut taamaalillutik piginnittuussuseq kisimi ilaaginnangilaq – pigisat nalillit, pigisat nuunneqarsinnaasut il.il. – kisianni aamma assersuutigalugu killeqartumik pisinnaatitaaffiit soorlu atuinissamut aamma qularnaveeqqusiinermi pisinnaatitaaffiit aamma pisassarisatigut pisinnaatitaaffiit.

Pisinnaatitaaffiilli inunnik eqqartuussissuserinermik tunngaveqartuinnaangitsut, kisianni aamma pisinnaatitaaffiit pisortatigoortumik eqqartuussissuserinermik tunngaveqartut, inatsisini tunngaviusuni § 73 malillugu illersorneqarput. Taamaalilluni naatsorsuutigineqarpoq assersuutigalugu inatsisit imaluunniit pisortat akuersissutaat toqqaannartumik naapertuisut inuussutissarsiornikkut pisinnaatitaaffiit illersorneqartuutut.

Naalackersuinikkut eqqartuussissuserineq pillugu atuagaateqarnermi ilaannikkut atuuppoq pisinnaatitaaffiit pisortatigoortumik eqqartuussissuserinermik tunngaveqartut inunnik eqqartuussissuserinermik tunngaveqartunut naleqqiullutik annikinnerusumik illersugaasarneri. Taamaalilluni Poul Andersen-imit oqaatigineqarpoq ”Pisinnaatitaaffiit pisortatigoortumik eqqartuussissuserinermik tunngaveqartut amerlanertigut uteqqinneqarsinnaangitsutut imaluunniit allanngortinneqarsinnaangitsutut pilersineqartarnatik. Pisinnaatitaaffiilli Isumaqatigiissuteqarnikkut Naalagaaffimmut imaluunniit Kommunimut sammitillugit pissarsiarineqartut ilusimikkut inummut imaluunniit Kattuffimmut sammitinneqartumut isumaqatigiissuteqarnikkut Pisinnaatitaaffinnut assingisut, taava Pisinnaatitaaffiit – piumagaanni Iluaqutissat – Inatsisikkut imaluunniit Ingerlatsiviup aalajangiineratigut nassuerutigineqartut, amerlanertigut pisortat tungaanniit utertinneqarsinnaasarput imaluunniit allanngortinneqarsinnaasarlutik.” Poul Andersen, Dansk Statsforfatningsret, 1954, q. 722 f. Isumami oqaatigineqarpoq pisinnaatitaaffinnut – iluaqutinut - pisortatigoortumik eqqartuussissuserinermik tunngaveqartunut naleqqiullugu amerlanertigut taamaaqataanik allannguisoqarnissaa naatsorsuutigineqarsinnaangilaq, inunnik eqqartuussissuserinermik tunngaveqartut pisinnaatitaaffiit eqqarsaatigalugit. Tamanna 7.3.1-imut piffissamik killeqartumut pisinnaatitaaffiup isumaanut sanilliullugu.

Aammattaq innersuunneqarput Danmarkip Naalagaaffiata Inatsisanut tunngaviusunut Orla Friis Jensenip oqaaseqaatai, 1999, q. 369 ff., aamma Peter Germer, Statsforfatningsret, 2001, q. 238 ff.

7.1.2. Kina piginnittut illersugaanersoq immikkut

Inuit piginnittut tamarmik inatsisini tunngaviusuni § 73 naapertorlugu illersorneqarput. Illersuinermut inuit ataasiakkaat kisimik ilaaginnanngillat, kisianni aamma i natsisitigut pisinnaatitaasut soorlu inuit ingerlatsivii, peqatigiiffiit, aningaasaateqarfiit aamma suliffeqarfiit imminnut ingerlattut.

Aamma *pisortat* inatsisitigut susut – naalagaaffik, kommunit, ingerlatsivitsigut immikkut susut il.il. – naatsorsuutigineqarpoq inatsisini tunngaviusuni § 73 tunngavigsinnaagaat. Kommunimik pigineqartoq illu naalagaaffiup pisortaanit assersuutigalugu imaluunniit naalagaaffiup angallannikkut sanaartornermi atorineqartussamik ingerlatsinermi susoq immikkut ittoq oqartussaaffigineqarnissaa kissaatigineqarpat, taava inatsisitigut susap pineqartup inatsisini tunngaviusuni § 73 taamaalilluni tunngavigsinnaavaa.

Taamaattorli naatsorsuutigineqarpoq inatsisiliortut immikkut ittumik ingerlatsiviusunut soorlu Statsanstalten for Livsforsikring-imut (Inuunermet Sillimmasiisarfik) akuliunnissaminnut immikkut kiffaangissuseqassasut, tak. Ugeskrift for Retsvæsen (Eqqartuussisoqarneq pillugu Atuakkiat sapaatit akunnikkaartut) (tamatuma kingorna E) 1994.29 H, aamma Københavns Havn, tak. U 2004.2664 H., naalagaaffimmiilli atuutsinneqarsimalluni Københavns Havn suliffeqarfiit imminnut pigisut namminersortut assigalugit illersorneqanngitsoq. Isummat taakku eqqarsartaatsit kinguniisut isigeqqajaanarput, suliffeqarfiit pineqartut piginnittumit tungaannut illersorneqanngitsut.

Naalagaaffiup ingerlatsivittut pilersissimasaannut naalagaaffimillu tamakkiisumik pigineqartunut inatsisitigut pisinnaatitaaffiusunut naleqqiullugu inatsisiliortut aamma akuliunnissaannut immikkut ittumik kiffaangissuseqarnersut pillugit eqqartuussiviit suli isummersimangillat.

Inatsisit tunngaviusut atortinnerat pillugu atuagaateqarnermi nalinginnaasumik inner-suussisoqarsinnaavoq uunga Danmarkip Naalagaaffiata Inatsisai tunngaviusuni Orla Friis Jensenip oqaaseqaataanut, 1999, q. 372 f., aamma Henrik Zahle, Dansk statsforfatningsret, 2003, bind 3, q. 190 f.

7.1.3. Qanoq ilinerani tunniussisoqartarnera pillugu immikkut

Inatsisinit tunngaviusunit illersorneqartumut piginnittumut inatsisinit tunngaviusunit illersorneqartumut pisinnaatitaaffimmu akuliunneq oqaatigineqareersutut pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsisoqarnissaanut namminerminammanngilaq. Inatsisini tunngaviusuni § 73 malillugu taamaasiortoqarnissaanut sulipiumasaqaateqarpoq, akuliunneq inatsisini tunngaviusumi isumaq malillugu tunniussinertut iluseqassasoq taarsiinertaqanngitsumillu naleqqussaanerunani.

Nalinginnaasumik naatsorsuutigineqarpoq piginnittuussusermut akuliunneq tunniussinerunersoq imaluunniit taarsiinertaqanngitsumik malittarisassaliornerunersoq pillugu aalajangiineq piumasaqaatit assigiinngitsut arlallit ataatsimut nalilersornerannik tunngaveqartassasoq. Ieqquusoq malillugu soqutiginninneq piumasaqaatini makkunaniittarpoq: Nuutsitsinermin piumasaqaatit, piumasaqaatit nalinginnaasut – aalajangersimasumillu, sakkortussusissaanut piumasaqaatit aamma piumasaqaatit inatsisigtigut tunngaveqartut.

Pigisap allamut nuunneqarnera tamanna *nuutsitsinermin piumasaqaatit* naapertorlugit pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinermut sammiveqarpoq. Piumasaqaat nalinginnaasumik pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinermut ilaavoq pigisap nalilik aqqusinniornissaq siunertaralugu pisor-tanut nuunneqarpat. Eqqartuussisoqarneq pillugu E 1980.955-imi Kalaallit Nunaanniit / Nunaanullu imaatigut assartuinerup kisermaassilluni ingerlatsiviuleqqinneranut tapersiinertut Østre Landsrettip erseqqissarpaa pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinerusoq, manna tikillugu umiarsuaateqarfimmit Greenlandemit umiarsuaatileqatigiiffimmi ingerlanneqartup naalagaaffimmu nuunneqarneranik kinguneqarluni.

Paarlattuanilli piginnittup pigisani pigiinnarpagu pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinermut tamanna akerliussaaq, taamaallaallu manna tikillugu ingerlataqarneranut killiliinerussalluni.

Kisermaassinermik pisinnaatitaaffiit atorunnaarsinneqarneri pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinertut iluseqannginnerinut tapersersuinerut innersuussutigineqarsinnaavoq eqqorneqartup manna tikillugu ingerlatani ingerlatiinnarsinnaappagu, tassami akuliunnerup taamaallaat kingunerimmagu ingerlatami pineqartumi siunissami allat aamma ingerlatsisinnaalermata. E 1981.394-imi Højesteretti isumaqarpoq immunnik niuernissamut kisermaassinissamut pisinnaatitaaffiit ilaasa atorunnaarsinnerisa immuliorfinnut pineqartunut marlunnut naleqqiullugu pinngitsaa-

liissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinermik kinguneqassanngitsoq. E 1981 B, q. 301 f-imi eqqartuussut pillugu oqaaseqaateqarnermini højesteretimi eqqartuussisoq Frants Weberimit allanneqarpoq matumuuna eqqarsaatigineqartoq akuerissummik piginnittut immuliorfimmit ingerlatsiinnarnissaminnut akornuserneqanngitsut, taamaallaalli allanit unammillerneqarsinnaalersut. Isumaq Danmarkimi pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsineq pillugu inatsisini qanqaanilli aallaaveqartoq aamma sakkortussuseq pillugu isumatut isigineqarsinnaasoq.

Akuliunneq tamanut imaluunnit tamarmiusut aalajangersimasunut sammitinneqarpat piumasaqaat *nalinginnaasut – aalajangersimasut* malillugit tamanna pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinerunngilaq, ilaatigut tak. E 1972.603 H, tak. E 1971.666. Paarlattuanilli ataasiakkaat imaluunniit aalajangersimasut iluanni ataasiakkaat akuliunnermik eqqorneqartillugit tamanna pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinerusinnaavoq, tak. E 1980.955.

Eqqorneqartut amerlassusaat namminermi kisimiilluni aalajangiisuunngilaq. Aammattaq – pingaartumik inuussutissarsiummi malittarisassiornikkut akuliunnermut atattillugu – pingaartinneqarpoq, killilersuineq piginnittunik ikittuinnarnik equigaluarpat, nalinginnaasut pivusorsortut piumasaqaatit tunngavigalugit aalajangerneqarluni aamma nalinginnarmik pinani piginnittunut ikittuinnarnut tutsinneqarpat, taamaallilluni naggataatigut pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsisoqarluni. Tamatumani ilaatigut uunga innersuussisoqarpoq E 1982.109 H aamma E 1987.1 H.

Nalinginnaasut pivusorsortut piumasaqaatit tunngavigalugit nalinginnaasumik aaqqiissuteqartoqaraluartoq taamatut aaqqiinerup piginnittut ataasiakkaat imatut sakkortutigisumik eqqorsinnaavai taakkununga naleqqiullugu pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinerulluni. E 1972.603 H-mi, tak. E 1971.666, pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsisoqannginnera pillugu Højesteretimiit tunngavilersuinnermut ilanngunneqarpoq immikkut akuerineqarsinnaanikkut assaanissamut inerteqqutip pineqartup sineriammi piginnittunut allanut naleqqiullugu ingerlatsivik pineqartoq sakkortuumik eqqorsimannigikkaa, suliamilu pineqartumi taamatut periarfissaqarneq atorneqarsimasoq. Aammattaq ukununga innersuussisoqarsinnaavoq E 1996.492 H aamma E 1998.1669 H. Isumaq sakkortussisinaanut piumasaqaammut atavoq.

Pingaarteqartorujussuuvoq akuliunnerup pineqartup qanoq *sakkortutiginera*. Sakkukinneruppat taava pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsisoqarnissaa annikinnerussaaq. Soorlu piumasaqaatit nalinginnaasut – aalajangersimasut eqqarsaatigalugit piumasaqaat sakkortoq pineqanngilaq.

Sakkortussuseq pillugu naliliinermi akuliunnerup kingunerisaanik annaasaqaatip annertussusaa pingartinneqarsimavoq, tak. tamanna pillugu E 1987.1-imi Højstrettip aalajangiinera pillugu E 1987 B, q. 281-imi højsterettimi eqqartuussisup Erik Riis-ip oqaaseqaataa.

Suliani E 1972.189-imi aamma E 1972.192-imi Østre Landsrettip erseqqissarpaa inuit nammineq pigisaannut orpippassuarnut inuillu nammineq pigisaannut sissanut kikkut tamarmik isersinnaanerat taamaallaat piginnittup pisinnaatitaaneranut sakkukitsuinnarmik akuliunnermik kinguneqartoq. E 1981.384-imi immummik tuniniaanissamut kisermaassinissamut pisinnaatitaaffiup atorunnaarsinnera pillugu pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinertut akulerunnerunnginneranut tunngavilersuutigineqarpoq immuliorfinni pineqartuni marlunni akulerunnerup killeqartumik annertussuseqarnera. Aammattaaq E 1998.1669 H-mut innersuussisogarpoq.

Aammattaaq pingaaruteqarpoq akulerunneq iliorsinnaaffimmut atuuttumut imaluunniit pisinnaatitaaffimmut siunissami atorneqarsinnaaneranut taamaallaat eqquinersoq. Tamatumani takuuk E 1996.492 H illoqarfiup killeqarfianiit nunaannarmut utertitsinermut tunngasoq.

Aaqqissuussinerit pisinnaatitaaffeqartut eqqorneqartut malittarisassanut nutaanut naleqqussarnissaannut periarfissiissut amerlanertigut akulerunnerup sakkortussusiat sakkukillisararpaat.

Piomasagaatit inatsisitigut tunngaveqartut naapertorlugit akulerunnerup tunngavilersorneqarnera pingartinneqartarpoq. Ileqqusut malillugit naatsorsuutigineqartarpoq pigisamit iluaqutaasumiit ulorianartussaq pinngitsoortinniarlugu akulerunneq tunngavilersorneqarpat taava tamanna pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinerunngilaq. Ulorianartuuneranik isumaqartoqarnera ilaatigut E 1997.157 H-mi aamma E 1998.1669 H-mi tunngavilersuutigineqarsimavoq.

Paarlattuanik akulerunnerup tunngavilersornera pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinerusinnaavoq. E 1980.955, Greendane pillugu suliami Østre Landsrettip soorlu oqaatigineqareersutut inerneraa umiarsuaatileqatigiiffimmut Greendane-mut naleqqiullugu kisermaassisuuneq pineqartoq pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsineroq. Østre Landsrettip ilaatigut pingartippaa inatsit pineqartut tunngavigalugit naatsorsuutigisariaqartoq Den Kgl. Grønlandske Handelp kisermaassisuuneranik naammassinninnermut inuussutissarsiornermi aningaasarsiornikkut soqutigisat annertuut sianigineqartariaqartut aamma umiarsuarmik angalatitsisarfiup Aalborgimut nuunneqarnerata kingunerisaanik annertunerusumik aningaasatigut annaasaqarnissaq pinngitsoorniarlugu.

Pigisanut akulerunneq inuiaqatigiit soqutigisaatigut sakkortunerutillugu, piginnittup atorsinnaasaanut annikillisaataallutik akulerunnerutillugit taava pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsisoqannginnera nalinginnaasumik atuuttusannngortinneqarsimavoq.

Piginnittuussusermi akuliunneq tunniussinertut iluseqarnerseqq nallilerniarlugu piumasagaatit saqqummiunneqartut tunngavigalugit ataatsimut missingersuussisoqassaaq. Naliliinermili isummat allat aamma ilangunneqassapput. Assersuutigalugu taaneqarsinnaavoq E 1982.109 H-mi Højesterettip erseqqissaatigimmagu umiarsuaatileqatigiiffik eqqorneqartoq ingerlatap pineqartup aallartinneqarnissaa pillugu mianersoqquneqarsimasoq, tassa periarfissaq taanna inerteqqutaaleratarsinnaammat.³⁵

Malugineqarpoq inatsit pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinertut iluseqarnerseqq eqqartuussivinnit nalilerneqartarnera ileqqusoq malillugu mianersorfigineqartarmat. Assersuutissaqarpoq pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsisoqarnera pillugu inatsisiliortut naliliisimanerat eqqartuussivinnit atorunnaarsinneqarsimaneranik. Taamaalilluni ilaatigut E 1967.22 H-mut, E 1971.299 H-mut aamma E 1980.955-imut innersuussisoqassaaq.

Inatsisini tunngaviusuni § 73-mi tunniussinerup isumaa pillugu aamma Michael Hansen Jensenimut Tidsskrift for Landbrugsret 1999, q. 1 ff., aamma Danmarkip Naalagaaffiata Inatsisai tunngaviusuni Orla Friis Jensenip oqaaseqaataanut, q. 373-imut innersuussisoqarpoq.

7.2. Pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsisoqartillugu piumasagaatit suut naammassineqarsimassappat

Inatsisini tunngaviusuni § 73, imm. 1-imit takuneqarsinnaavoq piginnittuussusermut akuliunneq, pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinertut iluseqartoq, siulianiittumi 7.1 naap., taamaallaat inatsit malillugu pisinnaasoq, tamanut iluaqutissaasut pillugit allatut ajornarluinnarsimangippat aamma nalgisaa inornagu taarsissutigineqassalluni.

Pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsineq taamaallaat inatsisit malillugit pinissaanut piumasaqarnermiippoq pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsineq inatsisilik tunngaveqarnani naammassineqarsinnaannginnera aamma pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsi-

³⁵ Eqqartuussut erseqqinnerusumik 7.3.2-imi sammineqarpoq.

nerup siunertaa pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsineq pillugu inatsimmi pineqartumi allanneqarsimassalluni.

Pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsineq tamanut iluaqutissaasut pillugit allatut ajornarluinnarsimanninneranut piumasaqarnermiippoq pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsineq ingerlanneqassammat nalinginnaasumik inuiaqatigiinni soqutigisassat nakkutigalugit. Oqaatigisamut atatinneqarsinnaasut soqutigisassat tamakkiisumik allaaserineqarsinnaangillat, kisiannili immikkut soqutigisat soorlu inunnut aamma partiit politikkiisigut soqutigisat sianigiarneqartussaassapput.

Inatsisiliortut naatsorsuutigineqarpoq soqutigisaaq tamanut iluaqutissaasunut atatinneqarsinnaanera pillugu aalajangernissamut annikingitsuunngitsumik kiffaanngissuseqassasut. Inatsisiliortut tamanna pillugu naliliinerat taamaallaat eqqartuussivinniit atorunnaarsinneqarsinnaanera naatsorsuutigineqarsinnaavoq, ersarippat pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsineq nalinginnaasumik inuiaqatigiit soqutigisaannik tunngaveqanngitsoq, kisiannili assersuutigalugu inuit imaluunniit partiit politikkiisigut soqutigisanik taamaallaat aallaaveqartoq, tak. tamanna pillugu 1967.22 H.

Nalinga inornagu taartisissutigineqarnissaanut piumasaqaammiiippoq pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinneqartoq pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinermi sutigut tamatigut annaasani tunngaviatigut matutissagai. Iluaqutit tunniunneqartut niuernerme naliisa tunngavii aallaavigalugit nalimik missingersuisoqassaaq.

Pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinermi piumasaqaatit pillugit takuneqarsinnaapput Danmarkip Naalagaaffiata Inatsisaani tunngaviusuni Orla Friis Jensenip oqaaseqaatai, 1999, q. 382 ff., Peter Germer, Statsforfatningsret, 3. udgave, 2001, q. 250 ff., aamma Henrik Zahle, Dansk statsforfatningsret, 2003, bind 3, q. 205, aamma q. 206 ff.

7.3. Malittarisassioriaatsit assigiinngitsut nalilerneqarneri

Raajarniarnerup iluani piffissamik killeqanngitsumik akuersissutinik tuniniarneqarsinnaasunillu pisassiisalerneq atutileranerani naluneqanngitsutut – aammalu ilima-geeriikkatut - pisassiissutit aningaasaliissutit atorneqalerput. Pisassiissutit tuniniarneqarlutillu pisiarinqarsimapput mill. kr.-it untrilinnik arlalinnik naleqartumik pisassiissutillu nalingi taarsigassarsinermi tunngavigineqartalersimallutik. Soorunami pisassiissutit niuerutigineqarnerisa nalinginik atorunnaarsitsisumik ilusimik naammassinnineq pigisaqartunut annaasaqaataasinnaavoq. Apeqqutaavorlu piginnittut –

piffissaqartitsilluartumik ilisimasaareernikkut – tassunga atasumik pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinermi taarsiiffigitinnissaq pillugu piumasaaqateqassanersut. Malugineqassaaq pisassiissutit niuernermi nalingisa annaanerqarneri pillugit apeqqut taaneqartoq aningaasarsiornikkut ilusini tamani maannakkut aaqqissuussinermit atorunnaarsitsisuni saqqummertussaammat, taamaalilluni takuuk siuliani kap. 6.1.4.

7.3.1. Pisassiissutit nalingisa annaaneri

Qularutigineqarsinnaanngilaq pisassiissuteqarneq, tassa Kalaallit Nunaanni ukiu-moortumik pisassiissutit procentip aalajangersimasuanik iluaquteqarsinnaaneq, i natsisini tunngaviusuni § 73 malillugu pinnaatitaaffiummat illersorneqartoq, tak. siulianiittoq 7.1.1. Pinnaatitaaffiit allat assigalugit aallaaviatigut naleqqussaaffigineqarsinnaavoq, tamanna pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinertut iluseqartinnikkaluarlugu, tak. ilaatigut E1981.934 H. aalisarnerup naleqqussaaffiginera soorlu eqqissimatitsineq, pisassanik killilersuineq il.il. ilisimaneqarluartuupput nalinginnaasumillu taarsiisussaataaernermit kinguneqarneq ajorlutik, tassami inatsisini tunngaviusuni isumaq malillugu tunniussisoqanngimmat (pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsisoqanngimmat), tak. siulianiittoq 7.1.3.

Pisassiissutinut pinnaatitaaffik pisortatigoortumik eqqartuussissuserinermit tunngaveqartumik akuersissummik tunngaveqarpoq, killilersugaanngitsumilli inuussutissarsiuttut ingerlataqarluni aalisarnermut naleqqiullugu annertunerusumik illersorneqarnissaanik tamanna ingerlaannartumik kinguneqartussaannngilaq. Inatsisit tunngaviusut immikkut ittumik akuersissummik tunngaveqartumik inuussutissarsiteqarneq taamaallaat illersunngilaat, aamma tak. E 1980.955 Ø (Kalaallit Nunaanniit / Nunaanullu imaatigut assartuinerup kisermaassilluni ingerlatsiviuleqqinnera), ingerlataq eqqorneqartoq killilersugaanngitsumik inuussutissarsiuttut ingerlanneqarluni. Ingerlataqarnerli immikkut tunngavimmik tunngaveqartillugu eqqarsaatigineqarsinnaavoq toqqissisimanarnerussasoq, assersuutigalugu ukiuni arlalinni aalajangersimasuni ingerlataqarnissamut kisermaassinermik tunniussisoqarsimappat, soorlu uuliasiornissamut gassisiornissamullu akuersissutit eqqarsaatigalugit taamaattut. Akuersissummik piginnittut tamatumani akuersissuteqarneq piffissami akuersissuteqarfiusumi aalajangiisumik nikisinneqannginnissaa pissutissaqarlutik naatsorsuutigissavaat. Akerlianilli piiaanissamut pinnaatitaaffik piffissap akuersissuteqarfiusup naanerani ingerlaannartumik atorunnaarnissaa naluneqanngereerpoq.

Pisassiissutinut pinnaatitaaffit eqqarsaatigalugit atuuppoq taakku piffissamut killeqanngitsumut tunniuneqarsimallutik, taamaattorli naassaannngitsumuunngitsoq.

1990-imeersup inatsisip siunnersuutigineqarnerani erseqqissaatigineqarpoq aaqqissuussinerup nutaap atulenera isumaqanngitsoq inatsisartut pisassiissutit kingusinnerusukkut ukiumut ataasimut atortussanngortissinnaanngikkaat, taamaasiortoqarsinnaasorli piffissaqartitsilluartumik ilisimasaarereernikkut, tamannalu oqaatigineqarluni ukiut 5-7-iusoq. Inatsisissamut siunnersuutip pingajussaaneerineqarneranut atasumik aalajangersagaq erseqqissumik ilanngunneqarpoq, tamatumalu kingorna raajarniarnermi akuersissutit killeqanngitsut piffissamut killeqartumut inatsisiliornikkut inatsisartunit atugassanngortinneqarsinnaallutik, tak. aamma siuliani kap. 2. Ataatsimiititaliami aammattaq Inatsisartuni amerlanerussuteqarluartut oqaatigivaat ilisimasaarereer neq taaneqartoq ukiunik tallimanik sivilunerussanngitsoq. Tamatuma malitsigisaanik pisassiissutinik pisinnaatitaaffeqartunik piginnittut ukiut taakku tallimat sinnerlugit immikkut ittumik illersorneqarnissaminnut pissutissaqanngitsut naatsorsuuteqassallutik. Akerlianilli tunngavigineqartariaqartumik naatsorsuutigalugu ilisimasaarinissatut taaneqartoq atorlugu piffissamik killiliisarnerup atuutileqqinnissaa. Piviusumilli tamanna ukiuni tallimani pisassiissutinik pisinnaatitaaffiit tunngavigalugit erseqqissumik piffissamik killiliinermut qanittuararsuuvoq, tassa inatsiseqartitsiner mi pissutsini pisinnaatitaaffik piffissap naanerani atorunnaarluni – tak. siuliani uuliasiornermi gassisiornermilu akuersissutit.

Tamanna tunngavigalugu inerniliisoqartariaqarpoq ukiunik tallimanik ilimasaarereernikkut pisassiissutinik pisinnatitaaffinnik atorunnaarsitsisumik aaqqissuussinermik atuutilersitseqqinnermi pisassiissutit nalinginik annaasat inatsisini tunngaviusuni § 73 naapertorlugu taarsiititsinissamut tunngavilersuutigineqarsinnanngitsut. Matumani pineqarpoq pisinnaatitaaffik piviusumik piffissamik piumasaqaatitaqartoq, ”pigisamilu” akuliunneq pillugu tunngaviusumik piumasaqaataasooq taamaalilluni naammassineqarnani. Taamaaqataa aamma takuuk E 1982.109 H, tak. siuliani 7.1.3, tassani umiarsuaatileqatigiiffik eqqorneqartoq ingerlatap pineqartup (imaannarmi aalisakkat pisat aserorterneqarnissaat) aallartinneqarnissaa pillugu mianersoqquneqarsimasooq, tassa periarfissaq taanna inerteqquataaleratarsinnaammat.

Naggataarutaasumik oqaatigineqassaaq pisassiissutinut pisinnaatitaaffiit ataatsimiititaliap ilisimatitsinera naapertorlugu piffissami ukiut tallimat sinnerlugit sivilunerusumik nalinginnaasumik tunngaveqartussatut suliarineqarsimanngitsut, piffissarli sivilunerusooq tunngavigalugu kaaviiartitaqartoqarsimanissaa/taarsigassarsisoqarsima-nissaa ataatsimiititaliamit oqaatigineqarsinnaanani. Taamatut annaasaqarsinnaanerit annerusumik pingaarnerutinneqarsinnaanngillat, tassami iluamik isigissagaanni aarle- rinartoqarsinnaanerani pineqartup nammineq naliliiffigisussaammagu.

Kiisalu oqaatigineqassaaq soorunami eqqarsaatersuutitut ilaatinneqassammat raajat ileqquusut malillugit inunnit pigineqartussaannimmata, kisiannili inuiaqatigiinnit kalaallinit pigineqartuullutik. Paasinarpoq aaqqiissuteqarnissamut ilusit allaaserineqartut arlaat naammassineqarpat tunngaviatigut inatsiseqartitsinermit pissutsit pilersinneqaqqinnissaat politikikkut kissaateqarnermut tamanna takussutissaasoq. Pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinerup eqqartuussisutigoortuunera pillugu apeqqut matumani sammineranut isumaq nammineerluni pingaarutilittut inissinneqarsinnaanngilaq. Uuliaqarneq gaseqarneralu pillugit Danmarkimi inatsisit nunamik piginnittussaaneq pillugu inatsimmit siullermit 1930-meersumiilli nalunaarutigineqarpoq taamaattoqarnera naalagaaffimmit pigineqartuussasut (taamanikkut inunnit iluaqutigineqartussaanaatik). Taamaattoqarneratali allanngortinngilaa piffissami akuersissuteqarfiusumi piaanissamut akuersissutaasut aallaaviatigut pisinnaatitaaffiit allat assigalugit illersugaammata.

7.3.2. Annaasat allat

Pisassiissutit nalinganik annasaqarnerup saniatigut allatigut annasaqartoqarsinnaavoq. Kilisaatit raajarniutit angallataapput immikkorluinnaq sanaajusut, raajarniarnermilu atorneqaqqissinnaajunnaarpata ilaatigut umiarsuup aaqqiissuunnerani aningaasaliissutit annaernerisigut, ilaatigut allanik aalisalernissaq siunertaralugu aaqqiissuussinermit aningaasartuuteqarnermut annasaqartoqassaaq. Taamatut annasaqartoqarsinnaanera qularnarpoq assersuutigalugu manna tikillugu angissutsit assigiinnangajaannik ukiumut pisassiisoqarluni raajarniarneq ingerlatiinnarneqarpat. Allaassaarli akitsorterussisoqarpat, appasinnerpaamik neqerooruteqartup raajarniarneq unitsivissinnaassammagu.

Apeqqutaavoq kingullertut taaneqartumi raajarniarluni ingerlataqarneq eqqartuussisutigoortumik taarsiinissaq illersorneqarnersoq. Tamatumunnga tapersersuisumik oqaatigineqarsinnaavoq pisasseeriatsimik aaqqiissuussineq tunngaviatigut allanngortinneqarsinnaanera ataasiummat, allaallunili uissuumminarnerusorlu tassaammat raajarniarnerunnaarnissamut pinngitsaaliisoqarsinnaanera. Aalisarnermut tunngatillugu aaqqiissuteqartarnerni ilisimaneqartuni kigaanneq annertoorujussuuvoq ilisarnaatigalugulu pisassiisarnerit atuutilerneranni aalisarnerit ingerlanneqareersut malunnartumik ataqqineqarsimmamata, tak. kap. 3. Eqikkarlugu isumaq taamaalilluni maannakkut pisasseeriaatsip atuutilernerani aalisarnermik aaqqiissuussineq nutaaq qanoq ilusilersorneqassanersoq isummerfigineqarsimanngilaq, raajarniarneq taamaatsiinnarlugu ingerlatiinnarneqassasoq, maannakkullu raajarniarnermik ingerlatsinerit siusinnerusut annertussusaat allanngortinnagit ingerlatiinnarneqassasut.

Taamaattorli eqqartuussisutigoortumik taarsiinissamut illersorneqartumik pissutissaqartumik naatsorsuuteqartoqarsinaanersoq nalorninarqoq. 1990-imi aalisarnek pillugu inatsimmi § 9, imm. 1-imi nangaassutit (1996-imi inatsimmi § 14, imm. 1-imi allangortinneqaratik ingerlatiinnarneqartut) immikkut ittumik pituttuinertaqanngitsuupput Inatsisartullu inatsisiliortuusut taamaattumik annertuumik nalilersuisinnaalersillugit. Annertunerusumik naammassisaqarsinnaanermut inuiaqatigiit aningaasarsiorneranni eqqarsaatigisassat naammassineqarsimapput, kisiannili ataatsimiititaliamut matumunnga suliakkiissutip soorlu takutikkaa arlalippassuarnik eqqarsaatigisassaqqarpoq maannakkut aaqqiissuteqarnermi ajornartoorfiugunartunik. Eqqarsaatigisassat taakku ilagisaat tassaavoq inuiaqatigiit aningaasarsiorneranni raajanit iluanaarutit annertunerunissaat, tassungalugu atatillugu assingusumik aaqqiinertut akitsorterussineq tikkuarneqarpoq. Eqqarsaatigisassat assigiinngitsut akuersaarneqassappata pisariaqarpoq, taamaalillunilu naatsorsuutigineqarsinnaasunut ilaallutik, pisassiissutit ikilisinneqaannaratik, assersuutigalugu allanut raajarniarnissaq ammaanniarlugu, kisianni aamma akitsorterussinerup kingunissai takussaannngitsut. Taamaattumik eqqortumik ilimagineqarsinnaasutuaq tassaalerpoq naleqqussaaneq nutaaq piviusorsiunngitsumik tunngaveqarluni naammassineqannginnissaa. Akitsorterussinerulli piviusorsiunngitsumik kinaassusiornermik kinguneqarnissaa takujuminaaqqoq.

Naatsorsuutigisaaq illersorneqarsinnaasooq itigartinneqarsinnaanngitsuusoq patsisigineqassappat taava apeqqut tullinnguuttoq tassaavoq ilusit taaneqartutut akuliunneq pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinertut isigineqarsinnaanersoq, 7.1.3 naapertorlugu taamaalillunilu taarsiinermik kinguneqarluni. Erseqqaripporli akuliunneq nuussinermik kinguneqassanngitsoq, ilimagineqarsinnaasumillu ataaseq marlulluunniit appasinnerpaamik neqerooruteqartut eqqorneqarnerisigut piviusumik akuliunnertut isigineqarsinnaallutik. Annaasat annertussusaat, tassa sakkortussusia, aalajangiisuunissaa naatsorsuutigisariaqarpoq. Annaasaqartoqarnerooq taassumalu annertussusaanut pissutsit arlallit apeqqutaassapput. Umiarsuaq immaqa tuneqarsinnaavoq mannalugu atorineqarsimanera nunami allami atorineqarsinnaalluni. Ima pisoqalitigisimasinnaavoq piffissaq kilisaatit – tamatuma ukiut 15-it piviusumik qaangersimasineq ajorpaa – atorunnaalingajalerluni. Aammattaaq takorloorneqarsinnaavoq umiarsuarmi allangortiterisoqarsinnaasooq, tamatumalu kingorna aalisarnermik allamik ingerlataqalerluni. Pissutsit tamakku erseqqinnerusumik naliliiffigineqarneri maani misilinneqassanngillat. Taamatut annasaqarneq maanna aaqqiissuussinermi aamma atuussimassaaq, tassami angallatit anginerujartuinnarlutik taamaalillutillu raajarniarnermi pisinnaasanut pisariaqanngitsunut ineriartorneq sunnerneqarsimalluni. Ataatsimiititaliamut ilisimatitsissutigineqartut malillugit tamanna immikkut ajornartorsiornermik kinguneqarsimannngilaq. Ataatsimut nalileereernikkut tamatuma kingornatigut

erseqqissumik aallaaviusussaq tassaasariaqarpoq ”allanik annaasaqarneq” pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinertut iluseqannginnissaa taamaalillunilu taarsiinissamut piumasaqaammut tunngaviusinnaanani.

Tamatumunga tapersersuisutut oqaatigineqarsinnaavoq E 1982.109 H, umiarsuaatileqatigiiffik Lumino anginerusumik kilisaatilik Danmarkip aalisarnermut oqartussaaffiata avataani aalisakkanik pisaqarlunilu aserorterissuteqartoq, tamatuminnga ingerlatsiunnaartariaqarluni, angallammi aalisakkanik aserorteruteqarneq – nakkutilliinermi eqqarsaatigisat tunngavigalugit – inerteqqutaalermat. Umiarsuaatileqatigiiffiup atuutsippaa siumut ilisimatitseqqaarnani inerteqqussuteqarnerup naammassineqarnera pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinertut iluseqartoq tassunga atatillugu innersuussutigalugu pisiortornermut umiarsuullu allanngortiterneranut 3 mio. kr.-it angullugit atorneqarsimasut, taakkulu nalingi maanna isatigassanngorlugu akianut maannakkut appartinneqarsimallutik. Umiarsuaatileqatigiiffik isumaqatigineqanngilaq. Højesteretti isumaqarpoq inerteqqussut ”aalisarnermik inuussutissarsiuteqarnermi pissutsinik naleqqussaaneq eqqarsaatigalugu nalinginnaasumik tunngavilersuutit kingunerisaannut ilaasutut isigineqartariaqartoq”, tamatumalu saniatigut aserorterinermik ingerlataqarneq ”Danmarkimi inuussutissarsiorsinnaanermut immikkut takussutissartaqanngitsumik” ingerlanneqartuusoq innersuussutigalugu.

Soorlu siusinnerusukkut oqaatigineqareersoq umiarsuaatileqatigiiffik ingerlatap pineqartup aallartinnissaanut mianersoqquneqarsimavoq, tassami taanna – soorlumi aamma ukiualuit qaangiummata taamatut pisoqartoq – inerteqqutaalertussaammat.

Kiisalu oqaatigineqassaaq bussinik ingerlassineq pillugu Danmarkimi inatsisini aalajangersakkamik ”nalinginnaasumik bussinik ingerlassinissamut piffissap atuuffiata naanerani” akuersissutip nutarternissaa itigartitsissutigineqassappat atortutigut piginnittup annaasaqarnermut isumannaarisumik ilanngussisoqarpoq, tassa ingerlaffissami pineqartumi akuersissummik allamik tunniussisoqarmat. Taamaattoqartillugu manna tikillugu piginnittuusimasup piumasarisinnaavaa akuersissummik nutaamik tunniussinermi piumasaqaatigineqassasoq ”manna tikillugu ingerlaarfimmi atortorineqarsimasut akuersissummik nutaamik piginnittumit tiguneqassasut, akuersissummik oqartussat tunniussisuusut erseqqinnerusumik naatsorsuisimanerat malillugu atorneqarsimasut nalingi akilerlugit”, bussinik aamma nassiussanik angallassisarneq pillugu inatsit nr. 236, 3. juni 1967 inatsit nr. 137, 29. marts 1969-imi³⁶ allanngortinneqartumi § 6, imm. 2 naapertorlugu.

³⁶ Aalajangersagaq, bussinik ingerlassisarneq pillugu inatsit nr. 115, 29. marts 1978-imeersumi § 8, imm. 1-imi ingerlateqqinneqartoq, nalinginnaasumik bussinik ingerlassinissamut akuersissutit amtimit pigineqartunut angallasseqatigiinnut tunniussisoqarneranut atatillugu kingusinnerusukkut inatsimmit

Aalajangersakkami taamaalilluni piginnittup annaasaqarsinnaanera erseqqissumik eqqarsaatigineqarpoq. Aalajangersakkalli erseqqinnerusumik kinguneqarsinnaanera nalorninartoqarpoq. Eqqarsaatigineqarsinnaavoq aqqissuussineq nalinginnaasumik inuiaqatigiit soqutigisaannit aamma tapersorsorneqarsinnaasoq, tassami piginnittoq ajutoornissami isumannaallisaatit pineqartut peqartinnagit bussinik ingerlassinermi qaffasinnerusumik akeqartitsinissaq naatsorsuutigissammagu immaqalu atortut pitsaassusiisigut annikilliliisinnaajumalluni. Suliffeqarfik alla atortunik atorsinnaasaanik pinngitsaalillugu nangitassinneqassasoq maannakkut pisumut akitsorterinermut atatillugu kilisaatip raajarniutip atorsinnaajunnaartumut allaqqinnaasumik takussutissaavoq.

Aalajangersagaq taamaallaat piukkunnartuuneraanermik³⁷ tunngaveqartoq taamaattumik matumani taarsiinissaq pillugu apeqquummi sammineqartumi annerusumik pingaaruteqarpallaassanngilaq. Pineqartumik annaasaqarnej soorunami, tamanna naammaginartutut isigineqarpat, tamakkiisumik ilaannakuusumilluunniit arlaatigut sakkukillisinneqarsinnaavoq, assersuutigalugu isaterinissamut tapiissuteqarnikkut.

7.3.3. Akitsuutit il.il.

Piffissamik killeqanngitsumik tuniniarneqarsinnaasunillu akuersissutinik maannakkut aqqissuussinerup, Namminersornerullutik Oqartussanut annertunerusumik akitsuuteqarnerup akitsuutinillu akiliisarnerup atulersinneqarnerannik ataqatigiissinneqartup, tak. kap. 6.5, ingerlatiinnanera raajarniarnermi maannakkut ingerlataqartunut pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinermik kinguneqassanersoq tulliuuttumi nalilerneqarpoq. Tassunga atatillugu aalisarneq pillugu inatsimmi § 14, imm. 1-imi piffissamut killeqanngitsumut akuersissutit piffissamut killeqartumut akuersissutinut allanngortinneqarnissaannut siumoortumik kalerreereernissaq eqqarsaatiginagu annertunerusumik akitsuuteqarnerup akitsuutinillu akiliisarnerup atulersinneqarnissaat tunngatinneqarpoq.

peerneqarpoq. Ataatsimiititaliamut ilisimatitsissutigineqartut naapertorlugit nangitsinissamut aalajangersakkat ilaatigut ingerlatsiviit biiliutilinnik isumaqatigiissutaanni piumasaqaatit nassaarineqarsinnaapput.

³⁷ Aalajangersakkap 1969-imi atuutilernerani inatsisini tunngaviusuni § 73-imut innersuussisoqanngilaq, taamaallaalli piffissami isumaqatigiissuteqarfiusup naalernerani atortussani naleqquttunut aningaasaliinissamut tunuarsimaarnissami, tassa bussinik ingerlassinissamut akuersissutinik piginnittut akornanni akuersissutit nutarterneqarnissaa pillugu nalornisoqarnerata kingunerisaanik, tak. Folketingstidende 1968-69, Tillæg A, sp. 2810 f. Bussinik ingerlassinissaq pillugu inatsimmi siullermi aalajangersakkap assignanik nassaassaqaqanngilaq, akuersissutilli atorunnaarnissaa sioqqullugu kingusinnerpaamik ukiumik ataatsimik marlunnillu siumut ilisimatitsinissamut piumasaqaat kisimi, apeqqutaalluni akuersissut ukiunut tallimanut arfineq-pingasunulluunniit tunniunneqarsimanersoq, tak. inatsimmut nal. nr. 305, 26. august 1966-imeersumi § 5, imm. 2.

Ataatsimiititaliap isumaa naapertorlugu raajarniarnermi annertunerusumik akitsuutini-
 nik akiliisitsinissamat Namminersornerullutik Oqartussat annertuumik periarfissaqar-
 put pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinissaq apeqqutaa-
 tinngikkaluarlugu – aamma aalisarnej pillugu inatsimmi § 14, imm. 1-imi siumoor-
 tumik kallerreereernissaq eqqarsaatiginagu akitsuuteqarnissaq atulersinneqaraluarpat.

Nalinginnaasumik isumaqartoqarpoq aalisakkanik akileraarusersuineq akitsuusersui-
 nerlu inatsisini tunngaviusuni § 73 malillugu pinngitsaaliissummik taarsiissutitalim-
 mik piginnikkunnaarsitsilluni akuliunneq erseqqivissumik avataaniittuusoq.

Aalisakkanik akileraarusersuineq akitsuusersuinerlu nalinginnaasumik pinngitsaaliis-
 summik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinnginnera ilaatigut pissutsip pissu-
 saanik aallaaveqarpoq, tak. inatsisini tunngaviusuni § 43, ilaatigut akileraarusersuine-
 rit akitsuusersuinerillu ataasiakkaanik qanorluunniit eqquisuunngimmat, kisiannili
 piumasaqaatit nalinginnaasut malillugit inuit pineqartut assigiimmik eqqortarlugit.

Aammattaaq ataatsimiititaliaq isumaqarpoq Namminersonerullutik Oqartussat –
 ajunnginneruinnartumik – raajarnianermut atatillugu aqutsinermi, atuutsitsinermi kif-
 fartuussinermilu Namminersornerullutik Oqartussat aningaasartuutigisaannut piuma-
 saqaatit nalinginnaasut malillugit akitsuutini aalajangersaanissamat nalinginnaasu-
 mik periarfissaqarput, - aamma tamanna aalisarnej pillugu inatsimmi § 14, imm. 1-
 imi siumoortumik kallerreereernej eqqarsaatigeqqaarnagu.

Malugineqarpoq akileraarusersuineq akitsuusersuinerlu namminermi raajarniarnermik
 aaqqissuussineq atuuttoq malillugu ullumikkut ingerlatseqataasut inatsisitigut inissi-
 simanerat eqqorneqanngimmat.

7.3.4. Killilersueriaatsit allat

Akileraarusersuineramik akitsuusersuinerillu atuutilersitsinerit saniatigut Namminer-
 sornerullutik Oqartussat aamma – ilisimatitserneernissaq eqqarsaatiginagu – maan-
 nakkut raajarniarnermi pisinnaatitaaffitsigut naleqqussaanernik allanik arlalinnik in-
 gerlataqarsinnaapput, tamatuma kingunerisaanik pinngitsaaliissummik taarsiissutita-
 limmik piginnikkunnaarsitsinertaqanngitsumik.

Paasinarpoq Namminersornerullutik Oqartussat aalisarnermi taamatut naleqqussaa-
 sinnaasut aalisarnej pillugu inatsimmi tunngaveqarlutik Naalakkersuisut taarsiinerta-
 qanngitsumik ullumikkut naammassisaqarsinnaareersut. Tassunga atatillugu inner-
 suussutigineqassaaq inatsimmi ilaatigut ukiumoortumik TAC-p iluani kalaallit aalisa-
 riutaasa nunallu allamiut aalisarnerannut Naalakkersuisut pisassanik agguaassinermik

ingerlatsisinnaanerit (§ 5), nunap immikkoortuini aalisarnerullu piffissanut agguar-nissaa pillugu malittarisassiornissat (§10), umiarsuaatileqatigiiffinnik kattussinnermi pisassiissutinit pigisat ikilisinneqartarnissaat (§18) aamma illersorneqarnissaat pillugu (§ 23).

Namminersorerullutik Oqartussat aamma inuussutissarsiutigalugu aalisarnerq pillugu maannakkut inatsit malillugu allaffissornikkut naammassineqarsinnaasut saniatigut raajarniarnermi taarsiinertaqanngitsumik arlalitsigut naleqqussaannissamut periarfissa-qarput.

Raajarniarnermi inatsisunik aalajangerneqartunik killilersuinerit nutaat atuutilernerat naleqqussaannerussanersoq taarsiinertalik imaluunniit pinngitsaaliissummik taarsiissu-titalimmik piginnikkunnaarsitsinerunersoq pillugu aalajangiineq 7.1.3-p ataani piu-masaqaatit assigiinngitsut siulianiittut tunngavigalugit akuliunnerit taaneqartut nali-lersorerinik tunngaveqarpoq.

Raajarniarnermi piviusumik killilersuinerit ataatsimiititaliaq isummersorsimangi-laq. Nalinginnaasumilli ataatsimiititaliamit oqaatigineqassaaq raajarniarnermi nalin-ginnaasumik Namminersorerullutik Oqartussat killilersuissappata tamanna pinngit-saaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinerimik kinguneqarnaviangi-laq, ilanngullugit maannakkut inuussutissarsiuteqartuni – ataasiakkaani – malunnaati-limmik ajornerulersitsinngitsumik nalinginnaasumik piviusorsiorlumik tunngaveqar-tumik pisassiissutiniq killilersuineq.

Immikkulli erseqqissaatigineqassaaq inunnit ataasiakkaanit imaluunniit ingerlatsi-vimmit ataatsimit pisassiissutinit pigisat amerlanerpaaffinik ikilitsisineq, tak. kap. 6.5.2, siuliani taaneqartut ukiunik tallimanik siumoortumik kalerreereernerup naannginnerani naammassineqartoq, akuersissummik piginnittumut naleqqiullugu ima sakkortutigisumik akuliunnerusinnaavoq tamanna pinngitsaaliissummik taarsiissutita-limmik piginnikkunnaarsitsinerulluni, aamma pisassiissutinit pigisat ikilisinneqarneri niuerfimmi (pinngitsaaliilluni). Royal Greenland A/S pillugu tulliuttumiittoq takujuk.

7.3.5. Royal Greenland immikkut

Inuit pisinnaatitaaffinnik piginnittut, ilanngullugit ingerlatsiviit inunnit pigineqartut, umiarsuaatileqatigiiffiit inunnit pigineqartut il.il. Kalaallit Nunaanni raajarniarnermik ullumikkut aaqqiissutit atuuttut malillugit pisinnaatitaaffinnut illersorneqartunut Namminersorerullutik Oqartussat inatsisitigut akuliunnerannut atatillugu inatsisinit tunngaviusuni § 73 naapertorlugu piginnittut illersorneqartuunerit qularutigineqar-sinnaanngilaq.

Akerlianilli apequtaavoq Namminersornerullutik Oqartussat inatsisitigut akuliunnerannut atatillugu inatsisini tunngaviusuni § 73 naapertorlugu aamma Royal Greenland A/S-i illersorneqarnersoq.

Ataatsimiititaliamiit tunngavigineqarpoq Royal Greenland A/S tamakkiisumik Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartuusoq. Aammattaq tunngavigineqarpoq Royal Greenlandip aktieselskabitut inissisimanerata kingunerisaanik ingerlatsivik inatsisit ingerlatsinermut malittarisassanut nalinginnaasunut ingerlatsivittut isigineqanngitsoq, kisiannili inatsisitigut aktieselskabinut inunnit pigineqartunut atuuttut malittarisassat kisiisa pingaarnertigut malittussaallugit.

Iimagisat naammassisaqarnerillu malillugit isumaqartoqarpoq inatsisitigut sammisanik immikkoortut ilaannut nammineq pilersissimasanut naleqqiullugu inatsisiliortut akuliunnissaminnut kiffaangissuseqartut. Taamaalilluni inatsisiliortuni aamma eqqartuussisoqarnermi isumaqartoqarpoq inatsisiliortut ingerlatsivinnut immikkoortunut naleqqiullugu assersuutigalugu Danmarks Radio, Statsanstalten for Livsforsikring aamma Københavns Havn, immikkut akuliunnissaminnut kiffaangissuseqartut, tassa inatsit imaluunniit inatsit naapertorlugu inatsisitigut immikkoortumik pilersinneqarsimasunut, pisortat ingerlatsinerannut ilaasutut isigineqartut, inatsisinik ingerlatsinermut nalinginnaasumut ilaasunut. Soorlu oqaatigineqareersoq isumaqaqqajaanarpoq taamatut inatsisiliortut kiffaangissuseqarnerat tunngavilersorneqarsinnaasoq inatsisitigut immikkoortoq nammineq piginnittuminiit akuliuffigineqarnissaminut illersugaanngitsoq.

Inatsisiliortut iliuuseqarnissaminnut kiffaangissuseqarnerat inatsit imaluunniit inatsit naapertorlugu inatsisitigut immikkoortumik pilersinneqarsimasunut, pisortat ingerlatsinerannut ilaasutut isigineqartunut akuliunnermut attuumassuteqaraluartoq ataatsimiititaliaq isumaqarpoq taamatut kiffaangissuseqarnermut tunngavilersuutaasoq - inatsisitigut immikkoortoq nammineq piginnittuminiit akuliuffigineqarnissaminut illersugaanngitsoq – aamma inatsit imaluunniit inatsit naapertorlugu ingerlatsivinnut, tamakkiisumik naalagaaffimmit pigineqartunut pilersinneqarsimasunut attuumassuteqartuusoq, massa inatsisinik ingerlatsinermut nalinginnaasumut naleqqiullugu taakku pisortat ingerlatsiviitut ilaasutut isigineqanngikkaluartut.

Tamanna tunngavigalugu ataatsimiititaliaq isumaqarpoq Royal Greenland A/S raajarniarneq pillugu nutaamik Namminersornerullutik Oqartussat inatsisiliorneranni inatsisini tunngaviusuni § 73 malillugu illersugaanngitsoq, aamma pininnaatitaaffinnut inunnit pigineqartunut naleqqiullugu inatsit taamaattoq pinngitsaaliissummik taarsiissutitalimmik piginnikkunnaarsitsinermik kinguneraluarpalluunniit.

Ataatsimiititaliap isumaa malillugu qularutigineqarsinnaangilaq
Namminersornerullutik Oqartussat kisimiillutik Royal Greenlandimik piginnittutut
raajarniarnermi nutaamik aaqquussinermut atatillugu piginneqatigiiffik pillugu
inatsisitigut akuliunnissaminnut annertuutigut kiffaanngissuseqartut, tak. E 1994.29 H
aamma E 2004.2661 H.